

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»**

Екологічна культура особистості

З досвіду роботи закладів фахової передвищої освіти

Методичні рекомендації

Київ

2022

УДК 371.21 (083.133)

*Рекомендовано Науково-методичною радою
Науково-методичного центру ВФПО (протокол від 31.08.2022 № 4)*

**Укладачі: Тетяна ІЩЕНКО, Микола ХОМЕНКО,
Ірина ЛЕПЕХА, Ірина СТЕПАНОВА**

**Відповідальні за випуск: методисти Ірина ЛЕПЕХА,
Ірина МОРГУН (Державна установа «Науково-методичний центр
вищої та фахової передвищої освіти»)**

Редактори

**Ірина СЕРОВА
Людмила ТАЛЮТА**

Екологічна культура особистості. З досвіду роботи закладів фахової
передвищої освіти : метод. реком. Науково-методичний центр
ВФПО. – Київ, 2022. – 207 с.

Збірник містить узагальнений досвід роботи викладачів
закладів фахової передвищої освіти з екологічного виховання.

Рекомендовано для заступників директорів з виховної роботи,
викладачів, кураторів, вихователів гуртожитків, бібліотекарів.

© Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової
передвищої освіти»

Усі права охороняються. Жодна частина цього видання не може бути
відтворена в будь-якій формі без письмової згоди Державної установи
«Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти».

М. О. ЗАБОЛОТНА

Черкаський політехнічний фаховий коледж

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УСПІШНОГО ФАХІВЦЯ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ

Стаття 29 Закону України «Про фахову передвищу» освіти вказує серед інших завдань виховання у здобувачів ФПО патріотизму, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, академічної доброчесності, формування правової та екологічної культури, моральних цінностей, здорового способу життя, здатності критично мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах; забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі теоретичного та практичного навчання, дослідницької й інноваційної діяльності [2]. Ці завдання реалізують за допомогою формування інтегральних, загальних та спеціальних компетентностей, серед яких чільне місце займає екологічна компетентність та грамотність.

Сьогодні складно уявити галузь діяльності людини, не пов'язану з екологією. Екологічні знання важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності незалежно від напрямку підготовки фахівця. Екологічна компетентність охоплює базові, ключові компетентності, що за характером є наскрізними, до яких відносять вміння вчитися, соціальну компетентність, загальнокультурну, здоров'яощадну, компетентність інформаційних і комунікаційних технологій, громадянську, підприємницьку компетентність [4, с. 158].

На нашу думку, в екологічній освіті та вихованні студентів найбільш результативним є використання активних методів навчання, серед яких чільне місце посідає метод проєктів.

Як показує досвід, використання цього методу під час викладання екології сприяє формуванню основ глобального екопозитивного мислення та екологічного світогляду майбутніх фахівців, осмисленню сучасного процесу сталого розвитку суспільства, більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу. Під час проєктної діяльності відбувається розвиток пізнавальної активності студентів, критичного мислення, формування дослідницьких і конструктивних умінь, творчих здібностей, навичок пошуку, аналізу та інтеграції інформації, отриманої з різних джерел, більш усвідомлене засвоєння матеріалу на особистому рівні.

Виховний потенціал методу проєктів полягає в дійсному застосуванні екологічних знань студентів, використання їх у

практичній діяльності, формує мотивацію та готовність до природоохоронної діяльності; активізує особистісний творчий потенціал; створює умови для опанування інноваційних методів і технологій охорони навколишнього природного середовища [3, с. 123].

Обираючи тематику екологічних проєктів, ми орієнтуємося на актуальність проблеми в регіоні, практичний зв'язок із життям та обраний фаховий напрям навчання.

Орієнтовні загальні теми проєктів з екології: «Якість довкілля м. Черкаси»; «Структура антропогенного навантаження в м. Черкаси (або у регіоні проживання)»; «Стан природних водойм Черкащини. Дослідницька робота»; «Стан ґрунтових вод регіону. Дослідницька робота»; «Аналіз джерел та наслідків забруднення повітря в місті»; «Внесок підприємств Черкащини в проблему парникового ефекту»; «Стан ґрунтів Черкащини. Дослідницька робота»; «Стан біорізноманіття області»; «Вплив електромагнітного випромінювання на здоров'я людини. Дослідницька робота» тощо.

Крім теоретичної частини проєкту до кожної теми передбачено практичну складову: наприклад, дослідницька робота з вивчення впливу різноманітних екоциніків на проростання насіння, якість води, якість ґрунту тощо. Результати досліджень обробляють статистично та порівнюють з іншими подібними дослідженнями. Крім очевидних завдань, така робота дає змогу долучити студентів до активної партнерської взаємодії. Тільки активні дослідницькі методи і метод проєктів перетворюють студента на суб'єкт педагогічного процесу. Отже, у проєктній діяльності докорінно змінюються взаємини «викладач – студент»: студент суб'єкт навчання, викладач – партнер» [6, с. 179].

Результати роботи над проєктом оформлюють у вигляді презентації, відеоматеріалу, схем, діаграм, таблиць тощо. Захист екологічного проєкту відбувається в публічних умовах, що сприяє розвитку комунікативних здібностей, мовленнєвої грамотності. Наші студенти представляють результати своїх робіт не тільки на заняттях, позаурочних заходах коледжу, а й другий рік поспіль беруть участь в обласних та регіональних екологічних студентських конференціях. Так, в квітні 2021 р. студенти взяли участь у Першій Обласній студентській науково-практичній конференції, а в жовтні 2022 р. – у Другій Регіональній студентській науково-практичній конференції «Екобезпека людини в умовах глобальної екологічної кризи».

Також проєктні технології показали себе ефективними під час вивчення екології на різних спеціальностях. Так, традиційно до Дня автомобіліста серед студентів, що навчаються за відповідними

освітніми програмами, проводять конференцію-захист проєктів «Екологія автотранспорту». Орієнтовні теми: «Електрокари і екологія»; «Якість пального і екологія»; «Екологія АЗС»; «Екологічні аспекти утилізації автомобілів»; «Світові та державні екологічні стандарти експлуатації автомобілів» тощо.

Цікавим, на нашу думку, є виконання міждисциплінарних проєктів. Так, з «Основ екології» та «Вступу до фаху» студенти – майбутні енергетики працюють над проєктами «Екологічні інновації в енергетиці». Орієнтовні теми: «Традиційна енергетика: екологічний вплив та інновації»; «Нетрадиційна енергетика: екологічний вплив та інновації»; «Екологія та енергетика Черкащини»; «Екологічна урбаністика»; «Застосування екологічних інновацій в енергетичній галузі України» тощо.

Повномасштабна війна росії проти України та воєнний екоцид, на жаль, змінили тематику проєктів з екології. Так, навесні 2022-го студенти коледжу підготували та захистили навчальні проєкти: «Вплив воєнних дій на ґрунти, водні ресурси та повітря»; «Тварини і війна»; «Заповідники України під час війни»; «Вплив хімічної зброї на довкілля»; «Чорнобиль-22 або в Рудому лісі вирости поганки» і т. інше.

В умовах дистанційної (змішаної) форми організації освітнього процесу набувають актуальності відеопроекти. Наприклад, заходи, присвячені аварії на ЧАЕС: <https://youtu.be/grPLWWBxPlkWWBxPlk>; <https://youtu.be/qoIxklULo8Y>; акція-допомога притулку для тварин: <https://youtu.be/kUcWxpziIjM>.

Отже, використання проєктних технологій демонструє свою ефективність у формуванні екологічного світогляду випускника ЗФПО та сприяє реалізації основного завдання системи освіти – всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей [1]. Та, зважаючи на реалії і виклики сьогодення, має широкі можливості і перспективи використання в сучасній освітній діяльності фахового коледжу.

Список бібліографічних посилань

1. Про освіту : Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII.
2. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 27.10.2022 № 2745-VIII.
3. Ключка С. І. Формування екологічної компетентності студентів в процесі професійної підготовки студентів. *Вісник*

Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. 2011. Вип. 209, Ч. 1. С. 132–136.

4. Ключка С. І., Старовойтенко Н. В. Екологічна компетентність як передумова становлення сучасного фахівця. Серія «Педагогічні науки». Вип. 03.2019.

5. Коровіна В. А. Метод проєктів як форма організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення курсу «Екологія». *Актуальні проблеми підготовки майбутніх вчителів початкової школи в умовах гуманізації вищої освіти*. Інституційний репозиторій Київського університету імені Бориса Грінченка, 2013.

6. Гензьора Т. М., Горбатюк Н. М. Інноваційні технології навчання при викладанні дисциплін хімічного та біологічного циклів. *Природничі науки і освіта* : зб. наук. пр. природничо-географічного факультету. Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2015. С. 179–182.

7. Концепція екологічної освіти України. *Інформаційний збірник МОН України*. 2022. № 7. С. 3–23.

Г. М. МІНЄНКО,

І. Г. ТОЛМАЧОВА,

І. В. ОСІПОВ

ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж

ДЗ «Луганський національний

університет імені Тараса Шевченка»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Формування екологічної культури майбутніх учителів початкової школи у Відокремленому структурному підрозділі «Лисичанський педагогічний фаховий коледж Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» здійснюється з урахуванням функціонування лабораторії методики ознайомлення з природою, участі здобувачів освіти в різноманітних заходах, метою яких є екологічний розвиток та самореалізація себе в умовах компетентнісного навчання, впровадження в освітній процес закладу фахової передвищої освіти проєктних технологій навчання. Ураховуючи зазначене, слід підкреслити, що під час формування екологічної компетентності майбутні вчителі початкової школи опановували навички критичного мислення; вирішували актуальні нині соціальні, економічні, екологічні,

морально-етичні проблеми, як збереження довкілля, здоров'я людей, життя на землі на основі біологічних знань. Біологічна освіта наділена значним потенціалом у формуванні світогляду здобувачів освіти нового тисячоліття, зокрема завдяки відкриттям у пізнанні живого. Саме для цього в лабораторії живої природи було створено навчальну інсталяцію «Назад у минуле. Динозаври». Представлені безпосередньо представники фауни мезозойської ери та інформаційний журнал-супровід в електронному форматі дозволяє студентам і усім зацікавленим особам дізнатися про геокліматичні умови ери пануючої групи тварин-динозаврів, представників рослинного і тваринного світів (рис. 1, 2). Інсталяція передбачає принцип історичного розвитку, тому представлені види відображають еволюційні групи від тріасового до крейдового періодів мезозойської ери.

Рис. 1. Фрагмент навчальної інсталяції «Назад у минуле. Динозаври»

Робота з навчальною інсталяцією й інформаційна підтримка до неї стане запорукою формування в студентів широких світоглядних поглядів, що дозволить реалізувати принципи сталого розвитку, усвідомити залежність процесів діяльності людини від природних і соціальних чинників, використовувати набуті знання й уміння в реальному житті для розв'язання практичних задач; сприятиме розвитку критичного мислення, бажання майбутніх учителів долучатися до створення інформаційних проєктів, результати яких будуть апробовані під час провадження професійної діяльності з учнями інформаційної ери.

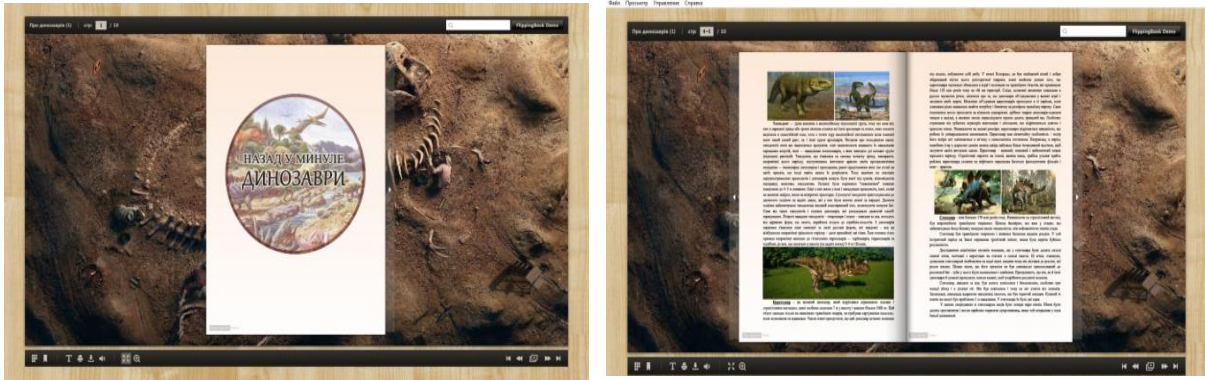

Рис. 2. Інформаційний журнал-супровід «Назад у минуле. Динозаври»

Вагомим внеском у формуванні екологічної компетентності стала участь здобувачів освіти в акціях різних рівнів, зокрема, «Чисте довкілля», «Всесвітній день прибирання – Word Cleanup Day» тощо. Також здобувачі освіти систематично є ініціаторами коледжних акцій: «Нагодуй пташку взимку», «Збереження первоцвітів. Операція первоцвіт» тощо (рис. 3).

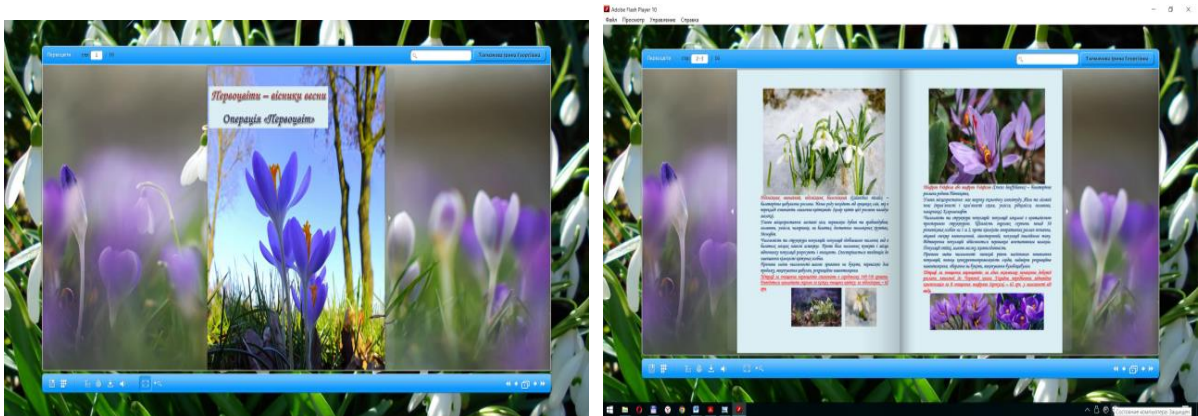

Рис. 3. Фрагмент інформаційного журналу за результатами акції «Збереження первоцвітів»

Цікавою виявилася робота студентів щодо культивування весняних квітів на базі лабораторії живої природи, зокрема, крокусів, нарцисів. Дослідницька робота передбачала створення відповідного освітлення для рослин; дотримання температурного режиму; організацію належного поливу. Метою дослідження є теоретично обґрунтувати спеціальні способи, прийоми вирощування квітів, створити та експериментально перевірити кліматичні умови лабораторії методики ознайомлення з природою для зберігання рослин і подальшого їх висадження у відкритий ґрунт.

Не залишається осторонь і наукова робота майбутніх учителів. Так, здобувачі освіти долучаються до написання статей, тез щодо висвітлення нагальних питань у сфері природничої освіти, зокрема, екологічного становлення молоді в демократичному суспільстві. Така практика орієнтує молодь на наукові дослідження, спрямовує майбутніх учителів працювати з періодичними виданнями, націлює на пошук нових ідей щодо навчання й виховання учнів сучасного покоління, а також формування в них ключових компетентностей відповідно до вимог Нової української школи [1].

Отже, реалізації екологічної складової у фаховому коледжі в умовах сьогодення видозмінюється, актуалізується, модернізується відповідно до розвитку сучасних новацій.

Під час наукової, пошуково-дослідницької, експериментальної діяльності здобувачі освіти, по-перше, опановували навички роботи з медіатекстами, комп'ютерними програмами, онлайн-сервісами; по-друге, долучалися до проведення спостережень за окремими ландшафтами та екосистемами світу, виконували творчі і ситуативні завдання, вивчали адаптації та видове розмаїття планети, формуючи цілісну біологічну картину світу у зв'язку з фізико-кліматичними і тектонічними перетвореннями Землі як планети; по-третє, модернізували шляхи для власного саморозвитку, самовдосконалення в професійній сфері, а також утвердження себе в інформаційному просторі; по-четверте, майбутні фахівці працювали з наукометричною базою даних, тим самим розвиваючи критичне мислення та формуючи медіакомпетентність як важливу рису вчителя нової генерації.

Під час екологічних акцій у здобувачів освіти формувалися відчуття доброзичливого, толерантного, дбайливого ставлення до природи, відбувалось усвідомлення ролі навколишнього середовища для людини загалом та безпосереднє проведення експериментальних досліджень.

Досвід запропонованих видів діяльності в процесі навчання майбутніх учителів початкової школи дозволив констатувати, що здобувачі освіти стали на інноваційний шлях розвитку, опанували сучасні технології навчання, що дозволить їм успішно реалізовуватися на сучасному ринку праці та сформувати екологічну компетентність як складову професійної компетентності вчителя.

Перспективним напрямом закладу фахової передвищої освіти є удосконалення форм навчання майбутніх учителів початкової школи задля ефективного формування в них екологічної компетентності.

Список бібліографічних посилань

1. Толмачова І. Г., Ромичева П. В. Екологічне становлення молоді в демократичному суспільстві. *Актуальні проблеми науково-промислового комплексу регіонів* : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Рубіжне, 17-21 травня 2021 р.). Рубіжне, 2021. С. 87–89.

Л. М. АБРАМОВА

ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ»

СУЧАСНІ Й ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

Освітній процес надає широкі можливості для пізнання й подальшого застосування молоддю законів розвитку природи в процесі її використання, набуття знань про причини виснаження, забруднення й руйнування природного середовища від антропогенної діяльності людини та їх наслідків. Подолання екологічного невігластва (небажання вивчати закони, причинно-наслідкові зв'язки взаємодії людини та природи) й екологічного нігілізму (небажання керуватися цими законами) є однією із ключових завдань освітнього процесу та всієї педагогічної спільноти.

Серед дисциплін та предметів, що виступають у фарватері екологічної освіти, одну з базових позицій посідає географія. Адже саме на заняттях з цього предмету здобувачі освіти вивчають цілу низку тем екологічного спрямування: *«Забезпеченість мінеральними ресурсами. Глобальна ресурсна проблема людства»*, *«Ресурсний потенціал атмосфери. Кліматичні зміни на планеті»*, *«Запаси води на Землі. Ресурсний потенціал Світового океану та вплив людства на стан океанічних вод»*, *«Водозабезпеченість регіонів і країн світу. Чинники дефіциту води»* та інші.

Дуже важливо спрямувати пізнавальний процес студентів у такий спосіб, щоб навчальний матеріал став особистісним надбанням через дослідження, вивчення явищ і подій, серед яких відбувається життєдіяльність підлітків та молоді. Наприклад, під час вивчення теми *«Вплив людини на літосферу»* першокурсники отримують завдання з проведення краєзнавчого проектного дослідження на тему: *«Сучасні ландшафти своєї місцевості як наслідок взаємодії людини і природи»*. За рекомендаціями до цієї роботи та орієнтовним планом вони мають дослідити й описати

взаємопов'язані компоненти природно-антропогенного ландшафту тієї місцевості, де сьогодні мешкають, або тимчасово перебувають, підготувати онлайн-виступ з презентацією. Опрацьовуючи інформацію за цією темою, здобувачі освіти відшуковують краєзнавчий матеріал, описують особливості природного ландшафту у просторі та часі, виявляють причинно-наслідкові зв'язки перетворень, які відбулися під впливом людини на навколишнє середовище, що є їх маленькою Батьківщиною. Проникаючи глибоко в історію свого села, міста, селища, міськрайону, вивчаючи фактичну географію рідного краю, його автентичні особливості, підлітки не тільки набувають знань, навичок та формують низку компетенцій, найголовніше – вони переймаються глибоким почуттям духовної цінності живої природи, архітектури, історичного та історико-географічного сучасного й минулого, відчують тендітність екологічної рівноваги суспільного буття.

За матеріалами найбільш удалих та змістовних проєктів, студенти, під керівництвом викладача, пишуть наукові статті та беруть участь в обласних й регіональних конференціях, що проводять фахові закладами освіти. Нижче наведено теми тез виступів здобувачів освіти, надруковані у збірниках конференцій:

1. ЕКОЛОГІЧНІ НЕБЕЗПЕКИ ТА ЗАГРОЗИ ПРИРОДНО-ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ НА ПРИКЛАДІ НОВОСЕЛІВСЬКОГО КВАРЦЕВОГО КАР'ЄРУ. Золоташко Д., студент Коледжу переробної та харчової промисловості ХНТУСГ, Обласна науково-практична конференція педагогічних працівників і студентів І-ІІ рівнів акредитації Харківської області «Наука. Біологія, Сучасність. Формування екологічної свідомості», Коледж національного фармацевтичного університету, 2018 р.

2. РОЛЬ СОЦІМІСТЕЧКА «НОВИЙ ХАРКІВ» У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОМУ РОЗВИТКУ МІСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ. Варавін О., студент ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ХНТУСГ», Студентська регіональна онлайн-конференція «Актуальні питання історичного розвитку України і світу очима молоді», Секція 2: «Історико-географічний аспект регіональності», Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2021 р.

3. ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІСЦЕВИХ ЛАНДШАФТІВ НА ПРИКЛАДІ СЕЛИЩА КОРОТИЧ. Аліпов А., студент ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ХНТУСГ», Студентська регіональна онлайн-конференція «Актуальні питання історичного розвитку України і світу очима молоді», Секція 2: «Історико-географічний аспект регіональності», Харківський

національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2021 р.

19 квітня 2018 року на базі Коледжу переробної та харчової промисловості ХНТУСГ відбулася обласна студентська науково-практична екологічна конференція «Екологія. Екологічні проблеми сучасності та новітні технології енергозбереження». В конференції взяли участь представники 16 закладів освіти та близько 150 учасників (студентів, учнів та викладачів). Делегати конференції працювали за п'ятьма секціями: «Екологія і духовність», «Екологія на кожен день», «Екологічні проблеми сучасності», «Новітні технології енергозбереження». П'ята секція мала формат майстер-класу й відрізнялася практично-прикладною спрямованістю. Десять студентів секції з трьох закладів освіти стали учасниками командно-рольової гри «Екологічний Армагеддон». Метою сюжетної гри було привернення уваги до катастрофічних наслідків ядерної війни. Серед завдань роботи секції – акцентування уваги щодо проблем кризи духовності, хиткості мирного людського буття, вразливості біосфери.

Ситуативно-рольова психологічна гра «Екологічний Армагеддон» (уривок сценарію)

Мета: формування у студентів почуття відповідальності за те, що відбувається в навколишньому світі; розвиток психологічної стійкості в складних обставинах.

Завдання: показати значимість історичних подій і важливість їх вивчення для безпечного існування людства; формувати екологічну свідомість, відповідальність за майбутнє суспільства та збереження життя на Землі; розвивати вміння відстоювати власну позицію; розвивати творчі та мовленнєві здібності.

Цільова група: студенти ЗВО I-II р. а. – делегати екологічної конференції (учасників гри-10 осіб, спостерігачі – кількість не обмежена).

Місце проведення: конференц-зала коледжу.

Обладнання: медіа-проектор, мікрофон, презентація (Ядерні вибухи у Хіросімі та Нагасакі, їх наслідки для природи та людей), таблички з надписами статусів, картки з описами характеристик дійових осіб, сувеніри.

Хід гри

1. Організаційна частина.
2. Вступне слово ведучого гри – керівника секції.

3. Презентація «Екологічні наслідки ядерного вибуху з історії людства».

4. Перебіг гри.

5. Підбиття підсумків. Рефлексія.

Вступне слово

Ведучий: «В грі «Екологічний Армагеддон» все відбувається як у житті. Є цілі, завдання. Можна діяти, а можна бути стороннім спостерігачем. Будь-яка дія, так само як і бездіяльність, матиме свої наслідки. В процесі гри ви зможете: розкрити свій творчий потенціал, продемонструвати акторські та творчі здібності, відпрацювати навички вміння переконувати, розвинути аналітичні здібності, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. А найголовніше, запам'ятайте, що це – лише гра, а всі ви – талановиті актори, які творчо і переконливо виконують свої ролі. Всі персонажі в ній чітко прописані, у кожного – неповторний характер. Тут немає незначних і другорядних ролей. Зміст, насиченість, несподіваність і результат розгортання сюжету гри цілком залежить від самих гравців – від вас!»

Опис дії

1. Учасники підходять до ведучого і отримують картки з назвою ролі та характеристикою персонажу.

2. Опис уявних умов, в яких відбувається подія.

Ведучий: «На Землі трапилася ядерна війна. Одначе вам пощастило, і в момент бомбардування ви опинилися в спеціальному бомбосховищі – герметичному бункері. Вибух відбувся дуже близько, на поверхні все зруйновано, живих там нікого не лишилось й рівень радіації такий, що людина гине протягом кількох хвилин. Ваш бункер уцілів і в ньому є запаси води, повітря, їжі та палива, достатні для того, щоб прожити цілий рік. Є надія, що за цей час рівень радіації знизиться настільки, що можна буде вийти з бункера і почати життя заново. Що відбувається в інших частинах Землі, ви не знаєте. Цілком можливо, що загинуло все людство, а отже, що саме вам через рік після виходу з бункера доведеться створювати нову цивілізацію...».

Інструкція № 1

Ведучий: 10 осіб під час ядерного вибуху вирішують, хто з них отримає можливість потрапити в рятівний п'ятимісний бункер. Критерій оцінки – професія персонажу, його корисність та особистісні якості.

Перелік ролей:

1. Дівчинка-підліток, 14 років, восьмикласниця. Добре вчиться, спортивна, приваблива, але має нестійку нервову систему й кризова ситуація з атомним вибухом привела її в такий шок, що вона тільки

плаче і нічого конкретного не може сказати. Закохана у хлопчика, який опинився у бункері (роль № 2).

2. Хлопчик-підліток, 16 років, десятикласник. У школі мав репутацію невстигаючого учня, бешкетника, але фізично здоровий, сильний і спритний, займався легкою атлетикою. Закоханий в дівчину, яка опинилася у бункері (роль № 1).

3. Дівчина, 19 років, студентка театрального інституту, приваблива, але крім гри на сцені нічого робити не може, при надії, на 5-му місяці вагітності ... та ще 7 ролей.

Психологічний та розвивально-виховний зміст гри полягає у тому, що учасники в процесі внутрішньої боротьби мотивів відпрацьовують уміння відстоювати свої інтереси, вдаючись до різних засобів впливу, а також навички групової взаємодії. Крім того, гравці мали усвідомити свої базові цінності та порівняти їх з ціннісними орієнтаціями інших. Присутні на секції учасники конференції спостерігають за спілкуванням персонажів. Перебуваючи поза ситуацією, вони можуть більш об'єктивно оцінити слушність висловлювань гравців, їх об'єктивність. Після закінчення гри і безпосередні учасники, і спостерігачі взяли участь у обговоренні перебігу подій, що розгорталися за сюжетом «Екологічного Армагеддону». Вони поділилися своїми почуттями, переживаннями, думками, визначилися з тим, який досвід отримали завдяки грі.

Серед інших форм роботи, що дають можливість формувати й розвивати екологічну свідомість здобувачів освіти, використовували екскурсії до музею природи та ботанічного саду (вивчення теми «Охорона біосфери»), екскурсії до музею води, морського музею та уроки у доквіллі (тема «Охорона та відновлення гідросфери»), уроки-лекції в обласній станції юних туристів у музеї-кабінеті геології (тема «Ресурсні властивості літосфери»). «Прояви

закономірностей географічної оболонки у своїй місцевості» першокурсники вивчали, спілкуючись з природою, досліджуючи властивості географічної оболонки: цілісність, ритмічність, зональність та визначали ознаки проявів взаємодії її компонентів на прикладі місцевого географічного об'єкта Саржин яр, що є пам'яткою природи місцевого значення, а джерело, розташоване в його межах, – гідрологічною пам'яткою. Урок у довкіллі складався з трьох змістовних частин: лекції з елементами евристичної бесіди, практичної частини, під час якої студенти виконували творчі завдання у малих групах з наступною їх презентацією та завершальної частини – безпосереднього спілкування з природою парку, дегустації мінеральної води з місцевого джерела, що має назву «Харківська – 1». Після закінчення заняття студенти зробили декілька фотографій для звіту про екскурсію.

Для вирішення екологічних проблем виходу із кризи кожен громадянин має бути носієм екологічної культури та володіти мінімумом знань з основ екології, щоб активно протидіяти небезпечному впливу техногенного середовища на природу і людину.

Т. А. БЄЛІК,

Л. В. КАТРЕНКО

Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ В ХАРКІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНЬОМУ КОЛЕДЖІ – СКЛАДОВА ВСЕБІЧНОГО ТА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Життя людини нерозривне з природою. Це дозволило їй не тільки задовольняти свої потреби, а й розвивати свої інтелектуальні здібності. При цьому вплив діяльності людини на довкілля постійно змінювався.

У перекладі з грецької мови слово «екологія» означає науку про будинок. А нашим будинком є Земля – невелика планета в нескінченному просторі, яку необхідно підтримувати в чистоті та зберігати від руйнувань.

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну принесло кровопролиття та перекреслило мрії багатьох студентів коледжу. Чимало юнаків пішли добровольцями до війська зі зброєю в руках захищати свою країну від російської агресії, долучилися до лав територіальної оборони, навчилися надавати медичну допомогу

пораненим. Студенти молодших курсів роз'їхалися в безпечні місця та продовжують навчатися онлайн.

Ілля Полудьоний, психотерапевт, говорить, що молоді люди, які перебувають на умовно-безпечній території, переживають більше почуттів, оскільки психіка в більш-менш здоровому форматі має доступ до більшої кількості функцій. Крім завдання просто вижити, молода людина обмірковує, як далі жити. Це дає простір для великої кількості відчуттів, зокрема й тривоги. Тривога – почуття, яке приводить до виснаження та втоми.

В умовах фізичного виживання людина обмежена. Коли вона прокидається від вибухів, усі системи працюють на те, щоб урятуватися. Велика кількість потреб вищого порядку просто відпадає.

Бойові дії призводять не тільки до психічних розладів, а й до фізичних змін в організмі та навіть до смерті. Це пояснюється перевищенням гранично-допустимої концентрації різних забруднювачів повітря, погіршенням санітарно-гігієнічних показників питної води, ґрунтів, що впливає на зір, головний мозок, серце, легені.

Під час воєнних дій ніхто не замислюється про збереження нашої планети та її багатств. Діє принцип швидше, надійніше, дешевше. І саме це призводить до летальних наслідків для всього людства.

Жахливі наслідки війни – це не лише людські й економічні втрати, а й дуже великий негативний вплив на довкілля.

Якщо говорити про екологічні проблеми, які пов'язані з воєнними діями на Харківщині, то слід акцентувати увагу на забруднення атмосферного повітря різними газами, які виділяються внаслідок великої кількості потужних вибухів і влучань із артилерії, мінометів, танків і РСЗВ у хімічні підприємства, нафтобази. В атмосфері оксиди сірки й азоту спричиняють кислотні дощі, які змінюють рН ґрунтів і викликають опіки рослин (до яких особливо чутливі хвойні), а також мають негативний вплив на організм людини, ссавців і птахів, пошкоджуючи слизові тканини та органи дихання.

У небезпеці сьогодні продовжують перебувати три національні природні парки Харківщини – Дворічанський, Слобожанський і Гомільшанські ліси. Знищений приватний зоопарк «Фельдман екопарк» у Харкові. Окупанти обстріляли Харківський фізико-технічний інститут і знеструмили дослідницьку ядерну підкритичну установку (ЯПУ) «Джерело нейтронів», підірвали дамбу на Оскільському водосховищі в Харківській області, як результат річка Сіверський Донець вийшла з берегів. Вода підтопила населені

пункти Студенок і Святогірськ. Виникла загроза забруднення річки комунальними стічними водами, органікою та твердими відходами. Це дуже мала частка перелічених страшних воєнних злочинів росії на Харківщині.

Стало очевидно, що воєнні дії суттєво впливають на стан людської душі та довкілля. Питання захисту навколишнього середовища зараз на вістрі часу.

Оскільки ми поступово адаптуємося до нового життя, екологічні звички також слід повертати. Студенти під керівництвом викладачів намагалися розібратися, як війна впливає на стан навколишнього середовища та який внесок може зробити кожен із нас для покращення майбутнього. Зараз ми маємо можливість спробувати відмовитися від зайвого та сфокусуватися на тому, що є дійсно важливим. Це і є основою для екологічного підходу в житті.

У своїх творчих роботах «Злочин проти довкілля» студенти коледжу проаналізували ситуації забруднення води, повітря, ґрунтів, порушення міграційних шляхів птахів, руйнівний вплив пожеж на екосистеми, стан флори та фауни України, звернули увагу на те, що люди, які зараз в Україні переживають наслідки війни, «постарішали» на 10-15 років.

У такий тяжкий час студентам потрібно виплескувати всі свої негативні емоції та думки, усе, що в них на серці та душі. Найкращий метод – творчість. У малюнках першокурсників «Війна очима студента» відчувалися біль душі на фоні зруйнованого довкілля і надія на перемогу та відбудову.

Під час проведення в дистанційному режимі бесіди «Від екології душі до екології довкілля» розроблено основні завдання екологічного виховання сьогодення:

- обирати краще та найбільш безпечно з можливого (це про мило, шампунь, крем для обличчя. Бажано, щоб складова таких засобів гігієни містила натуральні компоненти, наприклад, ефірні олії або витяжки з рослин);
- сортувати відходи (це зменшує розміри сміттєзвалищ, запобігає забрудненню повітря, родючих ґрунтів, підземних вод);
- піклуватися про себе (найбільш важлива звичка, яку варто зберігати та поглиблювати під час війни. Це турбота про свій фізичний і психологічний стан);
- розумно споживати електроенергію та тепло на побутовому рівні.

У процесі екологічного виховання необхідно пам'ятати етичні правила поведінки людини на Землі, які запропонував німецький філософ та еколог Е. Калленбах:

- люби й шануй Землю, яка благословляє життя та керує ним;

- кожний твій день на Землі є священним;
- будь вдячним тваринам і рослинам за їжу, яку вони тобі дають;
- не забруднюй багатств Землі зброєю;
- не ганяйся за прибутками від багатств Землі, а намагайся відновлювати її виснажені сили;
- не приховуй від себе й від інших наслідків твоєї діяльності на Землі;
- не обкрадай майбутні покоління, виснажуючи й забруднюючи Землю. Споживай дари Землі в міру, бо всі люди мають однакове право на її багатства.

Список бібліографічних посилань

1. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С., Костіков І. Ю. Основи екологічних знань. Київ : Либідь, 2000. 336 с.
2. Галина Ткачук. Книжка про сміття. Львів : Вид-во Старого Лева, 2019.
3. Беа Джонсон. Дім – нуль відходів. Київ : Рідна мова, 2019.
4. Випалена земля і забруднена вода: катастрофічні екологічні наслідки війни Росії проти України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ekolohichna-katastrofa-cherez-viynu-rosiyi/31921705.html>)

І. В. БОЙКО

Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасній українській освіті відбуваються зміни, пов'язані із модернізацією змісту та структури загальної освіти. При цьому екологічна освіта (навчання, виховання та розвиток) майбутнього покоління є одним з компонентів освіти, що найбільш динамічно розвивають і розглядають у світовій практиці як найважливішу міру подолання екологічної небезпеки. Сьогодні метою екологічної освіти стає не стільки формування знань і умінь, скільки розвиток екологічної свідомості, мислення, культури, тому в педагогічній теорії та практиці йде пошук ефективних шляхів формування екологічної культури особистості. Екологізація змісту традиційних дисциплін, введення в практику нових інтегрованих курсів, створення екологічно спрямованого освітнього середовища –

найважливіші умови, виконання яких сприяє формуванню особистості з екологічною культурою. Ставлення до навколишнього середовища формується у процесі взаємодії емоційної, інтелектуальної та вольової сфер психіки людини.

Формування екологічної культури неможливо без розвитку чуттєво-емоційної сфери особистості у спільній діяльності викладачів та студентів. Спілкування студентів відділення «Правознавство» Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу здійснюється в ході навчальної, організаційно-практичної, просвітницької, навчально-ігрової та інших видів діяльності. Найбільш широко розглядає екологічну культуру В. Крисаченко, як здатність людини відчувати живе буття світу, приміряти і пристосовувати його до себе, взаємоузгоджувати власні потреби й устрій природного довкілля. Тобто, екологічна культура є діяльністю людини, спрямованою на організацію та трансформацію природного світу (об'єктів та процесів) відповідно до власних потреб та намірів. Екологічна культура спрямована на подолання власної обмеженості людини як природної істоти (біологічного виду) щодо пристосування в біосфері в умовах постійної конкуренції з боку тих чи інших форм живої речовини [4].

Формування екологічної культури є одним із компонентів освіти, що найбільш динамічно розвивають і розглядають у світовій практиці як найважливіша міра подолання екологічної небезпеки. У сучасній освіті має стати пріоритетним вільний творчий розвиток особистості. Необхідно допомогти майбутньому поколінню перевести знання в особистісні орієнтири. Свідоме долучення студентів до екологічної діяльності є найкращим показником розвитку їх екологічної культури. Екологічно культурна особистість має мати екологічне мислення, тобто вміти правильно аналізувати та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки екологічних проблем та прогнозувати екологічні наслідки людської діяльності.

Вже понад півроку Україна у вогні, під постійними ворожими обстрілами. Екоактивісти нарахували понад сотню заборонених Женевською конвенцією злочинів проти довкілля внаслідок російської агресії. Агресор зруйнував не тільки людські життя, а й руйнує навколишнє середовище, наслідки цього українці відчуватимуть на собі не один рік. Це несе нові екологічні ризики, які також можуть збільшити кількість людських жертв війни у майбутньому. Злочини проти довкілля теж є частиною воєнних злочинів. Згідно з Женевською конвенцією, «заборонено застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довготривалої і серйозної шкоди природному середовищу». З перших

днів були зафіксовані обстріли та бомбардування промислових та енергетичних об'єктів, підпали лісів, підриви нафтобаз, забруднення Чорного та Азовського морів (в першу чергу через затоплення суден).

Під час роботи зі студентами відділення «Правознавство» в Харківському державному автомобільно-дорожньому коледжі використовують доступні їм мотиви охорони природи, відповідні рівню їх розвитку. Екологічні знання є основою для практичної природоохоронної діяльності студентів. При цьому екологічну освіту розглядають як освітній процес, що формує у студентів певну систему цінностей, поведінки, вміння приймати усвідомлені рішення щодо навколишнього середовища. Формування екологічної культури у студентів передбачає виховання переконаності та готовності діяти у напрямі раціонального природокористування, що зрештою, кінцевою своєю метою має реалізацію стратегії еволюції людини та природи.

Щоб забезпечити найсприятливіші умови для формування ставлення студентів до дійсності, відділення «Правознавство» організовує пізнавальну, дослідницьку, конструкторську, художню, ігрову, туристично-краєзнавчу та спортивно-оздоровчу діяльність студентів. На формування свідомості накладають відбиток багато чинників: передусім це життєвий досвід і сфера спілкування, сім'я та інтереси однолітків, особисті та групові мотиви поведінки, громадська думка.

Формування екологічної культури пов'язане із засвоєнням студентами таких основоположних знань, як різноманіття та складність існуючих у природі взаємозв'язків між її компонентами та елементами; цілісність та єдність природи; зміна природного середовища та виникнення якісно нових природних комплексів; взаємодія суспільства та природи; раціональне природокористування.

Список бібліографічних посилань

1. Глухова Г. Г. Аксіологічні засади формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2008. 23 с.
2. Дробноход М. І., Вольвач Ф. В., Іваненко С. І. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою. Київ : МАУП, 2000. 76 с.
3. Злобін Ю. А. Основи екології. Київ : ТОВ «Лібра», 1998. 248 с.
4. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика. Київ : Заповіт, 1996. 350 с.

5. Малимон С. С. Основи екології : підручник. Вінниця : Нова книга, 2009. 240 с.
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. 4-те вид., доповн., 2003. 615 с.
7. Салтовський О. І. Основи соціальної екології : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ-ри, 2004. 382 с.
8. Фенчак Л. М. Формування екологічної культури студентів вищих аграрних навчальних закладів I-II рівнів акредитації : автореф. дис...канд. пед. наук. Тернопіль, 2006. 21 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ : Академія, 2010. 456 с.

О. О. АНДРЕЙЧУК

Покровський педагогічний фаховий коледж

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Пріоритет педагогічної діяльності – сформувати компетентну особистість молодшого школяра на основі розвитку пізнавального інтересу, навчити самостійно мислити, озброїти необхідними для цього знаннями, вміннями та навичками. Учитель початкової школи, виконуючи вимоги Державного стандарту початкової освіти, має постійно вдосконалювати процес навчання, що дає змогу дітям ефективно та якісно засвоювати навчальний матеріал. Сприятливі цьому процесу мають педагогічні технології.

Специфіка педагогічної технології полягає у тому, що за її допомогою конструюється і здійснюється такий освітній процес, який має гарантувати досягнення поставлених цілей. А інноваційні форми й методи дають можливість створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою необхідність, зможе розкрити свої здібності й продемонструвати знання, відчути впевненість у собі.

Головний об'єкт під час навчання – творча особистість учня. Тому вчитель має приділяти велику увагу розвитку творчих здібностей молодших школярів, формуванню їхньої пізнавальної активності. Сприяє цьому диференційований та індивідуальний підхід до учнів, використання різнорівневих завдань з курсу «Я досліджую світ» [1, с. 58].

Проблема впровадження інноваційних технологій у освітянську практику є однією з пріоритетних на сучасному етапі розвитку педагогіки. Різні аспекти зазначеної проблеми

висвітлювали у своїх працях (О. Арламов, І. Бех, В. Звягинський, В. Журавльов та інші). Дослідження, присвячені питанням упровадження інноваційних технологій у роботі з молодшими школярами, проводять науковці: Г. Коберник, І. Галиця, Л. Даниленко.

Одним із шляхів реформування сучасної освіти є використання педагогічних технологій, спрямованих на всебічний особистісний розвиток молодших школярів. Оновлення змісту і методів навчання в загальноосвітній школі вимагає впровадження новітніх педагогічних технологій, пошуку нових ідей, шляхів, спонукає звернути увагу на використання інноваційних технологій.

Інноваційне навчання – це навчальна діяльність, яка спрямована на розвиток особистості, її творчих здібностей, мислення, зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі та особисту ініціативу.

Освітні інноваційні технології спрямовані на всебічний розвиток дитини. Інтерактивні форми і методи дають можливість створити на уроках «Я досліджую світ» такі умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою необхідність, зможе розкрити свої здібності й продемонструвати знання, відчути впевненість у собі. На таких уроках необхідно залучати дітей до активної пізнавальної, самостійної діяльності, перетворюючи школярів на її суб'єктів. «Учень – це не посудина, яку потрібно заповнити, це – смолоскип, який потрібно запалити» [1, с. 318]. Тому вчитель має добре знати вікові та індивідуальні особливості кожного учня, намагатися знайти та розвинути його пізнавальні риси, допомогти дитині відчути впевненість у своїх силах, надати своєчасну підтримку, створити сприятливі умови, атмосферу творчості.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» необхідно реалізовувати із застосуванням мультимедійних засобів навчання. Адже це створює якісно нові умови для трансляції навчального матеріалу та його усвідомлення. Анімаційні ефекти, наприклад, дають змогу продемонструвати процеси, які вкрай важко, або неможливо спостерігати у повсякденному житті. А саме: колообіг води у природі, рух землі навколо Сонця тощо. Водночас слід пам'ятати, що вищезазначені засоби навчання не можуть замінити традиційні.

Працюючи з 1 класом, можна поступово вводити елементи інтерактивного навчання, починаючи з найпростіших інтерактивних форм: «Мозковий штурм», «Мікрофон», робота в парах малих групах, складання «Асоціативного куца», впровадження технологій ігрового та проблемного навчання.

Молодші школярі люблять працювати в парах та малих групах. Адже, працюючи в групах, діти отримують можливість

спілкуватися, порівнювати, вільно висловлювати свою думку, робити спільні висновки. Це сприяє розвитку мовлення учнів, взаємо і самоперевірки, вмінню висловлювати і наполягати на власній думці.

Велике значення має різноманітна робота з текстом.

1. Кожна група отримує своє завдання-інструкцію. Після проведення практичної роботи доповідачі пояснюють матеріал іншим групам, роблять висновки.

2. Учні читають текст, олівцем ставлять позначку, яке слово їм не зрозуміло, а потім у парах пояснюють значення цих слів. Якщо виникають труднощі, то ставлять питання вчителю або класу. Далі йде пояснення незрозумілого слова.

3. Статтю поділено на уривки. Кожен учасник групи читає свій уривок статті. Потім за командою вчителя діти діляться інформацією з членами групи.

Працюючи в групах, школярам можна запропонувати роботу за системою АУР (актуалізація, усвідомлення, рефлексія):

1. Актуалізація опорних знань. «Мозкова атака» (учитель записує на дошці в таблицю у колонку «Що я знав»).

2. Усвідомлення змісту (читання статті, виокремлення позначками нової інформації, виконання дослідів за інструкцією підручника).

3. Рефлексія. У групах записують інформацію у колонку «Про що я дізнався» [4].

На уроках інтегрованого курсу використовують такий метод інтерактивного навчання, як «Асоціативний кущ». Цей метод дає можливість швидко перевірити, узагальнити знання учнів. Наприклад, вивчаючи тему «Тварини», можна запропонувати дітям пригадати все, що вони знають про тварин і зробити записи у вигляді схеми.

Однією з провідних технологій формування пізнавальної активності учнів на уроках «Я досліджую світ» є метод проєктів. Працюючи над проєктом, діти вчать критично мислити, чітко усвідомлювати, де і яким чином можна застосовувати набуті знання, генерувати нові ідеї, уміло працювати з інформацією, бути комунікабельним, взаємодіяти в команді, самовдосконалюватись. Прикладами проєктів можуть стати: «Міста України», «Рятівники природи», «Як зимують бджоли» і т. інше.

Для розвитку мислення на уроках інтегрованого курсу використовують проблемні завдання і ситуативні завдання. Наявні в них суперечності викликають дискусію, спонукають до роздумів, пошуків і певних висновків. Школярам подобається самостійно порівнювати, зіставляти певні факти та явища, узагальнювати,

робити висновки, а потім звіряти свої міркування з матеріалом підручника. Такі вправи не тільки розвивають мислення учнів, а й підсилюють упевненість, віру в свої сили та здібності.

Висновок

Отже, використання різних видів інноваційних вправ дає можливість доповнити їх різноманітною інформацією, а різноманітні види діяльності викликають у дітей інтерес і заохочують їх до роботи.

Саме таке навчання з використанням інтерактивних технологій сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, підвищує інтелект дитини, змінює її віру у власні здібності, стимулює активність і творчість.

Список бібліографічних посилань

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для вищих навч. закладів. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
2. Мойсеюк Н. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Основа, 2007. 352 с.
3. Ярмаченко М. Педагогічний словник. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
4. Сучасний урок з використанням ІКТ у початкових класах. URL: http://markove.ucoz.ua/load/suchasnij_urok_z_vikoristannjam_ikt_v_pochatkovikh_klasakh/1-1-0-6

О. Г. БРАТУСЬ

Київський фаховий коледж
архітектури, будівництва та управління

ЗНАЧЕННЯ ХІМІЇ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ЛЮДСТВА

Сучасні екологічні проблеми людства набули глобального масштабу і належать до природничо-техногенних небезпек. Якщо людство в найближчому майбутньому не почне дбайливо ставитися до природи, наступить самознищення.

Відповідно до статті 7 [1] підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка фахівців забезпечують загальна обов'язкова комплексна освіта та виховання в галузі охорони навколишнього природного середовища, зокрема в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. Екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх

посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища. Спеціально визначені вищі та професійні заклади освіти здійснюють підготовку фахівців у галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням суспільних потреб.

Екологічне виховання – це цілеспрямований психолого-педагогічний процес, орієнтований на формування у дитини знань, вмінь та навичок, наукових основ природокористування, необхідних свідомих переконань і практичних дій, певного спрямування та активної життєвої позиції в охороні, збереженні і примноженні природних ресурсів [2, с. 5].

Хімія несе основне навантаження в розкритті таких проблем, як забруднення навколишнього середовища.

Неможливо переоцінити роль хімії у вирішенні однієї з найважливіших проблем людства – захисту навколишнього середовища. Тут завдання хімії полягає в розробці й удосконаленні методів і визначення забруднень, вивченні й моделюванні хімічних реакцій, що перебігають у природі, створенні безвідходних і маловідходних виробництв, розробці способів знешкодження й утилізації промислових і побутових відходів.

За останні роки зросла кількість сміттєпереробних заводів, що дає можливість не просто утилізувати сміття, а й повторно використати здобуту сировину, що в свою чергу зберігає частину природної сировини: дерева, корисні копалини тощо.

Важливо не тільки закликати до сортування сміття, а й спиратись на підтвержені факти та наукові дослідження із забруднення навколишнього середовища. Ось наприклад біля місць збору та сортування сміття розміщувати інформацію. Це теж є елемент екологічного виховання населення.

Наприклад:

1. **Батарейка** – електричний компонент, який містить запас енергії та робить доступною її в електричній формі для пристроїв, підключених до нього. Найчастіше зустрічається тип батарейки з електрохімічними запасами енергії (гальванічний елемент) і залежно від їхнього типу містять важкі метали та небезпечні елементи: цинк, марганець, кадмій, нікель, свинець, кислоти, луги. Потрапляючи в навколишнє середовище, одна пальчикова батарейка забруднює 20 м квадратних ґрунту або 400 літрів води [3, с. 27].

2. **Забруднення пластиком** – це скупчення пластикових предметів і частинок (наприклад, пластикових пляшок, пакетів та мікрочастинок) у докїллі Землі, що негативно впливає на диких

тварин, дику природу та на людину. Пластмаси як забруднювач класифікують на мікро-, мезо- та макросміття залежно від розміру. Пластмаси є недорогим та довговічним матеріалом, як результат рівень виробництва пластику людиною є досить високим. Однак хімічна структура більшості пластмас робить їх стійкими до багатьох природних процесів деградації, і як результат вони повільно розкладаються. Ці два чинники разом спричиняють поширеність забруднення довкілля пластиком [4].

3. Повторне використання картону та паперу. Вторинна переробка тони паперу могла б заощадити 26 000 літрів води, 3 м³ плодоносної землі, 17 дорослих дерев, 4 МВт електрики. Для повторної переробки паперу потрібно майже вдвічі менше електроенергії, ніж для його виробництва, при цьому викиди шкідливих речовин зменшуються на 70 % [2].

У великих містах і промислових центрах звичайним явищем стало утворення смогу, до складу якого входять туман, дим, пил та інші шкідливі для здоров'я людини газоподібні речовини.

Безумовно, витрати на очищення вихлипних газів і димових викидів спричиняє подорожчання товарів і енергії, однак забруднення повітря також призводить до витрат, пов'язаних з руйнуванням конструкцій і погіршенням здоров'я людей. Тож за право дихати чистим повітрям людству необхідно платити досить високу ціну [5].

Як слідство, виникає потреба у збільшенні кількості зелених насаджень, лісів. Розуміння того, що чисте повітря є досить важливим для людства виникло ще у Давньому Римі V ст. до н. е., саме тоді було прийнято акт щодо охорони лісів.

Опираючись на проблематику забрудненості повітря, існують альтернативні засоби для покращення ситуації, а також оздоровлення людського організму загалом. У всьому світі розвивається спорт, туризм.

З'явилось досить нове поняття «екологічні стежки».

Екологічні стежки – це маршрут, що проходить через різні природні об'єкти, що мають естетичну, природоохоронну і історичну цінність, на якому пішоходи отримують усну або письмову інформацію про ці об'єкти. Це одна з форм виховання екологічного мислення і світогляду.

На сьогодні створено багато різного виду екологічних стежок, які можна згрупувати. Подібний поділ має велике значення для практичної діяльності екскурсійних бюро та туристичних фірм.

Під час поділу екостежок за змістом зазвичай виокремлюють два види екскурсій – оглядові (багатопланові чи комплексні) та тематичні.

Оглядові екскурсії, як правило, стосуються різних тем, через це отримали назву багатопланових. Вони базуються на показі найрізноманітніших об'єктів. Це – об'єкти природно-заповідного фонду, пам'ятки природи, рідкісні види флори та фауни, пам'ятники історії і культури, які зустрічаються на стежці, місця пов'язані з життям і діяльністю видатних людей.

Оглядові стежки дають загальне уявлення про місцевість. Хронологічні рамки подібних екскурсій дуже широкі. У будь-якій оглядовій екологічній стежці одна з підтем – провідна, у ній розкривається матеріал, особливо важливий і характерний для певної території. Тематичні екологічні стежки мають конкретну спрямованість.

Серед них виокремлюють такі:

- ботанічні;
- геологічні;
- гідрологічні;
- дендрологічні.

Ботанічні екологічні стежки прокладають на об'єктах природно-заповідного фонду, які багаті на рідкісні види флори та фауни.

Геологічні стежки прокладають з метою ознайомлення з геологічними пам'ятками природи, наприклад – виходами гранітів Українського кристалічного щита на поверхню.

Гідрологічні екологічні стежки передбачають ознайомлення із гідрологічними об'єктами – джерелами мінеральних вод, болотами. Дендрологічні стежки прокладають, як правило, у дендропарках, де відвідувачі мають можливість побачити рідкісні види деревних порід [6].

Також не менш болючою є проблематика питної води. Запаси природних вод величезні, але для пиття придатна лише незначна частина наявної на Землі води. Без спеціальної обробки використовувати для пиття можна лише воду з глибинних джерел. У решті випадків для того, щоб використовувати природну воду як питну, її потрібно попередньо очищати. Для очищення води обов'язково використовують хімічні методи.

Деякі ресурси, наприклад, свіже повітря, родючий ґрунт, рослини й тварини, можуть відновлюватися порівняно швидко. Якщо не втручатися занадто активно в ці процеси, природа майже завжди зможе заповнити втрачені запаси. Потрібно лише стежити за тим, щоб ресурси витрачалися не швидше, ніж вони можуть утворюватися як результат природних процесів.

Список бібліографічних посилань

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України.
2. Балабанов О., Кардешук Н., Янішевська С. Формування екологічної свідомості особистості. Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. Луцьк, 2013. Вип. 3. С. 198–202.
3. Авдеев В. Ф., Пирогов Б. І., Непийвода В. С. Роль людського фактору у вирішенні екологічної проблеми. *Раціональне природокористування та охорона навколишнього середовища* : збірник. Київ, 2010. 256 с.
4. Микропластик: чем он опасен и как уменьшить его количество. URL: <https://recyclemag.ru/article/mikroplastik-opasen-umenshit-kolichestvo>
5. Літковець С. Цикл Уроків «Роль хімії в житті суспільства. *Хімія. Біологія*. 2005.
6. Екологічна стежка — одна із форм природоохоронної роботи / Г. Гончаренко [та ін.]. *Хімія. Біологія*. 2005.

В. В. КРЮЧКОВА,

Н. М. СІРИК

ДВНЗ «Харківський коледж текстилю та дизайну»

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ТА ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДІ

Стрімкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій надає доступ сучасного суспільства до найрізноманітніших джерел інформації, які дають можливість споживати більшу кількість, ідей, пропозицій, посилань і рішень, що лунають з боку засобів масової інформації, соціальних мереж, блогерів, лідерів громадських думок.

Сьогодні, як ніколи раніше, для забезпечення результативної еколого-просвітницької діяльності необхідно увійти в світ комунікацій. Аналіз процесів в освітньому просторі показує, що з появою і розвитком мас-медіа виникає життєва необхідність їх використання під час освітнього процесу у ВЗО [1, с. 268].

У сфері екологічної освіти не на останньому місці стоїть робота засобів масової інформації, оскільки вони грають важливу роль у поширенні екологічних знань серед населення.

Журналістика та блогінг посідають провідну роль у формуванні екологічно спрямованого світогляду широкої читацької та глядацької аудиторій.

Певно, що забезпечення еколого-просвітницької діяльності будь-якого ВЗО базується на використанні навчальної літератури та інших друкованих наукових видань, котрі не завжди відповідають усім вимогам науки та техніки, а також охоплює участь у науковій діяльності на різних рівнях організацію дослідницької діяльності, адміністрування і безпосередньо організацію освітнього процесу з урахуванням досягнень дистанційних технологій.

Однак з кожним роком актуальності набуває освітня, виховна та культурна функція роботи еколого-орієнтованого блогінгу, в міру того, як представники прогресивної світової спільноти починають усвідомлювати важливість і складність екологічних проблем [2, с. 35].

Для забезпечення якісного освітнього процесу, у якому здобувачі освіти отримують найактуальнішу інформацію стосовно світових екологічних тенденцій різних галузей, починаючи від есо food та sustainable fashion до електрокарів та відновлюваної енергії, освітяни мають звертатися не лише до інтернет-ресурсів, а й до ЗМІ, інтернет-сторінок та підкастів як вітчизняних, так і всесвітньо відомих екоактивістів та блогерів.

Сучасні новини із світу медіа стануть яскравим доповненням стандартного навчального теоретичного та практичного матеріалу, підсилять екологічне мислення та впливатимуть на духовний світ студента, цілеспрямовано формуючи його екологічну свідомість.

Так, наприклад, піднімаючи теми лайфстайлу, шерингу, розумного споживання, урбаністики, про які пише телеграм-канал «ШЕР/Шерінг. Екологія. Раціональність» [3], здобувачі освіти легко можуть скласти уявлення про те, як змінюватиметься міське середовище та екологічна обстановка різних країн у найближчому майбутньому.

Наводячи приклади дизайну одягу у стилі recycling від української дизайнерки Ксенії Шнайдер, викладач познайомить студентів з процесами переробки предметів верхнього одягу на реальному прикладі.

Висновок

Застосування інтернет-ресурсів та джерел ЗМІ, як допоміжних інструментів у процесі виховання екологічно свідомої молоді, призведе до готовності здійснювати екологічні дії за стереотипними, автоматизованими формами ціннісного ставлення до навколишньої дійсності, до природи і суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Винтерхофф-Шпурк П. Медиапсихология. Основные принципы : пер. с нем. 2-е изд. испр., перераб. и доп. Харьков, 2016. 268 с.
2. Карпов А. О. Социализация научно-исследовательского типа в обществе знаний. *Современное образование*. 2016. № 1. С. 1–35.
3. ШЕР/Шерінг. Екологія. Раціональність. *Telegram*. URL: <https://t.me/etosher>

В. І. ГРУЛЕНКО

Комунальний заклад Київської обласної ради
«Ржищівський гуманітарний фаховий коледж»

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Людина – і не цар, і не раб природи. Вона сама природа.
В. І. Вернадський*

Наша прекрасна і неповторна планета як коштовний діамант сяє на фоні Всесвіту. І настав час кожному усвідомити, що наша Земля – унікальна, а людина знищує її, руйнуючи геологічні оболонки, змінюючи все довкола себе.

Усе живе звертається до людини: «Збережи те, де стоїш, де живеш, – на відстані погляду й голосу, хоча б на відстані простягнутої руки». Тому розуміння екологічних закономірностей та принципів їхнього застосування є необхідною умовою збереження природи та розвитку суспільства. Екологи стверджують, що людина, руйнуючи природу, спричиняючи її деградацію, невідворотно деградує сама.

Людина і навколишнє середовище перебувають у постійних і складних взаєминах, і щасливою вона може бути лише за умови досягнення гармонії, згоди з довкіллям. Людство має усвідомити, що, приносячи шкоду природі, воно шкодить і собі. Зважаючи на це, сьогодні особливого значення набуває екологізація загальної культури населення. А ще доречно було б розробити нову категорію прав – права Природи.

Протягом тисячоліть людина робила спроби усвідомити своє місце в природі, визначити своє ставлення до неї, а також визначити межі свого впливу на навколишній світ.

Первісна людина і людина античності не протиставляла себе природі, вона усвідомлювала свій нерозривний зв'язок із природою,

ототожнювала себе з нею, обожнювала її. Загалом взаємини людини з природою були гармонійними.

Локальні і регіональні екологічні кризи мали місце в період розвитку землеробства і скотарства.

Протиріччя в системі «людина–природа» почали загострюватися на етапі індустріального суспільства: в період зародження машинного виробництва, зростання обсягів видобування корисних копалин, інтенсифікації процесів сільськогосподарського виробництва, зростання чисельності населення, занепад духовності, низька екологічна культура. Сучасне постіндустріальне суспільство характеризують як ядерне, космічне, електронне. Це епоха домінування знань, інформації й переходу до гармонізації суспільства і природи.

По-справжньому любити природу – це не лише милуватися її красою, а й по-господарському берегти її, захищати як власну матір... Ставлення до природи – це мірило людської моралі, духовності, вихованості, людяності, безкорисливості, екологічної культури.

Екологічну культуру розглядають як гармонійне співіснування суспільства, природи і людини. Населення планети має докласти максимальних зусиль для збереження і функціонування живої природи. Носієм екологічної культури має бути кожна людина, а формування цієї культури потрібно починати ще з колиски.

На сучасному етапі загострення екологічної ситуації на планеті велика кількість людей зрозуміла необхідність і значущість екологічної освіти. Це сприяє вихованню у молодого покоління шанобливого ставлення до природи, розуміння процесів і закономірностей природи, підвищує рівень його екологічної культури і свідомості.

XXI ст. характеризується поширенням процесу екологізації свідомості населення. Це характерно і для України, і для нашого коледжу, зокрема.

Здійснення екологічного виховання та формування екологічної свідомості і культури студентів відбувається під час вивчення дисциплін природничого циклу, проведення масових заходів природоохоронного характеру. Для ефективного втілення в життя ідеї захисту природи, гармонійного співіснування людини і природи у нашому закладі проводять різноманітні за формою і змістом заходи в рамках екологічних місячників, декад, тижнів.

Однією з ефективних форм здійснення екологічного виховання молоді є екскурсії: екскурсії екологічними стежками, екскурсійні поїздки до Державного дендрологічного парку «Олександрія» НАН України, що розташований у м. Біла Церква, Національного

дендрологічного парку «Софіївка» (м. Умань), Кагарлицького парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва XVIII-XIX ст. (м. Кагарлик), Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України; віртуальні подорожі заповідними місцями України.

Надзвичайно важливою і цікавою формою екологічного виховання майбутніх учителів є заняття-роздуми екологічними стежками. Вони сприяють знайомству з унікальною місцевою рослинністю, дають змогу насолоджуватися мальовничими краєвидами нашого міста, спостерігати різні форми рельєфу, бачити наслідки позитивного і негативного антропогенного впливу на природні ландшафти і особисто долучатися до природоохоронних справ.

Ще одним напрямом ефективного формування екологічної культури студентів є робота еколого-природничого гуртка «Едельвейс». Надбанням гуртківців є створення Червоної книги міста Ржищева та його околиць.

На засіданнях студентського товариства «Креатив» обговорюють регіональні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення. Наприклад, «Леглич – краса і біль м. Ржищів», «Ржищівський ландшафтний заказник – перлина рідного краю», «Цілющі води уляницьких джерел».

Під час проведення екологічних місячників, декад, тижнів студенти активно беруть участь у таких акціях: «Студентство за чисте довкілля», «Допоможемо птахам взимку», «Коледжу квітнути», «Посади дерево», «Врятуй джерельце», допомагають місцевим комунальним службам упорядковувати території парків, місцевого пляжу, вулиць міста.

Наші студенти є учасниками екологічних наукових конференцій, проектів і природничих квестів, які організовують серед студентів педагогічних закладів I-II рівнів акредитації Центрального регіону України.

Цікавими і захоплювальними серед студентства є такі екологічні заходи: конкурс плакатів «Природа майбутнього очима студентів», конкурс малюнків «Дивосвіт природи», фотоконкурс «Мить природи, ти – прекрасна», години спілкування та інформаційні години, інтелектуальний брейн-ринг «Природнича мозаїка», екологічний КВК, природничі вікторини.

Педагогічний і студентський колектив нашого закладу освіти глибоко усвідомлює серйозність екологічної кризи, яка сьогодні нависла над Землею. Найкращою школою екологічної освіти, культури, свідомості є спілкування з природою, її вивчення, пізнання її закономірностей, явищ, розвитку, а також безпосередня участь у різноманітних природоохоронних акціях і заходах.

То ж будемо і надалі сприяти формуванню екологічного світогляду наших студентів і прищеплювати шану до довкілля і всього, що нас оточує, бо актуальною і нині є істина великого філософа Ф. Бекона, який зазначив, що ми не можемо керувати природою інакше, ніж підкоряючись їй.

О. А. ГОРОБЕЦЬ

Коростишівський педагогічний
фаховий коледж імені І. Я. Франка

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У САМОРОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

На сучасному етапі розвитку людства склалася складна екологічна ситуація у світі та в Україні. Вона вимагає екологізації свідомості та культури населення нашої планети. У зв'язку з цим особливу увагу приділяють екологічному вихованню та екологічній освіті в контексті діяльнісного підходу в навчанні та вихованні сучасної молоді.

У найважливіших міжнародних документах останнього десятиліття, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства, велику увагу приділяють екологічній культурі і свідомості, інформованості людей з питання екологічної ситуації у світі, регіоні, на місці проживання, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери і цивілізації.

Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту [1].

Необхідність екологічної освіти диктується потребою збереження чистого довкілля для існування людини. Стан навколишнього середовища зумовлює здоров'я людини – найбільшу цінність цивілізації. Без сприятливих природних умов існування всі питання соціального характеру стають неважливими. Саме тому екологічна освіта має стати основою саморозвитку особистості. В основі цього мають лежати наукові знання, які визначають різні аспекти екології як комплексної науки.

Сучасність вимагає від молоді самоосвіти та екологічної свідомості.

Екологічна свідомість – це індивідуальна і колективна (суспільна) здатність усвідомлювати нерозривний зв'язок кожної окремої людини і всього людства загалом з цілісністю і відносною

незмінністю існування людини у природному середовищі, усвідомлення необхідності використання цього розуміння у практичній діяльності, вміння і звичка діяти стосовно природи, не порушуючи зв'язок і колообіг природного середовища, сприяти їхньому поліпшенню для життя нинішнього і майбутніх поколінь людей [2, с. 168].

Процес формування екологічних знань відбувається із дотриманням принципів концентричності, доступності, практичності. Проте, екологічне виховання студентів недостатньо розвинуте і потребує подальшого розвитку з метою охоплення всіх сучасних питань [3].

У сучасних умовах, коли процес навчання поступово реорганізується, все більше поширюється діяльнісний підхід, згідно з яким учні мають набувати знання не в «готовому вигляді», а як результат самостійної пізнавальної діяльності [4].

Сутність діяльнісного підходу, на нашу думку, полягає в його орієнтованості на розвиток творчого потенціалу особистості. З цього випливає, що головним завданням діяльнісного підходу до екологічної самоосвіти є не лише опанування певної системи знань, але й формування вміння на основі засвоєних знань та способів діяльності самостійно орієнтуватися в будь-якій незнайомій інформації і збагачувати власний досвід через взаємодію з іншими людьми та навколишнім середовищем.

Діяльнісний підхід у розвитку екологічної свідомості вимагає:

- ставлення мети (передбачення результату);
- визначення мотивів (причини, що визначають вибір діяльності – чому я це роблю?);
- завдання (що я маю робити?);
- дії та операції (як я маю це робити?).

Саме такий підхід до саморозвитку екологічної свідомості запроваджують у закладі освіти Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І. Я. Франка. Ставлячи мету, передбачається кінцевий результат виконаної роботи. До прикладу, розглянемо питання очищення від сміття русла річки Левча. За визначення мотивів діяльності студенти усвідомлюють, що краса і чистота довкілля – запорука здоров'я людини, адже наше життя, наш настрій нерозривно пов'язані зі станом навколишнього середовища. Це спонукає студентів до дії: що я маю зробити, щоб світ став кращим? Саме через діяльність особистість самовдосконалюється і досягає свідомої екологічної поведінки у стосунках з природою.

Саме діяльність лежить в основі методів сучасної екологічної освіти.

Основними методами сучасної екологічної освіти, які впроваджують у нашому закладі освіти, є:

- виховання відповідального ставлення до природи;
- використання інтерактивних методів під час навчальних занять: тренінги, рольова гра, дискусія, мозковий штурм, метод проєктів;
- використання навчальних відеофільмів та інформаційних комп'ютерних технологій: мультимедійного супроводу занять;
- у ході вивчення різних дисциплін розглядають теми екологічного змісту;
- під час навчальної практики використання навчальних завдань, що мають природоохоронний напрям;
- залучення студентів до активної агітаційної роботи з-поміж населення щодо охорони довкілля, створення агітбригад;
- самостійна робота студентів полягає в активній участі в гуртках екологічного спрямування «Довкілля», виступах на семінарах та конференціях;
- активна участь студентів у роботі із озеленення і благоустрою території коледжу (акція «Чистий четвер») та території міста;
- студентів залучають до роботи над науковими проєктами екологічного спрямування та до виконання науково-дослідницької роботи щодо екологічного стану довкілля;
- проведення фотовиставок, екологічних тижнів, випуск екологічних газет та буклетів.

Особливу увагу приділяють екскурсіям у природу, адже виховання любові до природи рідного краю здійснюється через безпосередню взаємодію людини та природи. Вони розвивають пізнавальну активність, дозволяють краще вивчити явища природи, сприяють розвитку дослідницьких навичок, формують екологічну поведінку, сприяють практичному вирішенню проблеми охорони навколишнього середовища. Саме під час екскурсій можна спостерігати негативні наслідки антропогенного впливу на природу, що передбачає аналіз і оцінку ситуації, яка склалася. В конкретних ситуаціях здійснюють пошуки шляхів вирішення проблем місцевого значення, що спонукає студентів-активістів до дії.

Виховання відповідального ставлення до природи передбачає активну практичну творчу діяльність у вивченні та вирішенні екологічних проблем. Саме трудова і суспільно корисна праця сприяє саморозвитку, отриманню певного досвіду у вивченні природного середовища, прийнятті екологічних рішень, пропаганді екологічних ідей.

У ході проходження практики з основ початкового курсу природознавства, студенти набувають навичок спостереження за

об'єктами природи, досліджують різноманітність флори і фауни та з'ясовують антропогенний вплив на біогеоценози. Вони створюють колекції мінералів та гербаріїв найбільш поширених представників місцевої флори, результати своїх досліджень висвітлюють у вигляді мультимедійних презентацій. Створення звіту про навчальну практику дозволяє визначити рівень засвоєння знань та екологічну компетентність студентів.

Важливе місце у системі освіти належить методу проєктів. Зміст цього методу полягає у вивченні певної проблеми як результат самостійної пізнавальної діяльності та оформлення результатів своєї роботи.

У загальному розумінні проєктування – це діяльність, пов'язана з керуванням проєктами в різних галузях соціально-технічної сфери, тобто спеціальним чином організована творча робота людини з перетворення навколишнього середовища та самого себе [5].

Робота еколого-натуралістичного клубу «Довкілля», що працює у коледжі, організована в такий спосіб, що створюють проєкти, які спонукають студентів до активних дій щодо охорони і захисту навколишнього середовища. Метод проєктів передбачає певні кроки у його реалізації. Проєктування розпочинається із визначення теми. Обираючи тему проєкту, ми керуємося актуальними екологічними проблемами людства, вирішення яких є першочерговими, зокрема для населення нашого міста. Серед усіх відомих глобальних проблем сьогодення на перше місце виходить проблема забруднення водойм. Тому, наприклад, тема проєкту «Екологічний стан місцевих водойм» є актуальною і потребує вивчення.

Визначають мету проєкту, перед студентами постають завдання: з'ясувати значення малих річок, дослідити екологічний стан і джерела забруднення місцевих водойм, запропонувати шляхи покращення екологічного стану річки Тетерів та її лівої притоки річки Левча.

Під час планування проєкту визначають джерела, методи та засоби збору інформації, а також способи представлення результатів.

У процесі роботи над проєктом, студенти виявляють максимальну творчу активність, самостійність дій та досягають мети, виконуючи різні етапи дослідницької роботи.

Результати роботи студенти висвітлюють у статтях, презентаціях, обговорюють на засіданнях круглого столу в групах, пропонують шляхи вирішення проблеми та беруть участь у реалізації запропонованих рішень (співпраця з екологічними

службами міста та району, участь в організації й проведенні екологічних десантів та інших природоохоронних акцій).

Екологічну освіту та виховання мають орієнтувати на активну взаємодію людини з природою, побудовану на науковій основі в контексті діяльнісного підходу, на оцінюванні людини як частини природи. Екологічні знання, доповнені ціннісними орієнтаціями, мають стати основою екологічної культури і екологічного мислення. Вони мають сприяти усвідомленню цінностей, допомагати вирішенню комплексних екологічних проблем, що стоять перед людством в останні десятиліття, забезпечити комфортність його проживання у майбутньому, зберегти та примножити унікальну різноманітність навколишнього середовища.

Список бібліографічних посилань

1. Про концепцію екологічної освіти в Україні. *Інформаційний збірник* / Міністерство освіти і науки України. 2002. № 7. С. 3-23.
2. Платонов Г. В. Диалектика взаимодействия общества и природы. Москва : Изд-во МГУ, 1989. С. 191.
3. URL: <http://www.kpi.kharkov.ua>
4. Формування екологічної компетентності учнів як складова частина навчальної діяльності : посібник / упорядник О. Д. Трофименко. Кривий Ріг, 2012.
5. Злобін Ю. А. Основи екології. Київ : Лібра, 1998. 248 с.

**І. М. ГРУНСЬКА,
Є. В. СОТНІКОВА**

Харківський державний
автомобільно-дорожній коледж

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ

Останнім часом екологічна ситуація в Україні набула тривожного статусу, тож екологічне виховання молоді є досить актуальним питанням. Перед освітянами, в свою чергу, постає завдання у підвищенні екологічної грамотності, культури студентів, набуття ними навичок економного, дбайливого використання природних ресурсів.

У сучасному освітньому просторі формування екологічної компетентності здобувачів освіти здійснюється не тільки за

допомогою традиційних технологій навчання, а й використання інноваційних технологій, які активізують інтелектуальну діяльність, стимулюють до самостійного пошуку нових знань.

Для успішного формування елементів екологічної культури застосовують цілу низку сучасних методів та педагогічних прийомів. Одним із найперспективніших є метод проєктів. Це спосіб організації педагогічного процесу, що базується на взаємодії педагога і студента між собою та довкіллям.

Виконання проєктів передбачає формування цілої низки важливих компетентностей:

- сприяє формуванню екологічних знань, поняття про взаємозв'язки у природі; збагаченню життєвого досвіду;
- розвиває емоційно-чуттєву сферу особистості у процесі її спілкування з природою;
- удосконалює досвід самостійного та колективного пошуку нових знань і використання їх у реальних умовах;
- передбачає перспективне дослідження, інтегрування, орієнтацію на «кінцевий продукт»;
- тренує соціально-комунікативні навички;
- сприяє формуванню передумов поступового входження студента в юридично-правові, адміністративно-управлінські та громадські взаємини;
- забезпечує поетапний практичний підхід формування світогляду.

Для реалізації проєктів та демонстрації кінцевого результату можна організовувати різні екологічні акції, екскурсії, а також проводити наукові експерименти.

Екологічні акції – це дієвий спосіб формування екологічної компетентності та активної життєвої позиції. Студенти нашого коледжу беруть активну участь в акціях прибирання та озеленіння територій коледжу, гуртожитку та рідного міста. Такі заходи проводять щороку. Вони спрямовані на формування в особистості дбайливого ставлення до навколишнього середовища. Щороку, з метою залучення студентів-першокурсників до екологічного життя нашого закладу освіти, проводять проєкт «Місто мрії», в межах якого учасники створюють екомістечко з різних підручних засобів.

Студенти Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу є активними учасниками різних екологічних квестів, що організовує місцева влада або вищі заклади освіти Харкова. Декілька років поспіль наші здобувачі освіти брали участь у квесті «Екологічна піраміда», що за суттю є груповим проєктом.

Щорічно в ХДАДК проводять конкурси стіннівок, присвячених екологічній тематиці. Це один із прикладів реалізації творчого

потенціалу студентів-активістів кожної окремої групи у створенні проєкту, кінцевим результатом якого є бриколаж, стіннівка, стенд або фотоколаж.

Щомісяця члени гуртка «Оберіг» випускають газету «Екологічний вісник», в якій акцентують увагу на проблемах сьогодення в екологічній сфері діяльності як Харківщини, так і усієї країни загалом, що дозволяє без додаткового пошуку інформації розмірковувати над шляхами їх подолання під час занять або засідань гуртка.

Екологічні екскурсії – один із методів пізнання, спостереження, спілкування людини з природою. Об'єктами вивчення при цьому є рослинний і тваринний світ, абіотичні умови природного середовища. Під час екскурсії студенти вчать спостерігати за об'єктами і явищами, аналізувати їх, робити висновки і узагальнювати. Такі заходи проводять класні керівники академічних груп коледжу протягом року.

Формування науково-дослідницьких умінь – процес складний і довготривалий, бо ж дослідницька діяльність – це вища форма. Основним завданням керівника є поступове і методичне формування навичок, науково-дослідницьких умінь. Разом з тим здійснюється постійний контроль над виконанням студентами науково-дослідницьких робіт; аналізуються і виправляються помилки; визначаються найкращі, найефективніші шляхи виконання роботи, поділ її на певні складові та розділи. Студенти навчаються поєднувати дослідницьку діяльність із науковою, а також з'ясовувати можливості подальшого застосування результатів роботи. Так, фахові молодші бакалаври Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу є постійними учасниками екологічних конференцій різного рівня. Щорічно беруть участь у Всеукраїнському форумі «Дотик природи», де захищають свої наукові проєкти, демонструючи при цьому активну дослідницьку діяльність. Для проведення експериментів нашим студентам свої лабораторії надає Національний університет імені В. Н. Каразіна. Саме у стінах університету здобувачі освіти вивчали вплив важких металів на організм людини та їх вміст у ґрунті і воді різних районів Харківської області, визначали органолептичні показники питної води із цих районів; розглядали переваги та недоліки різних видів палив та їх октанові числа.

Важливо, щоб орієнтація екологічних проєктів була спрямована на майбутню професійну діяльність. Тоді їх реалізація зумовить зростання ролі кожного студента в навчанні й у професійному самовизначенні.

Встановлено, що використання проектної технології сприяє розвитку активної природоохоронної позиції студентської молоді, формуванню науково-дослідницьких і науково-практичних умінь та навичок щодо вирішення екологічних проблем, а також здатності ухвалювати рішення та брати на себе екологічну відповідальність за стан довкілля.

Використання екологічних проєктів в освітньому процесі створює умови для успішної реалізації завдань екологічної освіти і формування у студентів високого рівня екологічної культури.

Список бібліографічних посилань

1. Баробошко С. А. Формування екологічної компетентності. URL: <http://baraboshko.byethost8.com>

2. Вербицький В. В. Концепція еколога-натуралістичної світи на основі компетентнісного підходу. Проєкт, 16 серпня 2017 року. URL: <https://nenc.gov.ua/wpcontent/uploads/2017/01/kkr.pdf>

3. Гащенко І. Ю, Савіч І. О. Екологічна компетентність учнів в освітньому просторі України. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp12/gashenko_savich.pdf

Л. А. ДВОРСЬКА

ВСП «Бережанський фаховий коледж» НУБіП України

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Екологічна свідомість перебуває в тісному зв'язку зі світоглядною концепцією співвідношення свідомості і буття, гносеологічною парадигмою принципового пізнання світу. Іншими словами, екологічною свідомістю є бажання особи жити і функціонувати в чистому навколишньому середовищі [1, с. 48].

Процес входження України до Європейської співдружності передбачає докорінні зміни в екологічному вихованні молоді, адже сформована екологічна свідомість громадян – це запорука високого рівня розвитку держави. Українці та громадяни ЄС однаково відчують високий вплив екологічних чинників на якість життя, а екологічні проблеми мають прямий вплив на життя громадян як в Україні, так і в світі.

Екологічна свідомість як специфічна, самостійна форма суспільної свідомості виникла лише в ХХ ст. нашої ери як наслідок відображення загрози глобальної екологічної катастрофи та

наростання кризових явищ у взаємовідносинах суспільства та природи загалом. Вона сформувався на основі пізнання як тих законів, що забезпечують цілісність природного середовища, так і тих, що мають обумовлювати людську діяльність з метою збереження і покращання придатного для людського існування стану природи.

Екологічна свідомість може активно впливати на корекцію сучасного способу життя людей та форми їхнього природокористування. Тобто, вона є не відособленим блоком свідомості людини, а складовою сучасного людського світогляду і має мотивувати й спонукати до екологічно безпечної діяльності в природі.

Також існує кілька підходів щодо типізації екологічної свідомості. Найбільш поширеним є підхід, згідно з яким екологічну свідомість поділяють на три типи залежно від домінуючого елементу середовища – людини, природи чи їх співіснування [3, с. 23]:

- антропоцентрична;
- природоцентрична;
- екоцентрична свідомість.

Антропоцентрична екологічна свідомість складається із сукупності уявлень про людину як надістоту, що володіє безмежними можливостями у підкоренні природи. Характерним для цього типу екосвідомості є суто прагматичний характер взаємовідносин суспільства з природою, що зумовлений, перш за все, економічним зиском.

Природоцентрична екологічна свідомість – це система уявлень про світ, що базуються на ідеї залежності соціуму від природи. Свідченням проникнення природоцентричних установок у буденну свідомість є, наприклад, радикалізація діяльності «зелених» у Західній Європі.

На перший план екоцентричного типу екологічної свідомості ставиться взаємозв'язок, взаємодія, взаєморозвиток людини й природи. Формування екосвідомості у студентів здійснюється в ході освітньо-виховного процесу. Як показують дослідження, обізнаність молоді з екологічною проблематикою є фрагментарною, недиференційованою, вони краще орієнтуються в глобальних екологічних проблемах, ніж у проблемах своєї місцевості. Значна частина студентів вважають себе непричетними до вирішення проблем довкілля. Тому, необхідними умовами формування у студентів екологічної свідомості мають бути:

- розуміння власної відповідальності за стан навколишнього середовища та залежності від нього;

- формування системи цінностей, зокрема природу;
- формування практичних навичок, певної стратегії поведінки.

Однією з умов формування екоосвідомості є формування іншої системи цінностей, визнання за природою «права голосу», надання цінності розвитку кожної людини, а також зміни в області управління та виховання [1, с. 25].

На сучасному етапі розвитку суспільства постає потреба у формуванні екологічної свідомості екоцентричного типу. Це така система уявлень про навколишній світ, відповідно до якої вищу цінність являє собою гармонійний розвиток людини і природи, що є елементом єдиної системи; метою взаємодії з природою має стати максимальне задоволення як потреб людини, так і природи, а характер взаємодії має визначати екологічний імператив: правильним і дозволеним є те, що не руйнує екологічну рівновагу; етичні норми і правила однаковою мірою мають поширюватися на взаємодію як між людьми, так і зі світом природи.

Для більш суттєвих змін необхідно, щоб сьогоdnішній стан взаємовідносин «людина–природа» спонукав до введення природи в царину моралі, поширення моральної санкції на весь світ живого, на всю природу. До того ж стає очевидним, що не тільки природа потребує морального до неї ставлення – цього потребує й саме людство. Це пов'язано з тим, що не тільки соціум впливає на природу, а й екологічна криза може спричинити розпад соціальних структур, деградацію.

Прикро це усвідомлювати, але зараз існує великий відсоток тих, кого мало хвилює майбутній екологічний стан нашої планети. Вони живуть тут і зараз, вижимаючи із Землі максимум, який потрібен для їх благополуччя. Але вони навіть не замислюються про те, що нічого не минає безслідно, і земельні ресурси не безкінечні. Саме тому в наш час дуже важливо виховувати у майбутніх фахівців аграрного сектору екологічну свідомість.

Дослідження екологічної свідомості на цьому етапі вимагає значних зусиль. Це пов'язано з тим, що Україна сьогодні переживає складний етап державного будівництва. І для того, щоб прискорити цей етап, необхідно здолати дисфункціональність соціальних процесів, зокрема екологічної свідомості, яка має вирішальне значення для життєдіяльності людства. Рівень знань щодо екологічної свідомості має стати вагомим чинником ефективного управління та життя суспільства. Сучасна соціальна напруга в суспільстві, яка характеризується апатією, розчаруванням, втратою впевненості та інтересу до майбутнього, ще більше актуалізує вивчення особливостей екологічної свідомості. Екологічна свідомість буде позитивною тільки в тому випадку, якщо вона сприятиме

формуванню бережливого ставлення кожної окремої людини до природних багатств, і негативною, якщо вона сприятиме виснаженню природних ресурсів.

Список бібліографічних посилань

1. Варго О. М. Екологічна свідомість як умова становлення екологічного суспільства : дис. канд. філос. наук: 09.00.03 / Харківський ун-т повітряних сил ім. Івана Кожедуба. Харків, 2006.

2. Горбунова К. М., Курепін В. М., Яблуновська К. О. Екологічна психологія та психопедагогіка у системі підготовки майбутніх викладачів аграрної галузі. *Розвиток українського села – основа аграрної реформи в Україні* : матеріали причорноморської регіональної наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу (м. Миколаїв, 25-27 квітня 2018 р.). Миколаїв : МНАУ, 2018. С. 107–111. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jsrui/handle/123456789/3897> (дата звернення: 11.02.2020).

3. Євдокимова Т. О. Розвиток екологічної свідомості підлітків – учасників скаутського руху : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2007. 221 с.

4. Єфименко Н. П. Особливості формування екологічної культури студентів вищих технічних закладів освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2000. 137 с.

М. В. ДУДУС

Харківський державний
автомобільно-дорожній коледж

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Україна успадкувала глибоку еколого-економічну кризу, зокрема, забруднені промисловими відходами, вибухонебезпечними складами, поганий стан навколишнього середовища, наслідки аварії на ЧАЕС, випадки варварського і безгосподарського використання природного багатства: води, лісів і луків, рослинного та тваринного світу – все це потребує нового підходу до екологічної освіти, до екологічного виховання дітей та учнівської молоді, бережливого ставлення до природи рідного краю, ознайомлення з основами валеології, формування на ранніх етапах розвитку дитини звички до здорового способу життя, формування

початкових природних знань, закладання основ екологічної культури особистості.

Екологічна культура є внутрішньою суттю людини та людського суспільства, що «всередині нас і проявляється в певних діях щодо природи». Наша епоха – час великої дисгармонії між зовнішньою культурою, що проявляється в здатності людини створювати видатні твори мистецтва, та внутрішньою культурою, дефіцит якої викликав глобальну екологічну кризу [2, с. 86].

Екологічна культура – це тип життєдіяльності людини, що успадковується, та її взаємовідносини з навколишнім середовищем, що сприяють здоровому способу життя, стійкому соціально-економічному розвитку, екологічній безпеці країни і кожної людини. Вона є засобом самоорганізації сутнісних сил людини в умовах конкретного природного середовища [5, с. 124].

Основоположним принципом екологічної культури можна вважати принцип відповідності соціального та природного в рамках єдиної системи. Встановлення цієї відповідності у всіх сферах суспільного життя сприяє, з одного боку, його екологізації, а з іншого – гармонізації самої суспільної системи. Екологічна культура виражає міру освоєння суб'єктом природоперетворної діяльності, відповідності соціального та природного як складових єдиної системи. Вона сприяє також гармонізації взаємовідносин суспільства та природи і формуванню нового типу особистості – людини епохи ноосфери.

Одне з найбільш складних завдань, які стоять перед українським суспільством у сучасний період, – це формування екологічної свідомості населення. Нинішній стан екологічної свідомості українців надто суперечливий. Дослідження виявляють у ній емоції і ґрунтовні наукові знання, міцно вкорінені міфологеми й теоретично доведені принципові положення – складові наукового світогляду та культури українців. Найбільш ефективними формами його реалізації є екологічна освіта й наука.

Роль освіти у формуванні екологічної свідомості унікальна. Хоч який могутній і різнобічний вплив на цей процес здійснюють спосіб життя й культурно-історична традиція, саме освіта надає йому системності, цілеспрямованості, а головне – наукової зумовленості та обґрунтованості. Освіта озброює особистість науковими знаннями, формує наукову картину світу, науковий світогляд, фундаментальні цінності й орієнтації [3, с. 10].

Екологічна діяльність сприяє усвідомленню студентів своїх можливостей щодо збереження природи. Ця діяльність не тільки актуалізує наявні у них екологічні знання, а й викликає потребу в придбанні нових.

Виховання екологічної культури (екологічне виховання) – це цілеспрямована робота педагогів з формування у студентів системи знань про природу і правила взаємодії з нею щодо створення умов для усвідомлення учнями цінності природи для суспільства і людини, щодо стимулювання, мотивації та організації екологічної (природоохоронної) діяльності студентів, з оволодіння ними досвідом емоційно-вольового, морально-естетичного ставлення до природи.

Визначені завдання виховної роботи в цьому напрямі: допомога студентам у засвоєнні системи знань про природні явища і процеси, в усвідомленні наслідків впливу людини і суспільства на навколишнє середовище і свою життєдіяльність; формування ціннісних орієнтацій екологічного характеру, гуманного, відповідального ставлення до природи; формування готовності до природоохоронної діяльності.

Основними критеріями сформованості екологічної культури студентів є: наявність уявлень про взаємодію в системі «людина – суспільство – природа», знань про природу рідного краю, локальних, регіональних і глобальних економічних проблем; відповідальність за збереження природного оточення, дотримання норм екологічно безпечної поведінки, участь у різноманітних видах діяльності в галузі природокористування та охорони навколишнього середовища.

Як умови виховання екологічної культури студентів виокремлюють: поєднання різних форм, методів, засобів екологічної освіти; підвищення екологічної культури педагогів і батьків; практичну діяльність студентів з охорони природи; взаємодія установ освіти з підприємствами, науковими установами та громадськими організаціями, суб'єктами природоохоронної діяльності; безперервність екологічної освіти та виховання.

Відповідно до вимог екологічного становища нашої країни та актуальних інформативних соціальних мереж треба впроваджувати тренінги та семінари для формування у студентів світоглядних ціннісних орієнтацій щодо природи, екологічний стиль мислення, відповідальне ставлення до природи і свого здоров'я, набуття навичок вирішення екологічних проблем та передбачення можливих негативних наслідків діяльності людини.

Також залучати до екологічної роботи з покращення довкілля, щоб кожен із них міг практично використовувати свої здібності та побачити результати роботи. Для формування навичок екологічної культури та освіти належить екскурсіям до заповідників, екологічно-натуралістичних центрів.

Тому однією з найважливіших умов забезпечення реалізації цінностей екологічної культури є високий рівень екологічної свідомості, зміст екологічних знань та постійний і безперервний процес формування зазначених якостей екологічно вихованої особистості.

Список бібліографічних посилань

1. Таглина Ю. С. Екологічна освіта на Україні: обмеженість картезіанського підходу. *Философия природы и практическая философия* : матеріали Міжнар. конф. Київ, 2004. С. 124–125.
2. Злобін Ю. А. Основи екології. Київ : ТОВ «Лібра», 1998. 248 с.
3. Глухова Г. Г. Аксіологічні засади формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2008. 23 с.

Л. Б. ДУДЧАК

ВСП «Львівський фаховий коледж
транспортної інфраструктури
Українського державного університету науки і технологій»

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОЄКТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

Діяльність екологічної студії з досвідом використання проєктних технологій покликана формувати в студентів природничих і екологічних компетентностей. Приклад екологічних проєктів може зацікавити студентів, сприяти розвитку їх дослідного інтересу.

Формування екологічної компетентності студента полягає в умінні розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлювати роль навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Екологічна компетентність має формуватися не лише на заняттях, а й в позаурочний час. Позакласні заходи екологічного змісту допомагають розкрити естетичне, пізнавальне, оздоровче, практичне значення природи в житті людини, сформувати та розвинути знання про екологічні зв'язки про взаємозв'язки людини з природою. Результатом екологічної освіти є особистість із сформованими екологічними компетентностями та високим інтелектом, яка у майбутньому зможе вирішувати екологічні

проблеми на основі наукових знань процесів розвитку природи, керуючись національними гуманістичними ідеалами і традиціями.

Для розвитку в студентів творчого мислення, фантазії на допомогу викладачу приходять інноваційні педагогічні технології, однією з яких є метод проєктів, що органічно вписується в освітній процес викладання біології.

Взаємодія із засобами масової інформації відбувається у формах: написання прес-релізів, інформаційних та проблемних статей, проведення інтерв'ю та соціологічних опитувань.

Для забезпечення успіху в формуванні в студентів екологічних понять, елементів екологічної культури застосовується ціла низка сучасних методів та педагогічних прийомів. Одним із перспективних є, власне, метод проєктів. Це спосіб організації педагогічного процесу, що базується на взаємодії педагога і вихованця один з одним і довкіллям.

Екологічні акції – дієва форма формування екологічної компетентності. Акція може бути епізодичною або постійною. Такі заходи формують активну життєву позицію дитини, і тому їх треба проводити, починаючи з першого класу школи.

Екологічні екскурсії – один з методів вивчення, спостереження, спілкування з природою: у лісі, парку, на луках, біля боліт і озер. Об'єктами вивчення при цьому є рослинний і тваринний світ, абіотичні умови природного середовища. Під час екскурсії студенти вчаться спостерігати за об'єктами і явищами, аналізувати їх, робити висновки і узагальнення.

Олімпіади як інтелектуальні змагання в освітньому просторі України покликані заохотити студентську молодь до вивчення окремих предметів. Це можливість студентів виявити свої можливості, знайти своє покликання. А тому завдання викладача-керівника – поступово і методично формувати дослідницькі навички, здійснюючи постійний контроль за виконанням студентами науково-дослідницьких робіт; аналізувати і виправляти помилки; визначати найкращі, найефективніші шляхи виконання роботи, розчленувати її на певні складові та розділи, навчаючи студентів поєднувати дослідницьку діяльність з науковою, а також з'ясовувати можливості подальшого застосування результатів роботи.

Сучасна освіта намагається формувати екологічну компетентність студентів не тільки за допомогою традиційних технологій навчання, а насамперед пошуку та використання інноваційних технологій, які активізують інтелектуальну діяльність, стимулюють до самостійного пошуку нових знань, розвивають в емоційному відношенні.

Працюючи над проектом, студенти оволодівають комплексом біологічних умінь (пізнавальних, практичних, оціночних), основами взаємодії один із одним і рефлексією, вчаться здобувати нові знання, а також інтегрувати їх.

На мій погляд, суттєвими особливостями цього методу є суб'єктивність студента, діалогічність, креативність, контекстність, технологічність і самодіяльність студентів, які виникають у процесі реалізації методу проектів [1, с. 59].

Проектна діяльність належить до активних методів. Її перевагами є те, що студенти навчаються, діють у мікросоціальному середовищі, отримують практичні навички, мають можливість перевірити теоретичні надбання на практиці тощо.

Проектна діяльність сприяє формуванню зв'язку між закладом освіти та сучасним соціумом, впливає на формування в студентів ключових компетенцій, дозволяє здобувати необхідні знання у безперервному освітньому процесі, сприяє розвитку мотивації, активізує діяльність студентів.

Варто звернути увагу й на те, що використання проектної діяльності має певні недоліки: реалізація проектів вимагає великої кількості часу, кінцевий успіх проекту неможливо спланувати, не всі учасники проекту можуть бути в однаковій мірі віддані справі і прагнути позитивного кінцевого результату, в ході реалізації поставлених завдань можуть з'явитися перешкоди, які учасники проекту не подолають, існує небезпека переоцінити результат проекту і недооцінити його процес, результат проекту може бути негативним.

Уміння використовувати метод проектів – це показник високої професійності і прогресивності роботи викладача, спрямованості педагогічних зусиль на творчий розвиток студента. Сучасний викладач не тільки вчить, а більшою мірою спостерігає, відчуває, намагається зрозуміти, як дитина вчиться. У цьому значенні проектне навчання є цінним як процес, під час якого відбуваються педагогічні спостереження, формується особистісне зростання учасників проекту. Проектна робота студентів може бути успішною і якісно покращувати ефективність освітньо-виховного процесу загалом за умови правильної координації та коригування її з боку викладача.

Саме дослідні проекти найбільш цікавлять студентів. Виконуючи їх, діти відчувають себе науковцями, вони вчаться аналізувати інформацію, самостійно її обробляють, покращується їх самооцінка, формуються біологічні компетентності. Змінюється й роль викладача. Він координує самостійну діяльність студентів, але не є джерелом інформації. Як результат дослідних робіт студенти

зближуються з керівником проекту, краще ідуть із ним на контакт, бачать у ньому порадирика, а не контролера. Викладач проводить інструктаж із організації проектної діяльності, визначає предмет досліджень, запитання, на які потрібно дати відповідь. Разом із дослідниками обговорюються очікувані результати, якими можуть бути стаття, реферат, презентація, відеофільм, постер. Це довготривалі дослідження, які потребують роботи в позаурочний час.

Для екологічних проектів, перш за все, визначається актуальна й цікава проблема, над якою діти працюватимуть індивідуально, у парі або групі. Дуже добре, коли студенти самостійно пропонують тему роботи, якою їм цікаво займатися, стосовно якої вони мають вже певний обсяг знань [2, с. 37].

Найкращою оцінкою діяльності викладача по закінченні роботи над проектом є нова пропозиція студентів: «А давайте дослідимо...». І полинула безмежна дитяча уява серед великого різноманіття місцевих екосистем та непізнаних природних явищ. Їх енергія й зацікавленість активізує роботу самого педагога, стимулює його професійне зростання, формує відчуття задоволення власною роботою. А заради цього я буду працювати.

Список бібліографічних посилань

1. Задорожний К. Активні форми та методи навчання біології. *Бібліотека журналу «Біологія»*. Харків, 2008. Вип. 12. С. 72.
2. Киян Т. Проектна й дослідна діяльність у позакласній роботі з біології. *Біологія*. 2011. № 2. С. 17–20.

Н. М. ЗУБ,
Г. О. ГАРНЬЄ,
О. І. КОФАНОВА
ВСП «Харківський фаховий коледж
харчової промисловості ДБТУ»

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Іноземна мова як навчальний предмет володіє величезним виховним, освітнім та розвиваючим потенціалом. У процесі викладання намагаємося більш ефективно використовувати можливості мов. Іноземну мову як засіб спілкування широко використовують у плані екологічного виховання.

Екологічна освіта своєю спрямованістю на виховання відповідального ставлення до навколишнього соціоприродного середовища, на формування екологічних, духовно-моральних цінностей і орієнтирів є обов'язковою складовою загальноосвітньої підготовки студентів, зокрема і частиною занять з іноземної мови. Навчальна дисципліна «Іноземна мова» має можливості для екологічного виховання [1, с. 27], покликаною формувати дбайливе ставлення до природи. Виховний досвід різних народів має безцінні екологічні традиції, які не втратили своєї актуальності і в сучасних умовах.

Формування лінгвокраїнознавчої та соціокультурної компетенцій полягає у залученні студента, який вивчає іноземну мову, до духовних і культурних цінностей іншої етнокультурної дійсності, які є базовим змістом мови [2, с. 27]. Оскільки екологічна ситуація, яка склалася в світі, вимагає швидкої перебудови мислення людства і кожної конкретної людини, формуванню екологічної свідомості і екологічної культури засобами іноземної мови приділяють особливу увагу. Значного успіху та результативності у формуванні основ екологічної культури у студентів у процесі викладання іноземної мови досягаємо за допомогою традиційно міжпредметних зв'язків теоретичного і практичного змісту, використання автентичних тестів, відео- та аудіоматеріалів, програмно-педагогічного забезпечення та інформативних інтернет-ресурсів екологічного спрямування, дидактичних та рольових ігор, реалізації творчих індивідуальних та колективних проєктів, організації ефективної позакласної роботи з іноземної мови на екологічну тематику.

Оскільки екологічну освіту спрямовано на подолання споживацького ставлення до природи та її ресурсів й базується на принципах добра і краси, розуму, свідомості і патріотизму, то основною метою викладача є виховання екологічної особистості, підвищення екологічної грамотності студентів, озброєння їх навичками економного, бережливого використання природних ресурсів, формування активної, гуманної позиції у ставленні до природи, що досягається поетапним шляхом вирішення освітніх, виховних та розвивальних завдань:

- вміння правильно використовувати мовні зразки та мовленнєві кліше для конструювання іншомовного спілкування на екологічну тематику, тобто формувати комунікативну компетенцію;
- вміння знаходити та отримувати необхідну інформацію й засвоювати її у вигляді нових знань, тобто формувати в студентів інформаційну компетенцію;

- вміння адекватно використовувати автентичні знання та вміння функціонування в полікультурному середовищі, тобто формувати соціокультурну компетенцію.

Спираючись на сенситивність студентів для формування основ свідомої поведінки використання лексики екологічного спрямування у процесі вивчення іноземної мови дозволяє поглибити та розширити у студентів наявні знання про природу, виробити у них природодоцільне ставлення до природного довкілля та підвищити рівень сформованості основ екологічної культури загалом.

Роботу з формування основ екологічної культури на заняттях англійської мови проводимо в три послідовні етапи [3, с. 36], які відповідають логіці формування основ екологічного виховання в загальноосвітній освіті. Це:

- пізнавальний, на якому на основі нової англомовної лексики екологічної тематики надаються знання про природу, взаємозв'язки у ній, про правила поведінки на природі та гуманне ставлення до неї, і використовують такі методи та прийоми організації освітнього процесу як: презентація лексичного матеріалу, художнє слово, бесіда, розповідь, пояснення, використання наочності, аудіо- та відеосупроводу, навчальні ігри, робота з автентичними текстовими матеріалами тощо;

- пізнавально-практичний, на цьому етапі відбувається тренування студентів у застосуванні на практиці отриманих знань про природу та вивченої англомовної лексики і використання таких методів та прийомів організації освітнього процесу, як дидактичні, імітаційні та рольові ігри, проблемні ситуації, тренувальні лексико-граматичні вправи із застосуванням навчального матеріалу екологічного спрямування, опитування, анкетування, інтерактивні методи для ведення парної та групової роботи тощо;

- практичний, на якому організують самостійну природодоцільну діяльність студентів, застосовуючи такі методи та прийоми організації освітнього процесу: вікторини, розваги-квести, сюжетно-рольові ігри на теми екологічних ділем, написання екологічних статей, створення екобуклетів, реалізація різноманітних екологічно спрямованих індивідуальних та колективних проєктів тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2009. 261 с.

2. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови / перекл. та адаптація Л. В. Биркун. Oxford University Press, 1998. 48 с.

3. Національна концепція екологічної освіти. URL: <http://www.osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm>

О. А. КРАВЧЕНКО

Коростишівський педагогічний фаховий коледж
імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

(з досвіду роботи викладача природничих дисциплін
Коростишівського педагогічного фахового коледжу
імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради)

На сучасному етапі розвитку та глобальних змін в інформаційному суспільстві відбувається інтенсивний розвиток і використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах суспільства, зокрема в освіті.

Сучасна молодь – незвичайна, мобільна. Вона живе у світі бурхливого розвитку комп'ютерних, інформаційних технологій, тому нинішній освітній процес неможливо уявити без інформаційно-комунікаційних технологій, без широкого використання можливостей інтернету. Отже, дійсність вимагає від викладача бути інформативно мобільним, обізнаним, дієвим, комунікабельним, цікавим.

І сучасна освіта полягає в тому, щоб робити процес навчання ефективним за рахунок перенесення освітнього процесу в електронне середовище, а це, в свою чергу, надає можливість доступу кожному, відкриває нові можливості як для викладачів, так і студентів, надає можливість ділитися досвідом, підвищувати свій професійний рівень, більше займатися наукою, економити час.

Нові вимоги висуваються і до навчального курсу «Екологія». Він має забезпечувати якість освіти, мотивацію студентів, залучаючи студентів до творчої, навчальної і наукової діяльності. Навчальний курс має бути інтегрованим, охоплювати мультимедійні фрагменти, зовнішні електронні ресурси.

Важливим чинником є творчий і відкритий підхід до питань, що розв'язуються, а це, в свою чергу, потребує підготовки кадрів, які вміють працювати і думати творчо, креативно, по-новому. Для цього необхідно швидко й ефективно знаходити інформацію, володіти

інформаційною культурою, навичками роботи в соціальних мережах.

Шлях розвитку сучасного суспільства зорієнтований на постійне збільшення виробництва і споживання природних ресурсів, що спричиняє глобальну екологічну кризу. Природа не в змозі справлятися з антропогенним навантаженням, як наслідок чого настає глибокий розлад взаємозв'язків усередині біологічно-екологічної системи й системи «суспільство–природа». Звідси актуалізується проблема екологічної відповідальності за соціальну, економічну, політичну, технічну, наукову, культурну та інші види людської діяльності. Формування нового способу взаємин людини, техніки й природи є першочерговим завданням сучасної цивілізації. Це означає, що на новий, якісний ступінь має бути поставлено екологічну освіту, зокрема її складові [4].

У рамках сучасної освіти екологічні знання – важливий аспект у формуванні екологічної свідомості, а отже, вся освіта має бути екологічною. Разом з тим екологічні знання є сутнісною засадою екологічної освіти, яка передбачає засвоєння систематизованих екологічних знань і сприяє формуванню екологічної свідомості, тобто усвідомленню єдності людини й природи. Екологічні знання мають бути засадами в технічних, економічних, гуманітарних знаннях, розкривати розуміння зав'язків людини з природою.

Мета сучасної екологічної освіти – підготовка всебічно розвиненого, відповідального фахівця, спроможного практично вирішувати екологічні проблеми різного рівня складності. Завдання екологічної освіти полягає у формуванні життєво-ціннісних орієнтирів сучасного суспільства й сучасної свідомості – їх екологізації. Сутність її полягає в тому, що вона піднімає свідомість людини до рівня актуальних проблем співвідношення людини та природи в сучасних умовах, коли людство переживає глибоку екологічну кризу, і окреслює шляхи вирішення цих проблем.

Отже, мета екологічної освіти полягає у формуванні екологічної свідомості, гуманістичної екологічної діяльності, які б сприяли збереженню й оновленню природи. Реалізувати ідеї екологічної освіти передбачається за допомогою введення в навчальні плани екологічних дисциплін, які допоможуть розкрити цілісну уяву щодо взаємозв'язку людини й природи [3, 2].

Викладання будь-якої дисципліни обов'язково має мати аспекти екологічного знання й виховання. З усього виходить, що екологічна освіта має стати однією з найважливіших складових у структурі загальної освіти.

Бурхливий розвиток засобів телекомунікації та інформаційних технологій, формування світового інформаційного простору

вимагають нових підходів в організації освітньої діяльності закладів освіти.

Отже, важливе місце у підготовці сучасного фахівця має широке використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, Smart-технологій, що дасть можливість закласти фундамент щодо здійснення успішної професійної діяльності та кар'єри.

З метою підвищення екологічної освіти, модернізації її змісту на базі Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради розроблено вебсайт «Екологічний бумеранг».

Сайт «Екологічний бумеранг» окреслює сутність екологічних проблем – взаємин людини та природи, розробляє теоретико-методичний інструментарій для розуміння принципів, теорій і засобів вирішення цих проблем.

Розроблення та впровадження сайту дозволяє вирішувати проблему нестачі інформаційно-методичних матеріалів, поглиблення змісту освітньо-виховного процесу, обмін досвідом з викладачами природничих дисциплін коледжу та інших закладів освіти, удосконалення інформатизації викладачів та студентів, покращення іміджу закладу освіти в інформаційному просторі.

Сайт «Екологічний бумеранг» базується на дотриманні таких головних принципів:

- *всеосяжність* – передбачає надання освітніх екологічних послуг людині будь-якого віку згідно з її потребами і можливостями;
- *ступеневість* – передбачає вертикальну інтеграцію екологічної освіти, що забезпечує неперервне підвищення рівня сформованості екологічної культури людини;
- *доступність* – передбачає доступність системи екологічної освіти з урахуванням різноманітних форм і методів;
- *природовідповідність* – полягає у відповідності форм і методів екологічної освіти психолого-фізіологічним, віковим та фізичним особливостям, побудові освітньо-виховного процесу згідно із законами не лише природи людини, а й природи взагалі;
- *диференційованість* – означає диференціацію змісту екологічної освіти та виховання, різноманітність форм і методів навчання з урахуванням потреби в екологічних знаннях;
- *людиноцентризм* – передбачає відповідність екологічної освіти людини її життєвим потребам.

Сайт дисципліни є однією з форм підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності користувачів [1].

Тому екологічна освіта має бути спрямована на створення більш досконалої людини, здатної жити в гармонії з навколишнім.

Список бібліографічних посилань

1. Скиба Ю. А., Лазебна О. М. Моніторинг довкілля: практичний курс : навч. посіб. Київ : Каравела, 2013. 216 с.
2. Федоренко О. І., Бондар О. І., Кудін А. В. Основи екології : підручник. Київ : Знання, 2006. 543 с.
3. Заверуха Н. М., Серебряков В. В., Скиба Ю. А. Основи екології : навч. посіб. Київ : Каравела, 2006. 368 с.
4. Екологія: основи теорії і практикum : навч. посіб. / укл. А. Ф. Потіш, В. Г. Медвідь, О. Г. Гвоздецький, З. Я. Козак. 2-ге вид., перероб. та виправлене. Львів : Магнолія плюс : Новий Світ-2000, 2004. 296 с.

Ю. А. ЗУБЕНКО

Кременчуцький фаховий коледж
транспортної інфраструктури та технологій

ШЛЯХИ ЗБУДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ОВОЛОДІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ ЗНАННЯМИ

Головна мета екологічного виховання у Кременчуцькому фаховому коледжі транспортної інфраструктури та технологій (далі – КрФКТІТ) – всебічний розвиток людини, як особистості та найвищої цінності суспільства, формування цінностей і необхідних для успішної професійної самореалізації компетентностей, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Результати моєї педагогічної роботи переконують, що на ефективність формування інтересів студентів до екологічних проблем впливає рівень та якість їх знань, сформованість пізнавальних можливостей: здібностей сприймати навчальну інформацію, критично мислити, запам'ятовувати матеріал тощо. Не менш важливий висновок окреслюється щодо залежності інтересів студентів до оволодіння екологічними знаннями від педагогічної майстерності викладача, від вміння налаштовувати доброзичливу, шанобливу, педагогічно доцільну взаємодію.

Систему педагогічних умов слушно визначати як поєднання засобів виховного і освітнього впливу на почуття, розум, поведінку студентів закладів фахової передвищої освіти. Екологічну освіту

сьогодні розглядають як безперервний процес, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення. Основне завдання екологічної освіти – озброїти студента знаннями в області природничих, технічних та суспільних наук стосовно особливостей взаємодії суспільства та природи, розвинути здатність розуміти і оцінювати конкретні дії та ситуації.

Велика увага під час освітньо-виховного процесу у КрФКТІТ приділяється формуванню екологічної компетентності студентської спільноти. Екологічна компетентність (за думкою науковців) – це система знань і вмінь, які дозволяють особистості розуміти екологічні проблеми і знаходити шляхи їх вирішення, вміння пропагувати і втілювати в життя екологічні знання та самому дотримуватись екологічних норм поведінки, чутливе сприйняття екологічних проблем в Україні та світі [1, с. 46].

Екологічна освіта і виховання формують особистість молодій людини й громадянина, розвиваючи здебільшого їхню психоемоційну та інтелектуальну сфери, здатність логічно мислити, уміння передбачати наслідки своєї поведінки в природі та суспільстві, формувати ставлення до природи як світу свого буття, усвідомлювати свою долю як долю планети, а долю планети як свою особисту [3, с. 157].

Сьогодні Україна переживає одні з найскладніших часів, які залишають свій відбиток на кожній родині, людині, дитині. Щодня ми спостерігаємо велику кількість втрат: хтось втрачає власну домівку, а хтось життя. З моменту російської агресії ми стикнулися з безліччю фізичних, матеріальних та психологічних проблем. Неабиякої допомоги в цей складний час потребують здобувачі, які власноруч не можуть упоратися з тими проблемами, що з'явилися в їхньому житті. Забезпечення широкої сфери розвитку особистості через вивчення шляхів і засобів формування, збереження, зміцнення, використання і відновлення здоров'я, особливо її духовної складової, має особистісне спрямування [2, с. 6]. На мою думку, стан здоров'я вже не має сенсу розглядати як суто медичну проблему. Здоров'я – це стан життя і діяльності людини за умови відсутності хвороб, фізичних дефектів, це психологічне, духовне і соціальне благополуччя. Це гармонійне поєднання всіх чотирьох складових, які лише разом становлять здоров'я особистості [4, с. 32]. Спільними зусиллями та ініціативами ми допомагаємо студентам усіх курсів, якомога легше подолати цей етап та адаптуватися до нових реалій.

На заняттях з екології створюють максимально комфортні умови для природовідповідного, особистісного розвитку студента, задоволення його потреб у пізнанні довкілля та вирішенні головних

екологічних проблем сьогодення. Для цього застосовую різні форми та методи навчання. З основних методів екологічного виховання, які застосовують на практиці, можна відзначити такі: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; метод проблемного навчання; частково-пошуковий метод; дослідницький.

Пояснювально-ілюстративний метод ґрунтується на формуванні відповідного ставлення до природи за допомогою прямої співбесіди (розповідь, пояснення), друкованого слова (підручник, додаткова література), наочних посібників (картин, схем, натуральних природних об'єктів), практичного показу способів діяльності у природі та схем очищення природних ресурсів (наприклад, екскурсія на каналізаційні очисні споруди).

Для формування у студентів навичок і вмінь, а водночас і для досягнення наступного рівня засвоєння знань, викладачу необхідно спрямувати діяльність аудиторії на неодноразовому відтворенні здобутих раніше знань, іншими словами застосувати репродуктивний метод (наприклад, під час вивчення явища кислотних дощів та їх впливу на біоту, студенти пригадують різноманітні випадки особистих спостережень за природними змінами від дії таких опадів).

У рамках методу проблемного навчання, наприклад, викладач озвучує проблему перед студентом, сам її вирішує, але при цьому демонструє шлях вирішення в протиріччях, розкриваючи хід своїх думок поступово, приймаючи до уваги реакцію візаві.

Наприклад, під час вивчення теми «Екологічна безпека людини» ми розглядаємо вплив тютюну та алкогольних напоїв на здоров'я людини. Викладач доводить негативні аргументи шкідливих звичок, а студент дискутує на тему: «Що краще: палити або вживати алкоголь?» Поступово констатуються висновки, що спирт – складова частина крові, а нікотин – синтетичний анальгетик, і головним чинником під час вживання алкогольних напоїв є поняття – доза. Цей метод дає можливість викладачеві показати зразки наукових екологічних знань про довкілля, наукового вирішення проблем взаємозв'язку між людиною, її здоров'ям та навколишнім середовищем, а студентам, в свою чергу, – стежити за ходом думки, логікою доведення і засвоювати знання. Безпосереднім результатом проблемного викладу матеріалу буде засвоєння способу і логіки вирішення тої чи іншої проблеми або певного типу проблем, але ще без уміння приймати рішення самостійно.

У рамках частково-пошукового методу викладач може спрямувати діяльність студентів на самостійному виконанні окремих кроків до пошуку знань про екологічні об'єкти.

Наприклад, за допомогою цього методу під час виконання завдання на тему: «Аналіз екологічної ситуації місцевості, де проживає або проходив практику студент», узагальнюється і робиться висновок про рівень отриманих знань на заняттях екології та відсоток їх якісного засвоєння.

Застосовуючи дослідницький метод, необхідно враховувати його основну мету – навчити студентів працювати індивідуально з посібником для самостійного опрацювання, в зв'язку з тим, що в робочій програмі з курсу дисципліни «Екологія (вища)» деякі теми виносяться на самостійну роботу студентів. Викладач має контролювати хід роботи студентів, перевіряти підсумки роботи і організовувати їх обговорення.

На мою думку, специфіка екологічної освіти полягає в тому, що вона має базуватися на принципі «випереджального відображення». У свідомості студентів має відбуватися постійна оцінка можливих наслідків втручання в природу як безпосередніх, так і майбутніх, з позиції не тільки добробуту людини, а й гармонізації відносин в системі «суспільство–людина».

Висновок

Екологія є чимось значно більшим, ніж дисципліна.

Отже, екологізація освіти є не просто турботою про предмет екології, це – гарантія для випускника адекватного розвитку і соціалізації, а не лише просто певного обсягу знань. А соціалізація вимагає пошуку місць перетину соціальних, природних та духовних чинників у сучасному людському житті.

Список бібліографічних посилань

1. Левків С. П. Формування екологічної компетентності учнів на уроках біології. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном* : зб. наук. пр. / за заг. ред. С. С. Вітвицької, Н. М. Мирончук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 125 с.

2. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова освіти України. *Основи здоров'я і фізичної культури*. 2008. № 11–12. С. 6–7.

3. Заверуха Н. М., Серебряков В. В., Скиба Ю. А. *Основи екології* : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. 4-те вид. Київ : Каравела, 2017. 288 с.

4. Курняк Л. М. Екологічна культура: поняття і реальність. *Вища освіта України*. 2006. № 3. С. 32–37.

**Н. Х. КУШКА,
В. Ю. КОРОБОВ**

КЗ КОР «Богуславський гуманітарний
фаховий коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ – ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ ОСВІТИ У ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ

Актуальність проблеми екологічного виховання молоді не викликає сумніву, адже екологічна ситуація в останні десятиліття набула тривожного статусу. Важливе значення у подоланні екологічної кризи, на думку науковців, належить освіті, що покликана формувати екологічну компетентність, екологічну культуру, фундаментальні екологічні знання, екологічне мислення і свідомість, що ґрунтуються на бережливому ставленні до природи, як унікального ресурсу.

Формування екологічної культури – один з компонентів освіти, який динамічно розвивається і розглядається у світовій практиці як найважливіший захід реалізації концепції сталого розвитку.

Екологічна набуває статусу системоутворювального чинника освіти, визначає її стратегічну мету і провідні напрями. Загальноосвітні цілі самої екологічної освіти загалом пов'язані з визначенням духовних, теоретико-пізнавальних передумов і умов вирішення екологічної проблеми [1, с. 93].

Формування екологічної культури пов'язано із засвоєнням таких основоположних знань, як цілісність і єдність природи; різноманіття і складність наявних у природі взаємозв'язків між її компонентами та елементами; зміна природного середовища та виникнення якісно нових природних комплексів; взаємодія суспільства та природи; раціональне природокористування.

Екологічна культура охоплює екологічні знання, глибоку зацікавленість у природоохоронній діяльності, грамотне її здійснення, багатство морально-естетичних почуттів і переживань, породжуваних спілкуванням з природою.

Екологічна компетентність передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства [2, с. 23].

Зміст понять здатний поглиблювати і розширювати обсяг, поняття перебувають у постійному розвитку. Але перед тим, як поняття почне розвиватися, воно має бути утворено, сформовано.

Програмами природничих дисциплін фахового коледжу передбачено формування знань про об'єкти природи, зміни у природі, що відбуваються під впливом діяльності людини. У здобувачів освіти формується розуміння необхідності охорони навколишнього середовища.

У студентів I-II курсів поглиблюються знання про компоненти і явища природи. У процесі засвоєння знань розкриваються протиріччя (суперечності) між суспільством і природою, шляхи їх розв'язання. Студенти дізнаються про реальні екологічні проблеми, які постали перед людством. Отже, під час вивчення курсу біології, географії удосконалюються такі поняття, як екологія, ланцюг живлення, екологічна проблема, екологічна катастрофа.

На III-IV році навчання вивчається змістова лінія «Людина і природа», яка дає можливість узагальнити, систематизувати і розширити вже наявні уявлення про розмаїття природи, взаємодію природи і людини. Студенти дізнаються про реальні екологічні проблеми, які постали перед людством. До таких проблем належать:

- захист неживої природи від забруднення, руйнування та виснаження;
- збереження різноманіття видів організмів і цілісності взаємозв'язків;
- охорона природи як необхідна умова збереження здоров'я людей.

Вивчення компонентів природи спрямовано на з'ясування їхніх особливостей, значення у природі і житті людини, охорону певного природного компонента. Особлива увага звертається на розкриття різноманітних взаємозв'язків у природі: між об'єктами живої природи (рослинами і тваринами, рослинами і грибами, бактеріями і рослинами, різними тваринами тощо), а також між природою і людиною.

Під час вивчення тем про здоров'я формуються уявлення про людину як частину живої природи, про будову і життєдіяльність організму людини і про вплив на нього навколишнього середовища.

У процесі вивчення навколишнього світу у формування екологічних понять використовують різноманітні форми і методи роботи: урок-екскурсію, дидактичну гру, спостереження, дослідницьку та проєктну діяльність. Ця робота ведеться із застосуванням диференційованого та індивідуального підходів у навчанні, з дотриманням послідовності засвоєння понять на всіх етапах, що дасть змогу найефективніше вести роботу щодо формування основних екологічних понять.

Екологічні екскурсії – один з методів вивчення, спостереження, спілкування з природою: у лісі, парку, на луках, біля річки і озер. Об'єктами вивчення при цьому є рослинний і тваринний світ, абіотичні умови природного середовища. Під час екскурсії студенти вчать спостерігати за об'єктами і явищами, аналізувати їх, робити висновки і узагальнювати.

Дослідницька діяльність – вища форма самоосвітньої діяльності.

Формування науково-дослідницьких умінь – процес складний і довготривалий. Він не виникає на порожньому місці і не розвивається сам по собі. А тому завдання викладача-керівника – поступово і методично правильно формувати дослідницькі навички, здійснюючи постійний контроль за виконанням науково-дослідницьких робіт; аналізувати і виправляти помилки; визначати найкращі, найефективніші шляхи виконання роботи, розчленувати її на певні складові та розділи, навчаючи, поєднувати дослідницьку діяльність з науковою, а також з'ясувати можливості подальшого застосування результатів роботи.

Отже, продуктивні форми екологічної компетентності здобувачів освіти фахового коледжу охоплюють:

- створення умов для практичної екологічної і природоохоронної роботи;
- залучення учнів базових шкіл та їхніх родин до природоохоронних акцій;
- співпраця з громадськими освітянськими й екологічними організаціями;
- створення дитячих природоохоронних організацій;
- залучення студентів до волонтерської роботи в мікрорайоні міста;
- організація навчальних екскурсій, екостежин, квестів тощо.

Тематично-змістове наповнення екологічного виховання дуже різноманітне. Студенти беруть участь у Всеукраїнських, регіональних конференціях, проводять щороку конференції: «Екологічна криза: причини, наслідки та шляхи їх подолання», «Регіональні екологічні проблеми Богуславщини», «Сталий розвиток – розумна взаємодія людини і природи».

Цікаво проходять диспути: «Парниковий ефект – процес керований чи закономірний? Яким буде завтра, якщо...»; екотренінги: «Екопрогноз: що буде, якщо...», «Основні джерела забруднення довкілля», «Створення правил екологічної моралі», «Утилізація сміття».

Творчі конкурси, які проводять викладачі образотворчого мистецтва: дитячих малюнків «Екологічні проблемні чудовиська»,

саморобних виробів «Друге життя відходів», екорекламних соціальних відеороликів.

Студенти коледжу працюють разом з викладачами природничих дисциплін над проектом «Подвір'я коледжу – дзеркало мого мікрорайону».

Зелені насадження на території коледжу успішно використовують у освітньому процесі через пізнання та дбайливе ставлення до природи, оскільки переконання людини формуються з дитинства. Досягти цього можна в тому випадку, якщо знайомити молодь з її таємницями, показувати цікаве в житті рослин і тварин, вчити насолоджуватися естетикою природи. Сприйняття природи допомагає розвинути такі якості, як життєрадісність, емоційність, уважне ставлення до всього живого. Деревя та декоративні насадження не тільки прикрашають подвір'я, а і відіграють велику оздоровчу й культурно-виховну роль. Не можна уявити закладу освіти без зелених насаджень.

Озеленення в сучасному стилі покликане стати однією з ланок у загальній системі виховання. Значне місце в ландшафтному оформленні територій коледжу займають газони. Вони мають

важливе санітарно-гігієнічне значення: зелений колір заспокоює нервову систему, зменшує втому, підвищує працездатність. Поверхня газонів знижує утворення пилу. Газонні рослини мають і фітонцидні властивості – очищають ґрунт і повітря від шкідливих мікроорганізмів. Трав'яниста поверхня газону випаровує за годину 200 г води з 1 м², збільшує вологість у приґрунтовому шарі повітря, влітку знижує температуру на 3-4 °С. Газони мають також важливе естетичне значення, оскільки є фоном для створення композицій з квітів, дерев, кущів.

Одним з видів газонів є Алея випускників. Традиційно на алеї кожна випускна група висаджує: ялівець козацький, туї смарагдові, ялини сербські, срібні, верби пурпурові, барбариси.

На пам'ятній алеї «Мамина весна» воїни та студенти коледжу висадили яблуневий сад до Дня захисника України, сподіваючись, що молоді дерева нагадуватимуть про героїчні подвиги ЗСУ.

Добре спланована, озеленена й упорядкована територія сприяє естетичному, екологічному вихованню молоді. Такі форми роботи забезпечують формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довкіллі.

Список бібліографічних посилань

1. Карпенко В. Є. Методологічна роль гуманістично-ноосферної концепції у розв'язанні глобальних проблем сучасності : дис. канд. філос. наук: 09.00.09. Суми, 2008. 172 с.

2. Гільберг Т., Тарнавська С, Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Київ : Вид-во «Генеза», 2020. 258 с.

Л. О. КОРНІЄНКО

Комунальний заклад

«Покровський педагогічний фаховий коледж»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ХІМІЇ

Зростаючий антропогенний вплив на довкілля, його забруднення, надмірне і нераціональне використання природних ресурсів в Україні вимагає від суспільства все більше уваги приділяти питанню сталого розвитку. Адже лише завдяки гармонізації відносин у системі «суспільство – природа» можна досягти його сталості.

У світлі концепції сталого розвитку, одним із головних чинників його формування в державі має стати освіта – освіта, завдяки якій людство навчиться розуміти зв'язки між екологічними, економічними та соціальними проблемами. Тому, в концепції Нової української школи серед основних компетентностей виокремлено «Екологічну грамотність і здорове життя». Це – уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [1, с. 4-5].

Упровадження творчих методів і новітніх підходів у освітній процес може забезпечити перехід від вивчення фактів до визначення сенсу подій, розвитку світогляду, набуття навичок із практичного застосування студентами накопичених раніше знань та умінь, а головне, сприяти формуванню активної життєвої позиції особистості.

Тож одним із завдань сучасної освіти є створення системи формування екологічної компетентності студентів [1, с. 5].

Формування екологічної компетентності можна забезпечити використовуючи психологічні принципи, а саме [3, с. 6-7]:

- рефлексія (усвідомлення і розширення) своїх знань про природні об'єкти, суб'єктивного ставлення і емпатії, особистісного смислу і способів взаємодії;

- ідентифікація (ототожнення себе з об'єктами природи);

- спілкування зі світом природи;

- проєктна діяльність;

- моделювання в навчанні та практиці;

• екосистеми, пори року, природні об'єкти;

- екологічні ситуації, дії (екологічні ділові, імітаційні, сюжетні, рольові ігри);

- створення екофільного освітнього середовища, що сприяє формуванню екологічної свідомості особистості й формуванню прагнення до реальних дій з метою покращення екологічної ситуації на планеті.

З метою формування екологічної компетентності та реалізації діяльнісного складника навчання хімії програмою передбачено використання навчальних проєктів. Адже цей метод спрямований на самостійне або групове вирішення проблеми, яка має завершитися реальним практично оформленим результатом у визначений термін.

Наведемо приклади.

Тема «Вуглеводні»

Навчальні проєкти

- Ароматичні сполуки навколо нас.
- Смог як хімічне явище.
- Біогаз як альтернатива сучасним вичерпним природним джерелам енергії.
- Вплив на довкілля вуглеводнів та їх похідних.

Тема «Оксигеновмісні сполуки»

Навчальні проєкти

- Фенол – користь чи небезпека?
- Виявлення фенолу в харчових продуктах.
- Аналіз наявності спиртів у складі харчових продуктів.
- Штучні волокна: їхнє застосування у побуті та промисловості.
- Біодизельне паливо – необхідність чи модна новинка?
- Етери та естери в косметиці.

Тема «Синтетичні високомолекулярні речовини»

Навчальні проєкти

- Дослідження маркування виробів із полімерних матеріалів і пластмас.
- Друге життя пластику.
- Переробка побутових відходів в Україні та розвинутих країнах світу.
- Перспективи добування і застосування полімерів.
- Рециклінг як єдиний цивілізований спосіб утилізації твердих побутових відходів.

Тема «Багатоманітність та зв'язки між класами органічних речовин»

Навчальні проекти

- Найважливіші хімічні виробництва органічної хімії в Україні. Проблеми та перспективи.
- Доцільність та шкідливість використання біологічних добавок.
- Види пакування продуктів та засобів гігієни. Чи є альтернатива?

Тема «Періодичний закон і періодична система хімічних елементів»

Навчальні проекти

- Використання радіоактивних ізотопів як індикаторів у тваринництві, археології.
- Застосування радіонуклідів у медицині.

Тема «Хімічні реакції»

Навчальні проекти

- Виготовлення гальванічного елемента з природних матеріалів.
- Види і принципи роботи малих джерел електричного струму, їх утилізація.

Тема «Неорганічні речовини і їхні властивості»

Начальні проекти

- Раціональне використання добрив та проблема охорони довкілля.
- Запобігання негативному впливові нітратів на організм людини.
- Небезпека кислотних дощів та способи усунення цієї небезпеки.
- Аналіз рН ґрунтів своєї місцевості.
- Складання карти родючості ґрунтів своєї місцевості.
- Небезпека застосування карбонатів, нітратів і ортофосфатів лужних і лужноземельних металічних елементів, солей амонію.
- Методи усунення тимчасової і постійної твердості води.

Тема «Хімія і прогрес людства»

Начальні проекти

- Вирішення проблеми утилізації різних видів електричних ламп.
- Перспективи «зеленої» хімії.
- Переваги та недоліки альтернативних джерел енергії.

Цей метод дозволяє структурувати та закріпити набуті студентами знання, уміння та навички. А також розвиває навички планування, тайм-кіпінгу та роботи у групах.

Такий підхід допомагає закласти базу, яка сприятиме у майбутньому більш свідомому розумінню здобувачів вищої освіти екологічних проблем та дій щодо їх вирішення.

Список бібліографічних посилань

1. Гриб'юк О. О. Математичне моделювання як засіб екологічного виховання учнів у процесі навчання математики в класах хіміко-біологічного профілю. *Дидактика математики: проблеми і дослідження* : міжнар. зб. наук. робіт. Донецьк, 2007. Вип. 27. С. 132–139.

2. Корінь Г. О. Екологічні задачі як засіб реалізації міжпредметних зв'язків. *Математика в сучасній школі*. № 11–12. С. 15–20.

3. Лебідь С. Г. Екологічна освіта і виховання. Цілісна модель шкільного навчально-виховного процесу екологічної спрямованості : доповідь на Всеукр. конф. «Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи».

4. Нагірна О. В. Стаття Формування екологічної культури учнів. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/formuvannya-ekologichnoyi-kulturi-uchniv-2.html>

5. Яценко В. С. Особливості формування системи еколого-виховної діяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. пр. Київ : Педагогічна думка, 2013. Вип. 13. С. 262–268.

Ю. М. ЛІХОЛЄТОВА

Технологічно-економічний коледж
Миколаївського НАУ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОРОЛІКІВ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Важливими чинниками сучасного суспільства мають бути не тільки знання і вміння користуватися комп'ютером та іншими джерелами інформації, а й уміти її аналізувати і застосовувати для власного розвитку та повсякденного життя і навчання. Роль інформаційних та комунікаційних технологій у житті молоді сьогодні є особливо важливою.

Мультимедійні засоби навчання:

- надають великі можливості підвищення ефективності процесу навчання, використання декількох каналів інтеграція інформації;
- роблять можливою імітацію складних реальних ситуацій та експериментів;
- дозволяють візуалізувати абстрактну інформацію завдяки її динамічному представленню;
- дозволяють впливати на розвиток якостей, що характеризують творче мислення.

Вони сприяють створенню таких умов, за яких здобувач вищої освіти займає позицію суб'єкта освітньо-виховної діяльності, і внаслідок цього, паралельно з набуттям умінь і навичок, у нього розвиваються прагнення до самоосвіти творчої особистості.

Знання можуть бути купою каміння, що задавило особистість. Знання можуть бути і вершиною піраміди, на якій стоїть особистість. Тому треба постійно пам'ятати про піраміду засвоєння студентами навчальної інформації.

Треба пам'ятати: з того, що ми вивчаємо і засвоюємо, пам'ятаємо приблизно 10 % – того, що читали; 10 % – того, що чули; 30 % – того, що бачили; 50 % – того, що чули і бачили одночасно.

Відеофільми – найпростіша, доступна і цікава форма викладу матеріалу. Вони сприяють підвищенню інтересу до дисципліни, кращому засвоєнню, запам'ятовуванню матеріалу, що вивчається.

Навчальне кіно – це опосередкована виражальними засобами наочність. Як засіб навчання воно має безмежні педагогічні й виражальні можливості.

Педагогічні особливості навчального відеофільму виявляються у таких його функціях:

- розгляд явищ і процесів у динаміці й розвитку;
- показ явищ і процесів, недоступних для безпосереднього спостереження;
- аналіз і синтез явищ;
- документування явищ і подій;
- виховне значення.

Динамічна наочність найхарактерніша у дидактичному плані особливість відеофільму, яка дає змогу розглядати явища у процесі руху, розвитку.

Динамічна наочність реалізується не лише через показ на екрані об'єктів, що рухаються, а й через зміну планів та кольорів, за допомогою висвічування суттєвого у монтажі, у характері звукового супроводу. Все це дає змогу розкривати суть явища, виокремлювати

в ньому суттєві ознаки предметів, порівнювати, виявляти відмінності, тобто розкривати внутрішній розвиток (динаміку) процесу наочними засобами.

Наукова достовірність одна з важливих педагогічних особливостей навчального кіно, адже навчальні відеофільми пропагують лише ті знання, які обґрунтовані наукою. За допомогою кіно фіксуються досліди, дослідження, випробування машин, нові методи роботи, розвиток суспільства тощо. Впровадження матеріалів наукової кінематографії в освітній процес сприяє підвищенню його науковості, збагаченню його науковими повідомленнями і фактами. Використання спеціальних прийомів кінозйомки (уповільненої, прискореної теле- і мікрокінозйомки, кінозйомки у невидимих променях) дає змогу проникнути в глибину явищ, недоступних безпосередньому спостереженню, подолати межі часу й простору.

Аналіз і синтез явищ – суттєві педагогічні можливості навчального відео. Досліджуване явище можна розглядати загалом, як неподільну єдність, а можна виокремити з нього частини. Для цього треба вміло поєднувати всі виражальні засоби кіно, і, насамперед, використовувати монтаж, зміну планів, поєднання статичних і динамічних кадрів, різні прийоми спеціальних кінозйомок.

Зв'язок теорії з практикою можна здійснювати систематичним показом студентам навчальних і науково-технічних відеофільмів, які розповідають про організацію та технологічні процеси сучасного виробництва, ілюструють суть теорії прикладами з виробництва і спеціальної техніки, встановлюють зв'язок та послідовність загальнонаукових і спеціальних дисциплін у наочній конкретній формі.

Виховне значення відеофільмів величезне. Виразальні засоби кіно – простота, доступність, яскравість образів, емоційний вплив, концентрація пізнавального матеріалу сприяють всебічному відображенню дійсності. Тому кіно як могутній засіб агітації і пропаганди має величезне значення у вихованні здобувачів вищої освіти.

Різні види пізнавальних фільмів допомагають здобувачам вищої освіти виробити власні погляди й переконання, оцінювати і пояснювати факти і події навколишньої дійсності.

Демонстрація навчальних відеофільмів є однією із мультимедійних технологій. Наявність спеціальних програм – відеоредакторів дозволяє досить швидко змонтувати фільм із відзнятих фрагментів, накласти звук на відеоряд і додати необхідні

коментарі – субтитри. Найбільш істотним під час створення фільму є наявність якісного сценарію, і, як наслідок, логічна послідовність викладення матеріалу, яка обмежена в часі.

Як зазначено вище, використання мультимедійних технологій дозволяє істотно підвищити ефективність освітнього процесу.

Проте, поряд очевидними перевагами цих технологій існують проблемні питання їх використання:

- для створення і використання мультимедійного матеріалу необхідне знання персонального комп'ютера та навички роботи зі спеціальним програмним забезпеченням, яке є не у кожного викладача або здобувача вищої освіти;

- створення мультимедійних продуктів – процес, який вимагає серйозних часових затрат і знань з різноманітних областей;

- зловживання спецефектами і надмірні обсяги інформації, які представлені мультимедійними засобами, можуть відволікати увагу в процесі навчання;

- рівень інтерактивної взаємодії користувача з мультимедіа-програмою все ще дуже далекий від рівня спілкування між людьми.

Переваги використання і створення відеофільмів:

- ролик можуть використовувати багаторазово на заняттях;
- здобувачам вищої освіти можна переглядати вдома для повторення чи самостійного вивчення;

- дозволяє здобувачеві вищої освіти багаторазово в потрібному темпі переглядати відеоролик;

- сам процес створення такого відеоролику дає можливість кращому засвоєнню матеріалу та підвищенню інтересу до дисципліни.

Створення відеофільму еколого-натуралістичного напрямку проводиться в декілька етапів:

- вибір теми та написання сценарію;
- підбір локацій для зйомки та пошук додаткових відеоматеріалів;

- безпосередньо зйомка, яку можна проводити в різний час;
- монтаж відеоролика (для монтажу знадобляться знання та програми для роботи з відео).

Я щороку проводжу конкурс відеороликів еколого-натуралістичного напрямку, метою якого є формування екологічної культури з-поміж студентської молоді, вміння їх бути творчими та виховати в них наукову діяльність у сфері природокористування.

Для досягнення цієї мети викладач має знайти присутні в кожного здобувача вищої освіти «емоційну небайдужість» до природи. Це емоційне тяжіння до природи, бажання спілкуватися з

нею, утворене в дошкільному та шкільному віці, це є основою для подальшої роботи у сфері екологічної освіти та виховання здобувачів вищої освіти.

Науково-пошуковий компонент конкурсу дозволяє здобувачеві вищої освіти оволодіти багатьма методами дослідження навколишнього середовища, зробити свої маленькі відкриття в сфері благоустрою довкілля, і навіть запропонувати можливі шляхи вирішення проблем, які досліджували. Викликати у людей глибокі, довгострокові почуття гуманного ставлення до природи.

Отже, правильне використання навчальних відеофільмів на заняттях підвищує мотивацію до навчання та активність здобувачів вищої освіти, створює умови для самостійної роботи.

Відеофільм розкриває матеріал у найпривабливішому вигляді, показує необхідність здобуття майбутніх знань.

Отже, відеофільм на практичному занятті скорочує час на засвоєння матеріалу теми, а завдяки цьому викладач може поглибити, розширити й краще закріпити знання і вміння здобувачів вищої освіти.

Навчальний відеофільм спонукає здобувачів вищої освіти до практичної діяльності і викликає у них задоволення, радість, азарт, бажання повторити все, що вони щойно бачили.

Висновок

Підбиваючи підсумки, можна зауважити, що тільки розумне поєднання наочних засобів із живим словом викладача, читанням підручника й застосуванням інших дидактичних засобів, дає змогу досягти максимального ефекту в підготовці майбутнього фахівця.

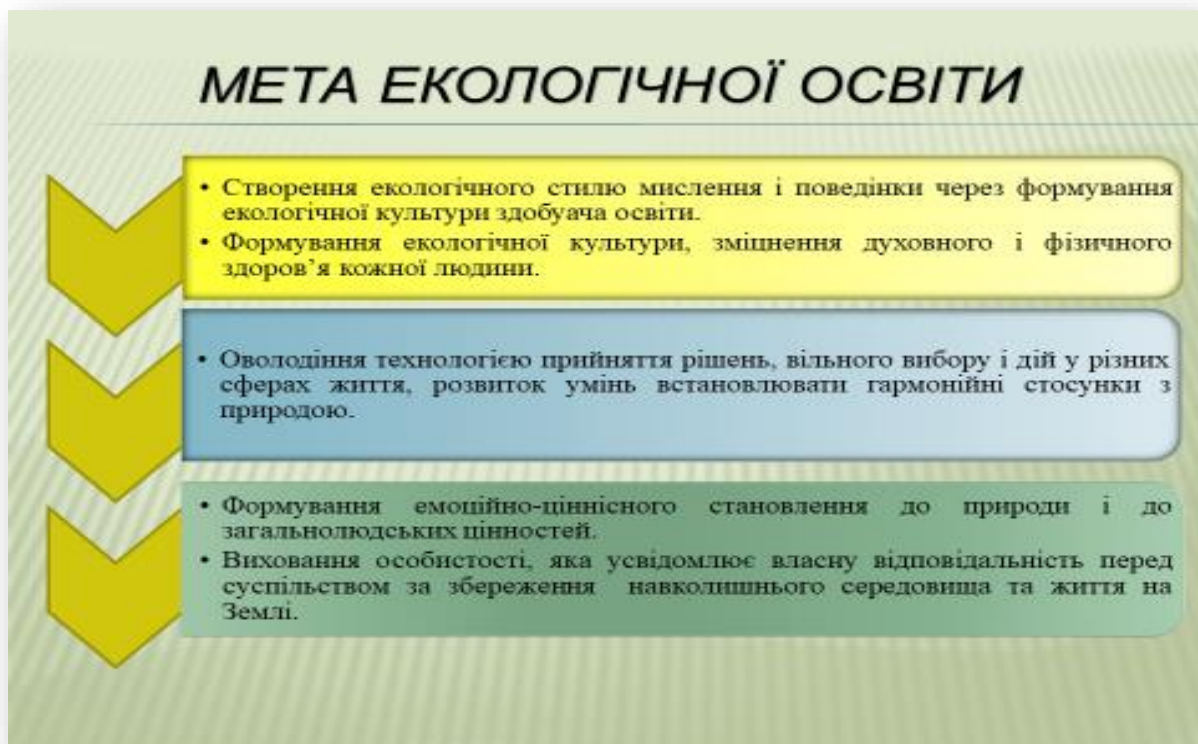
Список бібліографічних посилань

1. Інноваційні технології в сучасній освіті / за ред. Л. І. Даниленко. Київ : Лотос, 2004. 220 с.
2. Комп'ютеризоване навчання – якісно новий рівень освіти. *Освіта*. 2007. № 2.
3. Підгорна В. В. Методика та педагогічні умови впровадження мультимедійних технологій.
4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук. метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко [та ін.] ; за ред. О. І. Пометун. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
5. Технічні засоби навчання як засіб активізації навчального процесу. *Освіта*. 2007. № 4.

**С. В. ЧУЙКОВА,
Л. Л. ВЛАСЕНКО**
ВСП «Харківський фаховий коледж
харчової промисловості ДБТУ»

СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Метою екологічної освіти і виховання молоді у коледжі є формування особистості, яка має високий рівень екологічної культури, тобто володіє сучасною екологічною свідомістю, екологічним світоглядом, згідно з яким людина має взаємодіяти зі світом природи на основі розуміння його законів, співпрацювати з природними компонентами, а не керувати нею.

Екологічна освіта – це сукупність таких компонентів: екологічні знання – екологічне мислення – екологічний світогляд – екологічна етика – екологічна культура.

Основною метою екологічної освіти є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства загалом, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Екологічна освіта, з одного боку, має бути самостійним елементом загальної системи освіти, а з

іншого, виконує інтегративну роль у всій системі освіти. Цієї мети досягають поетапно шляхом вирішення освітніх і виховних завдань та вдосконалення практичної діяльності.

Принципи екологічного виховання у коледжі полягають у формуванні гуманізму, наукового використання сировини і безвідходних технологій її переробки, неперервності екологічного навчання в системі освіти.

У процесі навчання студенти під керівництвом викладачів проводять лабораторні дослідження із вивчення мікрофлори води та повітря. Вивчають нові сучасні методи досліджень сировини, напівфабрикатів, готової продукції, аналізують вплив антропогенних явищ на склад харчових продуктів.

Дослідницько-пошукова робота охоплює зв'язок між дисциплінами «Біохімія», «Мікробіологія», «Технохімічний контроль», «Технологія галузі», «Промислова санітарія», «Охорона праці», «Економіка», «Екологія».

Здобувачі освіти спеціальності 181 Харчові технології разом із викладачами активно проводять дослідження з напрямів використання різних видів рослинної сировини для отримання високоякісних продуктів харчування, що мають такі ознаки:

- не містять шкідливих речовин;
- задовольняють фізіологічні потреби організму (з урахуванням віку, хвороб, видів діяльності);
- дозволяють знизити негативний вплив зовнішнього середовища на організм людини.

Екологічне навчання та виховання проходить під час гурткової роботи, яка спонукає студентів до самостійного пошуку інформаційного матеріалу за обраною тематикою, логічного мислення.

ПЛАН РОБОТИ ГУРТКА		
№	Назва заходу	Термін виконання
1.	Провести організаційне засідання, розподілити обов'язки	Вересень
2.	Випустити газету «Еколог»	Жовтень
3.	Оформити інструкції для виконання практичних робіт з «Основ екології»	Жовтень
4.	Оформити плакати «Кругообіг азоту», «Кругообіг вуглецю», «Вплив антропогенного фактору на кругообіг речовин в біосфері»	Жовтень
5.	Провести дослідну роботу «Екологічний стан Харківської області», «Гігієна харчування», «Альтернативні види енергії», «Безпильні технології»	Листопад
6.	Прийняти участь у зборі, підготовці і оформленні електронної бази інформаційних джерел інформації для дисципліни «Основ екології»	Листопад
7.	Прийняти участь у зборі, підготовці і оформленні каталогу фільмів про аварію на «Чорнобильській АЕС»	Грудень
8.	Розробити презентації «Охорона атмосфери», «Охорона гіросфери», «Охорона літосфери», «Радіометрія»	Січень
9.	Екскурсії до музею «Природи», музею «Води»	Січень
10.	Провести дослідницьку роботу «Тваринний світ Харківської області», «Рослинний світ Харківської області»	Лютий
8.	Зробити виставку рефератів	Березень
9.	Зробити виставку кросвордів	Березень
10.	Прийняти участь у місячному професії: - випустити газету «Еколог» - прийняти участь в олімпіаді екологів	Березень
11.	Організувати і підготувати зустріч з робітниками харчової промисловості	Квітень
12.	Прийняти участь у екологічній конференції	Квітень
13.	Підвести підсумки роботи гуртка	Травень - Червень

Роботу гуртка здійснюють за такими напрямками:

- навчально–дослідницька робота;
- участь у виховних заходах екологічного спрямування;
- самостійна робота;
- виконання індивідуальних завдань;
- проведення екскурсій;
- розробка екологічних проєктів;
- робота творчої лабораторії.

Студенти коледжу беруть участь в організації акцій щодо збереження біорізноманіття, проведенні конкурсів, конференцій,

фестивалів, виставок та навчальних екскурсій у музеї міста «Води» та «Природи».

Отже, єдина понятійна основа екологічних знань дозволяє концептуально поєднати розрізнені екологічні поняття і знання різних дисциплін, пов'язати єдиним підходом екологічні питання, усвідомити системні зв'язки, сформувати цілісне уявлення про навколишній світ як систему «природа – людина – суспільство». Результатом постає формування сучасного екологічного системно-вірогідного мислення, системи екологічних знань, уведення екологічного імперативу у природокористування [1, с. 43].

Вирішити проблему екологічного виховання значно складніше, ніж удосконалити систему екологічної освіти. Якщо екологічну освіту людини визначають сукупністю її знань про особливості взаємодії суспільства з природою, то екологічне виховання має набагато складніший зміст. Воно, крім екологічних знань, охоплює широкий спектр найрізноманітніших людських якостей і характеристик, певний світогляд і світосприйняття, моральні, правові, екологічні, соціальні принципи та норми. Тому воно не мислиться окремо від естетичної, моральної, правової освіти та виховання.

Список бібліографічних посилань

1. Андрущенко В. П. Екологічна політика і освіта: проблеми становлення. *Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю*. Київ: Знання України, 2004. С. 253–258.

А. А. НИКОЛА

Відокремлений структурний підрозділ

«Фаховий коледж «Політехніка»

Державного університету економіки і технологій»

м. Кривий Ріг

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У СПЕЦІАЛЬНУ ПІДГОТОВКУ, МАЙБУТНЮ ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства екологічну проблему тлумачать як гостро соціальну, все більше усвідомлюють екологічну катастрофу. Перед людством стоїть завдання, як вижити, як вирішити екологічні проблеми. Тому найбільш актуальним завданням на цьому етапі є докорінна перебудова ставлення людини до природи [4, с. 27]. Важлива роль у цій роботі належить закладам освіти. Отже, здійснення екологічної освіти на рівні вишівської підготовки фахівців у наш час має велике значення.

У Законі України «Про охорону навколишнього середовища» від 26 червня 1991 року зазначено: «Підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка фахівців забезпечуються обов'язково комплексною освітою та вихованням у галузі охорони навколишнього середовища, у системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації й перепідготовки кадрів. Екологічні знання є обов'язковою умовою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього середовища» [3, с. 19]. На підставі цього можна стверджувати, що така освіта має стати невід'ємною частиною процесу формування екологічної культури фахівця. Як зазначають фахівці, для ефективного втілення в життя ідей захисту природи, гармонічного співіснування людини й природи потрібні фахівці нового типу, які б оволоділи екологічною культурою та мали б сформовану екологічну свідомість [2, с. 27].

Проблема формування екологічної культури є однією із пріоритетних в освітньому процесі нашого коледжу. Фаховий коледж «Політехніка» (м. Кривий Ріг) готує фахових молодших бакалаврів з економіки підприємства, техніків-технологів відкритої та закритої розробок корисних копалин, гірничих техніків-електротехніків, техніків-механіків з експлуатації та ремонту металургійних підприємств. Відомо, що Кривий Ріг – місто металургів, гірників, машинобудівників. У басейні функціонує потужний гірничо-металургійний комплекс. Фахівці переконані:

збільшення видобутку залізорудної сировини відкритим способом, введення в експлуатацію потужних збагачувальних комплексів та значний ріст обсягів металургійного виробництва зумовили значне погіршення екологічного стану в регіоні. Екологічна ситуація, що склалася у місті, є критичною [1, с. 130].

Сучасний екологічний стан міста характеризується такими проблемами:

- катастрофічне підтоплення території міста;
- порушення, деградація та безповоротна втрата земель;
- скупчення високо мінералізованих шахтних вод;
- високий рівень забруднення повітряного та водного басейнів.

Тому екологічна підготовка студентів нашого коледжу має бути такою, щоб майбутній фахівець був глибоко переконаний у необхідності природоуздодженої діяльності, самостійно здійснював діяльність щодо вирішення екологічних проблем. Безумовно, викладацький склад коледжу розуміє, що студенти мають бути екологічно грамотними, розуміти взаємозв'язки в природі, знати причини виникнення екологічних проблем та шляхи їх вирішення, тобто мати певні екологічні знання, екологічну свідомість та екологічну культуру.

Відомо, що екологічна культура – це один із показників рівня фахової підготовки, який характеризується сформованим ціннісно мотиваційним ставленням до навколишнього середовища, високим рівнем оволодіння системою екологічних знань, нормативних документів, способами творчої екологічної діяльності, що дозволяють особистості повніше реалізувати себе в професійній діяльності [2, с. 18].

У зв'язку з цим, організовуючи освітньо-виховний процес, ми ставимо такі основні завдання:

- ознайомлення студентів з основними принципами організації раціонального природокористування;
- формування у студентів поняття про основні природні ресурси, що використовують на виробництві, та про чинники, що зумовлюють їх виснаження;
- розуміння студентами залежності економічного потенціалу країни від наявності природних ресурсів та раціонального їх використання;
- сприяння оволодінню студентами прийомів розумного економічного витрачання матеріальних і енергетичних ресурсів у побуті і на виробництві;
- розкриття причин і наслідків забруднення природного середовища;

- формування уявлення про можливості переміщення різного виду забруднювачів на великі відстані, про їх здатність до трансформації в повітряному середовищі та харчових продуктах, нагромадження в живих організмах;

- ознайомлення з гранично-допустимими концентраціями основних видів забруднювачів природного середовища і особливостями їх впливу на організм людини;

- формування потреби жити в екологічно чистому довкіллі – основної умови нормальної життєдіяльності та збереження людини як біологічного виду;

- формування вміння застосувати екологічні знання в конкретній ситуації;

- навчання здорового способу життя як складової екологічної культури;

- формування навичок поширення і пропаганди екологічних знань;

- сприяння розвитку екологічної відповідальності перед минулими і майбутніми поколіннями за наслідки своєї діяльності;

- виховання в душі екологічного оптимізму (можливість і необхідність збереження життя на Землі).

Під час вирішення вищезазначених завдань ми постійно наголошуємо на тому, що промисловість – одна з найважливіших галузей народного господарства, яка тісно пов'язана з навколишнім природним середовищем. Особливу увагу звертаємо на раціональне використання природних ресурсів під час вивчення спецкурсів. Так, розділ «Природоохоронні заходи» є обов'язковим розділом під час розробки дипломних проєктів з усіх спеціальностей: «Технологія відкритої розробки корисних копалин», «Технологія закритої розробки корисних копалин», «Обробка матеріалів на верстатах та автоматичних лініях», «Обслуговування та ремонт обладнання металургійних підприємств», «Монтаж і експлуатація електрообладнання підприємств і цивільних споруд», «Експлуатація та ремонт гірничо електромеханічного обладнання і автоматичних пристроїв».

Студентам кожної зі спеціальностей коледжу на заняттях з охорони праці, безпеки життєдіяльності дається огляд екологічних аспектів взаємодії «виробництво – природа», захисту атмосфери і водних басейнів, утилізації промислових і побутових відходів (розділ «Охорона навколишнього середовища»). На заняттях з екології використовуємо нестандартні види екологічного виховання студентів, які ми активно впроваджуємо через різноманітні форми і методи роботи – екологічні тренінги, екологічні ігри, екологічні диспути.

Безумовно, основи екологічних знань і вмінь у студентів коледжу закладаються також під час освітньо-виховного процесу. У зв'язку з цим освітньо-виховний процес будуємо так, щоб надати можливість студентам вести пошуки, робити самостійно відкриття. Освітньо-виховний процес охоплює комплекс еколого-виховних заходів у галузі охорони природи.

Для розвитку природно-пізнавальних інтересів студентів використовуємо такі методичні прийоми: різноманітні за тематикою спостереження, конкретні наукові дослідження, комплексні на міжпредметній основі екскурсії, дискусійне обговорення окремих тем, оформлення рефератів, наукових робіт, повідомлень у періодичній пресі.

Отримані результати обговорюємо на відповідних, у межах закладу, групових та навчальних наукових конференціях. Кращі доповіді переможців конференцій рекомендуємо для участі в регіональних і обласних заходах з природоохоронної і педагогічної тематики.

Отже, екологічна освіта в нашому коледжі формує професійні знання та вміння відповідно до майбутньої діяльності. І тому, окрім самостійного загальнотеоретичного курсу «Основи екології», присутній екологічний компонент у вигляді окремих тем чи питань у курсах спецдисциплін для того, щоб під час їх вивчення студент отримував знання про вплив технологічних процесів на стан природного середовища і на здоров'я людей, навчався складати екологічне обґрунтування проєктів і виробничих технологій.

У зв'язку з цим, необхідно дотримуватися трьох основних принципів здійснення виховання та освіти в галузі охорони навколишнього середовища:

- безперервна екологічна підготовка (сім'я – школа – вищий заклад освіти);
- міждисциплінарність – всі екологічні знання згрупувати в певну систему знань, яка б мала на меті формувати та виховувати екологічно грамотних фахівців;
- професійна спрямованість.

Висновок

Систему екологічної освіти та виховання слід розглядати як безперервний освітньо-виховний процес закладів освіти. Важливих результатів у процесі екологічної освіти та виховання можна досягти лише за умови комплексного підходу до її реалізації. Тільки єдність пізнання, переконання і дії студентів допоможуть виховати в майбутніх фахівців почуття відповідального ставлення до навколишнього середовища, до рідної Землі.

Список бібліографічних посилань

1. Федоренко О. І., Бондар О. І., Кудін А. В. Основи екології : підручник. Київ : Знання 2006. 536 с.
2. Концепція екологічної освіти України: Екологічна освіта та виховання. Київ : ВЕЛ, 2005. № 9. 40 с.
3. Про охорону навколишнього середовища : Закон України від 26 червня 1991 р. № 128-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. № 41.
4. Разметаєв С. В., Капусник І. В. Будьмо у злагоді з природою. Харків : ПП Сіверська Н. В., 2003. 93 с.

Н. В. ЛУШНЯ,

О. Л. САЛЬНИКОВА

Дніпровський фаховий коледж

енергетичних та інформаційних технологій

ПРОЄКТ «ІНТЕГРОВАНІ ЗАНЯТТЯ ТА ПОЗААУДИТОРНІ ЗАХОДИ З БІОЛОГІЇ ТА ХІМІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ»

Проєкт передбачає розробку та реалізацію комплексу інтегрованих заходів в освітньо-виховний процес з хімії та біології, спрямованих на формування у студентів системи знань, умінь і навичок для збереження та зміцнення здоров'я, формування стійкого прагнення до здорового способу життя.

Беручи до уваги інтеграцію дисциплінарного змісту біологічної та хімічної освіти, проєкт розкриває можливості впровадження здоров'язберігаючих технологій у межах вивчення предметів, підібрано та проілюстровано прикладами різноманітні форми, методи та прийоми роботи викладачів біології та хімії зі студентами як на занятті, так і в позааудиторний час.

Основні ідеї проєкту:

- головним скарбом життя є здоров'я, і, щоб його зберегти, потрібно знати біологію;
- хімія і хімічні знання – це не загрози, а умови і засоби збереження здоров'я в сучасних умовах.

Мета проєкту: на основі інтеграції розробити алгоритм впровадження здоров'язберігаючих прийомів у біохімічний освітньо-виховний процес та підібрати методичний комплекс заходів, спрямованих на формування у студентів системи знань і умінь щодо охорони та зміцнення здоров'я. Культивувати стійку

мотивацію вести здоровий спосіб життя та ставлення до свого здоров'я, як до найвищої цінності.

Рис. 1. Етапи реалізації проекту

Завдання проєкту:

- проаналізувати навчальні програми з біології та хімії з метою виокремлення тем, які дають змогу максимально реалізувати здоров'язберігаючі технології;

- показати можливості біології та хімії як навчальних предметів у формуванні здоров'язберігаючих компетенцій, розробити методичні рекомендації щодо інтеграції знань з предметів біологія та хімія з врахуванням здоров'язберігаючих технологій;

- підібрати декілька методів, форм роботи та прийомів навчання, які б сприяли оптимальному впровадженню здоров'язберігаючих технологій шляхом інтеграції занять з біології та хімії;

- створити умови та забезпечити всім необхідним для організації роботи, спрямованої на збереження та зміцнення здоров'я студентів;

- сформуванню у студентів систему знань, умінь і навичок щодо збереження та зміцнення здоров'я, сприяти формуванню мотивації до здорового способу життя засобами інтегрованих позааудиторних заходів;

- використовувати предметні компетенції з біології та хімії для формування екологічної свідомості студентів шляхом проведення науково-дослідницької роботи.

Результати проєкту:

- перетворення предметних компетенцій на заняттях біології та хімії у систему цілісного характеру;

- підвищення захопленості студентів вивченням біології та хімії як передумови і засобів збереження здоров'я;

- зростання практичної спрямованості викладання, використання можливостей біології та хімії для вирішення конкретних життєвих проблем, зокрема пов'язаних із збереженням життя та здоров'я студентів;

- усвідомлення студентами про найбільші загрози для свого життя, здоров'я і вміння передбачати небезпеки та уникати можливих ризиків;

- об'єднання блоків знань з біології та хімії навколо однієї проблеми – збереження здоров'я;

- використання завдань прикладного валеологічного змісту для підвищення пізнавальної активності та рівня навчальних досягнень студентів.

Алгоритм підготовки успішних інтегрованих занять [1]:

- добір фактичного матеріалу з предметів, що входять до складу інтегрованого заняття;

- генералізація змісту предметного матеріалу (відокремлення основного та фонового матеріалу з формуванням смислових блоків, які адаптують до вікових особливостей студентів, враховуючи їхній суб'єктивний досвід);

- узгодження навчальної діяльності щодо спільної освітньої мети;

- добір оптимальних методів та прийомів викладання, форм роботи.

Інтегроване заняття сприяє розвитку наукового стилю мислення студентів: дає можливість широкого застосування студентами природничо-наукового методу пізнання: формує компетентнісний підхід до навчальних предметів, єдиний з погляду природничих наук погляд на ту або іншу проблему, що відображає об'єктивні зв'язки в навколишньому світі, формує у студентів систему інтегрованих знань; підвищує якість знань студентів; підвищує й розвиває інтерес студентів до предметів біологія та хімія [2].

Проведення інтегрованих занять сприяє підвищенню мотивації студентів, формуванню цілісної наукової картини світу, розгляду предмета, явища з кількох сторін, підвищенню рівня професійної майстерності педагога, дає змогу систематизувати знання, тому що потребує від нього опанування методики нових технологій освітньо-виховного процесу.

Практика роботи свідчить, що найбільш ефективним способом вивчення студентами навчального матеріалу є об'єднання теорії і практики в єдине інтегроване заняття.

Список бібліографічних посилань

1. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-algoritm-provedennya-integrovanogo-zanyattya-30550.html>

2. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2310>

О. М. ОЛІЙНИК

Відокремлений структурний підрозділ

«Бережанський фаховий коледж НУБіП України»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У СТУДЕНТІВ ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

У наш час питання екологічної свідомості належать до, так званих, глобальних соціально-філософських проблем, що вивчає світова і вітчизняна філософія. Актуальним питанням сьогодення є

розв'язання екологічних проблем глобального масштабу. Для ефективного вирішення цих проблем слід розуміти причини, що лежать в основі їх виникнення, причому не безпосередні причини, якими є діяльність людини, а фундаментальні причини, що визначають такий тип діяльності. Однією з фундаментальних причин є екологічна свідомість, яка і визначає певний спосіб існування людства протягом багатьох століть.

Екологічна свідомість як специфічна, самостійна форма суспільної свідомості виникла лише в ХХ ст. нашої ери як наслідок відображення загрози глобальної екологічної катастрофи та наростання кризових явищ у взаєминах суспільства та природи загалом. Вона сформувалася на основі пізнання як тих законів, що забезпечують цілісність природного середовища, так і тих, що мають обумовлювати людську діяльність з метою збереження і покращання придатного для людського існування стану природи.

Екологічна свідомість – глибоке, доведене до автоматизму розуміння нерозривного зв'язку людини з природою, залежності добробуту людей від цілісності й порівнянної незмінності їхнього середовища проживання. У світоглядному плані екологічна свідомість – вищий рівень усвідомлення людиною свого місця та значення в еволюції біосфери у зв'язку з бурхливим розвитком науки й технологій [1, с. 56].

Існує кілька підходів щодо типізації екологічної свідомості. Найбільш поширеним є підхід, згідно з яким екологічну свідомість поділяють на три типи залежно від домінуючого елемента середовища – людини, природи чи їх співіснування [2, с. 180]: антропоцентрична, природоцентрична, екоцентрична екосвідомість.

Протягом багатьох десятиліть у людини формувалася саме антропоцентрична екологічна свідомість. До яких наслідків це призвело – відомо. Тому на цьому етапі розвитку суспільства постає потреба у формуванні екологічної свідомості екоцентричного типу. Ні наявність матеріальних передумов, ні можливість змоделювати та спрогнозувати можливі варіанти майбутнього у взаєминах суспільства та природи не можуть самі по собі, автоматично забезпечити вихід із сучасної екологічної кризи та запобігти глобальній екологічній кризі.

Екологічна свідомість сприяє подоланню утилітарно-прагматичного ставлення до навколишнього природного середовища. Екологічна свідомість – це складова сучасного людського світогляду й масової свідомості, яка мотивує та спонукає до екологічно безпечної діяльності в природі [3, с. 223].

Формування екоосвіди у студентів здійснюється в ході освітньо-виховного процесу. Як показують дослідження, обізнаність молоді з екологічною проблематикою є фрагментарною, недиференційованою, вони краще орієнтуються в глобальних екологічних проблемах, ніж у проблемах своєї місцевості. Значна частина студентів вважають себе непричетними до вирішення проблем довкілля. Тому, необхідними умовами формування у студентів екологічної свідомості мають бути:

- розуміння власної відповідальності за стан навколишнього середовища та залежності від нього;
- формування системи цінностей, що містять природу;
- формування практичних навичок, певної стратегії поведінки.

Формування екологічної свідомості і поведінки студентів здійснюється на основі міждисциплінарного підходу, коли відповідна інформація входить до змісту різних навчальних дисциплін, насамперед, природничого циклу.

Зміст екологічної освіти і виховання базується на знаннях загальнонаукового, глобального і регіонального рівнів, тоді як інформація стосовно побутово-повсякденного рівня, що входить у зону компетенції студентів, практично відсутня. Зміст шкільної екологічної освіти фактично не справляє впливу на формування світоглядних позицій молоді щодо місця і ролі людини в природі.

Освіта не має зупинятися на стадії простої поінформованості (навчання), а виходити на складні і проблематичні процеси виховання, цілеспрямованого формування особистості. Тому дуже важливим у педагогічній діяльності викладача є використання таких форм і методів роботи, які б дозволили, незважаючи на недосконалість навчальних програм, якомога більше забезпечувати формування у студентів екологічної свідомості.

Найпоширенішими методами екологічної освіти є бесіда, підготовка рефератів, повідомлень, тобто ті, що сприяють виробленню вмінь здобувати і систематизувати інформацію. Проте, для формування екологічної свідомості у студентів доцільно використовувати форми і методи роботи, спрямовані на розвиток мотиваційно-ціннісних і поведінково-діяльнісних складових екологічної свідомості та поведінки, зокрема:

- дослідження;
- ставлення проблемних запитань, відповіді на які студенти знаходять протягом заняття, аналізуючи та узагальнюючи отриману інформацію;
- інтерактивні методи: мозковий штурм, вивчення конкретних ситуацій, обговорення критичного явища, групова дискусія, рольова гра, імітація, семінар, групові проєкти, завдяки яким джерелом

інформації, носіями екологічних норм і вимог виступають самі студенти, екологічні норми і вимоги сприймаються як їх власний вибір і рішення, що є значно потужнішим стимулом, ніж зовнішнє примушування;

- використання інформаційних комп'ютерних технологій, зокрема, мультимедійного супроводу навчальних занять;

- залучення студентів до громадського екологічного руху, активної участі у різноманітних природоохоронних заходах;

- позааудиторна робота: конференції, семінари, вікторини, гурткова робота, факультативи.

Саме такі форми роботи дають можливість вийти за межі навчальної програми, доповнити знання, уміння, досвід студентів та передбачають вибір і прийняття рішень, аналіз і оцінку ситуацій, сприяючи формуванню екологічно доцільної поведінки.

Формування екологічної свідомості є складним і ще недостатньо дослідженим процесом. Екологічна свідомість поєднує в собі сукупність знань про навколишній світ, природоохоронні уміння, психічні дії, які забезпечують узагальнене й цілеспрямоване відображення зовнішнього світу, прогнозування їхніх наслідків, контроль та управління поведінкою особистості [4, с. 43].

Від рівня екологічної свідомості людства, в першу чергу молоді, залежить вирішення проблеми глобальної екологічної кризи, збереження природних умов існування цивілізації.

Список бібліографічних посилань

1. Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В. Екологія : глумачний словник. Київ, 2004. 376 с.

2. Гришко С. В., Непша О. В. Проблеми формування екологічної культури студентської молоді в сучасному суспільстві. *Екологія* : зб. наук. пр. VII-го Всеукр. з'їзду екологів з міжнародною участю (м. Вінниця, 25-27 вересня, 2019 р.). Вінниця : ВНТУ, 2019. 190 с.

3. Іванова В., Сугоняк Я. Шляхи формування екологічного світогляду та екологічної культури майбутніх вчителів географії. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Інтердисциплінарні виміри*. Конін–Ужгород–Херсон–Кривий Ріг : Посвіт, 2019. 225 с.

4. Прохорова Л. А., Зав'ялова Т. В., Непша О. В. Екологічна освіта та виховання молоді як основа екологічної культури суспільства. *Дискурс в умовах мінливості соціокультурного простору*. Мелітополь : Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2018. 146 с.

Г. О. РИСАЧЕНКО

Білоцерківський фаховий коледж
сервісу та дизайну

ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНА ПЕДАГОГІКА ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Пошук нового світорозуміння, перспектив розвитку, а тому й відповідного педагогічного світобачення, орієнтує заклади освіти на вирішення проблем нової епохи, розвиток соціально активної, відповідальної за свої вчинки особистості.

Однією з найактуальніших проблем сучасності є взаємодія людини з природою. Важливим аспектом у вирішенні проблеми збереження природних ресурсів є освіта людей у галузі навколишнього середовища, екологічне виховання всього населення, а особливо молодого покоління.

Людству потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура і свідомість. Сьогодні в усіх розвинених країнах світу екологічна культура стає невід'ємною частиною функціональної грамотності населення.

Основою екологічного навчання та виховання студентів є екологічно орієнтована педагогіка, яка дотримується принципів природовідповідності, екології соціального середовища, екології внутрішнього світу людини, екологізації навчання та виховання.

Знання мають бути набутими, здобутими, «відкритими» студентами особисто, лише тоді вони стануть для них значимими. Традиційні форми освітньої діяльності (лекції, семінари, практичні роботи, екскурсії, бесіди, спостереження) орієнтовані переважно на фронтальну чи індивідуальну роботу, розвиток раціонального мислення і пізнавального типу поведінки. Гуманістична ж модель екологічної освіти ґрунтується на гнучкому поєднанні фронтальних, групових та індивідуальних видів діяльності, врахуванні різноманітних стилів пізнання тощо.

У сучасній педагогіці застосовують різноманітні форми та методи інноваційного навчання, пошукової роботи, спрямовані на якісне засвоєння знань здобувачів освіти, розвиток їх розумової діяльності та критичного осмислення проблем. На практиці означені методи зумовлюють зміни позиції викладача щодо організації пізнавальної діяльності студентів, зокрема, підвищення уваги до самостійної роботи, пріоритет діяльності інноваційного, дослідницького, творчого характеру, моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем.

Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, успіху. Студент розвиває свою індивідуальність за спільного вирішення екологічних завдань, коли застосовує свій життєвий досвід і отримані теоретичні знання.

Водночас особливої уваги потребує позааудиторна робота як одна з провідних ланок перебудови навчання. У таких умовах перевага надається дослідницьким комунікативно-діалогічним та моделюючим формам роботи; максимально використовується особистий досвід здобувача освіти, розвивається його творче мислення, зростає його внутрішня мотивація отримання нових знань та навичок.

Позааудиторна робота сприяє адаптації студентів молодших курсів до умов навчання у коледжі шляхом участі в олімпіадах диспуатах, семінарах, конкурсах, гуртковій роботі, заняттях у творчих майстернях і т. інше, активна участь у заходах зі збереження і збагачення природи рідного краю сприяє формуванню необхідних умінь і навичок, ціннісних ставлень, розвитку відповідального ставлення до природи. Самостійний пошук та дослідницька діяльність передбачають різноманітну активну роботу: опис, картування місцезнаходження порід дерев, що ростуть на вулицях, алеях, парках; дослідження різноманітних водойм на певних територіях; вивчення вмісту важких металів у складі ґрунту. Студенти готують презентації, створюють міні-фільми, фоторепортажі (рис. 1).

Рис. 1. Фрагмент презентації «Туристична Україна. Біла Церква»

Науково-дослідницька робота студентів сприяє розвитку самостійності мислення майбутніх фахівців, стимулює їх до творчого пошуку, спрямовує енергію молоді на корисні справи і надає їй можливість проявити і перевірити себе в конкретній діяльності.

Успіх будь-якої діяльності залежить від уміння її виконувати. Тому педагогічний колектив проводить роботу з трансформації екологічних знань студентів в екологічні вміння. Так, творчі проекти екологічного змісту розвивають кмітливість, комунікативні здібності, сприяють творчому самовираженню особистості в екологічній діяльності, надають можливість вільного вибору у прийнятті певних рішень.

Екологічну освіту і виховання здійснюють не лише шляхом введення спеціальних предметів, але й через широкую екологізацію змісту дослідницьких робіт на засадах міждисциплінарного підходу та інтеграції набутих знань і умінь із використанням цифрових технологій (рис. 2).

Рис. 2. Конкурсні роботи студентів у номінації «Екоплакат»

Впровадження інтеграції є одним із ефективних засобів підвищення якості освітнього процесу, спрямованого на формування неординарного мислення студентів, сприйняття ними світу і себе особисто в новому якісному складі. Інтегроване заняття стимулює аналітико-синтетичну діяльність студентів, розвиває потребу в систематичному підході до об'єкта пізнання, розвиває можливості для синтезу знань, формує вміння переносити знання з однієї галузі в іншу, виробляє вміння аналізувати, порівнювати складні процеси і явища об'єктивної дійсності як цілісного об'єкта; передбачає варіювання обсягу інформації і гнучкості у визначенні

вимог до засвоєння її студентами. Особливе значення при цьому має краєзнавчий принцип вивчення проблем навколишнього середовища. Широко впроваджувати екскурсії та експедиції, в ході яких студенти співпрацюють з науковцями дендропарку «Олександрія», Білоцерківського національного аграрного університету, співробітниками краєзнавчого музею.

Отже, у процесі екологічного навчання і виховання зростає зацікавлення до екологічних проблем довкілля, розвиваються дослідницькі вміння, формуються наукові знання, переконання і система екологічних цінностей, які визначають екологічну позицію, поведінку та екологічну культуру людини.

О. І. РУТИЛО

Рогатинський аграрний фаховий коледж

ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ – ВАЖЛИВИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти відбувається перехід від традиційного до культурно-творчого напрямку, метою якого є формування особистості, що є не лише споживачем, а й примножувачем культурних цінностей.

Одним з основних напрямів виховної роботи в коледжі є екологічне виховання. Ми готуємо тих, хто лікуватиме тварин, піклуватиметься землею і в процесі своєї праці зобов'язані нести відповідальність людини перед природою.

У процесі екологічного виховання формується певна система екологічних цінностей, що визначаються у бережливому ставленні людини до природи, спонукають її до вирішення екологічних проблем. Воно по-перше, передбачає не тільки передачу знань, але і формування переконань, готовності особистості до конкретних дій, по-друге, містить знання та вміння здійснювати поряд з охороною природи також і раціональне природокористування.

Екологічне виховання за допомогою системи засобів та методів, формує екологічну свідомість, екологічну культуру, екологічну поведінку, екологічну відповідальність та турботу за стан природи, розвиває бажання берегти не лише те, що дароване природою, а й те, що створено руками й розумом попередніх поколінь.

Для досягнення цієї мети Рогатинський державний аграрний коледж працює над упровадженням проєктної технології в освітньо-виховному процесі. Реалізація цієї технології відбувається через

організацію колективних творчих справ, принциповим положенням яких є соціальна спрямованість діяльності.

Два проекти були тісно пов'язані з екологією. Перший був проведений ще у 2011 році – «Наше місто – наш дім!», в якому відображено екологічні проблеми міста, запропоновано можливі шляхи їх вирішення, а також напрями щодо організації і діяльності екологічного клубу із залученням студентської молоді.

Детальніше за посиланням:

https://drive.google.com/file/d/1PH3YccSITcUOhX0c_juZrCanST_zjSnS/view?usp=sharing

Другий – презентований у жовтні 2017 року в рамках засідання обласного методичного об'єднання викладачів біології вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації, що проходило у нашому закладі освіти.

Рогатинщина славиться історичною, культурною та природно-рекреаційною спадщиною. До таких об'єктів відносять безумовно і Чортову гору, що є не тільки дивовижним творінням природи, але й місцем активного і культурного відпочинку. Студенти коледжу презентували міжпредметний дослідницько-пошуковий проект «Чортова гора – знане і незнане».

У процесі роботи вони збирали інформацію про географічне розміщення, рельєф, флору і фауну, історію утворення природно-заповідного об'єкта; відшукували легенди про топоніміку назви «Чортова гора», інші історичні відомості на основі досліджень українських науковців та аналізували, систематизували і упорядковували зібрані матеріали; створили публікацію та презентацію дослідницько-пошукової роботи.

Чортова гора – ботанічна пам'ятка природи державного значення, де охороняється унікальний для Прикарпаття природний осередок лучно-степової рослинності, яка дивним чином тут зберіглася на площі 13 гектарів.

Які результати досліджень? Попри те, що в заповіднику заборонено випас худоби, раннє скошування трав та спалювання рослинних решток, на жаль, тут і зараз порушують встановлені природоохоронні норми. Найбільшою проблемою є ранньовесняне спалювання рослинних решток, під час якого з мікрочастинками диму виділяється пил, оксиди азоту, чадний газ, важкі метали тощо, що здатні спричинити у людини захворювання, але, що найгірше, руйнується коренева система рослин, як наслідок знищується рідкісна ендемічна місцева флора. Люди масово зривають квіти, особливо сон-трави, що може призвести майже до повного її зникнення.

Проаналізувавши невтішні факти, ми вирішили звернутися в управління екології Рогатинської держадміністрації за роз'ясненням. Проте виявилось, що в зв'язку з оптимізацією, по суті, такої служби не існує більше трьох років.

Питаннями екології має займатись управління цивільного захисту населення, житлово-комунального господарства і будівництва при райдержадміністрації, де взагалі не має жодного фахівця в цій галузі.

Незважаючи на всі викладені факти, Чортова гора живе і сама бореться з невіглаством людини розумної.

Тому робота над проектом допомогла систематизувати і вдосконалити знання, одержані раніше з географії, біології, екології, історії, фармакології, показати їх практичне використання, сформувані активну життєву позицію студентів, екологічну культуру і свідомість у процесі практичної діяльності, розширити свій світогляд, змогли краще пізнати культурно-історичну спадщину і природне багатство свого рідного краю.

Ми зі свого боку зобов'язалися, після проведення конкурсу на посаду провідного фахівця з екології в райдержадміністрації та вступу його на посаду:

- презентувати наш проект, а в перспективі, працювати в різних напрямках природоохоронної діяльності (зокрема у вирішенні проблем Чортової гори) разом із місцевими жителями та органами місцевого самоврядування;

- залучити агітбригади, не тільки із студентів нашого закладу, а із учнів загальноосвітніх середніх шкіл міста та навколишніх сіл, які б проводили посилене екологічне просвітництво серед місцевих жителів;

- всі результати проведеної роботи висвітлювати в засобах масової інформації, інтернет-ресурсах, відеоблогах, соціальній мережі «Facebook», сайті коледжу.

Рогатинщина гостинно відкриває широкі брами перед усіма, хто приходить до цього краю з добром і миром у серці. Опільська земля щедра талантами та різними культурно-історичними і рекреаційними ресурсами.

Завітайте на Опілля і ви зможете познайомитися не тільки з культурно-історичною спадщиною, а й помилуватися неповторною красою природи, особливо Чортової гори.

Детальніше з проектом можна ознайомитися за посиланням:
https://drive.google.com/file/d/1Rfax3IcmjJnyICuJ4xVpJyZ_NZZV-hzl/view?usp=sharing

Список бібліографічних посилань

1. Географічна енциклопедія України : у 3 т. / редкол. : О. М. Маринич (відповід. ред.) [та ін.]. Київ : Вид-во «Українська Радянська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989–1993.
2. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.
3. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
4. Явір Б. Іскра. Чортова гора. Невідоме городище-святилище. Тернопіль : Збруч, 2014.
5. Екологічний моніторинг в рамках проєкту «Наше місто – наш дім». Тези доповідей учасників зльоту іменних стипендіатів та відмінників навчання аграрних вищих закладів: Біла Церква, 2011.

О. В. САВЧУК

Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж електронних приладів
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу»

ВАЖЛИВІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

В останні роки екологічне виховання значно розширилося. Екологічне виховання це вже не лише формування відповідних знань і вмінь у взаємодії людини та природи, а й розвиток усвідомлення екологічної цінності природного середовища у його нерозривній єдності з людиною.

Результатом екологічного виховання є чітко сформована екологічна культура та розвинута екологічна свідомість.

Спільна мета зробити свідомий вибір на користь життя із «зеленим серцем». Як це зробити? Щоб досягнути справжніх змін, знадобиться самостійно керувати своїм «кораблем», самостійно вирішувати, що вибирати аби щодня жити відповідно до зеленої мети, найбільше прийнятної для вас, вашої родини й життєвих обставин.

Останнім часом точаться суперечки щодо навколишнього середовища. Деякі вчені заперечують кліматичні зміни, тоді як інші вважають, що існує великий ступінь небезпеки для всього живого на планеті Земля.

Найголовніше: шанобливо ставитися до свого тіла, здоров'я, громади та планети загалом, а також проявляти до них таку турботу, увагу й любов якої вони заслуговують. Поважайте всіх людей, навіть тих, які не прислуховуються до ваших думок, допомагайте їм, а ваша допомога – найкращий спосіб навчити когось – це показати приклад.

Якщо дотримуватися такої позиції, ви не тільки зможете забезпечити своє здоров'я та життя, полегшити перебіг та запобігти багатьом захворюванням, а й забезпечити усю біосферу.

Основні поради, щоб уникнути впливу повсякденних засобів на свій організм, а також зберегти наше навколишнє середовище:

- обирайте засоби особистої гігієни з урахуванням того, чого в них не має бути: агресивних хімічних речовин, сульфатів та парабенів. Саме ці речовини потрапляють у стічні води та спричиняють «цвітіння» води... Прості засоби гігієни можуть врятувати наше навколишнє природне середовище;

- позбудьтеся будь-яких засобів, що містять шкідливі складники, зокрема, фталати чи будь-що інше, назву чого ви не в змозі вимовити... Це правило поширюється на всі засоби та продукти харчування: «Не можу прочитати компонент складу, ставлю товар назад на полицю». І пам'ятаємо, якщо ви не купили небезпечний, із шкідливим компонентом товар, то ви вбережете, в першу чергу, не тільки себе, а й навколишнє середовище, тому що під час виготовлення такого товару ідуть викиди в атмосферу небезпечних речовин;

- обирайте товари «домашнього» виробництва, такі як молоко, сметана, сир, м'ясо тощо, адже їх вироблено без таких домішок, як антибіотики і гормони. Уникайте споживання або за можливості мінімізуйте оброблених м'ясних продуктів;

- обирайте органічні яйця курей, що мають доступ до пасовищ, адже вплив гормону стресу ніхто не відміняв. Поява цього гормону зумовлена перебуванням тварини в закритому приміщенні;

- не забуваємо про споживання овочів та фруктів, адже саме ці компоненти їжі є основою нашого здоров'я, краси та здоров'я планети. І як бонус, не впливають негативно на наше навколишнє середовище. Спробуйте вирощувати овочі самостійно, отримаєте дозу «чистого кисню»;

- споживання великої кількості цукру може призвести до псування зубів і запалення суглобів, сповільнити вироблення колагену та еластину в шкірі, спричинити резистентність печінки до інсуліну, зашкодити артеріям, підшлунковій залозі й ниркам, а також як наслідок призводить до ожиріння... Пам'ятаємо, що замінники цукру та різні підсолоджувачі – це синтетичні замінники

цукру, а не справжній цукор. Вони здатні порушувати метаболізм, обмежувати здатність організму переробляти поживні речовини й регулювати реакцію гормонів, а також спричинити зміни в мікробіомі кишківника, який регулює рівень цукру в крові. Отже, потрібно контролювати вживання цукру і пам'ятати, він є всюди, в усіх продуктах харчування, замаскований під різними назвами... Не тільки в ложці, яку ми додаємо до чаю, або кави... Коли хочеться солодкого, їжте фрукти чи чорний шоколад, який містить не менше 70 % какао;

- уникайте солодких газованих напоїв, особливо в пластикових пляшках чи алюмінієвих банках. Пластик негативно впливає на наше довкілля... Як «бонус» під час вживання води з пластикових пляшок ми отримуємо дозу мікропластику. Чим небезпечний мікропластик? За будь-якого впливу зовнішнього середовища (сонця, температури тощо) пластик має властивість розкладатися на мікропластик. Він, у свою чергу, потрапляє в наш організм і проникає в м'які тканини, де і накопичується. Наслідки можуть бути жахливі... Про накопичення пластику в навколишньому природньому середовищі, про мости з пластикових пляшок, де гинуть тварини, думаю чули всі. Адже риба та всі інші водні мешканці помилково сприймають мікропластик за їжу. Як наслідок, ми купуємо рибу з накопиченим мікропластиком у м'ясі, або ж тварина гине, через перенасичення тканин цією речовиною... А скільки тварин гине через пластикові пакети? Отож, думаємо, з чого ми вживаємо їжу! Повертаємося до газованих напоїв. Пам'ятаємо, що в таких напоях надзвичайно багато цукру. Саме через хімічний склад наш організм хоче отримати те одноразове задоволення, через яке розвивається звичка...швидко отримати задоволення. Також, газовані напої містять діоксид вуглецю, завдяки якому він так гарно піниться, відкриваючи пляшку, ви вивільняєте певну кількість цієї речовини в атмосферу. Пам'ятайте, нашому організму потрібна проста, чиста, негазована вода, адже наші клітини на 69% складаються з води, і для всіх процесів життєдіяльності потрібна саме така, а не вода з домішками таблиці Менделєєва;

- для забезпечення чистого повітря, збільшуйте кількість зелених рослин, заощаджуйте електроенергію. Пам'ятайте, який важливий процес фотосинтезу для нашого організму та для всієї планети.

Сучасна молодь не розуміє сенсу життя і його справжню цінність. Своїми проявами девіантної поведінки вони не лише руйнують своє здоров'я, а й здоров'я майбутнього покоління, своїх майбутніх дітей та внуків – майбутнього нашої нації.

Останнім часом ми почали інтенсивно цікавитися тим, що ми їмо і п'ємо. І це не дивно – нам хочеться, якомога довше отримувати радість від цього життя, врешті-решт ми цього заслуговуємо.

Останніми роками погіршилися показники здоров'я населення України, не зростає середня тривалість життя, на сьогодні вона становить 63 років у чоловіків, а у жінок 73 роки.

За цими показниками, Україна посідає одне з останніх місць серед індустріально розвинутих країн. У переліку причин смертності провідне місце займають серцево-судинні і онкологічні захворювання, виникнення яких, у першу чергу, пов'язане з харчуванням, тому це проблема харчової безпеки України. Безпека харчування населення – один із найважливіших чинників, що визначає здоров'я і збереження генофонду нації. Правильне харчування сприяє профілактиці захворювань, подовженню життя, створенню умов для підвищення здатності організму протидіяти несприятливому впливу навколишнього природного середовища. Однак, на сьогодні харчування населення спостерігається зниженням споживання м'яса і молока, фруктів і овочів, риби й олії. Як несприятливий фактор слід розглядати зниження надходження енергії і білка з їжею відповідно до розрахованих норм споживання, внаслідок чого створюються умови для формування груп населення з ознаками білково-калорійної недостатності. Як результат цього – погіршений стан здоров'я населення, особливо дітей, скорочення тривалості активного способу життя і зниження інтелектуального потенціалу суспільства.

І на завершення, екологічне виховання – це найважливіший компонент сьогодення, саме від нього залежить наше майбутнє, стан здоров'я та, зрештою, існування як виду Людина розумна... Коли людина перестане прагнути до збагачення і тоді почне думати про екологію і її стан, ми зможемо уникнути частково впливу негативних компонентів, які вже «гуляють» в нашому довкіллі. Головне пам'ятати, природу знищити легко, але відновити її, практично неможливо!!! Тож потрібно задуматися: чи важливо в наш час жити за принципом «зеленого серця»?

Список бібліографічних посилань

1. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3269908-trivalist-zitta-ukrainciv-nizca-niz-seredna-u-sviti-demografi.html>
2. URL: <https://nauka.ua/card/shcho-take-mikroplastik-zvidki-vinberetsya-ta-yak-vplivaye-na-dovkillya>
3. URL: <https://agrointer.com.ua/vred-gazirovannyx-napitkov>

Н. Г. ШАМ

КЗ СОР «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А. С. Макаренка»

ВПЛИВ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ НА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Найбільш вагомою і значущою у розвитку вищої школи є тенденція компетентнісної спрямованості професійної освіти. На актуальність упровадження компетентнісного підходу вказує стійкий попит на особистість з розвинутим інтелектом, здатну конструктивно спілкуватися у багатофакторному світі, ефективно обробляти інформацію, продукувати ідеї, успішно вирішувати конкретні життєві та професійні проблеми.

Проблему застосування компетентнісного підходу розглядають учені-педагоги В. Аніщенко, В. Байденко, В. Болотов, В. Бондар, Є. Бондаревська, М. Волошина, Т. Добуцько, В. Краєвський, М. Попова, В. Серіков, І. Фрумін, А. Хуторський та інші.

Реалізація цього підходу в межах формування науково-дослідницької компетентності студентів – майбутніх педагогів, за свідченням Л. Бурчак, здійснюється, тому що:

- студент виступає суб'єктом освітнього процесу;
- студент має змогу реалізувати себе відповідно до своїх інтересів, здібностей, досвіду;
- він має можливість реалізувати себе у науково-дослідницькій діяльності як частині своєї професійної культури [1, с. 174].

Поділяючи думку багатьох учених (В. Байденко, Н. Бібік, С. Бутко, Н. Борисова, В. Казанович, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, Ю. Татур, В. Шаповалова та ін.), дослідник Ю. Пелех визначає, що компетентнісна модель професійної підготовки базується на системно організованих компетентнісних складових [3]. Загалом виділяють два види компетенцій випускника ЗФПО – спеціальні та ключові. Ключові компетенції мають соціальну, професійну, комунікативну, інформаційну та освітню складові, які визначають ступінь та рівні його професійної сформованості і готовності до майбутньої діяльності.

В Україні серед ключових компетентностей, які сьогодні визначені як орієнтири для виявлення результативності освітнього процесу, крім вищеназаних, є: навчальна, компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, економічна

(підприємницька), загальнокультурна, валеологічно-оздоровча та громадянська. Професійні компетенції (основою яких є «знанневий чинник») поділяють на *професійні*: фундаментальні знання професійно-орієнтованих дисциплін, саморефлексія, вміння здійснювати міжпредметні зв'язки, реалізація методико-технологічних принципів для підвищення якості освітнього процесу, принцип науково-дослідницької діяльності з експериментальною і емпіричною складовими та *академічні*, що охоплюють обсяг знань та навичок, необхідних для оволодіння професією [3].

Однією з компетентнісних рис педагога є здатність до наукового пізнання. Для формування особистості студента як творчого, ініціативного фахівця, на думку Н. Уйсімбаєвої, необхідно залучити його до науково-дослідної діяльності, яка привчає студента до самостійності, виробляє у нього вміння застосовувати отримані знання під час вирішення конкретних завдань, вільно орієнтуватися в літературі за обраним фахом, а також виховує вибагливість до себе, зібраність, цілеспрямованість [5, с. 244].

Основними формами науково-дослідної роботи майбутніх учителів у закладах фахової передвищої освіти України є: вивчення студентами молодших курсів методики і організації наукових досліджень, наукової організації самостійної роботи; набуття вмінь та навичок роботи з літературою та користування фондами бібліотек; залучення студентів до елементів науково-дослідницького пошуку на практичних, семінарських та лабораторних заняттях; виконання рефератів, з подальшим їх обговоренням у студентських групах; введення елементів наукового пошуку в домашні та індивідуальні завдання; застосування студентами творчого підходу під час виконання курсових, дипломних та магістерських робіт; залучення майбутніх учителів до науково-дослідницької роботи, яку проводять на кафедрах педагогічного вищого закладу освіти; введення елементів дослідження в педагогічну практику студентів; участь студентів у фахових та проблемних гуртках, студентських науково-практичних конференціях, олімпіадах та конкурсах [4].

Науково-дослідницька робота студентів у позааудиторний час є одним із найважливіших засобів формування висококваліфікованих фахівців. Ця робота передбачає: участь у роботі наукових гуртків, проблемних груп, творчих секцій тощо; участь у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт, проведенні досліджень у межах творчої співпраці з установами та підприємствами міста; написання статей, доповідей, інших публікацій.

Найбільш ефективною ланкою у переході від навчальної діяльності до науково-дослідної є науково-пошукова діяльність, що містить у собі майже всі компоненти наукового пошуку та створення нового продукту з ознаками дослідницької роботи, спираючись на здобуті раніше знання, та розвиває навички й уміння для подальшої наукової діяльності.

У педагогічному ЗВО засвоєння методики наукового пошуку має виняткове значення, оскільки воно дає можливість готувати вчителя, який би адекватно цікаво, творчо організовував процес і пошукову роботу у школі. У зв'язку з цим виникає настійна необхідність залучати до наукової роботи не лише кращих студентів, але й намагатися охопити всіх без винятку, щоб зацікавити їх таким творчим видом індивідуальної роботи, як наукові дослідження [4].

Мотивами науково-пошукової діяльності є: самостійний пошук нового матеріалу; пошук альтернативних засобів і способів вирішення проблеми; саморозвиток; інтерес до дослідження; співпраця з педагогом, іншими студентами в ході дослідження; підготовка до майбутньої професії; відповідальність за результати творчого процесу; практичні результати науково-пошукової діяльності.

Саме наукова діяльність, як один із чинників, сприяє розвитку творчого потенціалу особистості, яку характеризують високою мотивацією до активної пізнавальної діяльності, розвитку творчих здібностей, досвіду творчої діяльності, характерологічних особливостей особистості [2, с. 15].

Мета організації наукової діяльності студента передбачає: надання максимальної можливості для розвитку особистості і професійних якостей, творчої індивідуальності майбутнього фахівця; розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності; формування потреби безперервного самостійного поповнення знань; здобуття глибокої системи знань як ознаки міцності [5, с. 244-245].

Науково-дослідницька діяльність удосконалює не лише професійний рівень, а й формує специфічні навички та звички, відповідний склад мислення та спілкування. У зв'язку з новими вимогами до якості підготовки фахівців, відповідаючи потребам прискореного науково-технічного і соціально-економічного розвитку країни, науково-дослідницьку діяльність студентів розглядають як важливий чинник удосконалення всієї системи підготовки фахівців для різних галузей народного господарства. Відповідно до вищевказаного варто зауважити, що наукова робота студентів – майбутніх вчителів під час навчання у ЗФПО є важливим напрямом їх професійної підготовки та кроком до підвищення

показників компетентності у педагогічній діяльності. Крім того, цю роботу має бути організовано так, щоб студенти після закінчення закладу освіти прагнули до постійного підвищення свого професійного рівня.

Перспективу подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо в методичному обґрунтуванні особливостей організації педагогічного процесу щодо формування наукової компетентності майбутніх учителів у закладах фахової передвищої освіти.

Список бібліографічних посилань

1. Бурчак Л. В. Фактори формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя в умовах вищої освіти. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Бердянського ДПУ. Бердянськ : БДПУ, 2010. № 1. С. 174–180.

2. Карнаухова І. Б. Пошуково-дослідницька діяльність як засіб розвитку творчої самостійності студентів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Москва, 2000. 18 с.

3. Пелех Ю. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя у компетентнісно-ціннісному вимірі: філософсько-культурологічний аспект. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. № 5 (13). URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em13/content/09pyvavpd.htm>

4. Стрижак С. В. Науково-дослідна робота в системі професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2003. № 5. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2003_5_1/doc_pdf/strizhak.pdf

5. Уйсімбаєва Н. Науково-дослідна діяльність майбутнього фахівця. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Кіровоградського ДПУ. Кіровоград, 2010. Вип. 88. С. 243–246.

Т. А. СУХЕНКО

Лубенський медичний фаховий коледж

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ І ЕКОЛОГІЇ

Поняття «культура» має чимало трактувань – матеріальні і духовні цінності, культура конкретних сфер суспільного життя, культура як історична форма, культура етнічних спільнот тощо. Культура є способом усвідомлення навколишнього світу і

внутрішнього світу людини, регулюючим початком у відносинах з навколишнім середовищем – природним та соціальним [1, с. 3].

Екологічна культура – це окрема галузь людської духовності, пізнання та практики, яка визначає характер і способи відносин людини з природою. Екологічна культура є одним із структурних компонентів екологічної освіти. Серед якостей, що характеризують екологічну культуру особистості, важливу роль відіграють знання про природні закономірності, взаємодію людства та природи. Екологічна культура є системним утворенням, що складається з таких компонентів: екологічні наукові знання, способи мислення, риси світогляду, відношення і моральні позиції, практичні дії, які забезпечують гармонійну взаємодію людини з природою, підтримання збалансованого розвитку суспільства.

Теоретичні засади формування екологічної культури студентів значною мірою реалізують на заняттях біології та екології. Велику можливість у цьому плані має також позааудиторна робота.

Формування екологічної культури можливе за умови введення до змісту біологічної освіти таких складових – системи екологічних знань про взаємодію природи і суспільства; ціннісних екологічних орієнтацій; системи норм і правил ставлення до природи; вмінь і навичок з її вивчення та охорони. Розглянемо, як ці складові реалізовані у новій навчальній програмі.

Студенти коледжу вивчають основні екологічні проблеми сучасності, види забруднень навколишнього середовища, шляхи подолання екологічної кризи, ознайомлюються з поняттям «ноосфера», природоохоронним законодавством України та міжнародним співробітництвом у галузі охорони природи. Крім цього, узагальнюють і поглиблюють основні поняття теоретичної екології (популяція, екосистема, середовище існування тощо). Переді мною, як перед викладачем біології, постає завдання – виробити у студентів вміння обґрунтовувати заходи охорони екосистем, проектувати дії у справі охорони природи, визначати стратегію і тактику своєї поведінки в сучасних умовах навколишнього середовища, прогнозувати наслідки впливу людини на екосистему, оцінювати стан середовища життя в локальних і глобальних межах, робити висновки про власне ставлення до вирішення екологічних проблем, про необхідність відстоювати власні права на збереження середовища існування [2, с. 12].

Насамперед, важливо в студентів сформувати вміння оцінювати стан довкілля, найближчого природного оточення – двору, вулиці, парку, лісу. Актуальними у цьому відношенні є спостереження, екскурсія в природу, екологічні акції, аналіз літературних джерел, підготовка доповідей, рефератів, виконання

практичних робіт, демонстрування фільмів на екологічну тематику тощо. На заняттях біології та екології студентів навчаю правил культури поведінки в природі (не витоптувати рослини, не забруднювати довкілля побутовими відходами, не створювати шуму, запобігати протиправним вчинкам інших людей, порушенню правил поведінки в природному середовищі (підпал сухої трави, вирубування дерев), виконувати посильні дії з ліквідації негативних явищ (порятунок тварин, яких спіткала небезпека, прибирання сміття тощо).

Також під час проведення занять застосовую активні методи – дискусії, мозкові штурми, ігри (рольові та ділові), екологічні тренінги, екологічні проекти.

Як засвідчує практика, проєктна технологія є високоефективною.

Пропоную найбільш вдалі проєкти.

Проект «Скарби на підвіконні»

Мета і завдання

1. Складання картотеки найбільш поширених кімнатних рослин.
2. Правила етикування кімнатних рослин.
3. Спостереження за ростом і розвитком рослин.
4. Догляд за квітково-декоративними рослинами (пересаджування, розмноження, полив, підживлення органічними і мінеральними добривами, боротьба з хворобами).
5. Складання календаря підживлення рослин.

Механізми реалізації проєкту

1. Створення проєктів – презентацій «Мій клас – найквітучіший».
2. Круглий стіл «Практичні поради і рекомендації щодо вирощування кімнатних рослин».
3. Створення колекції кімнатних квітів.
4. Прес-дайджест «Мова квітів. Чи знаєте ви її?».
5. Обов'язкова участь у конкурсах екологічного спрямування.

Як результат роботи над проєктом у студентів підвищився інтерес до вирощування кімнатних рослин, студенти самостійно виростили квіти та створили фітодизайн кабінету біології.

Найбільш поширеними формами позакласної роботи з предмету, які сприяють формуванню екологічної культури студентів, є:

- індивідуальні – спостереження, дослідницька діяльність, робота з додатковою літературою;
- групові – біологічний гурток;

- масові – конкурси, вікторини, конференції, акції екологічного та природоохоронного спрямування («Первоцвіти», «День Землі», «День води»), олімпіади, екскурсії до Лубенського дендрологічного парку тощо.

Незалежно від засобів, методів та форм роботи у процесі формування екологічної культури студентів важливим є власний приклад дорослих, насамперед батьків і викладачів, у справі охорони природи і поведінки у довкіллі.

Список бібліографічних посилань

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 2012. С. 182.

2. Біологія 7-11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ–Ірпінь : Перун, 2011. С. 85.

3. Шуддик В. І., Осадчий О. С. Екологічна освіта як аспект гуманізації шкільного навчання біології. Київ : Науковий світ, 2015. С. 96.

В. М. СЕМЕЩУК

ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ»

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ

(з досвіду роботи ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ»)

Виховна робота – це не окрема ланка освітнього процесу, а важлива складова формування кваліфікованого працівника, фахівця своєї справи і громадянина України загалом. З давніх часів в усіх цивілізованих країнах виховання людини з певним набором моральних принципів, суспільних норм, прав і обов'язків, дотримання традицій, правил, прийнятих у цьому суспільстві, вважалося пріоритетом. Високий рівень свідомості громадян можна вважати критерієм розвинутої країни.

Сьогодні на прикладі держави-агресора ми бачимо реальні наслідки підміни такого виховання пропагандистськими наративами та шовіністичними ідеалами. Саме тому надзвичайно актуальною є філософія виховання, яка передбачає формування розвиненої особистості, щасливої людини, водночас з високим рівнем відповідальності.

Відомий американський еколог Баррі Коммонер ще у 1974 році сформулював свій короткий варіант законів екології і висловив не зовсім оптимістичну думку: «Якщо ми хочемо вижити, ми маємо зрозуміти причину катастрофи, що наближається» [1].

Сьогодні перед людством стоять великі виклики, головні з яких – війна і небезпека незворотного руйнування природного середовища. Саме тому екологічне виховання має бути «на часі» завжди. У ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ» розроблено систему векторів розвитку на основі коворкінгу, які поєднують: навчальну діяльність, роботу гуртків, реалізацію соціальної програми, роботу циклових комісій, міжнародну діяльність.

Формування екологічної свідомості має на меті розвиток потреби в спілкуванні з природою, усвідомлення її надзвичайної цінності, краси та необхідності природоохоронної діяльності. Видатний український педагог В. О. Сухомлинський стверджував, що сама по собі природа не розвиває і не виховує. Залишивши дитину наодинці з нею, годі сподіватись, що вона під впливом навколишнього середовища стане розумною, глибоко моральною, непримиренною до зла. Тільки активна взаємодія з природою здатна виховувати найкращі людські якості [2, с. 113].

Дієвими напрямками екологічного виховання в коледжі є: екологічний проєкт «Рідне місто» соціальної програми «Дубенський педагогічний коледж РДГУ – дубенчанам», екологічний гурток, екологічні акції клубів «Волонтер», «Подруга», загальноколеджні заходи, туристичні зльоти, подорожі, участь у конкурсах, фестивалях, міжнародні програми та проєкти.

Маємо бажання коротко ознайомити з двома цікавими напрямками.

10 років тому, в 2012 році, між Дубенським коледжем РДГУ (тепер – ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ») і Дубенською міською радою було укладено договір про співпрацю у рамках реалізації соціальної програми «Дубенський педагогічний коледж РДГУ – дубенчанам». Один із векторів програми – екологічний проєкт «Рідне місто». Головні ідеї: формувати екологічну свідомість дубенчан шляхом пропаганди знань про стан навколишнього природного середовища, підвищення рівня екологічної освіти та культури молодих громадян, розвивати екологічну ініціативу молоді, оволодіти практичним досвідом вирішення суспільних проблем.

Завдяки активній роботі керівника проєкту Цимбалюк Тетяни Василівни та студентів здійснено багато різноманітних акцій, просвітницьких та практичних заходів до Міжнародного дня Землі,

Дня перелітних птахів, Дня лісів. Студенти презентували містянам майстер-класи з виготовлення альтернативних ялинок, переробки вторинної сировини, мотиваційні листівки та відеоматеріали «Бережіть первоцвіти», «Не рубай дерево», «Допоможемо птахам». За активну участь у природоохоронному русі планети «Година землі» коледж нагороджено грамотою Всесвітнього фонду дикої природи (WWF).

Другим ефективним напрямом екологічного виховання є міжнародна діяльність. Третій рік поспіль ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ» є партнером БО Фонд громади міста Дубна «Добробут» з втілення європейського проекту. З боку Європейського Союзу співпраця відбувається з польською організацією Фундація імені братів Солунських – Кирила і Мефодія. Ініціаторами такої співпраці стали голова організації БО Фонд громади міста Дубна «Добробут» Мандзюк Микола Миколайович, директор коледжу Бабак Валерій Павлович та депутат Дубенської районної ради Гаврилюк Сергій Миколайович.

У 2020 році ми мали змогу взяти участь в українсько-польському проекті «Natura i Kultura». З огляду на карантинні обмеження цей етап співпраці організовано в дистанційному режимі. За допомогою платформи Zoom учасники знайомилися з природою та культурою обох країн, проводячи онлайн-екскурсії, ігри, переглядаючи відео, та просто спілкуючись один з одним.

У 2021 році в рамках українсько-польського проекту «Дій, молодий волонтере!» з 18 серпня по 28 серпня студенти та викладачі коледжу стали учасниками благодійних акцій та програм, що проходили у селищі Райське (Польща) та в місті Одеса (Україна). Кожен день був наповнений новими враженнями та знайомствами, екологічно спрямованими видами діяльності: виготовленням виробів з екологічної сировини (для благодійної акції на фестивалі обжинків), прибиранням території лісової зони, волонтерською допомогою із збору лікарських рослин. Цікавим досвідом волонтерської діяльності у галузі природоохоронної та оздоровчої роботи польська молодь ділилась у Центрі інтеграції в Халупках та в музеї під відкритим небом у м. Санок. Програма перебування в Одесі містила цікавий майстер-клас з гончарства та виготовлення екосумок. Крім того, ми мали змогу побачити та відвідати видатні місця Одеси. Отже, волонтерський напрям був наповнений просвітництвом, благодійністю та творчою ініціативою.

Війна в Україні перевернула наше життя, але польські друзі надають велику підтримку нашій країні, зокрема і в напрямі молодіжної політики. Агресія Росії проти України дещо змінила географію проведення програми в 2022 році: замість запланованих

локацій організації зустрічі в обох країнах, всі 10 днів учасники проєкту провели в Польщі.

Цьогорічну тему було цілком присвячено екології: «Операція – екологічна активізація». Польська молодь разом з керівниками поділилися власним досвідом формування екологічної свідомості і запропонували різні форми роботи: екскурсія на гору Полонина Царинська, знайомство з функціонуванням екологічно чистих джерел енергії – Солинської ГЕС-ГАЕС, ознайомлення із структурою та функціонуванням системи лісництва у Польщі, організація ековечірки з дрескодом (кожен виготовив і продемонстрував костюм або елемент одягу з вторинної сировини та екологічних матеріалів).

Наша команда поділилася своїм досвідом і презентувала власні надбання природоохоронної роботи. Презентовано роботу нашого колективу «Відеознайомство з екологічними локаціями Волині», яка познайомила польську молодь з етнопарком «Ладомирія», равликовою фермою на Дубенщині, Хрінницькою ГЕС, Дубенським історико-культурним заповідником. Викликала багато позитивних емоцій акція рісайклінгу «Відходи – в доходи» (народження нових виробів із вторсировини).

Яскраві враження залишив екологічний гастро-інтелектуальний пікнік, що охоплював майстер-класи з приготування національних страв України та Польщі на відкритому багатті. В ході відпочинку вели відверту розмову «Що я залишу нащадкам?» (учасники презентували власне бачення майбутнього цивілізації з точки зору екології). Протягом всього часу обидві команди готували відеонотатки «Екоблогер» та екологічний фоточелендж.

Фінальним акордом цього проєкту стала Алея польсько-української дружби як результат акції «Екологічний десант – я посаджу дерево життя»: в Польщі та в Україні (на території коледжу) були висаджені саджанці липи, верби, калини та клена.

Керівники проєкту – викладачі нашого коледжу Наталія Дмитрівна Ковальчук, Оксана Ананіївна Сірман, Ангеліна Ігорівна Недільська, Володимир Степанович Павлунь, – впевнені, що такі проєкти заохочують молодь та осіб, що працюють із молоддю, до спільної діяльності, яка допоможе зблизитися, надасть можливість поділитися досвідом та вирішити актуальні соціальні, освітні та екологічні проблеми.

Відомий вислів «Краса врятує світ» можна доповнити в цьому контексті словами вже вищезгаданого педагога В. О. Сухомлинського: «...краса є скрізь, її потрібно лише розкрити перед дитиною» [3, с. 504].

Список бібліографічних посилань

1. Олійник Я. Б., Шищенко П. Г., Гавриленко О. П. Основи екології : підручник. Київ : Знання, 2012. 558 с.
2. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/13215-472-zakoni-ekolog-kommonera.html>
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1988. 220 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Т. 3 : Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ : Радянська школа, 1977. 670 с.

І. Я. СОКОЛОВСЬКА

ВСП «Бережанський фаховий коледж
НУБіП України»

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА ГРОМАДЯНСЬКА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ

Сучасна екологічна ситуація є досить унікальна, оскільки значно зросла інтенсивність і змінилась сама суть впливу людини на природне середовище. Це призвело до того, що виникла реальна загроза порушення рівноваги в навколишньому природному середовищі як результат діяльності людини. Саме тому формування екологічної культури, гармонійних відносин людини й природи посідає нині в Україні особливе місце. Адже Чорнобильська катастрофа, високий рівень радіаційної, хімічної забрудненості довкілля призвели до зростання захворюваності і смертності населення, скорочення тривалості життя, втрати величезної площі сільськогосподарських угідь, зникнення окремих класів, родів та численних видів рослин і тварин тощо. Тому ставлення людини до природи розглядається як важлива громадянська характеристика особистості.

Шлях до високої культури лежить крізь екологічну освіту, яка на порозі третього тисячоліття стала необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку. Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури на основі критеріїв оцінки взаємин людського суспільства та природи має стати одним з головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України.

Проблема екологічного виховання знаходить своє відображення в працях таких науковців, як Ю. Бабанський, Г. Білявський, Л. Біляєва, Н. Лисенко, Т. Шамова. Питання формування відповідального ставлення молоді до проблем навколишнього середовища вивчали такі вчені, як О. Біда, В. Вербицький, Н. Пустовіт [3, с. 253].

Екологічна освіта як цілісне культурологічне явище, що містить процеси навчання, виховання, розвитку особистості, має спрямовуватися на формування екологічної культури як складової системи національного і громадянського виховання всіх верств населення України.

Екологічне виховання – це сукупність культурних, соціальних та виховних заходів, що впливають на відчуття, свідомість і погляди людей, та спрямовані на підвищення рівня екологічних знань і культури у студентів з метою подолання у них споживацького ставлення до природи, розвитку до неї почуття дбайливого ставлення та усвідомлення суспільством небезпеки глобальної екологічної катастрофи, що наближається [1, с. 169].

Одним з базових моральних завдань, що стоять перед вихователями та викладачами, є виховання любові дитини до Вітчизни, і, як наслідок, розвиток бережливого ставлення до рідної природи.

Сучасна молодь вступає в життя в епоху не тільки бурхливого розвитку науки і техніки, а й негативних наслідків науково-технічної революції. Дедалі більше забруднення атмосфери, гідросфери та літосфери, накопичення величезних об'ємів відходів людської діяльності за одночасного виснаження майже всіх видів природних ресурсів призвели до розвитку екологічної кризи.

Екологічні проблеми належать до числа найболючіших і глобальних проблем сучасності. Природа жорстоко карає людину за споживацьке ставлення до себе, забруднення довкілля, нерозумний егоїзм. Людству потрібні нова філософія життя, висока екологічна культура і свідомість. Основною метою екологічного виховання є формування екологічної свідомості та культури особистості, усвідомлення себе часткою природи, гармонізація стосунків у системі «людина–суспільство–природа», формування навичок, екологічного мислення, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності [4, с. 75].

Основними завданнями екологічного виховання є:

- нагромадження екологічних знань та їх усвідомлення;
- прищеплення любові до природи, бажання берегти та примножувати її;
- формування навичок і вмінь діяльності у природі [2, с. 3].

Саме на вчителя, вихователя покладено велике завдання – прищеплювати любов до природи, бажання захищати та примножувати її багатства. Тож, у нашому закладі освіти екологічне виховання – один з пріоритетних напрямів виховної роботи, що має вагоме значення у професійному становленні сьогоденних студентів. Екологічне виховання має на меті не лише озброєння студентів новими екологічними знаннями, а й формування екологічно компетентної особистості, тобто такої, яка здатна, керуючись здобутими знаннями, сформованими цінностями й досвідом, приймати виважені екологічно доцільні рішення в життєвих ситуаціях.

Для формування екологічної компетентності студентів у Бережанському фаховому коледжі традиційно щороку проводимо екологічні акції, серед яких «Зроби Україну чистою», «Міжнародний день водних ресурсів» та багато інших, метою яких є формування екологічної свідомості студентів, залучення молоді до поліпшення стану довкілля та відродження традиційного для українського народу шанобливого ставлення до природи. На заходах, що проводять в рамках екологічних акцій, обговорюють глобальні проблеми, розкривають причини їхнього виникнення, висвітлюють пагубні наслідки екологічних проблем сьогодення, підкреслюють необхідність невідкладних дій людства задля збереження довкілля. Така діяльність надає нам можливість сформувати екологічну свідомість, екологічну культуру.

Отже, завдяки такій позанавчальній роботі у студентів формується ціннісне ставлення до навколишнього природного середовища на основі знання законів природи, відповідно до логіки природних процесів. Адже, кожен вчитель має цілеспрямовано виховувати екологічно грамотних і відповідальних людей. Відповідно й сам учитель має мати погляди та переконання щодо гармонійної єдності людини й природи.

Отже, екологічне виховання студентів – один з пріоритетних напрямів виховної роботи, що формує екологічний світогляд майбутнього фахівця у процесі цілеспрямованого педагогічного впливу на засвоєння ним знань й розвиток поглядів, переконань, активної екологічної позиції, які спрямовують діяльність молодого покоління на природоохоронну роботу.

Список бібліографічних посилань

1. Юрченко Л. І. Екологічні аспекти морального-етичного виховання. *Концептуальні засади модернізації системи освіти в Україні* :

матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 1 лютого 2018 р.). Харків : Знання, 2018. С. 169.

2. Вороніна Л. Екологічне виховання: сучасні аспекти. *Шкільний світ*. 2016. № 38. С. 3.

3. Андрущенко В. П. Екологічна політика і освіта: проблеми становлення. *Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю*. Київ : Знання України, 2014. С. 253–258.

4. Дробноход М. І. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою. Київ : МАУП, 2013. 75 с.

Ю. О. СУРЖИК,

О. В. КОЖОКАРУ

Лозівська філія Харківського державного
автомобільно-дорожнього коледжу

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Екологічна освіта є передумовою національної безпеки країни, основою мотивації відповідального ставлення до навколишнього середовища.

У лютому 2022 року відбулося повномасштабне вторгнення російських загарбників у нашу багатостраждальну країну. Найбільші руйнування та втручання в екологічну безпеку зазнали південні та східні регіони України. Термін «екологія» в цих умовах набув нового значущого змісту. Зруйновані домівки, парки, зони відпочинку, спалені лани та ліси, масові пожежі, руйнування в зоні АЕС – все це є чинниками не тільки екологічної небезпеки, а провісниками глобальної екологічної катастрофи [3].

Будь-яка війна з погляду природи, байдужої до людських пристрастей і бажань – це порушення балансу, що склався, руйнування місць проживання і загибель живого. Причому, що вищий рівень технологічного розвитку суспільства, то більш руйнівна війна і то страшніші її наслідки. Війни давнини, хоч і були жорстокими і кровопролитними, але мали при цьому досить обмежений потенціал руйнівності через «недостатній» розвиток технологій. Становище почало швидко змінюватися з появою та розвитком сучасних держав, економічних систем і все більш досконалих та руйнівних технологій, що поставили на потік знищення людей та природи. Рукотворний апокаліпсис суттєво подешевшав.

Сучасні дослідження впливу воєн на екологію залишаються неповними та фрагментарними через закритість інформації, але дещо дослідникам вдалося з'ясувати. Вчені зі США Гарі Макліс та Тор Хансон опублікували у 2008 році в журналі BioScience статтю, в якій запропонували розділити вплив війни на довкілля на три етапи: підготовка, війна та післявоєнна діяльність. Всі три етапи завдають навколишньому середовищу шкоди, часом непоправної.

Світовий військово-промисловий комплекс є відповідальним за 2 % викидів CO₂ в атмосферу, але вуглеводні – це далеко не все. Військова техніка вимагає металів (у тому числі рідкісних для електроніки, тому що все ускладнюється), виробництва якісної сталі (що є дуже енерговитратним) і різних пластиків. Так, маса танка залежно від модифікації коливається від 26 до 188 тонн, сучасні БМП (бойова машина піхоти) важать до 44 тонн. Навіть цій не найважчій військовій техніці потрібно багато палива для простого пересування.

Гусенична техніка (танки, транспортери, тягачі і т. інше) під час руху буквально знімає верхню частину ґрунту, разом із рослинами та комахами, а також ущільнює вологі ґрунти та розпушує піщані. Так, під час проходження колони з 10 гусеничних машин полем завдовжки 1 км відбувається потрава приблизно 4 тис. м² землі. Зовсім не покращують стан ґрунтів й різноманітні рови, окопи, траншеї. Тренування з бойової стрільби ведуть до забруднення землі, повітря та води токсинами та важкими металами, які присутні у снарядах та ракетах. Що вже й казати за повномасштабні бойові дії [1].

Окремо варто обговорити колосальний негативний вплив на стан природи внаслідок випробувань ядерної зброї. Є кілька основних типів випробувань: наземні, повітряні, висотні (понад 10 км), підземні, надводні та підводні. Найбільш небезпечними є наземні випробування через виникнення великої кількості радіоактивного пилу та опадів. Але навіть за підземного вибуху, коли більшість радіонуклідів залишається в порожнині викидів, спостерігаються викиди в атмосферу радіоактивних газів та інших летючих продуктів вибуху.

Важливо, що наслідки таких випробувань мають вкрай довгостроковий характер. Наприклад, через скупчення плутонію на Семіпалатинському ядерному полігоні, де було зроблено не менше 468 випробувань, у 1996-2012 роках знадобилася спеціальна операція з пошуку, збирання та поховання плутонію (загалом близько 200 кг). Зараз більшість країн домовилися про заборону на ядерні випробування, відповідний договір підписано та ратифіковано у 1996 році.

Однак не всі країни до нього приєдналися: продовжують свої випробування Пакистан, Індія та КНДР, яка заявила про останній успішний підземний вибух у 2017 році.

Навіть маневри на морі не є безпечними для природи. Дослідження показали, що використання потужних військових гідролокаторів може призвести до змін поведінки, пошкоджень внутрішніх тканин і навіть загибелі китоподібних. Навіть природні ресурси, які видобувають, транспортують, як результат йдуть на розробку та виробництво засобів озброєння і техніки [2].

Аналіз світового досвіду у сфері екологічної освіти показує, що у багатьох країнах приділяють дуже велику увагу екологізації освітнього процесу та впровадженню в освітній процес принципів сталого розвитку.

У Лозівській філії Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу працює гурток «Екологічна грамотність», метою якого є розширення екологічних уявлень студентів, виховання студентів у дусі патріотизму і любові до Батьківщини та їх відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Завдання гуртка полягає у використанні наявних знань студентів про природу у повсякденному житті, вихованні почуття дбайливого ставлення до природи та здоров'я людини.

Протягом останніх трьох років у зв'язку з карантинними обмеженнями та введенням воєнного стану гурток працює в онлайн-режимі.

Форми навчання, які використовують для занять зі студентами – це бесіди, спостереження, онлайн-екскурсії з демонстрацією презентаційних матеріалів, ігри, заочні подорожі.

У такому самому режимі проводять різноманітні заходи, присвячені таким датам, як «День Землі», «День води», «День довкілля», «Роковини Чорнобильської катастрофи» та багато інших.

Під час роботи в гуртку студенти вчаться проводити спостереження, класифікувати об'єкти природи, використовувати природничо-наукові тексти з метою пошуку та отримання пізнавальної інформації, усвідомлювати цінність природи та необхідність нести відповідальність за її збереження, дотримуватися правил екологічної поведінки в природі, виконувати правила безпечної поведінки у природі.

Тож екологічна освіта має бути початковим етапом переходу суспільства до сталого розвитку і не тільки надавати знання, а й служити мотивацією та формувати навички використання цих знань на практиці.

Список бібліографічних посилань

1. URL: <https://doi.org/10.1641/B580809> Warfare Ecology, Gary E. Machlis, Thor Hanson, Author Notes
2. URL: <https://academic.oup.com/bioscience/article/58/8/729/380940?login=false> Bio Science, Volume 58, Issue 8, September 2008, Pages 729–736, Published:01 September 2008
3. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39028.html>

В. М. ТКАЧЕНКО,

К. І. КОЗУБ

ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

На сучасному етапі розвитку суспільства питання, які пов'язані зі шкідливим впливом людини на навколишній світ, постають на перше місце. Дуже часто людина сьогодні не осмислює своєї ролі у навколишньому природному середовищі, а тому може завдати шкоди насамперед собі та навколишньому світу.

В умовах реформування передвищої освіти велику роль відіграє формування ключових компетентностей здобувачів освіти для життя, одна з яких – екологічна грамотність і здорове життя. Тому нині перед працівниками освіти, зокрема викладачами закладів фахової передвищої освіти, постає важливе завдання – формувати екологічну компетентність у студентів, тобто навчити їх раціонально користуватися природними ресурсами.

На заняттях української літератури викладачі-словесники ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ» працюють над формуванням екологічної культури студентів, що дає можливість кожному здобувачу освіти досягнути взаємозв'язок між компонентами «Людина–Природа–Суспільство».

На прикладах художніх творів, які вивчають в аудиторний та позааудиторний час, викладач допомагає студентам сформувати ставлення до світу, який їх оточує. Бо саме відповідальне ставлення до навколишнього світу сприятиме тому, що нинішнє і наступне покоління житиме серед чистої природи, дихатиме свіжим повітрям, споживатиме якісну їжу, питиме джерельну воду.

Керування роботою студентів під час формування у них екологічної культури можна здійснювати за допомогою

різноманітних педагогічних засобів (навчальні завдання, інструкції, питання, бесіди, вправи і т. інше). Також можна запропонувати здобувачам освіти взяти участь у навчальному проєкті, зміст якого має природничий характер.

На заняттях української літератури студенти знайомляться з творами корифеїв слова, які роздумують над проблемами екології. Наприклад, під час вивчення творчості Івана Драча викладачі демонструють опис у поемі «Чорнобильська мадонна» жахливих наслідків аварії, що сталася три десятиліття тому на Чорнобильській атомній електростанції, допомагають зробити певні висновки з вищезазначеної екологічної проблеми.

Під час вивчення творів, які порушують проблеми екології, викладачі наголошують на важливості збереження природи, дають студентам уявлення про модель взаємин між природою та людиною. Зокрема, під час вивчення драми-феєрії Л. Українки «Лісова пісня», викладач робить акцент на тому, що у творі зображено людину, яка є невід'ємною складовою природи, має її захищати і зберігати. Вдало дібрані тропи у драмі-феєрії («...весна ще так ніколи не співала...», «...стелилися незнані трави, квіти», «ясні самоцвіти») дають можливість викладачу виховувати в студентів велику любов до природи і захоплення нею, а це в свою чергу призведе до поступового усвідомлення чуттєвих вражень, засвоєння знань, формування понять та суджень про природні явища, їх естетичні властивості.

Під час вивчення поезій Павла Тичини, Максима Рильського, Миколи Вінграновського та інших формується система знань про природу – уявлення про взаємозв'язок людини і природи. Вірші вищеназваних поетів допомагають відтворити в уяві аналогічні картини природи, а тому після вивчення доцільно запропонувати студентів творче завдання: створити картину, мінівір, добрати загадки, прикмети, прислів'я. Такий вид роботи формує позитивну систему моральних цінностей, а також розвиває необхідність у взаємодії з природою.

Під час вивчення творчості Михайла Коцюбинського варто акцентувати увагу студентів на ушляхетнювальний вплив навколишнього середовища на людину. Наприклад, за твором «Тіні забутих предків» можна підготувати студентів до проєкту «Природа Гуцульщини та її вплив на ментальність і характер народу Карпат», доречно запропонувати віртуальну екскурсію Західною Україною. Перегляд уривків з однойменного фільму Сергія Параджанова допомагає викладачу ще детальніше показати роль образу природи у творі.

Вивчення творів, в яких велику увагу приділено детальним описам краси навколишнього середовища (кіноповість «Зачарована Десна» Олександра Довженка, роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного, повість «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького), дає можливість здобувачам освіти поміркувати про великий світ природи і місце людини в ньому, усвідомити роль турботи про навколишнє середовище, допомагає виховати гуманне ставлення до всього живого та зрозуміти важливість людської відповідальності за довкілля.

Висновок

Отже, на основі вищевикладеного можна зробити висновок, що заняття, на яких порушують тему екології, емоційно збагачують освітній процес, допомагають викладачу різнобічно і системно сформулювати необхідні уявлення про життя, вони є цікавими, запобігають втомлюваності здобувачів освіти, підвищують інтерес до навчання.

Наведені приклади переконують у тому, що можливості екологічного виховання невичерпні і його можна здійснювати на заняттях літератури, завдяки народознавчому матеріалу, різним завданням природного змісту. Тому ефективність роботи педагога в цьому напрямі певною мірою залежить від його педагогічної творчості, майстерності, професійності.

Список бібліографічних посилань

1. Баюрко Н. В. Шляхи формування готовності студентів до розвитку екологічної компетентності учнів. *Актуальні наукові проблеми. Розгляд, рішення, практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. Одеса : ГО «ІОМП», 2016. С. 3–5.

2. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 8. С. 23–30.

3. Карпенко В. П., Мостов'як І. І., Пушкарьова-Безділь Т. М. Оцінювання сформованості екологічних компетентностей : навч.-метод. посіб. Одеса : НУ «ОМА», 2017. 59 с.

4. Юрченко Л. І. Екологічні цінності в структурі екологічної свідомості й екологічної культури. *Мультиверсум. Філософський альманах* : зб. наук. пр. Київ, 2009. Вип. 78. С. 229–237.

С. М. ТЮТЬКО

ВСП «Харківський фаховий коледж
харчової промисловості ДБТУ»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЗАНЯТТЯХ З ХІМІЇ

Рух за охорону природи охопив увесь світ. Питання, як людина має ставитися до довкілля, однаково постало перед кожним жителем планети. У сучасній науці поняття «екологія» характеризується єдністю біологічного, соціального, економічного, технічного, гігієнічного чинників життя людей.

Мета формування екологічної культури студентів полягає у вихованні відповідального, дбайливого ставлення до природи. Досягнення цієї мети можливе за умови цілеспрямованої систематичної роботи з формування у студентів системи наукових знань, спрямованих на пізнання процесів та результатів взаємодії людини, суспільства та природи; ціннісних орієнтацій, норм і правил щодо природи, умінь та навичок її вивчення та охорони.

Формування екологічної культури студентів здійснюється як в освітньому процесі, так і позанавчальній діяльності.

У педагогічній науці визначено основні принципи екологічної освіти студентів, до яких належать: міждисциплінарний підхід у формуванні екологічної культури; систематичність та безперервність вивчення екологічного матеріалу; єдність інтелектуального та емоційно-вольового стану у діяльності студентів з вивчення навколишнього природного середовища; взаємозв'язок глобального, національного та краєзнавчого рівнів у розкритті екологічних проблем в освітньому процесі.

Проблеми боротьби з антропогенним забрудненням нашої планети, проблема надійної охорони природи поки що далекі від остаточного вирішення. Причина цього у тому, що у більшості населення Землі відсутнє правильне екологічне виховання і мислення, яке складається з комплексу якостей, які необхідно виховувати у студентів: естетичне сприйняття навколишнього, почуття прекрасного та міцні природничо-наукові знання. Саме тому природничі науки – біологія, фізика, хімія – мають особливе значення.

Екологічними цілями на заняттях з хімії є: створення системи безперервної екологічної освіти; формування суспільної позиції; виявлення зв'язку між теоретичною та науково-практичною діяльністю; формування основ здорового способу життя; формування та розвиток міжпредметних зв'язків у вивченні

екологічних проблем (хімія – географія, хімія – біологія, хімія – економіка, хімія – соціологія).

Для здійснення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання: розробити зміст екологічної інформації; визначити методи та прийоми, які використовують для формування знань, умінь та навичок щодо проблеми взаємозв'язку хімії та захисту навколишнього середовища; розробити та підібрати цикл навчальних та контролюючих завдань; розробити та підготувати плани організації науково-дослідної та проектної діяльності студентів.

Хімізація промисловості, сільського господарства та транспорту, охорони здоров'я та побуту досягла найширших розмірів, і це, природно, позначається на взаємодії природи та суспільства. Цілі розумного регулювання цих відносин мають бути доведені до свідомості студентів. Вони мають засвоїти таке: продукти життя суспільства не мають накопичуватися та шкодити людині і природі; розміри річного споживання природної хімічної сировини, що відновлюється, не мають перевищувати її річний приріст; природну хімічну сировину, що не відновлюється, мають використовувати економно, комплексно, необхідно зменшити відходи під час переробки.

Ще Д. І. Менделєєв писав: «У хімії немає відходів, а є невикористана сировина». Можна стверджувати, що відходи одних виробництв є потенційними ресурсами іншим, особливість хімічної технології у тому, що вона здатна перетворити на ресурси власні відходи та відходи інших виробництв. Безвідходні та маловідходні технології, а також замкнуті цикли водопостачання є стратегічним напрямом у вирішенні проблем довкілля, встановленні гармонії у системі «людина–природа».

У курсі «Хімії» необхідно приділити увагу грамотному поводженню з хімічними речовинами у побуті та на виробництві, студенти отримують уявлення про речовини, що забруднюють довкілля, розробку та впровадження сучасних технологій виробництва, що знижують або виключають шкідливий вплив на природу. Наприклад, щодо теми «Чисті речовини і суміші», познайомити студентів із екологічними поняттями: «забруднювачі», «джерела забруднень», «сучасні способи очищення речовин (відходів) у промисловості».

На заняттях з хімії ставляться комплексні завдання із екологічним змістом, зацікавленість викликають завдання щодо самостійного встановлення послідовності процесів у реальній ситуації та повсякденні. Такі міжпредметні завдання спонукають

студентів до активного пізнання, осмислення навколишньої дійсності, знаходження причинно-наслідкових зв'язків.

Застосування активних та інтерактивних методів навчання («мозковий штурм», дискусія, кейс-метод, метод проєктів тощо), формують у студентів уміння приймати рішення у стандартних та нестандартних ситуаціях та нести за них відповідальність. Наприклад, методичні прийоми використання елементів проблемного навчання: різні погляди на одне питання вирішення проблеми з різних позицій, наприклад, еколога, біолога, хіміка. Це спонукає студентів зіставляти факти, робити узагальнення та висновки. Використання проблемних ситуацій на заняттях дозволяє організувати процес засвоєння екологічних понять та законів, що стають надалі інструментом пізнання, а не набором складних незрозумілих слів.

Велике значення у закріпленні набутих знань, умінь, а також формуванні навичок, має експеримент. На практичних та лабораторних заняттях, особливу увагу приділяють вирішенню експериментальних завдань.

Наприклад, під час вивчення курсу «Органічна хімія» у розділі «Хімія та життя», розглядаючи речовини, що використовують у повсякденному житті, студенти проводять експерименти з побутовими хімікатами (визначення якості мила, складу мийних засобів та засобів особистої гігієни). Це формує екологічно грамотне поводження з речовинами, викликає інтерес до дослідження.

У ході виконання практичних та лабораторних робіт студентів долучають до дослідницької роботи, до творчого пошуку вирішення проблем.

Екологічні питання знаходять відображення у дослідницьких роботах та проєктах студентів, які вони представляють на районних, обласних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Наприклад: «Дослідження стану водойм Харківської області», «Вплив якості сировини на здоров'я людини», «Використання природної сировини в кондитерських виробках», «Екологічні та енергетичні аспекти застосування енергозберігаючих технологій».

Формування екологічної культури студентів – складний, безперервний освітній процес. Використання екологічного матеріалу в навчанні посилює виховний вплив на світогляд студентів, підвищує рівень знань, формує у студентів екологічно грамотну поведінку в побуті, природі, на виробництві, дозволяє змінити їхнє ставлення до предметів, що вивчають, і підводить студентів до переконання, що знання не розкіш, а життєва необхідність.

Список бібліографічних посилань

1. Баєва Т. Формування здорового способу життя в особистісно-орієнтованому виховному процесі життя. *Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні*. Житомир : ЖДПУ, 2002. С. 172–173.
2. Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2001. 248 с.
3. Концепція «Нова українська школа. (2016, 27 жовтня). URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>
4. Маноїленко Н. В. Формування методологічної основи зв'язків між елементами теорії пізнання в процесі підготовки вчителів технологій. Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. Вип. 10, Ч. 2. С. 119–122.
5. Пропаганда здорового способу життя школярів / Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

Я. В. ФІГОЛЬ

ВСП «Бурштинський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Екологія завжди була і є важливою для сьогодення та майбутнього. Сучасне суспільство вимагає нових методів виховання: самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань, самостійно здобувати нові знання та вирішення проблеми, знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і в професійних ситуаціях.

Екологічне виховання молоді – це система навчальних і виховних процесів, які забезпечують нормальне сприйняття взаємовідносин з живою природою, дають можливість гармонійно існувати в природному середовищі без шкоди для себе та для нього, формувати у молоді гармонійні відносини з довкіллям.

Сьогодні очевидним є те, щоб долучити кожного студента в активну діяльність. На занятті має бути створено навчальне середовище, яке б забезпечувало вільний доступ до різних джерел

інформації. А найбільш перспективним у цьому відношенні є технологія проєктів, що створює умови для творчої самореалізації тих, хто навчається, підвищує мотивацію до навчання, формує навички пошуково-дослідницької технології та сприяє розвитку інтелектуальних здібностей [1].

У ВСП «Бурштинський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» практикують проведення різноманітних заходів, на яких піднімають питання екології: конференції, семінари, «круглі столи», де кожен студент, незалежно від базового рівня та індивідуальних здібностей, висловлює свої думки і враження щодо екологічних проблем, використовують активні методи навчання під час практичних занять – рольові ігри та розгляд практичних ситуацій (кейс-метод). Під час розгляду практичних ситуацій кожен студент отримує опис конкретної практичної ситуації. У ньому закладена певна «провокація», яка спонукає до дій, що порушують питання екології. Будь-яка відповідь, як правильна, так і неправильна дає матеріал для спільного аналізу. Обґрунтування студентом своєї позиції дає розуміння того, як він буде поводитись у складних ситуаціях. Аналіз практичних ситуацій допомагає розвивати навички групової роботи, вирішувати проблеми та брати особисту відповідальність.

Під час проведення екологічних занять студенти практикують роботу в групах, створюючи проєкти. Вони збирають та обробляють інформацію, досліджують область, у якій працюють та роблять висновки. Кожна група учасників працює над своєю темою. Розглянуто безліч актуальних проблем: про відходи, про вплив зміни клімату на живу природу, а також найбільшу увагу зосереджено на важливій проблемі нашого міста – Бурштинській ТЕС, яка є потужним джерелом викидів шкідливих хімічних речовин в атмосферу, оскільки максимальна зона забруднення повітря сягає 11 км, а сліди від диму вітер переносить на сотні кілометрів [2]. Кожного дня ми спостерігаємо пил, який накопичується і забруднює поверхні, у вигляді сірих опадів. За цілий рік підприємство викидає понад 170 тисяч тонн шкідливих речовин і це майже 83 % усіх викидів від стаціонарних джерел забруднення в Івано-Франківській області [3].

Підсумком такої роботи стає розвиток активної природоохоронної позиції студентської молоді, формування у неї науково-дослідницьких і науково-практичних умінь та навичок щодо вирішення екологічних проблем, а також умінь ухвалювати рішення і здатності брати на себе екологічну відповідальність за стан довкілля.

В таких умовах формується громадянин з високим рівнем екологічної культури.

В Бурштині – місті енергетиків, екологічних проблем надзвичайно багато. Хай їх вирішують професіонали під пильним оком громадськості.

А для студентів нашого коледжу пропоную теми для екологічних проєктів із збереження природного різноманіття Касової гори чи «Екокраїна: зробимо місто чистим».

Касова гора – це одна з найцінніших у науковому, природоохоронному відношенні ділянок у західному регіоні України. Рослинність представлена екстразональними лучними степами. У травостой виявлено 17 рідкісних та зникаючих видів рослин і 15 видів тварин занесених до Червоної книги України.

Проєкт: «Екокраїна: зробимо місто чистим»

Мета проєкту: формування екологічної свідомості серед жителів міста та докорінної зміни їхнього ставлення до збору сміття для його подальшої вторинної переробки та підвищення чистоти у м. Бурштин шляхом створення креативного дизайну смітників і проведення інформаційних кампаній з-поміж молоді.

Очікувані результати:

- оформити 15 інформаційних табличок для розміщення їх на смітниках;
- можливість розвинути творчу уяву і екологічну свідомість серед мешканців міста;
- привернути увагу до вторинної переробки сміття, а зокрема, процесу роздільного сміттєзбирання в місті.

Інша екологічна проблема: війна в Україні. Вона змусила світ принципово інакше подивитися практично на всі проблеми ХХІ ст. Сьогодні стало очевидним, що можливості пристосування до ситуації майже вичерпані, а необхідний технологічний прорив можуть забезпечити лише знання, новітні технології і нові матеріали. Найбільш актуальною проблемою під час воєнного стану в Україні є енергозбереження, адже щоденно відбувається вимкнення електроенергії. Тому в коледжі створено проєкт «Енергозбереження», метою якого є:

- формування екологічної культури;
- пропаганда сучасних методів вирішення проблем екології та охорони природи;
- впровадження заходів, спрямованих на вирішення проблем енергозбереження в рамках коледжу;
- розвиток науково-дослідницької діяльності із проблеми раціонального використання енергоносіїв у коледжі;

- активне залучення студентів та працівників коледжу до процесу енергозбереження.

Саме під час створення проєктів всі учасники є вільними у виборі способів і видів діяльності для досягнення поставленої мети.

Слід зазначити, що метод проєктних технологій позитивно відрізняється від інших наявним реальним кінцевим результатом, оскільки студенти не тільки визначають екологічні проблеми, а й пропонують раціональні шляхи їх вирішення, що в майбутньому дозволять запобігти їх виникненню. Адже не дарма один із принципів стратегії сталого розвитку звучить так: «Майбутні покоління мають мати ті ж самі ресурсні можливості, що мають нині вже існуючі».

Список бібліографічних посилань

1. Використання методів проєкту для формування екологічної культури. URL: <http://surl.li/dmjjk>

2. Зона забруднення повітря від Бурштинської ТЕС на Франківщині. URL: <https://suspilne.media/amp/192129-zona-zabrudnenna-povitra-vid-burstinskoj-tes-na-frankivsini-skladae-11-km-eksperti/>

3. Коли сусід – ТЕС: як на Прикарпатті живуть поруч з одним із найбрудніших підприємств України. URL: <http://surl.li/dmjor>

**Н. В. ХОРЕШКО,
Т. М. СПІНЖАР**

Красноградський аграрно-технічний фаховий
коледж імені Ф. Я. Тимошенка

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ПІДЛІТКІВ У КОНТЕКСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ВИКЛАДАЧІВ

В умовах державотворення і реалізації в Україні нових освітніх візій і виховання аксіологічного підходу до вирішення основних педагогічних проблем у педагогічній науці і практиці розглядають як один із найбільш пріоритетних. Нові орієнтири та завдання формування особистості, здатної дотримуватися принципів гуманності у взаємодії з навколишнім середовищем, спроможної вивести людство зі стану глибокої екологічної кризи, актуалізують проблему ціннісного ставлення людини до природи. Природа як «цінність» всюди й завжди. Йдеться не лише про необхідність розширення кола екологічних знань учнів, а переважно про те, що

серед імперативів екологічної поведінки щодо природи має превалювати аксіологічна визначеність, оскільки в основі ставлення особистості до навколишнього світу мають лежати її цінності, способи взаємозв'язку свідомості й буття. Відтак, ціннісне ставлення людини до природи – важливий компонент екологічної культури особистості.

Ідея формування в особистості ціннісного ставлення до природи має давнє історичне коріння. Вагомий внесок у розвиток її загальних положень зробили А. Дістервег, Я. Коменський, А. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Стверджуючи необхідність досягнення гармонії, вони як пророки попереджали про небезпеку, що несе в собі нехтування законами природи.

Складниками екологічного світогляду є: екологічні знання, екологічна етика, екологічна культура, екологічне мислення, активна екологічна позиція, уміння та навички природоохоронної діяльності, погляди та переконання, цінності та ідеали.

Однією з причин більшості локальних екологічних проблем та глобальної екологічної кризи є відсутність належної уваги до формування екологічного світогляду у виховних та освітніх програмах коледжів, низький рівень екологічної культури та свідомості студентів. Екологічне навчання, екологічне виховання – ті процеси, під час яких формується людина із новим, неспоживацьким ставленням до природи та її ресурсів, поведінка якої є екологічно відповідальною й ґрунтується на принципах збалансованого розвитку.

Не втратили актуальності і сьогодні висловлювання видатного українського педагога В. Сухомлинського про потребу систематичного збереження і примноження природних багатств, що має стати провідним для процесу формування екологічного світогляду.

Водночас результати ознайомлення з практикою формування в підлітків ціннісного ставлення до природи засвідчують недостатній рівень обізнаності викладачів із теоретичними висновками та практичними рекомендаціями щодо формування в учнів підліткового віку ціннісного ставлення до природи. Це призводить до того, що розвиток відповідних якостей підлітків здійснюється епізодично і стихійно. Свідченням цього є об'єктивно існуючі протиріччя: між потребами суспільства у формуванні особистості, орієнтованої на розвиток ціннісного ставлення до природи та відсутність достатньої кількості апробованих методик його формування; між потребами людини в ціннісній взаємодії з природою та складністю сучасної екологічної ситуації, пов'язаної з

оцінкою і переоцінкою природних вартостей; між потенційними можливостями підлітків у вихованні ціннісного ставлення до природи.

У діапазоні відповідних існуючих підходів «ціннісного ставлення підлітків до природи» відповідно до специфіки досліджень сформульовано як сукупність таких підходів до норм, правил, принципів поведінки особистості в природі, дотримання яких забезпечує розуміння універсальної цінності піднесення екологічних знань до рівня відповідних почуттів, поглядів, потреб, установок, дій, способу життєдіяльності, зважаючи на те, що підлітковий вік є сенситивним періодом у формуванні умінь та навичок ціннісного ставлення до природи.

Ефективність формування ціннісного ставлення підлітків до природи залежить від створення педагогічних умов, адекватних меті дослідження. Дієвість їх впливу забезпечує визначення теоретичних засад і практичних шляхів реалізації поставленої мети. До педагогічних умов, реалізація яких посилює результативність педагогічних дій з виховання в підлітків ціннісного ставлення до природи, віднесено такі: забезпечення загальної спрямованості освітньо-виховного процесу коледжу на вирішення завдань формування в підлітків ціннісного ставлення до природи; інтеграційного підходу до усвідомлення особистістю природних цінностей у процесі викладання природничих і гуманітарних дисциплін виховної роботи з підлітками; пріоритетності вибору форм і методів здійснення педагогічного процесу, що володіють значним емоційно-мотиваційним потенціалом впливу на особистість; формування в підлітків особистісних, екологічно доцільних стратегій поведінки і взаємодії з природою.

Отже, кожна з обґрунтованих умов містить у собі значні резерви впливу на особистість підлітка. Тому реалізація кожної з них і всього комплексу загалом має стати метою спільної творчої діяльності суб'єктів педагогічного процесу.

Список бібліографічних посилань

1. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика. Київ : Заповіт, 1996. 352 с.

2. Сяська І. О. Сутнісні характеристики процесу формування екологічної свідомості особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2012. Вип. 16, Кн. 3. С. 202–211.

Наталія ЧОРНА

ВСП «Бережанський фаховий коледж НУБіП України»

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МЕТОДОМ ЕКОЛОГІЧНИХ КОЛЕКТИВНИХ ТВОРЧИХ СПРАВ

Захист і збереження навколишнього природного середовища, сприятливого для здоров'я, життя людини, вважається однією з найбільш актуальних проблем нашого суспільства. Формування бережливого ставлення людини до природного середовища здійснюється в процесі розумового, трудового, екологічного, фізичного та естетичного виховання. Кожен з цих напрямів сприяє формуванню усвідомлення необхідності дбати про природу, допомагає виробити в них прагнення поліпшити, збагатити її [1, с. 32].

В сучасній Україні над проблемою екологічного виховання колективно працюють багато педагогів, учених, психологів. Наукові дослідження доводять, що людина має перебувати під постійним впливом матеріальної та духовної культури свого народу [2, с. 4].

Природа годує, напуває, одягає людину, є джерелом її фізичного здоров'я, морального благополуччя. Однак, ми тривалий час тільки споживали її, не замислюючись над можливими наслідками.

Дослідження довели, що природа потребує захисту, вона має велике значення у житті людини. Найбільше можливостей у цьому плані відкриває використання засобів народної педагогіки в екологічному вихованні. Термін «Екологія» в науковий обіг ввів видатний німецький учений Е. Геккель у 1988 році для визначення науки, що мала досліджувати відношення між усіма видами живих істот і навколишнього органічною та неорганічною природою. Цей термін виник на основі поєднання грецьких слів ойкос (домівка, житло) та логос (знання).

В останні роки екологічне виховання та екологічна освіта стали предметом уважного дослідження видатних представників сучасної педагогічної науки.

Метою екологічного виховання є формування системи наукових знань про природу, її цілісність і єдність із суспільством; обґрунтування практичних засобів, пов'язаних з впливом на неї. Для реалізації мети і завдань екологічного навчання та виховання важливо врахувати певні принципи положення: єдність інтелектуального та емоційного сприйняття природного середовища, практичної діяльності людини щодо її поліпшення, систематичності та неперервності [4, с. 110].

З екологією тісно пов'язана демографічна криза. Свідченням того є те, що з 1991 р. в Україні вперше зареєстровано перевищення смертністю народжуваності, зростає смертність серед дітей на першому році життя. Ніхто не може сказати, що чекає на нас у майбутньому, якщо, поки не пізно, не змінити свого ставлення до природного середовища. Ми маємо оберігати і захищати природу, а там, де це можливо – відновлювати втрачене. Природа без людини існувати буде (бо вона ж існувала раніше!), а чи зможе прожити людина без лісу, без річки, птахів? Звичайно ж ні!

У закладах освіти метод екологічних колективних творчих справ є одним із найдієвіших у сфері екологічного виховання.

КТС – це спільний пошук студентами кращого вирішення важливих завдань щодо поліпшення становища довкілля. Фактично це метод групових екологічних проєктів, де студенти різноманітними способами й методами – трудовими, спортивними, інформаційними, пізнавальними тощо – творчо вирішують поставлене завдання.

Найголовнішим плюсом методу КТС є формування в колективному середовищі (бо, крім інших студентів, до проєкту можна залучати батьків, фахівців, інших викладачів) відчуття співпричетності до справи захисту довкілля, співвідповідальності та згуртованості [5, с. 174].

Отже, головними результатами дієвого екологічного виховання студентів є сукупність таких понять, як:

- «екологічна спрямованість» – екологічні інтереси, ціннісні орієнтації та мотиви і установа на самореалізацію та самовдосконалення в сфері екології, потреби, що відображають формування відповідних екологічних установок;

- «система знань, умінь та навичок» – наявність відповідних екологічних знань, використання свого розуму та ерудиції для досягнення найвищих результатів у сфері охорони довкілля, вдосконалення відповідних навичок;

- «розвинені екологічні здібності» – подальший розвиток і вдосконалення екологічних здібностей, особистісних якостей та спрямованості особистості студента в його екологічній діяльності, вироблення ним власного стилю в сфері охорони довкілля;

- «творчий потенціал» – творче переосмислення, проєктування, усвідомлення необхідності екологічної самореалізації, впевненість у власних можливостях щодо здійснення екологічних заходів, вміння прогнозувати результати власних екологічних дій.

Недарма екологічне виховання визнане одним із найважливіших пріоритетів ЮНЕСКО, Національної доктрини

розвитку освіти України ХХІ століття, інших основоположних документах світового та національного рівня [3, с. 123].

Список бібліографічних посилань

1. Курняк Л. Д. Екологічна культура: поняття і реальність. *Вища освіта України*. 2006. № 3. С. 32–37.
2. Половинко Г. Шляхи підвищення ефективності екологічного виховання школярів. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. 2004. № 16. С. 4–5.
3. Кукушин В. С. Екологічне виховання. *Теорія і методика виховної роботи* : наук. посіб. Ростов-на-Дону : Вид-во Центр «МарТ», 2002. С. 109–125.
4. Підласий І. П. Екологічні та трудові виховні справи. *Педагогіка: Новий курс* : посіб. для студ. вищ. навч. закладів : у 2 кн. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. С. 174–177.

І. І. ЯБЛУНОВСЬКА

Полтавський фаховий коледж нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка» імені Юрія Кондратюка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Основою формування свідомого ставлення до природи є знання про неї, усвідомлення себе активним суб'єктом природи, суб'єктом світу. Проблема формування екологічної свідомості та екологічної культури є надзвичайно актуальною в наш час. Важливо, щоб вихованці брали участь у збереженні і збагаченні природи рідного краю, тільки у цьому разі у них сформується необхідні уміння і навички, розвинеться відповідальне, бережне ставлення до навколишнього середовища [1, 4].

Дбайливе ставлення кожної людини до природи можливе тільки за наявності екологічної культури, широких екологічних знань.

Першооснови екологічної компетентності в студентів закладаються в сім'ї, яка покликана прищепити дітям систему екологічних цінностей, норм поведінки у природному середовищі.

Екологічна компетентність у закладах освіти здійснюють в такий спосіб, щоб надати можливість кожному взяти участь у цікавих природоохоронних заходах, які допомагають підвищити

рівень обізнаності у сфері екології, сформувані власний екологічний світогляд.

Основними завданнями екологічного виховання у закладах освіти є формування у молоді системи екологічних знань, прищеплення любові до природи, прагнення берегти і примножувати її багатства, вироблення вмінь і навичок природоохоронної діяльності.

У Полтавському фаховому коледжі нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» одним із пріоритетних напрямів виховної роботи є формування екологічної свідомості здобувачів освіти шляхом використання проєктних технологій. Така діяльність активізує інтелектуальну та емоційну сфери, стимулює до самостійного пошуку нових знань, розвиває в емоційному відношенні, сприяє формуванню екологічного світогляду особистості.

Для забезпечення успіху у формуванні у студентів екологічних понять, елементів екологічної культури заохочується участь студентської молоді в екологічних тренінгах. Так, у 2021 році студенти нашого коледжу взяли участь у міжнародному молодіжному тренінгу за програмою «Переробка сміття: міжнародний досвід» Erasmus+, організованого за сприяння Турецької національної агенції. Партнерами заходу виступили Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та Відокремлений структурний підрозділ університету – Полтавський фаховий коледж нафти і газу.

Мета міжнародного молодіжного тренінгу Erasmus+ полягала у підвищенні екологічної культури і свідомості студентів, формуванні в молоді дбайливого ставлення до природи, розвитку дослідницьких компетентностей. Команди-учасниці готували презентації, присвячені основним проблемам переробки сміття у власній країні та представляли успішні стартапи чи діючі бізнес-проєкти з переробки сміття й небезпечних відходів у різних європейських регіонах.

Особливо великий вплив на свідомість молоді мали майстер-класи та робочі мінігрупи, міжкультурний діалог, робота в парах/групах, рольові ігри, дискусії, експертні консультації та приклади з практики тощо. Завдяки проєкту студенти мали можливість отримати реальні практичні навички, зайнятися науково-дослідницькою діяльністю, а в подальшому – втілювати набуті знання на практиці. Численні воркшопи сприяли міжкультурній комунікації, під час яких учасники знайомилися один з одним, навчалися правильно збирати і сортувати сміття, виготовляти постери на екологічну тематику, а й поглиблювали свої

знання з англійської мови, зробили спробу донести ровесникам меседж про спільні проблеми молоді України як частини Європи.

Другим важливим етапом в екологічному вихованні та сучасному світі диджиталізації є створення і поширення в соціальних мережах екологічних месенджів та 3Д постерів на актуальну екологічну тематику. На заняттях студентам пропонують вибрати екологічну проблему та створити на їх погляд актуальну листівку чи постер із практичним вирішенням цієї проблеми, розмістити її в соцмережі та залучити до перегляду якнайбільше ровесників та висвітлити шляхи подолання або привернути увагу до цієї теми [3]. Так, наприклад до Міжнародного дня захисту озонового шару Землі, у фейсбуці на сайті коледжу було опубліковано опитування в конструкторі інтерактивного контенту Apester: «Що ви знаєте про озоновий шар?», де аналізують відповіді та дають практичні поради учасникам у формі гри – https://renderer.apester.com/v2/6313840db54595002944e4a4?preview=true&iframe_preview=true [2].

Цю програму було застосовано під час вивчення теми «Харчові добавки», де студентам було запропоновано перевірити свої знання адитивів, щоб не помилитися, обираючи товар у супермаркеті.

Студентам було запропоновано пройти коротке опитування: «Чи зможете ви відрізнити безпечні харчові добавки від шкідливих» <https://discover.apester.com/media/6158a81046d36000251d7f10> та тест на обізнаність – https://renderer.apester.com/v2/6158b7b1325d220025af41fa?preview=true&iframe_preview=true [2].

3-поміж студентів є популярними програми графічних редакторів *canva* чи *genially*, мультитемачні онлайн-сервіси для створення презентацій, інтерактивних зображень, карт, звітів, інфографік, вікторин, плакатів. Студенти із задоволенням створили проекти з різноманітних еколого-біологічних тем: «Озоновий шар», де висвітлено практичні поради захисту шкіри від УФ-випромінювання у вигляді короткометражного ролику, також студенти першого курсу до теми «Стратегія сталого розвитку природи і суспільства», «Проблема вивчення кислотних дощів», а також практичні поради до кожної цілі і ці теми актуальні під час вивчення предмета «Хімія».

Отже, залучення студентів до проєктної діяльності сприяє формуванню екологічного світогляду, пошуку вирішення екологічних проблем, формуванню навичок природокористування, вихованню високого рівня екологічної свідомості й культури, стимулює молодь використовувати набуті знання та навички в повсякденному житті, оскільки екологічна культура є невід'ємною умовою розвитку людства.

Список бібліографічних посилань

1. Любчак І. О. Екологічні ініціативи в закладах загальної середньої освіти. URL: [https://mmk.edu.vn.ua/uploads/gallery/%D0%92%D0%98%20\(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82\)%20%D0%B7%D0%B7%D0%B7%D0%B7%D0%B7%D0%B7%D0%B7.pdf](https://mmk.edu.vn.ua/uploads/gallery/%D0%92%D0%98%20(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82)%20%D0%B7%D0%B7%D0%B7%D0%B7%D0%B7%D0%B7%D0%B7.pdf)
2. Програма для створення інтерактивних контентів. URL: <https://apester.com/>
3. Коледж нафти і газу Національного університету імені Юрія Кондратюка на Facebook. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02JYRgxtxwoPUWSzcMAY6trghWmYHBRXX1YJkV9amdk3Qykkj6a3ZbTvJRbraxX7Fl&id=100063607059003
4. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : посіб. для вчителів / за ред. О. І. Бондаря. Херсон : Грінь Д. С., 2015. 228 с. URL: <http://dea.edu.ua/img/source/24122015.pdf>

Ю. В. ДАНИЛЬЧЕНКО

ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ»

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЗАНЯТТЯХ З БІОЛОГІЇ

На сьогоднішній день здоров'я і благополуччя населення є ключовими чинниками економічного та соціального розвитку України. Сучасний стан здоров'я української молоді свідчить, що існує реальна потреба в розвитку культури здорового способу життя різних груп населення. Тому існує потреба в екологічному вихованні молодого покоління. Складовими екологічної культури є екологічна свідомість, екологічний світогляд, готовність до екологічної діяльності, відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Головною метою екологічного виховання та формування здорового способу життя має стати формування екологічного мислення, світогляду, здатності до аналізу екологічних проблем та їх вирішення.

Відповідно до Концепції екологічної освіти України формування екологічної культури особистості містить:

- виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави і світу, усвідомлення їх важливості, актуальності і універсальності;

- відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідної землі;
- формування розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини, подолання споживацького ставлення до природи;
- розвиток особистої відповідальності за стан довкілля, вміння прогнозувати особисту діяльність;
- розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки, виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження.

Одним із важливих напрямів соціального виховання студентів є формування здорового способу життя та профілактика негативних явищ. Така робота має бути науково обґрунтованою і спрямованою на усвідомлення молоддю цінності власного і громадського здоров'я. А також створення умов щодо запобігання небезпечній поведінці, вироблення умінь та навичок здорового способу життя.

Тому, як викладач біології та екології, на своїх заняттях я звертаю увагу на набуття нових навичок, правил поведінки, зміну потреб, інтересів та орієнтую студентів на певні цінності, сформувані бажану поведінку і ставлення до оточення, а також усвідомлювати наслідки своєї діяльності для довкілля.

За визначенням екологічного виховання та спираючись на вказані особливості розвитку особистості студентської молоді, на заняттях я виокремлюю такі напрями екологічного виховання:

1. *Мотиваційно-ціннісний*: суб'єктивно непрагматичне ставлення до природи; усвідомлення необхідності морального регулювання взаємин людини і природи; сформованість екологічно-доцільної поведінки та емоційних, естетичних потреб особистості у взаємодії з довкіллям.

2. *Пізнавальний*: знання фундаментальних законів природи та вміння їх пояснювати; розуміння необхідності гармонізації системи «людина–природа»; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки під час вирішення екологічних проблем.

3. *Діяльнісний*: наявність навичок екологічної поведінки; здатність аналізувати та прогнозувати наслідки взаємодії людини з довкіллям задля унеможливлення їх повторного негативного впливу на довкілля, узгоджувати свої власні дії зі законами природи, спираючись на принципи екологічної доцільності; сформованість особистого внеску у вирішення екологічних проблем; прийняття природовідповідних рішень у конкретних екологічних ситуаціях.

4. *Комунікативний*: отримання інформації про стан навколишнього природного середовища від викладачів, батьків,

друзів із засобів масової інформації; обмін думками, інформацією, спілкування з приводу виникнення загрозливих ситуацій навколишньому довкіллю; поширення набутих знань екологічного змісту та власного досвіду природоохоронної діяльності серед оточення (батьків, однолітків, друзів); участь у роботі об'єднань та громадських організацій, що займаються пропагандою екологічних знань, норм та правил природобезпечної поведінки.

Аналіз методичної літератури та відповідних наукових досліджень вказує на те, що традиційне екологічне виховання молоді не може повноцінно забезпечити формування у них ціннісного ставлення до природи, екологічною культурою, мисленням, навичками правильної самооцінки та природовідповідною поведінкою. Тому необхідною умовою екологічного виховання студентів є розробка та застосування педагогічних технологій, що мають особистісне спрямування і використовують весь спектр впливів на особистість.

Своїм основним завданням, як викладача, вважаю виховання екологічно грамотної особистості, яка знає цінність життя і своє місце у світі живої природи, громадянина України, який зуміє прийняти єдино правильне рішення в складній екологічній ситуації.

Список бібліографічних посилань

1. Главник О. П. Як допомогти дітям і молоді у збереженні психічного здоров'я : у 14 кн. Серія : Формування здорового способу життя молоді. Київ : Укр. ін-т соціальних досліджень, 2005. Кн. 8. 116 с.

2. Динаміка поширення тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 1995, 1999, 2003 роки / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), О. О. Яременко, О. Р. Артюр [та ін.]. Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 174 с.

3. Зимівець Н. В. Навчання ровесників ровесниками – інноваційна навчально-виховна технологія. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 4. С. 17–20.

4. Кузьмінська О. В., Червона М. С. Значення раціонального харчування для підтримки здоров'я молоді. Серія : Бібліотечка слухача курсів підвищення кваліфікації Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту. Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2005. 124 с.

5. Методичні рекомендації щодо гендерних особливостей формування здорового способу життя молоді (для фахівців) / уклад. Ю. М. Галустян. Київ : Укр. ін-т соціальних досліджень, 2005. 28 с.

6. Навчання здоровому способу життя на засадах розвитку навичок через систему шкільної освіти: оцінка ситуації / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Л. С. Ващенко, О. Т. Сакович [та ін.]. Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 108 с.

7. Освітні програми формування здорового способу життя молоді : у 14 кн. Серія : Формування здорового способу життя молоді. Київ : Укр. ін-т соціальних досліджень, 2005. Кн. 5. 120 с.

8. Бойченко Т., Колотій Н. Основи здоров'я. Експериментальний посібник для учнів (III віковий рівень). Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, Укр. ін-т соціальних досліджень, 2004. 124 с.

О. В. ГНІДА

Красноградський педагогічний
фаховий коледж Комунального закладу

ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Переконання людини формується з дитинства. Одне з основних моральних завдань, поставлених перед педагогом, – формування у молоді відповідального ставлення до власного здоров'я. Старше покоління зобов'язане навчити молодь створювати таке середовище свого існування, в якому організм людини залишатиметься здоровим. У молодого покоління має сформуватися еколого-валеологічна культура та еколого-валеологічний світогляд. Це є частиною загальної культури, що містить теоретичні знання, навички, систему поведінки людей, які будуть спрямовані на збереження природи, як місця існування людини, яка є частиною біосфери. Лише через розуміння впливу навколишнього світу на власний добробут, людина здатна усвідомити масштаби екологічних проблем Землі.

Впровадження еколого-валеологічних знань і поглядів – це єдиний засіб, за допомогою якого можна вирішувати проблеми охорони здоров'я, які вже не в змозі подолати офіційна медицина. Всім добре відомо, що здоров'я легше зберегти ніж потім лікувати важкі хвороби.

Феномен здоров'я людини, її популяційне здоров'я, в глобальному аспекті – здоров'я людства залежить від різних явищ ноосферогенезу як глобальних, так і регіональних перетворень біосфери й усієї живої речовини. При цьому В. І. Вернадський розглядав вид *Homo sapiens* як по-особливому організовану частину

моноліту живої речовини, яка, в свою чергу, взаємодіє (на популяційному рівні) із соціально природним середовищем [2]. За даними ВООЗ, 80 % захворювань людей зумовлені несприятливим станом навколишнього середовища і незадовільними умовами життя у промислових центрах [1].

У процесі багатоміліардної еволюції людина адаптувалася до навколишнього середовища. Однак бурхливий розвиток хімічного виробництва і використання хімічних продуктів у побуті та народному господарстві призвели до небаченого забруднення довкілля пестицидами, пластиком та пластмасою, відходами побутової хімії й харчовими добавками. Все це призвело до того, що, не зважаючи на мобілізацію захисних функцій організму, він уже не здатний протистояти наслідкам техногенного процесу. Чимало забруднювальних речовин перетворюються в організмі людини на канцерогенні сполуки, які призводять до злоскісних новоутворень. Деякі накопичуються в організмі та спричиняють смертельні отруєння [4].

Забруднювачі навколишнього середовища негативно впливають на організм людини, що проявляється насамперед у вигляді алергічних реакцій, швидкого стомлення, сонливості або безсоння, апатії, ослаблення уваги, розвитку неухвалності, забудькуватості, зниження мовної активності, різких перепадів настрою.

Питання еколого-валеологічної культури є надзвичайно актуальним для України, де погіршується стан здоров'я молодого покоління та знижуються показники народжуваності дітей [3]. У сучасних реаліях еколого-валеологічне виховання молоді є досить низьким. Про це свідчить часте порушення молодим поколінням правил поведінки у природі та ведення неправильного способу життя.

У кожному випадку порушення здоров'я можна виявити наявність системи «здоров'я людини – середовище». Ця система ніколи не буває застиглою, адже з першого подиху після народження людина починає свідомо чи несвідомо діяти, чогось домагатися, активно впливати на ситуацію. Тому, не можна розглядати здоров'я людини як щось постійне, одержане у спадщину від батьків. Діяльність, теперішня чи майбутня, змушує людину ставитися творчо до формування свого здоров'я. І що раніше визначиться цілеспрямоване прагнення людини до якоїсь діяльності, то активніше й зацікавленіше вона сприйматиме поради відносно засобів удосконалення власного організму. Тому, доцільним буде в означену вище систему «здоров'я – середовище» ввести ще й поняття «діяльність». Саме система «здоров'я людини –

діяльність – середовище» може стати об'єктом дослідження у розвитку еколого-валеологічної культури.

Еколого-валеологічна культура характеризується: наявністю світоглядних ціннісних орієнтацій щодо природи; різнобічними глибокими знаннями про навколишнє середовище (природне і соціальне); набуттям умінь і досвіду вирішення екологічних проблем (насамперед на місцевому рівні); безпосередньою участю у природоохоронній діяльності; передбаченням можливих негативних наслідків природоперетворювальної діяльності людини; розумінням сучасних проблем навколишнього середовища та усвідомленням їх актуальності для всього людства; екологічним мисленням і відповідальним ставленням до природи та свого здоров'я.

Екологічна та валеологічна культури, перетинаючись у структурі професійно-педагогічної культури майбутнього педагога, тісно переплітаються. Їхня взаємодія активно впливає не лише на структуру особистісних і професійних якостей учителя, але й у межах професійно-педагогічної культури посилює їхній взаємозв'язок, формує еколого-валеологічний категоріальний апарат мислення майбутнього вчителя, посилює розвиток педагогічної рефлексії, зумовлює здатність до аксіологічного осмислення своєї соціальної місії у вирішенні екологічних проблем, збереження і розвитку здоров'я молодого покоління.

Лише за умови формування еколого-валеологічного мислення, людство зможе зайняти принципово новий щабель соціально-культурного рівня, який забезпечить збереження життя та здоров'я людини. У який спосіб можна змінити світогляд людей, а отже, і певну ланку культурних поглядів і моралі? Це можливо лише за умови формування нового мислення та нової культури.

З метою здійснення еколого-валеологічного виховання можна використовувати такі форми освітньої роботи: еколого-валеологічні заняття; екологічні екскурсії; КВК, вікторини, конкурси; проблемні ситуації; екологічні виставки, експозиції; тиждень екології; екологічні свята та флешмоби; дидактичні ігри еколого-валеологічного змісту; екологічні казки; екологічна стежина; спостереження за природними об'єктами; пошуково-дослідницька робота під час створення навчальних проєктів; виготовлення лепбуків на еколого-валеологічну тематику; конкурс відеороликів тощо.

Упровадження еколого-валеологічних знань, формування еколого-валеологічної культури молоді – це найефективніший засіб сучасності, за допомогою якого людство одержить вирішення двох загальних завдань:

- формування нового ненасильницького екоощадного та духовно-творчого мислення як у масштабах окремої країни, так і в масштабах всього світового суспільства, тобто формування філософсько-гуманітарного аспекту світобудови XXI сторіччя, як передумови подолання глобальної екологічної катастрофи;

- формування практично здорової, добродійної та активно-творчої людини, здатної упродовж всього життя самостійно зберігати, розвивати і підтримувати своє здоров'я на належному рівні, тобто вирішувати проблеми охорони здоров'я, які вже не в змозі вирішити офіційна медицина.

Лише за умови вирішення цих двох завдань, відповідальність людини перед природою і людством взагалі стане гальмом на шляху прийняття технологічних рішень, згубних для довкілля, а отже і для здоров'я людини.

Список бібліографічних посилань

1. Проблеми та концептуальні ідеї екологічної освіти і виховання в Україні / Л. Асланова, Р. Веклярський, К. Комарський, С. Пшеничний. *Ойкумена*. 1994. № 1–2. С. 87–91.

2. Білявський В. Г., Падун М. М., Фурдуй С. С. Основи загальної екології. Київ : Либідь, 1993. 30 с.

3. Бондар В. І. Теорія, методика, технологія і педагогічна техніка: сутність, зв'язки взаємозбагачення. *Наукові записки* : зб. наук. статей Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова / укл. П. В. Дмитренко, О. Л. Макаренко. Київ : НПУ, 2000. 286 с.

4. Микитюк О. М. Екологія людини : посіб. для студентів педагогічних вузів. Харків : РВП «Оригінал», 1997. 224 с.

Н. О. ЄФАНОВА

Вознесенський коледж Миколаївського НАУ

МОЛОДЬ, ЯКА ЕФЕКТИВНО ПОВОДИТЬСЯ З ТПВ – ЗАПОРУКА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОГО ТА ЗАМОЖНОГО МІСТА

Російське повномасштабне вторгнення завдало навколишньому середовищу України збитків на десятки мільярдів доларів. За сім місяців війни зафіксовано вже близько 2000 випадків екологічної шкоди. Але й до 2022 року наша держава мала низку проблем, пов'язаних із порушенням екологічної рівноваги. Особливу увагу суспільства притягує проблема сміття, адже вона

«видима»: люди стикаються з нею щодня, і саме тому вона їх турбує найбільше. Вознесенськ – не виняток.

Основним джерелом забруднення ґрунтів нашого міста є сміттєзвалище, яке віддалене на 3,5 км і займає площу 12,4 га, його експлуатують з 1958 р. Воно вже заповнене на 90 %. Несанкціоновані сміттєзвалища, а також спалювання листя восени є однією з головних проблем у громаді в сфері поводження з відходами. Значною мірою це пояснюється низьким рівнем екологічної свідомості мешканців.

Саме тому місто почало шукати вихід із цієї складної ситуації і вирішило розпочати з «великого прибирання». Ініціаторами виступили громадська організація «Асоціація економічного розвитку», комунальне підприємство «Санітарна очистка міста» (КП «СОМ») та заклади освіти міста.

На Вознесенській коледж Миколаївського НАУ було покладено просвітницьку роботу з населенням. Здобувачі освіти коледжу разом з представниками відповідних органів розробили інструкцію та почали проводити активну інформаційну кампанію серед усіх верств населення про переваги роздільного способу сортування сміття. Для оптимізації процесу було прийняте рішення про встановлення чотирьох різних за кольором контейнерів: один для паперу, другий для пластику, третій для скла, а четвертий – для відпрацьованих батарейок. КП «СОМ» облаштувало майданчики та закупило контейнери для роздільного збору сміття, місто запланувало будівництво комплексу повної переробки ТПВ з отриманням альтернативних видів палива і вже розробило проєктно-кошторисну документацію.

Встановити контейнери важливо, але переконати населення у необхідності цієї справи, як показав досвід, набагато важче. Спочатку люди викидали непотріб у перший-ліпший бак. Але постійне і наполегливе роз'яснення нашими студентами місцевому населенню ієрархії поводження з відходами (запобігання утворенню; повторне використання; перероблення; утилізація та захоронення на полігонах) змогло переконати людей, що сортувати сміття – модно, вигідно та екологічно безпечно.

За час проведення акції здобувачами освіти Вознесенська (а серед них вагома частина – саме вихованці нашого коледжу!) було зібрано понад 70 тонн паперу, 3 тонни пластику та біля тонни відпрацьованих батарейок, – а це досить значний вклад у захист свого життєвого простору.

У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію із ЄС, яка серед іншого зобов'язала нашу державу покращити свою систему управління відходами. Приємно зазначити, що вихованці

Вознесенського коледжу – це свідомо молодь, яка не тільки поширює екологічні знання з-поміж населення, а й власним прикладом показує, як виконувати зобов'язання та переходити від неандертальського способу поводження з відходами до цивілізованого.

**В. М. КІЯШКО,
Н. Г. ШЕВЧЕНКО**

Красноградський аграрно-технічний фаховий
коледж імені Ф. Я. Тимошенка

ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – ЗАПОРУКА ЖИТТЯ

Формування екологічного світогляду, виховання особистості, здатної гармонійно співіснувати з довкіллям, раціонально використовувати й відтворювати природні багатства, бути психологічно готовою стати на захист природи нині є однією із актуальних проблем сучасності.

Для суспільства нині постає потреба компетентної особистості, людини з розвиненим критичним мисленням, усвідомленим почуттям відповідальності не тільки за те, що відбувається зараз, а й за майбутнє, здатною бачити екологічні ризики, запобігати їм, вишукувати раціональні шляхи вирішення. На цьому наголошує закон України. Дослідники екологічних проблем сьогодні пов'язують їх не тільки із чинниками довкілля чи здоров'я людини, а й з проблемами внутрішнього світу особистості, її духовності та моральності, наголошуючи на тому, що формування екологічного світогляду має бути введено до контексту формування особистості й у зв'язку з цим орієнтуватися на комплексний підхід.

Згідно з концепцією освіти, екологічна грамотність, свідоме піклування про довкілля – одна із ключових освітніх компетентностей визначається, як «уміння раціонально та розумно користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини».

Захист і відновлення довкілля, життєвого природного середовища нині є своєрідними критеріями виживання людства. Тому екологічне виховання, екологічна освіта постають вагомими складниками процесу формування зростаючої особистості в наш час. У цьому контексті одним із актуальних напрямів удосконалення якості екологічного виховання, формування екологічного світогляду, розвитку екологічної свідомості особистості є особистісно-

орієнтована парадигма екологічного виховання молодого покоління, яка притаманна виховній системі освіти.

Екологічна свідомість є однією із найбільш багатофункціональних форм усвідомлення суспільного. Як форма суспільної свідомості вона виконує низку функцій, які визначають її можливості. Під функціями розуміють ролі, які виконує свідомість як чинник розвитку духовного світу людини. У сучасній науковій парадигмі виокремлюють такі її важливі функції: пізнавальну, просвітницьку, розвивальну, виховну, організуючу, прогностичну, аксіологічну. Пізнавальна функція екологічної свідомості полягає у тому, що за її допомогою суспільство чи окрема людина отримує інформацію про стан своїх взаємовідносин з природним середовищем. Ця функція забезпечує отримання знань про усі елементи та їх взаємовідносини системи «природа–суспільство» – про закономірності функціонування і розвитку природного середовища, про форми та способи взаємовідносин суспільства і природи, про людину як соціальну істоту, тісно пов'язану з природою. Рівень екологічної інформованості й екологічних знань, усвідомлення екологічної відповідальності, наявність інтересу до проблем збереження довкілля визначають екологічну поведінку та дії людини. Екологічні знання виступають алгоритмом раціональної, гармонійної взаємодії з природним середовищем.

Однак, ставлення до довкілля вибудовується на основі загальноприйнятих норм, традицій, звичаїв. Окрім того, людина інтерпретує отримані знання крізь призму своїх особистих інтересів, оцінює їх значимість для самої себе, тобто знання завжди набувають характеру цінностей. Тому ставлення до природи розглядають у плані добра чи зла, правди чи неправди, краси чи потворності, справедливості чи несправедливості.

Цінності є важливими орієнтирами у розвитку людини, тими чинниками, які детермінують поведінку людини у природі. Тобто, прийняття економічного зростання й технічного прогресу як безумовних цінностей спонукає домагатися підвищення продуктивності праці ціною більшої експлуатації природних ресурсів. Екологічна свідомість та екологічний світогляд вирішують численні виховні завдання. Їх виховна функція проявляється у формуванні морального ставлення особистості до природи. Почуття обов'язку та відповідальності органічно поєднується з почуттям захоплення величчю й красою реального світу. Тоді природа сприймається, як джерело естетичної насолоди, краси й гармонії. У такому випадку екологічний світогляд сприяє формуванню раціонально активного ставлення до природного середовища. Це спонукає до природоохоронної діяльності, розуміння потреби

зберігати природу в тому вигляді, у якому вона існувала до його втручання, а у разі, коли їй завдано шкоду, людина розуміє, як важливо сприяти її відновленню й стабілізації, тобто можна говорити про позитивний екологічний світогляд, екологічну відповідальність людини.

Сформована система екологічних знань є одним із вагомих структурних компонентів екологічного світогляду, адже допомагає усвідомити проблеми взаємодії людини, суспільства і природи; побачити цілісну екологічну картину світу, обрати ціннісні пріоритети у ставленні до природи. Процес розвитку та становлення екологічного світогляду особистості складний і багатогранний відбувається протягом тривалого часу і зумовлений впливом соціальних чинників, що відображає рівень розвитку суспільства, у якому відбувається процес становлення екологічного світогляду особистості, її екологічної культури, тобто, певних норм і правил поведінки за взаємодії з її об'єктами цього оточення.

Але екологічне виховання має здійснюватися у нерозривному зв'язку з розумовим як частина світогляду, загальної картини пізнання світу; з трудовим, яке допомагає реалізовувати екологічні переконання вихованців у практичній діяльності; естетичним, яке розвиває відчуття краси природи та стимулює їх прагнення до природоохоронної діяльності; з моральним, яке формує почуття відповідальності відносно природи.

Екологічна свідомість навчає нас тої істини, що у світі все взаємопов'язане, у період глобальних екологічних криз, природних катаклізмів ми бачимо, що у переважній більшості це справа рук людини. Тому нині світ потребує зміни ціннісних орієнтирів, нового екологічного світогляду, вміння передбачати наслідки, які обов'язково настануть після того, як велике екологічне правило порушене. Саме тому у змісті екологічного виховання, формування екологічного світогляду особистості має превалювати система певних цінностей. Екологічний світогляд у цьому випадку є тим універсальним, адаптивним, оптимізаційним інструментом, завдяки якому досягається єдність природних і соціальних еволюційних процесів, спрямованих на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи.

Список бібліографічних посилань

1. Акопян В. Основні чинники формування екологічної свідомості особистості. *Вища освіта України*. 2011. № 2. С. 41–47.
2. Бех І. Д. Особисті цінності як духовне надбання людини. *Виховання особистості* : підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.

3. Дем'янюк О. Й. Екологічна освіта як складова природоохоронних знань суспільства. *Екологічний вісник*. 2008. № 1. С. 20–21.

І. С. КІЛЬЧЕВСЬКА

Гайворонський політехнічний фаховий коледж

МОТИВАЦІЯ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ

*Там, де хвора природа, живуть хворі люди.
Народна мудрість*

З давніх часів на нашій батьківщині схвалювалося все, що сприяло гармонійному розвитку людини, суспільства загалом. Засуджувалося безвідповідальне ставлення до навколишнього світу.

Нинішній час – це епоха гострого конфлікту між людським суспільством і природою, коли нераціональна господарська діяльність порушила динамічну рівновагу біосфери нашої планети. Це спричинило її прогресуюче руйнування: вичерпання природних ресурсів, воєнні дії, різке погіршення якості навколишнього природного середовища, атмосферного повітря, забруднення ґрунтів та водойм, масові захворювання рослин, тварин, людей. Внаслідок цього виникає загроза подальшому розвитку людської цивілізації на землі [1, с. 12].

Людина перебуває у постійній взаємодії з навколишнім середовищем, впливає на нього і пристосовується. У цьому проявляється закономірність єдності організму та середовища. Кожен має пильнувати своє здоров'я, відроджуючи моральне у своїх вчинках, у всьому, що нас оточує, в ім'я оновлення природи. Для того щоб бути здоровим, потрібно любити та охороняти природу. Коли людина усвідомлює важливість «збереження власного здоров'я», то це вже шлях до збереження всього людства, а згодом і до збереження всієї біосфери.

Екологічне виховання формує екологічну культуру людини, екологічне мислення, що виробляє відповідальне ставлення до природи та свого здоров'я.

Молодь, яка розуміється у сфері екології та здорового способу життя, спроможна чітко розуміти власну відповідальність за стан навколишнього середовища. Може розрізняти основні екологічні проблеми та сприяти їх вирішенню, задовольняти життєві потреби, раціонально використовуючи природні ресурси. Все це дозволяє

виробити особливу систему цінностей, яка орієнтована на збереження середовища існування та здоров'я людини.

Здоровий спосіб життя – це розумне використання свого життєвого потенціалу, засноване на загальних рекомендаціях щодо харчування, активного проведення часу, занять спортом, правильного режиму праці та відпочинку, дотримання правил особистої гігієни, загартовування, позбавлення від шкідливих звичок та залежностей, запобігання захворюванням, що передаються статевим шляхом. Також здоров'я містить в собі психологічний елемент – гармонію з навколишнім робочим середовищем, здорові суспільні відносини [2].

Під час викладання предметів природничого циклу завжди знайдеться тема, на якій буде доцільно згадати про залежність нашого здоров'я від середовища існування. Особливе значення відіграє реалізація принципу зв'язку навчання з життям. Наводимо приклади з життя: надаємо перевагу екоsumки (компоненти розпаду пластику, які мають токсичну дію, впливають на імунну й ендокринну системи людського організму); бажаємо споживати екопродукти (не містять пестицидів, синтетичних мінеральних добрив, регуляторів зростання, штучних харчових добавок, ГМО, які шкодять нашому організму); одягаємо одяг з натуральних тканин (синтетика не дозволяє тілу дихати, і в організмі людини порушуються процеси теплообміну); п'ємо очищену воду (недоброякісна питна вода – інфекційні захворювання, отруєння); дихаємо чистим повітрям (543 тис. дітей помирають у віці до 5-ти років від хвороб, які виникли через забруднення повітря) та ін. Наголошуємо на важливості оздоровлення і загартовування організму природними чинниками: сонячне світло, механічне коливання у вигляді приємного звуку, іонізоване повітря, водні, термальні й мінеральні ванни, застосування пелоїдів. Саме такі приклади з повсякденного життя, змушують задуматися про взаємозв'язок середовища існування та особистого здоров'я.

На здоров'я людини впливає дотримання гігієни, тому рівень гігієнічної раціональності заняття чи заходу багато в чому визначає функціональний стан студентів у процесі навчальної діяльності, здатність тривалий час підтримувати розумову працездатність на високому рівні і запобігати передчасному стомленню. Ми не маємо забувати, що гігієнічні умови також впливають на стан викладача і його здоров'я. А це, в свою чергу, впливає на стан і здоров'я студентів [3, с. 23].

Вагоме значення відіграють виховні заходи у позааудиторній роботі студентів (екскурсії, походи, екологічні стежини, квести). Бажано їх проводити у відповідні дні, наприклад: Всесвітній день

здоров'я, Всесвітній день здорового харчування, день довкілля, Всесвітній день охорони навколишнього середовища, міжнародний день дій на захист клімату, День вторинної переробки відходів і т. інше. Якщо ж навчання проходить у онлайн-формі, тоді в пригоді стануть наукові онлайн-конференції, створення проєктів, вебквести, фотоконкурси, відеоконкурси на відповідні теми (Жити – здорово, Мій вибір – здоров'я, Бути здоровим зараз у моді, Я та мій здоровий спосіб життя).

З метою поглиблення розуміння життєвої необхідності охороняти природу та дотримання здорового способу життя у Гайворонському політехнічному фаховому коледжі постійно проводимо виховну роботу. Студенти беруть активну участь у заходах, де потрібно проявити свої знання, обдумати ситуацію та надати правильне рішення. Одним із таких заходів є розважально-пізнавальне шоу «Суперінтуїція». Суть його полягала в тому, що на екрані наведено 15 цікавих властивостей та 15 відповідних картинок із трьома «джокерами» (цікаві додаткові питання). Учасники обирають одну з властивостей та намагаються вибрати відповідну картинку. Студенти застосовують свої знання з фізики, хімії, екології та біології, географії. Обговорюють і надають пояснення екологічним проблемам сучасності, та їх вплив на здоров'я людини. Висловлюють свою думку про покращення навколишнього середовища та збереження здорового способу життя. Під час гри, доцільно використовувати різноманітні екореклами з повчальним характером.

Показниками наявності екологічного виховання та мотивації до здорового способу життя у студентів можна вважати активну участь у здоров'язберігаючих заходах, виконання проєктів і наукових досліджень, участь в тематичних конкурсах і олімпіадах, представлення своєї творчої діяльності на різних рівнях, активне фізичне виховання і спорт, дотримання правил поведінки на природі. Позитивні відгуки студентів та їх батьків, інших освітніх організацій, а також позитивні оцінки діяльності та нагороди студентів і викладачів свідчать про те, що діяльність викладача в цьому напрямі є ефективною та успішною.

Список бібліографічних посилань

1. Буяльська Н. П., Цибуля С. Д., Костенко І. А. Екологізація освіти – основа сталого розвитку. *Екологічний вісник*. 2012. Березень-квітень. С. 12–13.

2. Екологічний спосіб життя: міф чи реальність? Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека. URL:

<https://library.vn.ua/news-and-events/novini/ekologichnij-sposib-zhittya> (дата звернення: 15.10.2022).

З. Семенюк В. Формування здоров'язбережувальної компетентності на уроках біології. *Біологія*. 2019. № 9. С. 23–33.

**О. Ю. БОНДАРЕНКО,
А. Г. КОРОТКОРУЧКО**

ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ»

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

*Можливо, все те, що приходить до розуму
і серця дитини з книжок, з підручника,
приходить лише тому,
що поряд з книжкою – навколишній світ.
В. О. Сухомлинський*

Сутність ідей екологічного виховання В. О. Сухомлинський вбачав у систематичному, терплячому, постійно тривалому впливі на розум дитини для того, щоб та усвідомила і відчула себе як невід'ємну частину природи, здивувалася, навіть була вражена думкою, що людина до того часу сильна й могутня, що вміє берегти почуття вдячності за те, що вона живе, поки вона діяльна клітина організму. З цього має починатися екологічна освіта і виховання молодого покоління.

Життя людини тісно пов'язане з природою, яка завжди була для неї джерелом матеріальних і духовних сил. Природа – могутнє джерело пізнання, яке через спілкування розкриває людині свої таємниці й робить її більш чутливою до навколишнього світу. Людина – частина природи, потяг до всього живого закладений у ній від самого народження та чи не найяскравіше виявляється в дитячому віці.

Екологічне виховання – одне із актуальних завдань сьогодення. Творчі здібності, як і інші здібності людини, вимагають постійного тренування. Завдання педагога – збудити здібності своїх вихованців, виховувати в них сміливість думки і впевненість у тому, що вони вирішать кожну екологічну проблему, зокрема і творчого характеру. Відомо, що в сучасному світі спостерігається певна суперечливість між потребою дитини в спілкуванні з природою і відчуженням його від природи (комп'ютерні ігри, телебачення, відеопродукція тощо).

Це відчуження, на думку вчених (Н. А. Рижова та ін.), долається за допомогою створення екологічного середовища, яке виконує такі функції: розвивальну, виховну, пізнавально-орієнтовну, оздоровчу, коригувальну. Навчити дітей любити і шанувати природу можна лише серед самої природи. Посилення уваги до екологічного виховання вимагає пошуку найбільш ефективних засобів, форм та методів формування екологічної культури дітей.

Велике місце в роботі займає екологічний тренінг, який проводить психолог закладу з батьками і дітьми. Його мета – формування у дітей еколого-природничого відчуття. Це чудова нагода привернути увагу до навколишнього середовища.

Всі здібності людини розвиваються у процесі діяльності. Це твердження – провідний принцип європейського психологічного підходу. Немає іншого шляху розвитку пізнавальних здібностей вихованців крім організації їх активної пізнавальної діяльності. Уміле застосування прийомів і методів, які забезпечують високу активність у навчальному пізнанні, є засобом розвитку пізнавальних здібностей гуртківців.

Розвиток пізнавальних творчих здібностей учнів – мета діяльності керівника гуртка, а застосування різних прийомів активізації є засобом досягнення мети. Розуміння цього є дуже важливим для роботи педагога. Піклуючись про розвиток вихованців, необхідно частіше використовувати активні методи навчання. Але одночасно необхідно враховувати і те, чи є використовувані прийоми і методи оптимальними, чи відповідають вони наявному рівню розвитку учнів і завданню подальшого вдосконалення їх пізнавальних умінь.

Отже, екологічне виховання формує певні навички поведінки людини в природному середовищі. І тільки осмислена поведінка природі згідно з отриманими знаннями і навичками є свідченням екологічної культури особистості.

Список бібліографічних посилань

1. Безпалько В. С. Методика викладання природознавства. Харків : Статус, 2003. 190 с.

2. Виговська О. І., Рудаківський С. В. Особистісно-орієнтоване навчання. *Педагогіка толерантності*. 2000. № 11.

3. Лисенко Н. В. Теорія і методика формування еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу в системі вищої педагогічної 12 освіти України : дис ... докт. пед. наук Н. В. Лисенко. Івано-Франківськ, 1996.

4. Лаврентьева Г. П. Розвивальне предметно-ігрове середовище. *Палітра педагога*. 2001. № 4.

5. Плохій З. П. Природа як пізнавальна цінність. *Дошкільне виховання*. 2001. № 6.

**І. А. КОСМІНА,
Н. М. ГОНЧАРЕНКО,
О. І. ГОРДЄЄВА**

Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ – ПРАВО ГРОМАДЯН НА ЕКОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ

На підставі ст. 50 Конституції України [1] права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування шкоди, заподіяної порушенням цього права, підняло його на найвищий рівень у системі основних суб'єктивних екологічних прав громадян. В еколого-правовій літературі це право дістало назву «право громадян на екологічну безпеку».

Якість довкілля є не тільки важливою ознакою права громадян на безпечне для їх життя та здоров'я навколишнє природне середовище, а й юридичним критерієм і важливою правовою гарантією реалізації їх права на екологічну безпеку, яку визначають нормативи останньої. Такі нормативи закріплені у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 33) [2], Водному кодексі України (ст. 36), Законі України від 16 жовтня 1992 р. «Про охорону атмосферного повітря» (ст. 7).

Норми Конституції України і чинного екологічного законодавства відображають осучаснені форми правосвідомості та розуміння проблем правового забезпечення, реалізації й захисту права громадян на безпечне для їх життя та здоров'я навколишнє природне середовище [5].

Норми ст. 10 Закону України від 7 лютого 1991 р. «Про власність» [3], що закріплюють право кожного громадянина нашої держави особисто та через громадські організації, органи місцевого самоврядування брати участь у розгляді відповідними радами питань, пов'язаних з використанням та охороною природних ресурсів, і вимагати від інших фізичних та юридичних осіб додержання правил екологічної безпеки, а також накладення заборони на діяльність осіб, яка завдає шкоди навколишньому природному середовищу.

Реальний стан здорового навколишнього природного середовища характеризують здебільшого екологічні і соціально-медичні показники, тобто сукупність природних і соціально-природних чинників, які виключають настання будь-яких генетичних, психологічних, психічних, фізіологічних, патологічних та інших афектів у конкретних природно-соціальних умовах і у процесі життя людини.

Такий підхід відповідає принципу, згідно з яким зазначене право тісно пов'язане зі забезпеченням здоров'я і життя людини, які, як і сама людина, її честь, гідність, недоторканність та безпека, визнаються у нашій державі найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України).

Ця позиція певною мірою узгоджується з положенням ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» про те, що здоров'я і життя людей підлягають державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки.

Сприятливість навколишнього природного середовища доцільно вважати однією із змістових ознак права на безпечне для життя і здоров'я людини навколишнє природне середовище, яке становить основу такої більш широкої правової категорії, як «право громадян на екологічну безпеку».

Безпечне довкілля має характеризуватися насамперед сприятливістю для здоров'я і життя людини та громадянина [4]. Відсутність цієї ознаки свідчить про дискомфортність стану навколишнього природного середовища, про те, що він містить елементи несприятливості, а отже, й небезпеки для людини і громадянина.

Саме нормативи екологічної безпеки містять кількісні та якісні показники. Вони є тими юридичними фактами, які в конкретній екологічній ситуації визначають якість довкілля і свідчать про додержання відповідними особами права громадян на екологічну безпеку або (у разі перевищення цих нормативів) стають підставою для кваліфікації дій чи пасивної поведінки зобов'язаних осіб як правопорушень у сфері екологічної безпеки.

Ця обставина має надзвичайно важливе значення для практики правозастосування, оскільки порушення інших екологічних нормативів може розглядатися як різновид екологічного правопорушення, але не у сфері екологічної безпеки. Скажімо, перевищення гранично-допустимих викидів в атмосферне повітря, скидів у водне чи морське середовище забруднювальних речовин, рівнів шкідливого впливу на людину фізичних та біологічних чинників можуть призводити до відповідних

екологічних правопорушень — водних, у галузі охорони атмосферного повітря тощо, які не є різновидами правопорушень у сфері екологічної безпеки, оскільки не порушують нормативів останньої як особливої ознаки якості довкілля.

Варто зазначити, що такі правопорушення можуть справляти негативний вплив на чистоту навколишнього природного середовища, знижувати ступінь його сприятливості і навіть якості. Однак якщо ці правопорушення не виходять за межі нормативів екологічної безпеки, вони пов'язуються не з правом громадян на неї, а з їх іншими екологічними правами, передбаченими системою екологічного права і законодавства України.

За порушення екологічного законодавства, згідно зі ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, встановлюються:

- *кримінальна відповідальність* – регулюється Кримінальним кодексом України від 5 квітня 2001 року;

- *адміністративна відповідальність* – регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року та іншими законодавчими актами;

- *цивільно-правова відповідальність* – регулюється Цивільним Кодексом України від 16 січня 2003 року, ст. 69 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року та іншими нормативними актами;

- *дисциплінарна відповідальність* – передбачена Кодексом законів про працю України від 10 грудня 1971 року.

Однак це не вичерпний перелік видів правової відповідальності, що можуть наставати за порушення екологічного законодавства.

Кодекс законів про працю України передбачає також: матеріальну відповідальність працівника за екологічну шкоду, завдану своєму підприємству.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами від 8 грудня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 ; 2005. № 2. Ст. 44.

2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. із наступними змінами та доповненнями. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

3. Про власність : Закон України від 7 лютого 1991 р. із наступними змінами та доповненнями. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст. 419.

4. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки ; у кн. : Екологічне право: Особлива частина: Повний акад. курс / за ред. В. І. Андрейцева. Київ, 2001. С. 10–112.

5. Шемшученко Ю. С. Конституционное право граждан Украины на безопасную окружающую среду. *Весы фемиды*. 1998. № 4. С. 3–5.

Н. І. РЕПРИНЦЕВА,

А. В. ДУБИНА

Красноградський аграрно-технічний
фаховий коледж ім. Ф. Я. Тимошенка

МІСЦЕ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ В СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Право на безпечне життя та охорону навколишнього середовища відображене в статті 50 Конституції України з першого дня незалежності, що вказує на беззаперечну пріоритетність цього аспекту життя для українців. Особливо актуальним це питання постало внаслідок катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції 1986 р. [4, ст. 50].

Важливу роль у забезпеченні охорони навколишнього середовища відіграють заклади освіти як посередники у взаємодії між молодим поколінням та довкіллям, що за допомогою екологічної освіти формують екологічну свідомість студентів.

Екологічна освіта – мультикомпонентне культурологічне явище, складовими якого є: навчання, виховання, розвиток особистості. Основним завданням екологічної освіти є формування екологічної культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України, особливо молодого покоління [2, с. 13-15].

Екологічне виховання як складова екологічної освіти покликане формувати активну природоохоронну позицію. Основна функція екологічного виховання полягає в придбанні і накопиченні особистістю досвіду взаємодії з довкіллям у різних аспектах життя. Саме сукупність знань, емоційних переживань і досвіду взаємодії з природою дозволяє здійснити зміну парадигми про перевагу людини над природою в свідомості молоді, на бачення людини, як частини природи та збереження довкілля, як запоруки якісного майбутнього всього людства [6, с. 24-29].

Згідно з рішенням колегії Міністерства освіти і науки України про концепцію екологічної освіти реалізація середньої професійної екологічної освіти має базуватися на змісті, формах та методах шкільної екологічної освіти та враховувати особливості впливу на довкілля конкретних галузей народного господарства відповідно до фахової спеціалізації закладу освіти [7, п. 3].

Екологічне виховання в коледжі здійснюється на міжпредметній основі. Одним із його принципів є міждисциплінарність. Зважаючи на це, важливим є контроль теоретичних знань та практичних навичок, яких набули студенти в процесі навчання.

Виходячи з рівня знань та досвіду студентів, на базі коледжу проводять заходи, спрямовані на формування екологічно свідомої поведінки в різних ситуаціях взаємодії з довкіллям. Найбільш ефективними шляхами формування екологічної культури є: екологізація навчальних предметів, факультативні заняття, позакласне виховання, проведення майстер-класів. На заняттях з біології та екології, хімії використовують методи і форми навчальної діяльності, які здатні актуалізувати цінності, осмислити важливість екологічної проблеми, викликати емоційний стан, співчуття, усвідомлення того, як екологічні проблеми впливають на здоров'я людини та стан природи. Використовують навчальні заходи у форматі тематичних вечорів, присвячених декламації віршів на природничу тематику, відвідування парку, лісу.

Важливе місце відведено навчальним завданням. Застосовують методи, які стимулюють пізнавальну діяльність. При цьому ефективними є евристична бесіда, проблемний виклад матеріалу, диспут, виконання завдань типу «що буде, коли...». Часто поєднують різні форми і методи навчання: конкурси рефератів, завдання з моделювання ситуацій морального вибору: «Яким афоризмом можна виразити ваше відношення до природи?» «Як забрудненість атмосфери впливає на дихальну систему людини?».

Важливе місце в обґрунтуванні взаємодії студентів і природи займають спостереження під час екскурсій, практичних занять на природі. Безперервний процес взаємодії молоді з природою під час таких видів занять викликає емоційно-значимі переживання, що в майбутньому формують бережне ставлення до природи [5, с. 84-85].

Слід зазначити, що стан зовнішнього середовища має прямий вплив на здоров'я людини. Збережене довкілля сприяє оздоровленню людського організму, відновленню працездатності, тоді як низький рівень екологічної безпеки має негативні наслідки для населення, що проживає на відповідній території та навіть може

бути причиною виникнення різних захворювань, підвищення рівня смертності, скорочення середньої тривалості життя [1, с. 108-109, 3, с. 21-24].

За даними ВООЗ, здоров'я на 20 відсотків залежить від стану природи, що її оточує. На щастя, цей чинник здоров'я може бути модифікований. Важливе місце у вирішенні цієї проблеми займають заклади освіти шляхом дотримання активної позиції щодо поширення екологічної освіти загалом та зокрема екологічного виховання. Досвід бережного ставлення до природи, як результат екологічного виховання, зазвичай, є запорукою не тільки високого рівня екологічної свідомості студентів, що полягає в передбаченні наслідків взаємодії між студентом та довкіллям, але і звертає увагу студентів на важливість дотримання здорового способу життя, який разом з станом навколишнього середовища є чинниками здоров'я та формують близько 70 % здоров'я людини.

Отже, слід зазначити, що важливу роль у формуванні екологічної свідомості та здорового способу життя здобувачів освіти відіграє екологічна освіта загалом та екологічне виховання зокрема. Застосування в освітньому процесі різних моделей викладання екологічних знань, зокрема безпосередню взаємодію з навколишнім середовищем, забезпечує вищий вихідний рівень екологічної освіти, що має позитивний вплив на формування різноманітних чинників здоров'я здобувачів освіти.

Список бібліографічних посилань

1. Грибан Г. Проблеми екології в фізичному вихованні. Житомир : Рута, 2008. 182 с.

2. Грубінко В., Царик Л. До концепції регіональної програми екологічної освіти і виховання у загальноосвітній школі. Еколого-географічні дослідження в сучасній науці. 1999. С. 83–84.

3. Зміцнення здоров'я і фізичної підготовленості студентів в умовах малих доз радіаційного забруднення / В. Грибан [та ін.]. Київ : Аграрна освіта, 2005. 113 с.

4. Конституція України від 28.06.1996.

5. Непша О., Зав'ялова Т. Екологічне виховання при вивченні дисципліни «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства». *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 2016. № 6. С. 13–15.

6. Непша О. З досвіду проведення еколого-освітніх акцій на факультативі з екології на об'єктах природно-заповідного фонду Рівненського району. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи* : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.

(м. Переяслав-Хмельницький, 20 верес. 2016 р.). Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 24–29.

7. Про концепцію екологічної освіти в Україні : Рішення колегії МОН від 20.12.2001 № 13/6-19.

О. Ф. КОХАНОВА

Харківський державний
автомобільно-дорожній коледж

ВІД ЕКОЛОГІЇ ПРОСТОРУ – ДО ЕКОЛОГІЇ ДУШІ

*Прибрався сам – прибери свою планету.
Антуан де Сент-Екзюпері*

Людина зробила величезну помилку, коли вирішила, що може відокремити себе від природи й не визнавати її законів. Загрозлива екологічна ситуація, що склалася в природі під тиском загальної дії антропогенних чинників, істотно погіршилася в останні десятиріччя. Тому наразі подолання глобальної екологічної кризи, збереження життя на Землі безпосередньо залежать від виховання екологічної культури суспільства загалом та молоді зокрема [1, с. 33].

Актуальність питання екологічного виховання молоді зумовлена ще й тим, що у взаєминах людини і природи завжди має бути гармонія, бо без природи немає людини, а без людини – природи. Людство не може більше прогресувати у своєму розвитку, суттєво не підвищивши рівень власної екологічної культури.

Екологічна культура містить в собі три складові елементи: інтелектуальний компонент (відповідний рівень екологічних знань); ціннісний компонент (відповідний рівень екологічної свідомості) і діяльнісний компонент (відповідний запас практичних умінь у сфері охорони природи). Беззаперечно, дієвим засобом формування екологічної культури є екологічна освіта.

Екологічна освіта є сукупністю екологічних знань, екологічного виховання, екологічного мислення, екологічного світогляду, екологічної культури [2].

Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у студентів екологічної культури та екологічної свідомості. Завдання екологічного виховання – прищеплення студентам знань та практичних навичок бережливого використання природних ресурсів, виховання любові, гуманізму та почуття відповідальності за природу; формування основ глобального екологічного мислення; виховання у студентів

екологічної грамотності та культури, виховання готовності до активної природоохоронної діяльності. Оптимальний шлях екологічного виховання молоді – формування екологічної культури в процесі навчання [3].

Екологічне виховання здійснюється на всіх етапах навчання, на кожному з них ставиться певна мета, завдання, добирається відповідна методика. І заклади фахової передвищої освіти у цьому процесі є важливою ланкою.

У процесі навчання у коледжі ефективним способом виховання ціннісного ставлення до природи є творчість студентів на екологічну тематику: стіннівки, плакати, фотографії, малюнки, дослідницькі проекти, які сприяють накопиченню знань про природні об'єкти, закономірності їх розвитку та функціонування; участь студентів в екологічних турнірах, дискусіях, ділових іграх. Експерсії, участь у конференціях стимулюють інтерес та пізнавальну активність студентів, формують спостережливість у вивченні проблем навколишнього середовища, сприяють розвитку дослідницьких навичків, формуванню екологічної поведінки [3].

У нашому закладі освіти, до прикладу, проводять такі заходи: створення в навчальному корпусі та гуртожитку зелених куточків; створення квітникових клумб; організація роботи студентів щодо підтримання порядку на території коледжу та його приміщеннях; організація онлайн-експерсій до музеїв м. Харкова; щорічне проведення конференцій з екології; організація та проведення тижнів безпеки життєдіяльності й екології; ознайомлення з нормативними документами Уряду України з питань екології навколишнього середовища; бесіди на екологічну тематику та виховні заходи «Екологічний бумеранг», «Надзвичайні ситуації мирного часу та їх вплив на безпеку населення», «За чисте довкілля».

З власного досвіду маю зазначити, що пріоритетним напрямом моєї виховної роботи з формування екологічної культури в групі, де я є класним керівником, є сортування відходів. У нашому закладі освіти є окремі контейнери для пластику, але ми намагаємося підходити до сортування сміття більш ретельно. Органічні відходи викидаємо, як зазвичай, до смітєвих баків, вони не завдають шкоди довкіллю. Вторинну сировину сортуємо на чотири фракції: скло, пластик, метал та папір. Ще можна окремо відділяти упаковки TetraPak (наприклад, ємність з-під соку або молока), що складаються з багатьох шарів картону, алюмінію та пластику. Кожен студент і вдома так робить. Уся вторсировина має бути чиста і суха. Це впливає на рентабельність її переробки або робить її неможливою.

Завдяки попередньому сортуванню на переробку потрапляють до 95 % вторсировини. Для порівняння: з невідсортованих відходів до переробки доходять лише 20 %.

В Україні щороку викидають 400 млн тонн сміття, з яких, за різними оцінками, переробляють лише 3-6 %. Вдумайтеся в ці цифри! На це безпосередньо впливають відсутність належної інфраструктури, низький рівень участі виробників товарів у процесі переробки. Проект Закону № 2207-1-д «Про управління відходами» Верховна Рада України прийняла в другому читанні лише 20 червня 2022 року! Цим рамковим законопроектом у сфері поводження з відходами передбачається створення системи управління відходами за аналогією зі системою, що нині діє в країнах-членах Європейського Союзу. Він має забезпечити населення мережею роздільного збору відходів та збільшити відповідальність виробників товарів.

Більший досвід у процесі сортування сміття мають громадські організації та бізнес, що раніше долучилися до нього. У 2013 році у Дніпрі створено проект «Батарейки, здавайтеся!» (у 2020 році утилізувати понад 140 тонн батарейок). Одним з перших у 2017 році в Києві запрацював соціальний проект «Україна без сміття» [4].

Дедалі більше підприємців упроваджують сортування сміття і спонукають до цього своїх клієнтів, оснащені різнокольоровими сміттєвими баками (супермаркети: «Сільпо», NOVUS та METRO Cash&Carry, поштовий сервіс «Нова пошта», мережі закладів громадського харчування McDonald's та автозаправних станцій WOG).

Відсортована на підвиди та спресована у паки вторсировина може бути спрямована на спеціалізовані сміттєпереробні заводи. В Україні діють 17 підприємств з переробки макулатури, 39 – полімерів, 19 – ПЕТ-сировини, 16 – склобою. На цих підприємствах картонні пакування та газети перетворюють на гофрокартон та паперові рушники. Пластикові пакування та поліетилен можуть стати гранулами, з яких знову створюють пакети. З переробленого пластику отримують дрібні частинки, які використовують у будівництві та агросекторі. Склобій знову стає тарою. Брухт алюмінієвих пляшок після їх підготовки знову переплавляють.

В Україні є лише кілька підприємств, які мають технічну можливість переробляти TetraPak. Разом із скляними та ПЕТ-пляшками, бляшанками та папером їх можна передати до центрів оптової торгівлі у Києві, Миколаєві, Харкові, Полтаві, Одесі та Львові.

Складніше з батарейками, їх треба зібрати та доставити до заводу-переробника за кордон (Німеччина, Румунія). Батарейки

містять важкі метали, кислоти, луки, які здатні отруїти воду та ґрунти за неправильної утилізації [4].

Та лише 4,5 % сміття йдуть на переробку, а 93 % все ж потрапляють на полігони, які шкодять довкіллю та здоров'ю мешканців.

Згідно з Національною стратегією управління відходами до 2030 року уряд хоче переробляти 50 % відходів. Для цього потрібно зробити сортування доступним для всіх громадян, постійно інформувати громадян про вивезення та переробку сміття. Але, звичайно, треба починати із себе. Кожен має розуміти, що від його свідомого ставлення до утилізації сміття залежить якість життя та майбутнє наступних поколінь.

У зв'язку з цим екологічна освіта і екологічне виховання є пріоритетними напрямками педагогіки під час формування екологічної культури. Екологічне мислення вимагає відмови від егоїстичних споживчих установок, орієнтованих на досягнення миттєвих цілей і матеріальних переваг, на корисливий інтерес [5]. Сучасна екологічна культура має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях та використанні інноваційних технологій.

Список бібліографічних посилань

1. Курняк Л. Д. Екологічна культура: поняття і реальність. *Вища освіта України*. 2006. № 3. С. 32–37.

2. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-ekologichno-kulturi-osobistosti-129075.html>

3. URL: <https://vseosvita.ua/library/dopovid-z-temi-formuvanna-ekologichnoi-kulturi-osobistosti-404725.html>

4. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/08/16/676916/>

5. URL: <https://stud.com.ua/4178/ekologiya/>

Н. О. САЧУК

Ковельський фаховий медичний коледж

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

Екологічне виховання – цілеспрямована систематична діяльність з формування особистості, готової до практичної екологічної діяльності, до пропаганди екологічних ідей, до захисту і поліпшення стану навколишнього середовища.

Завдання екологічного виховання формування в студентів інтересу до вивчення законів природи:

- сприяння в усвідомленні ними значущості природи як середовища проживання людини;
- розвиток у дітей почуття відповідальності за стан навколишнього середовища, за власні життя і здоров'я, а також життя і здоров'я оточення;
- формування в студентів морально-естетичного ставлення до природи, сприяння сприйняттю ними природи як естетичної досконалості;
- стимулювання активної участі студентів у природоохоронній діяльності та пропаганді екологічних знань.

Показники екологічної вихованості:

- розуміння екологічних проблем;
- свідомість відповідальності; активна природоохоронна діяльність;
- розвинене почуття любові до природи (вміння бачити і насолоджуватися).

Здоров'я залежить від таких чинників: 50 % – способу життя, 20 % – спадковості, 20 % – екологічно обстановки, 10 % – охорони здоров'я.

Причини, що призвели до порушення здоров'я студентів через погіршення екологічного стану навколишнього середовища:

- завищені навчальні навантаження студентів, що спричинюють підвищену нервозність і швидку стомлюваність;
- малорухливий спосіб життя і невідповідність фізичних навантажень у закладах освіти і вдома;
- нерегулярність і незбалансованість харчування дітей;
- несприятливий психологічний клімат і періодично виникають стреси в ході освітньо-виховного процесу та інше.

Санітарно-гігієнічні умови оздоровлення в закладі освіти:

- потрібно планувати освітній процес протягом кожного дня, кожного тижня і навчальної чверті з урахуванням біоритмів, що розвивається;
- потрібно створювати оптимальні умови щодо обладнання шкільних приміщень, де здійснюється життєдіяльність учнів;
- дотримуватися гігієнічних норм.

Морально-психологічне оздоровлення студентів в освітньому процесі, створення сприятливого психологічного клімату у взаєминах вчителя студентів і студентів один з одним, орієнтація педагога на підтримку, схвалення, заохочення і стимулювання студентів; раціональна побудова освітнього процесу з урахуванням біоритмів, що розвивається; створення гнучких навчальних планів і

програм, що дозволяють диференціювати навчання студентів залежно від їх здатності до навчання і індивідуальних особливостей; організація компенсуючого навчання для нужденних студентів у вигляді консультацій, взаємодопомоги і т.інше; усунення шаблонності і одноманітності в навчанні, активізація пізнавальної діяльності студентів на основі виконання творчих робіт та самостійного пошуку рішення дидактичних завдань.

Екологічні проблеми:

- проблема продовольства;
- проблема енергії;
- проблема ресурсів;
- проблема демографії;
- проблема генофонду;
- проблема біосфери;
- проблема здоров'я людини.

Екологічне мислення проявляється в умінні осмислювати екологічні явища, встановлювати зв'язки і залежності, що існують у світі рослин і тварин, робити висновки щодо стану природи, розумно взаємодіяти з нею.

Екологічна діяльність – активна природоохоронна діяльність і грамотна пропаганда екологічних знань.

Ефективне здійснення екологічного виховання залежить від вирішення деяких протиріч. По-перше, студентам важливо усвідомити, що оскільки природа є джерелом усіх матеріальних благ, люди прагнуть взяти від неї якомога більше. Разом з тим її запаси небезмежні, тому їх використання має бути розумним. Протиріччя можна перебороти, якщо діяльність людини в природі спрямована одночасно на її використання і збереження. По-друге, природа – це найважливіший чинник виховання дітей, їх інтелектуального, естетично-морального і фізичного розвитку. Але урбанізація (зростання міст, міського населення), широке застосування техніки, автоматизація виробництва та побуту відчужують дітей від природи, підмінюють духовно-естетичне ставлення до неї утилітарно-прагматичним. Протиріччя вирішується тільки за умови ефективного екологічного виховання як результат пізнавальної та практичної діяльності в природі, естетичного освоєння природного середовища.

Добре зарекомендували себе тренінгові заняття, де акцент навчання зміщується з пізнавального компоненту ціннісного ставлення до навколишнього середовища на емоційно-мотиваційний та діяльнісний. Результативним засобом формування в студентів емоційно-мотиваційного компоненту на заняттях спецкурсу та у виховній позанавчальній роботі виступають

відеоматеріали, художні та документальні фільми, які викликають емоції, інтерес у студентів, що необхідно для створення мотивації. Обговорення відеоматеріалів допомагають студентам усвідомити і свої емоції, і свої ставлення, і власну поведінку (відбувається активне самопізнання).

Педагог, який володіє навичками роботи на комп'ютері та має доступ до мережі «Інтернет», легко знайде потрібну відеоінформацію на тематичних сайтах, організує колективний перегляд нового фільму в найближчому кінотеатрі. Ознаками еколого-спрямованої самоосвіти, розвитку пізнавального компоненту ціннісного ставлення до стану довкілля і власного здоров'я можуть виступати зацікавленість студентами такими питаннями, пошук і читання статей у періодичних виданнях, перегляд телевізійних передач.

Розвиток діяльнісного компоненту ціннісного ставлення до вищезгаданих проблем проявляється в активній участі студента у природоохоронних та здоров'яспрямованих організованих навчальних та позанавчальних заходах, набутті ознак або елементів здорового способу життя в поведінці.

Особливо актуальною є необхідність формування екологічної компетентності, позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, використання інноваційних технологій навчання.

Поняття компетентності містить набір знань, навичок і уявлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі. Необхідність пошуку нових методів формування екологічної компетентності випускників професійно-технічних закладів освіти є невідкладним завданням для всіх профтехосвітян.

Список бібліографічних посилань

1. Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Екологічна педагогіка та психологія. *Теорія і методика виховної роботи* : наук. посіб. / В. С. Кукушин. Ростов-на-Дону : Вид-во Центр «МарТ», 2002.

2. Дерябо С. Д., Кукушин В. С. Екологічне виховання. *Теорія і методика виховної роботи* : наук. посіб. / В. С. Кукушин. Ростов-на-Дону : Вид-во Центр «МарТ», 2002.

3. Підласий І. П. Екологічні та трудові виховні справи. *Педагогіка: Новий курс*. Москва: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. С. 174–177.

Т. О. СІДОРЧУК

ВП «Дубенський фаховий медичний коледж»

КЗВО «Рівненська медична академія» РОР

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА – ЗАПОРУКА ЗДОРОВОГО ЖИТТЯ

Природа для людини є місцем існування, об'єктом пізнання і естетичного ставлення. Явища природи досконалі і надають людині глибоко духовну насолоду. Проникнення в її таємниці сприяє формуванню наукового світогляду. Цим зумовлено необхідність здійснення екологічної освіти і виховання, які сприяють формуванню екологічної свідомості, екологічної культури людини.

Екологічна свідомість містить в собі екологічні знання (факти, відомості, висновки та узагальнення про навколишнє середовище і взаємодії з нею живих організмів), естетичні почуття і екологічну відповідальність. Використання людиною природи вимагає від неї розвиненого екологічного мислення, вміння економно і ефективно використовувати екологічні знання під час створення промислових і сільськогосподарських об'єктів, у творчому підході до запобігання та усунення негативних для природи наслідків деяких технологічних процесів виробництва. До складу екологічної свідомості входять також вольові прагнення людини, спрямовані на охорону природи.

Отже, екологічна свідомість – це знання про екологічні закономірності, переживання естетичних почуттів від спостереження за природою, відповідальність за її збереження; екологічне мислення, що сприяє підтримці природного балансу, і добра воля людини, що дозволяє реалізувати екологічні знання і мислення.

Ефективне здійснення екологічного виховання залежить від вирішення деяких протиріч. По-перше, студентам важливо усвідомити, що оскільки природа є джерелом всіх матеріальних благ, люди прагнуть взяти від неї якомога більше. Разом з тим її запаси не безмежні, тому їх використання має бути розумним. Протиріччя можна перебороти, якщо діяльність людини в природі спрямована одночасно на її використання і збереження. По-друге, природа – це найважливіший чинник виховання студентів, їх інтелектуального, естетично-морального і фізичного розвитку. Але урбанізація (зростання міст, міського населення), широке застосування техніки, автоматизація виробництва та побуту відчужують студентів від природи, підміняють духовно-естетичне ставлення до неї утилітарно-прагматичним. Протиріччя вирішується тільки за умови ефективного екологічного виховання як

результат пізнавальної та практичної діяльності в природі, естетичного освоєння природного середовища.

Показниками екологічної освіченості і вихованості (а отже, сформованості екологічної свідомості у всій широті розуміння цього терміну) є:

- знання і розуміння студентами сучасних екологічних проблем;
- усвідомлення ними особистої відповідальності за збереження природи;
- активна природоохоронна діяльність відповідно до вікових особливостей студентів;
- розвинене почуття любові до природи;
- вміння бачити і розуміти красу природи, милуватися і насолоджуватися нею.

Розробка інтересів сформованості екологічної свідомості студентів дозволяє визначити рівні екологічної культури особистості.

Високий рівень характеризується представленістю в свідомості конкретної особистості всіх компонентів екологічної свідомості: глибокі і міцні екологічні знання, розвинене екологічне мислення, ставлення до природи як до джерела естетичної насолоди, сформованість естетичних почуттів і переживань сприйняття природи, прагнення до їх реалізації, тобто тверда воля до захисту і заощадження природних ресурсів, флори і фауни.

Достатній рівень формування екологічної культури людини зумовлений сформованістю знань, умінь і навичок з охорони природи, хоча екологічні знання, мислення, естетичні почуття можуть бути розвинені мінімально.

Про низький рівень розвитку екологічної культури можна говорити в тому випадку, якщо людина екологічно неграмотна, сприймає природу тільки як джерело добробуту людини, не помічаючи її естетичних проявів, необізнана про регіональні та глобальні екологічні проблеми.

Для студентів високий рівень екологічної культури проявляється в основних знаннях про навколишній світ природи, в емоційно-моральному відношенні до природного середовища (етика олюднення природи).

Висновок

Отже, прояви високого рівня екологічної культури у студентів пов'язані з поглибленням і систематизацією знань про природу, про екологічні проблеми індустріального і постіндустріального суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С., Костіков І. Ю. Основи екології. Київ : Либідь, 2004. 408 с.
2. Ліпич І. І. Екологічна діяльність як складова соціокультурного процесу : автореф. дис ... канд. філос. наук : 09.00.03 / І. І. Ліпич ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2008. 18 с.
3. Моторна Л. В. Системний підхід у сфері екологічної освіти та виховання у ВНЗ I-II рівнів акредитації. *Проблеми освіти: науково-методичний збірник*, 2006. Третій спец. випуск. С. 333–337.
4. Сидоренко Л. І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси : навч. посіб. Київ : Вид-во ПАРА-ПАН, 2002. 152 с.
5. Ярчук Г. Екологічне виховання: сутність та основні напрями. *Вища освіта України*. 2008. № 2. С. 91–97.
6. Дубовий В. І., Дубовий О. В. Екологічна культура : навч. посіб. Київ, 2016.

М. В. БОГДАНОВИЧ

ВСП «Глухівський агротехнічний
фаховий коледж Сумського НАУ»

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Слово «екологія» вже довгий час як увійшло до словникового обігу людини. Зазвичай під «екологічним вихованням» розуміють виховання поважного ставлення та любові до природи. Дійсно – це складова виховання будь-якої особистості незалежно від віку та способу життя.

Ми живемо в час великих перетворень у суспільному житті. З його плином, у ході еволюції цікавість завела людину глибоко у надра Землі та високо у космічний простір. Розумова діяльність людини в процесі свого розвитку, використовуючи різноманітні технології, безупинно рухається вперед.

У формуванні світогляду людини важливу роль відіграє оточення, соціальне та культурне середовище, а також її особистий погляд та переконання, що закладаються від народження. Виховання ж має забезпечити таку поведінку людини, яка відповідатиме нормам та правилам, які є загальноприйнятими в цьому суспільстві.

Соціальне виховання пов'язане з освітою та самоосвітою особистості, світоглядом та навчанням. А також слід ураховувати, що на світогляд та формування людини впливають такі чинники, як:

- природа та рідна мова;
- спілкування в родині, в суспільстві, в навколишньому середовищі;
- діяльність;
- засоби масової інформації, мистецтво, література;
- спосіб життя самої людини, її бажання, плани, роль, яку вона відіграє у мікросередовищі.

У сьогоденні кожна людина, незалежно від її спеціальності, має бути екологічно освіченою. Тільки у цьому випадку вона зможе реально оцінити наслідки її практичної діяльності, способу життя за взаємодії з природою.

І все ж таки, що собою являє «екологічна культура»? У суспільному вигляді можна сказати, що це система знань, умінь, цінностей і почуття відповідальності за рішення, дії відносно природи. Основним компонентом екологічної культури особистості мають стати: екологічні знання, екологічне мислення, поведінка, почуття любові до природи.

Екологічно вихована особистість має мати екологічні знання щодо рідного краю, природних ресурсів, флори та фауни, сучасних технологій тощо.

Екологічна поведінка людини у побуті, в процесі будь-якої діяльності, на відпочинку тощо, яка має бути екологічно виправданою та містити такі принципи: емоційність та раціональність, узагальнення та вибірковість відносно природи, здоровий спосіб життя.

Однією із основних цінностей людини є її здоров'я. Адже це сукупність фізичних, духовних, соціальних якостей, які є основою довголіття, основною умовою здійснення творчих планів, високої працездатності, створення родини, народження і виховання здорових дітей.

Основними складовими здорового життя є:

- раціональне харчування;
- фізична активність і загартованість;
- особиста гігієна;
- відсутність шкідливих звичок (вживання алкоголю, наркотичних речовин, тютюнокуріння);
- позитивні емоції;
- режим праці та відпочинку;
- самоконтроль за станом здоров'я.

Важливе значення у формуванні здорового способу відведене саме раціональному харчуванню, що передбачає насичення організму необхідною кількістю вітамінів, мікроелементів, білків, жирів, вуглеводів, водню, що мають поліпшувати стан здоров'я та підтримувати масу тіла на оптимальному рівні.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити такий висновок: людина – це невід'ємна частина природи, яка має підкорятися та витримувати закони природи, що утворилися в ході еволюції й пройшли випробування часом.

«Сама природа – той внутрішній лікар, якого кожний з народження носить у собі і який більше розуміє у хворобах, ніж фахівець, який тільки намацує зовнішні ознаки» (Стефан Цвейг).

Список бібліографічних посилань

1. Бродовская З. В. Екологічне виховання особистості як ціннісна компонента сучасної освіти. Москва, 2013. С. 130–132.
2. Мицкан Б. М. Здоровий спосіб життя в контексті ноосферного мислення. Тернопіль, 2004. С. 4–7.
3. Доля В. А. Здоровий спосіб життя – шлях до довголіття. Київ, 2014. С. 7–8.

**С. А. ЧОРНА,
Ж. В. БАРТКО**

ВСП «Могилив-Подільський
технологічно-економічний фаховий
коледж Вінницького НАУ»

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ДОСВІД ЄВРОПИ

З усіх видів людської діяльності війна найгірше впливає на довкілля: з одного боку військові дії негативно позначаються на навколишньому середовищі, а з іншого – ресурси, що йдуть на війну, могли б витрачатися на збереження довкілля та вирішення багатьох проблем урбоекології [2, 3].

Проблема забруднення навколишнього середовища залишається однією з найважливіших проблем сьогодення. Цю проблему можливо вирішити тільки у випадку формування соціальних навичок із свідомого вибору товарів, раціонального використання природних ресурсів та рециклінгу відходів. Безпека

людини і навколишнього природного середовища – невід’ємні характеристики якості життя населення країни.

Аналіз статистичних матеріалів показує, що в Україні за 2020 рік утворилося понад 51 млн м³ побутових відходів або понад 10 млн т, які захороненні на 6 тис. сміттєзвалищ і полігонів загальною площею майже 9 тис. га [4]. Серед побутових відходів щороку зростає частка сміття, яка не піддається швидкому розкладу та потребує значних площ для зберігання; збільшується кількість перевантажених сміттєзвалищ, які не відповідають нормам екологічної безпеки.

Досвід європейських держав, серед яких Україна, пропонує три основні шляхи у сфері поводження з твердими побутовими відходами, а саме:

- полігонне поховання (з метою запобігання шкідливому впливу на довкілля);
- знищення твердих побутових відходів шляхом їх спалювання;
- очищення твердих побутових відходів від шкідливих компонентів та їх утилізація з метою добування ресурсоцінних компонентів [2, 3].

У сучасних українських реаліях, коли внаслідок військової діяльності руйнується соціальна інфраструктура, формуються відходи вперемішку із елементами військової техніки, що вкрай небезпечно: таке сміття не можна елементарно прибрати й викинути, транспортувати, зберігати на звалищах. Поводження із подібним типом відходів потребує свідомих соціальних навичок поводження з побутовими відходами та формування екологічної свідомості населення. З досвіду роботи можна стверджувати, що процес формування екологічної свідомості – це багаторівнева практика людини з освоєння цінностей гуманізму, культури, соціальної поведінки і придбання на цій основі стійкої мотивації на становлення себе як особистості гуманної, мислячої, духовно багатой, всебічно розвиненої, який потребує гнучкої методології, постійної просвітницької діяльності в межах сім’ї, закладу освіти, місць проживання студентів тощо.

Вироблена педагогічна технологія соціального тренажеру, дає можливість викладачам природничих дисциплін за річний термін оцінити рівень ставлення студентів-першокурсників до життя закладу освіти, змінити поведінкові звички особистості в аспектах екології. Інтерактивна методика сучасного освітнього процесу дозволяє моделювати соціальні, екологічні, економічні процеси симуляційної діяльності людини. Вводить у дію комплекс психологічних стимуляторів і різних ігрових заходів, які створюють

комфортабельні умови для роботи, навчання, розвитку особистості, конструюють майбутнього фахівця відповідно до запитів суспільства. Психолого-педагогічні спостереження переконують, що індивідуальні компетенції студентів у тій чи іншій ситуації проявляються самостійно, проте їх результативність залежить від гармонійної роботи об'єднання однодумців, що є проявом організаційної, навчальної, мотиваційно-функціональної компетентності майбутнього фахівця.

Соціальну проблему розвитку особистої відповідальності студентів за стан довкілля, формування ціннісних орієнтирів на збереження природи [1], ментальності нації щодо узгодження стратегії між природою і людиною викладачі закладу освіти вирішують, залучаючи студентів до дослідницько-пошукових проєктів з утилізації побутових відходів: «Життя без сміття», «Дослідження екологічного стану пам'ятки садово-паркового мистецтва «Бронницький парк» [<https://youtu.be/ubXwOh5FaBQ>], «Дослідження екологічного стану м. Могилева-Подільського» [<https://youtu.be/FiA4ol02WcM>], «Дослідження екологічного стану с. Міжлісся» тощо. Водночас дослідницько-пошукові проєкти, виконані у відеоформаті та розміщені на *YouTube* порталі, містять актуальні дослідження екологічних проблем регіону проживання студентів, формують соціальні навички екологічної культури та екологічної свідомості громадян України; сприяють активізації моральної та етичної складової молоді людини; долучають студентів коледжу до участі в просвітницькій та природоохоронній роботі.

Отже, долучаючи студентів до гурткової роботи, участі у науково-практичних конференціях, екологічних проєктах та акціях: «Повернемо Землі всі веселкові кольори!», «До чистих джерел», «Барви Дністра», «Інтерактивна екомапа»; челенджах «Trashtag Challenge», «Оцінка екологічного стану свого регіону»; організовуючи диспути, бесіди, брифінги, тренінги на екологічну тематику, викладачі природничих дисциплін активізують діяльнісний компонент особистості в суспільстві.

Висновок. Педагогічний досвід та практика соціальної діяльності переконують, що сучасні педагогічні технології, які зорієнтовані на особистість студента, забезпечують соціальне спрямування освітнього процесу; сприяють виробленню екологічного стилю мислення, поведінки і нової ментальності нації. Вирішення проблеми утилізації побутових відходів в Україні починається з кожного з нас. Завданням педагога є виховання у напрямі формування екологічної свідомості та культури поведінки особистості в соціумі.

Список бібліографічних посилань

1. Біологія і екологія. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ від 23.10.2017 № 1407). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
2. Кращі європейські практики управління відходами : посібник / А. Войціховська, О. Кравченко, О. Мелень-Забарна, М. Панькевич. Львів : Манускрипт, 2019. 64 с.
3. Досвід провідних країн із сортування та утилізації сміття. URL: https://mistoboyarka.gov.ua/novyny_podii_oholoshennia/novyny/beremo_pryklad_dosvid_providnykh_krain_iz_sortuvannia_ta_utylyzatsii_smittia.html
4. Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2020 рік. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vidhodamy-v-ukrayini-za-2020-rik-2/>

Л. А. ВОЛОДЬКО

ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж СНАУ»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

З кінця ХХ ст. екологічні проблеми належать до числа глобальних, що охоплюють за своїми масштабами всю планету. Екологічні лиха, як і погіршення стану здоров'я людей внаслідок антропогенних змін довкілля, стали атрибутом сучасності. У зв'язку з цим жодна людина не може стояти осторонь проблем довкілля, оскільки кожний із нас – частина природи.

У час загрози екологічної кризи надзвичайно важливим є набуття студентами екологічної компетентності, екологічної культури, адже від рівня її сформованості в найближчому майбутньому залежатиме стан довкілля.

В основних освітніх документах екологічне виховання визначено як один із пріоритетних напрямів. Так, у Законі України «Про освіту» зазначено, що засадами державної політики в сфері освіти та принципами освітньої діяльності є формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого

ставлення до довкілля [1]. У Концепції національного виховання студентської молоді одним із напрямів є екологічне виховання, що охоплює формування основ глобального екологічного мислення та екологічної культури; оволодіння знаннями й практичними вміннями раціонального природокористування; виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство; виховання готовності до активної екологічної та природоохоронної діяльності [2].

Значні напрацювання в галузі екологічного виховання були закладені у працях видатних педагогів В. Сухомлинського, Г. Ващенко та інших.

Цю проблему за останні десятиліття розглядали у працях вітчизняних педагогів і методистів. З-поміж них: О. М. Байрак, С. О. Люленко, Л. П. Величко, О. С. Заблоцька, О. Г. Ярошенко, Н. Ю. Матяш, С. Д. Рудишин та інші. Вони стверджують, що метою екологічного виховання є цілеспрямоване формування у дітей міцних екологічних знань, розуміння та органічної єдності людини з навколишнім середовищем, виховання особливої відповідальності за стан навколишнього середовища.

Екологічна освіта здатна впливати на усвідомлення власної причетності до екологічних проблем, урахування у своїй діяльності наслідків впливу на довкілля й спрямована на формування екологічно компетентної особистості.

Як правило, у психолого-педагогічній літературі екологічну компетентність пов'язують із набуттям студентами:

- а) системи знань про навколишнє середовище;
- б) практичного досвіду використання знань для вирішення екологічних проблем на локальному й регіональному рівнях;
- в) прогнозування відповідної поведінки й діяльності у професійній сфері й побуті;
- г) потреби спілкування з природою та бажання брати особисту участь в її відновленні та збереженні [4].

Крім природничих навчальних дисциплін з метою формування екологічної компетентності студентів у коледжі працює екологічний пошуково-дослідницький гурток «Знай. Люби. Бережи».

Метою гуртка є формування особистості студентів з відповідним комплексом цінностей, серед яких першочергового значення набуває усвідомлення своєї приналежності до природи, визнання природного середовища як єдиної необхідної умови існування людини, розуміння довкілля як цілісної системи; формування в студентів внутрішньої готовності до екологічно

доцільної поведінки у навколишньому середовищі та розвиток у них причинно-наслідкового мислення.

Програмою гуртка передбачено формування екологічного світогляду, прищеплення бережливого ставлення до природи, усвідомлення необхідності активної природоохоронної діяльності.

Екологічна компетентність є багатокомпонентною і охоплює формування мотивації, екологічних знань і екологічної діяльності студентів.

Найважливішою складовою є формування мотивації студентів щодо збереження природи і її багатств і дає змогу особистості ефективно діяти та досягати конкретних цілей у сфері екології. Мотиваторами, які спонукають студентів до екологічної діяльності, є їх причетність до охорони довкілля і громадянської відповідальності за екологічний стан і потребу у досягненні результатів у природоохоронній роботі.

Знаннєвий компонент містить систему знань про закони природи, шляхи взаємодії з нею та способи вирішення екологічних проблем України та Сумщини, заповідні території, рослини і тварини Червоної книги України.

Найпоширенішими формами екологічної освіти під час гурткової роботи є екскурсії, екологічні проекти, екологічні ігри та квести з інтелектуальними завданнями, екологічними ситуаціями.

Екологічна діяльність роботи гуртківців охоплює:

- *природоохоронну діяльність*: участь у природоохоронних акціях та трудових десантах, робота на екологічній стежині «Глухівські водоймища», догляд за кімнатними рослинами, клумбами, прибирання територій парків, етикетування кімнатних рослин тощо;

- *пропагандистську діяльність*: складання пам'яток, стіннівок, буклетів, плакатів природоохоронного змісту, проведення екологічних свят, інформаційних годин;

- участь в екологічних олімпіадах, інтернет-олімпіадах (інтернет-платформи «На Урок», «Всеосвіта»), конкурсах, екологічних конференціях.

За останні п'ять років Глухів заявив про себе як еколідер, перше місто Сумської області, що має центр сортування, сітки для роздільного збору сміття та освітні екологічні навчальні заняття. До цієї роботи активно долучають не тільки вихованців гуртка, а й інших студентів коледжу. Науковий співробітник Національного заповідника «Глухів» Олександр Мірошніченко почав збір і сортування побутових відходів на відновлення пам'ятки архітектури – Будинку Миклашевських. Боротьба зі сміттям на благо пам'ятки поширилася серед усіх глухівчан, після чого вирішили

розмістити по всьому місту контейнери для сортування сміття. Зараз у місті розміщено 29 контейнерів для збирання скла, паперу і пластику.

Під час гурткових занять проводять інформаційно-просвітницьку роботу щодо правильного поводження з побутовими відходами, і на практиці реалізується у формі збирання і сортування відходів.

Цікавою для студентів виявилась участь у Всесвітньому дні прибирання. Вони обрали цифрове прибирання – новий цікавий формат, розроблений спеціально до цього дня для безпечної участі кожного українця. Учасники видалили зайву інформацію зі своїх гаджетів, хмарних сховищ, електронних та інтернет-ресурсів. Такі прості дії кожного дозволять розвантажити центри баз даних, на підтримку яких витрачається величезна кількість енергії. Саме цей вид прибирання зменшить кількість викидів CO₂ в атмосферу.

Отже, освіта має бути націлена в майбутнє, на розвиток професійно важливих компетенцій здобувачів освіти, зокрема формування екологічної культури, нових моделей екологічного мислення і діяльності. Формування мотивацій спонукає до освітньої діяльності, яку реалізують у практичних заходах.

Формування екологічної компетентності студентів – безперервний процес. Екологічне виховання стає можливим тільки за умов грамотного, творчого використання викладачем природи як чинника виховного впливу. Результатом цієї роботи є підвищення рівня екологічної компетентності, навчальних досягнень студентів з дисциплін природничого циклу.

У теперішніх умовах вирішення екологічних проблем є найбільш пріоритетним для збереження життя на Землі. Саме тому формування екологічної компетентності студентів є одним із найважливіших завдань викладача. Екологізація є складовою оновлення суспільства, яка відображає і формує його свідомість, нове мислення.

Список бібліографічних посилань

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. № 178–179. С. 10–22.

2. Про затвердження концепції національного виховання студентської молоді : Рішення Колегії Міністерства освіти та науки України від 25.06.2009 № 7/2-4.

3. Левків С. П. Формування екологічної компетентності учнів на уроках біології. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном* :

зб. наук. пр. / за заг. ред. С. С. Вітвицької, Н. М. Мирончук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014.

4. Лук'янова Л. Б., Гуренкова О. В. Екологічна компетентність майбутніх фахівців : навч.-метод. посіб. Київ–Ніжин : ПП Лисенко, 2008. 243 с.

5. Пустовіт Н. А. Особистісно орієнтовані технології екологічного виховання підлітків. *Наукові записки*. Серія : педагогіка і психологія. Вінниця : РВВ ДП «Державна картографічна фабрика», 2001. Вип. 5. С. 59–62.

6. Рудишин С. Д., Коренева І. М., Самілик В. І. Екологічна компетентність як загальна компетентність вчителів природничих дисциплін. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 3.

7. Титаренко Л. М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / Л. М. Титаренко. Київ, 2007. 20 с.

Т. О. ШЕВЦОВА

Дніпровський фаховий педагогічний коледж
комунального закладу вищої освіти
Дніпровської академії неперервної освіти
Дніпропетровської обласної ради

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ І ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я

Головним завданням сучасної професійної освіти в галузі знань в галузі знань «01 Освіта / Педагогіка» є формування загальнокультурних та професійно важливих компетентностей, зокрема, спрямованих на цивілізовану взаємодію з природою, ціннісного ставлення до власного здоров'я, здатності відповідати за здоров'я дітей, організувати безпечний освітньо-виховний процес. «У будь-якому суспільстві ціннісні орієнтації особистості є об'єктом виховання, цілеспрямованого впливу. Індивідуальне буття особистості майбутнього педагога слід формувати через внутрішню позицію, становлення особистісних смислів, на основі чого людина будує свій світогляд» [1, с. 41].

Аналіз змін, визначених у вимогах до викладання природничих дисциплін згідно з концепцією Нової української школи показує, що головною метою є формування у молодих поколінь цілісної свідомості, життєствердного образу світу, природничо-наукової компетентності, усвідомлення цінності таких категорій, як життя, природа, здоров'я, здатність застосовувати

знання у повсякденному житті і професійній діяльності з дотриманням вимог збереження власного здоров'я та безпеки оточення.

В сучасних умовах дистанційного навчання для здобувачів освіти набуло більшої цінності особисте оточення, залежність від сімейних традицій і настанов. На першому плані у більшості опитуваних виступає підтримання цілісності свого довкілля, збереження життя, його рівня і якості. Це говорить про те, що молодь усвідомлює ціннісні орієнтації. Актуальним для викладача є формування у здобувачів освіти мотивації до діяльності, розвиток прагнення та вміння формувати своє особисте життя і здоров'я, відновлювати довкілля, розумно та раціонально користуватися природними ресурсами.

Реалізація комплексу заходів, системний підхід під час викладання дисциплін, застосування новітніх методик, інноваційних педагогічних технологій, розвиток самоосвітньої діяльності та рефлексії, організація та участь у проектно-дослідницькій діяльності є дієвим шляхом рішення визначеної мети.

Шляхи формування ціннісного ставлення до природи і власного здоров'я відповідають певному алгоритму:

- формування теоретичного усвідомлення правил здорового способу життя, збереження природи;
- розвиток системи індивідуальних цілей (прагну чого?): подовження життя, збереження здоров'я;
- формування філософії здоров'я, певних норм і правил поведінки;
- аналіз і розробка індивідуальних програм, системи індивідуальних способів діяльності щодо збереження здоров'я, подовження життя, збереження природи;
- формування потреби в повсякденному житті і професійній діяльності дотримуватися вимог збереження здоров'я та безпеки оточення;
- розвиток рефлексії здібностей, досягнень власної культури здоров'я.

Під керівництвом викладача створюється творче середовище, формується команда одностудентів, здобувачів освіти з різних груп. Під час викладання дисциплін, у гуртковій роботі та виховних заходах застосовуємо системну наскрізну творчу, дослідницьку проектну діяльність.

Регулярно проводимо виставки фотографії, фотоколажів на теми «Чарівна природа», «Зібрали врожай», «Піклуємось про тварин», «Весняні квіти», «Заповідна Україна»... Створюємо комікси, наприклад «Індивідуальні засоби захисту», короткі

відеофільми «Природні символи України», «Піклуємось про фізичне здоров'я», «Виховання у дітей здорового способу життя». Розробляємо лепбуки (lapbook) про шкідливі звички, буклети, завдання про небезпеки в програмі learning apps. Здобувачі освіти також готують дидактичні матеріали для проведення тижня здоров'я під час практики в початковій школі, ДНЗ, беруть участь у тренінгах з надання домедичної допомоги.

У рамках дослідницьких проєктів «Норми особистої безпеки», «Здоровий спосіб життя», «Охорона біорізноманітності» тематика творчих завдань інтегрована в межах дисциплін: «Хімія», «Біологія», «Природничі науки», «Безпека життєдіяльності», «Охорона праці». Тільки за останні 2018-2022 роки на міському, обласному та всеукраїнському рівні були представлені результати 12 різних науково-дослідницьких проєктів з природничих дисциплін. Велика частина творчих робіт студентів апробована під час освітнього процесу. Роботи присвячені вивченню біологічних індикаторів якості довкілля, питань озеленення закладів освіти, дослідження дії на людину хімічних небезпек житлового простору, безпеки та харчової цінності продуктів, шляхів підтримання і захисту здоров'я людини, дії унікальних речовин біофлавоноїдів, танінів, бетаїну на знешкодження важких металів, токсинів, опромінення. Розглядаються питання безпеки під час користування мобільним зв'язком, мережею Wi-fi, валеологічних традицій українського народу, народних природних свят. Обов'язковою вимогою за результатами проєктних робіт є розробка рекомендацій для збереження особистого здоров'я, відновлення і збереження довкілля.

Головною метою є формування філософії здоров'я, настанов, норм і правил поведінки, на яких базується гармонійний розвиток особистості, здатність до саморефлексії співіснування з природою, із суспільством; виховання потреби в активній здоров'язбережувачій професійній діяльності. Одним із дієвих факторів для цього слугує розробка ментальних карт, що допомагає візуалізації проблем та визначенню шляхів й етапів входження у здоровий спосіб життя, набуття навичок постійного аналізу і рішення життєвих ситуацій на користь здоров'я. Розроблені карти залишають слід у свідомості молодих людей. Одна із випускниць розповідала, що запам'яталися саме металні карти, які вони розробляли, і що дійсно дотримується того шляху, який визначила для себе для підтримання здоров'я.

Ступінь формування усвідомленого ставлення до свого здоров'я проявляється у письмових роботах творах-роздумах на теми: «Людина, як цінність природи», «Умови здоров'я»... Філософію здоров'я розглядаємо комплексно, як єдність здоров'я і

природи, здоров'я суспільства та здоров'я людини. Людина, що усвідомлює свій шлях, розуміє закони природи та відповідно діє, буде завжди успішною у цьому світі.

Доцільно проводити діагностику та спонукати до саморефлексії щодо рівня розвитку ціннісних орієнтирів і практичної діяльності через анкетування, наприклад, «Чи дотримуюсь я здорового способу життя?», «Якість життя моєї родини». Результативним є ведення щоденника, де відбувається щотижневий моніторинг негативних та позитивних чинників впливу на здоров'я, аналіз особистих намагань, дій, думок, дотримання здорового способу життя. Це допомагає повернути увагу до розумного ставлення щодо організації свого особистого простору, виробити культуру безпеки і ризик-орієнтоване мислення.

Принциповою позицією для формування ціннісного ставлення до природи і здоров'я є необхідність глибокого внутрішнього усвідомлення людиною себе як частки природи, розвиток природної потреби у людині жити за її законами. Людина має навчитися обирати дійсно життєво важливе для свого майбутнього. Моральність має піднятися на новий рівень. Саме рівень духовності людини визначає її самопочуття у цьому світі, здатність жити у злагоді зі своєю природою – біологічною, соціальною.

Список бібліографічних посилань

1. Лисенко О. М. Ціннісні орієнтації особистості майбутнього педагога: теоретичний аналіз дослідження проблем. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія : Педагогічні науки. 2018. № 14. С. 41–44.

Н. Я. ХЛИСТУН

Тернопільський фаховий коледж
харчових технологій і торгівлі

ВПЛИВ СОЦІУМУ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

Здоров'я – це природний стан організму, який характеризується його рівновагою з навколишнім середовищем і відсутністю будь-яких хворобливих змін [1].

Комплекс біологічних та соціальних чинників визначає здоров'я людини. Причому соціальні чинники настільки важливі, що, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ): «здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад» [3].

Вперше розробив методологічні основи збереження та зміцнення здоров'я здорових людей І. Брахман у 1982 році і саме він вважається засновником науки про здоров'я [2].

На жаль, молоді люди, про здоров'я не думають, оскільки на цьому етапі відчують себе здоровими, а в процесі життєдіяльності після набуття хронічних хвороб починають замислюватися про потребу берегти здоров'я та про його цінність.

Здоров'я молодого покоління – це потенціал держави і за даними експертів ВООЗ, близько 75 % хвороб дорослих є наслідком способу життя у молодому віці [3].

Одним із аспектів здорового способу життя є відсутність шкідливих звичок, зокрема вживання алкоголю. Потрапляючи у студентське середовище, молоді люди змушені адаптуватися до нових умов: проживання у гуртожитку, посилене розумове навантаження, нові знайомства тощо. Проведене анонімне анкетування серед студентів коледжу у віці 16-17 років виявило, що вперше спробували алкоголь у віці 15 років 72 % студентів, які взяли участь в анкетуванні. Причому ініціаторами спробувати спиртне у 65 % були друзі, 22 % – родичі чи батьки і тільки 13 % опитаних це зробили з власної ініціативи.

Також анкетуванням було виявлено, що основною причиною вживання алкоголю студенти назвали стресову ситуацію (55 %), поганий настрій (15 %), святкові події (25 %) та «за компанію» (5 %). Про негативний вплив спиртних напоїв на організм людини 35 % опитаних дізналися від батьків, 40 % – від вчителів у школі та 25 % – з інтернету.

Альтернативою вживанню алкоголю студенти вважають заняття спортом, працевлаштування та створення сім'ї. Отже, отримані результати вказують про домінуючий вплив соціуму на набуття шкідливих звичок молододі людини.

Список бібліографічних посилань

1. Лукащук-Федик С. В., Бадюк Р. А., Циквас Р. С. Валеологія : навч. посіб. Тернопіль : Вид-во «Економічна думка». 2006. 194 с.
2. Королінська С. В. Клубна форма організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. канд. наук з фіз.

виховання і спорту : 24.00.02 / Королінська Станіслава Володимирівна. Л., 2007. 196 с.

3. World Health Organization. Official Website. URL: <http://www.who.int/en/index.html>.

Н. В. БАЛАНОВСЬКА,

Н. О. ШАРУДІЛОВА

ВСП «Новокаховський фаховий коледж
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного»

ВІДПРАЦЮВАННЯ НАВИЧОК ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ ЯК НАПРЯМ РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОГО ЕКОКЛУБУ

В Україні протягом останніх років продовжується тенденція щодо накопичення відходів як у промисловому, так і в побутовому секторах. Заходи, які вживають для запобігання їх утворенню недостатні, що загрожує не тільки поглибленням екологічної кризи, а й загостренням соціально-економічної ситуації загалом. Звідси – необхідність вдосконалення процесу формування екологічної свідомості та екологічної культури серед студентської молоді шляхом залучення до активної практичної діяльності. Велике значення у вирішенні цього питання має формування екологічної свідомості серед споживачів. Саме це стало основним напрямом роботи екологічного клубу.

На початку 2021-2022 навчального року у закладі був створений екологічний клуб «EcoLife» з метою формування екологічної культури суспільства, фундаментальних екологічних знань, навичок, мислення і свідомості. Одним з напрямів діяльності екоклубу є відпрацювання навичок поведження з побутовими відходами. Розглянемо приклади роботи щодо збору та використання неорганічних та органічних відходів.

Основні заходи роботи спрямовані на формування навичок поведження з твердими побутовими відходами:

- Організація проведення постійної соціально-екологічної акції «Серце-дітям!» зі збору пластикових накривок. У закладі встановлено, виготовлений разом з викладачами контейнер у вигляді серця для збору пластикових накривок. Всю зібрану сировину буде передано учасниками клубу до благодійного фонду «Генофонд майбутнього» для виготовлення протезів хворим дітям.

- Проведення учасниками екоклубу акції «Вільна шафа» – протягом визначеного терміну відбувався збір «зайвих» речей, які потім були передані до благодійних організацій.

- Створення тематичної виставки «Друге життя речей» з метою демонстрації можливих варіантів використання вторинної сировини у побуті.

- Участь у міжнародному проєкті «Чисті річки – чисті моря»-регулярне виявлення рівня засміченості берега Дніпра на території міста Нова Каховка, збирання та сортування сміття.

- Реалізація проєкту «ЕКОШИК» з метою формування основних принципів сталого розвитку природи та екологічної культури щодо раціонального використання вторинної сировини; ставлення до моди та споживання одягу через усвідомлення сутності екологічної безпеки. Проведення івентів на задану тему.

Отже, учасникам екологічного клубу вдалося організувати декілька напрямів збору, сортування та використання неорганічних відходів: збір пластикових накривок, використання вторинної сировини у побуті, збір макулатури та зайвих речей для формування культури економного використання і т. інше. Паралельно проводимо просвітницьку роботу зі студентами, організуємо освітньо-виховні розвивальні заходи.

Наступним напрямом роботи є дослідження можливого корисного використання органічних відходів. Самостійна утилізація біовідходів можлива у кожній сім'ї, їдальнях закладів освіти, гуртожитках, закладах громадського харчування. Так, наприклад, сім'я із 3 осіб протягом року може отримати до 400 кг якісного добрива, що зменшить затрати на вивезення сміття, придбання добрив та збереже нашу атмосферу. Існує багато видів домашніх компостерів, але їх загальний недолік – це утворення неприємного запаху [1]. Тому проводилося дослідження з використанням EM-контейнера у вигляді відра. Це пластиковий компостер промислового виробництва з герметичною накривкою, стійкий до низьких температур та ультрафіолетових променів. Харчові відходи, які займають більшу частину сміттевого відра, цінний матеріал для отримання безкоштовного високоякісного органічного добрива за 10-14 днів у вигляді EM-рідини та EM-компосту(ферментативної органіки).

Як сировину було використано:

- домашні відходи: залишки готової їжі, лушпиння овочів та фруктів, кавова гуцца, чайна заварка, шкаралупа яєць (як мінеральна сировина), зів'ялі квіти, відходи кімнатних рослин, м'який папір, пір'я, волосся, шерсть домашніх тварин та тирса з їх лотків;

- садові відходи: трава, листя, опалі плоди тощо.

Причому, враховували, що не можна використовувати: залишки олії та жиру, розсоли, інфіковані та хворі рослини, синтетичні нерозкладні матеріали, небезпечні відходи (акумулятори, ліки, термометри і т. інше).

Закладку відходів проводили у такому порядку:

- розведення біопрепарату з комплексом ефективних мікроорганізмів, ферментів та поживних речовин нехлорованою відстояною теплою водою з подальшою 12-годинною витримкою за кімнатної температури;

- пошарове викладання відходів у відро з решіткою, що на дні відра, поливаючи розчином;

- зачинення внутрішньою накривкою, яка слугує для утрамбування та пресу;

- зачинення зовнішньою герметичною накривкою для перекривання доступу повітря та подальшої ферментації.

Як результат цього процесу утворилася ЕМ-рідина («компостний чай»), яка завдяки решітці на дні контейнера не змішалася з відходами. Рідина зливалася через влаштований у контейнері кран кожні 4 дні. У розведеному вигляді ЕМ-рідину можна використовувати для підживлення рослин та для подальшого перероблення ЕМ-компосту в гумус.

Нерозведену рідину можна використовувати для очищення від патогенних мікроорганізмів, зняття жирових пробок та сечового каменю стічних труб на кухні, у ванній кімнаті та ліквідації запахів у зовнішніх туалетах. Зрілі ферментовані відходи з відра слугують також для підживлення рослин у міжряддях, або дерев по кроні (не доторкаючись до коренів), перемішуючи з ґрунтом. Рідину та ферментативні відходи взимку можна заморожувати, а навесні використовувати.

З метою виявлення дії ферментативного добрива на ріст і розвиток рослин було проведено дослідження:

- дослід № 1 – дія ЕМ-компосту;

- дослід № 2 – дія ЕМ-рідини.

В обох випадках висіювалася в однакові ємності в один і той самий ґрунт рівна кількість насіння пшениці:

- дослід № 1 – 250 шт. (5 рядів по 50 шт.) – 2 ємності;

- дослід № 2 – 90 шт. (3 ряди по 30 шт.) – 2 ємності.

У першому досліді в міжряддя додавали ЕМ-компост, а в другому – ЕМ-рідину з розрахунку 1 чайна ложка на 1 літр води.

За результатами дослідів, протягом місяця було виявлено позитивну дію речовин на ріст і розвиток пшениці, порівняно з контрольним висівом. Покращення спостерігалось в густоті сходів, кольорі та довжині стебла. Крім того, результати дії ЕМ-рідини

виявилися кращими. Це пояснюється тим, що у ЕМ-компості процес утворення органічних добрив ще не завершений, але ферментативна органіка теж корисна для рослин. На майбутнє планується продовження дослідження позитивної дії органічної сировини на рослини та використання для дослідів на науково-практичній ділянці коледжу.

У процесі роботи за цими напрямками вдосконалюється система знань з екології, яка необхідна для світосприймання та уявлення про довкілля; розвивається активність у пошуках виходу з проблемних ситуацій, формуються навички застосування набутих знань; обробки інформації, висловлювання оригінальних ідей.

Список бібліографічних посилань

1. Інновації у сфері поводження з відходами: досвід та практика : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 квітня 2019 р.). Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019. 89 с.

В. С. БАРАНЧУК

ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ЇХ ДО РОБОТИ У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ

Екологічне виховання передбачає формування в студентів бережного ставлення до природи. Це потрібно доводити не тільки на словах, а й на ділі. Екологічне виховання у коледжі набуло системності і стало невід'ємною частиною освітньо-виховного процесу. Проведення природоохоронних заходів, участь в акціях, збереження енергоресурсів тощо. Найважливіше ж завдання – формувати екологічну свідомість студентів.

Однією з найважливіших проблем розвитку студента є формування навчальних умінь у рамках концепції розумового розвитку.

Компоненти цього розвитку – набуття знань, умінь і навичок, розвиток творчих здібностей студента, уміння аналізувати, порівнювати і узагальнювати навчальний матеріал, формування пізнавального інтересу до освітньої діяльності.

Неабияку роль у вирішенні цього завдання відіграє екологічне виховання.

Ушинський К. писав про те, що логіка природи найдоступніша і найкорисніша для дітей. Цю ідею К. Ушинського застосував В. Сухомлинський: «Природа – величезної ваги виховний чинник, що накладає свій відбиток на весь характер педагогічного процесу». Він домагався того, щоб наслідки своєї розумової діяльності дитина відчула під час активної взаємодії з природою.

Охорона навколишнього середовища – найактуальніша проблема сьогодення. Проблема бережного ставлення до природи, охорони навколишнього середовища стає дедалі актуальнішою. Сьогодні людство, сягнувши надзвичайно високого рівня пізнання й розвитку, створило реальну загрозу для свого існування. Мається на увазі наближення глобальної екологічної катастрофи через інтенсивне якісне і кількісне знищення природних умов і ресурсів, необхідних і достатніх для існування живого, передусім людини.

В умовах загострення взаємодії людства й природи поряд зі сучасною педагогічною наукою та практикою постає низка невідкладних завдань, пов'язаних з необхідністю виховувати молоде покоління не у згубній традиції, якомога більше брати від природи, а у шанобливому ставленні до всього наявного, що споконвіку притаманне українському народові.

Серед якостей, які характеризують екологічну культуру особистості, важливу роль відіграють знання про природні закономірності, взаємодію людства і природи.

Сучасний рівень розвитку засобів впливу на довкілля вимагає від кожної людини уміння прогнозувати і запобігати можливим негативним наслідкам своєї діяльності. Вибір оптимальних варіантів взаємодії з природою потребує глибокого аналізу, творчого підходу, тому засвоєння екологічних знань не може обмежуватися рівнем застосування їх за взірцем. Обов'язково мають досягати творчого рівня оволодіння знаннями.

У тій кризовій екологічній ситуації, в якій перебуває наша країна, викладач не має морального права виховувати споживацьке ставлення до природи. Більшість людей екологічну кризу уявляє, як щось зовнішнє відносно людини, а не породжене нею самою. Духовний чорнобиль породив Чорнобиль екологічний. І вирішення екологічних проблем – це насамперед зміна свідомості.

Екологічна свідомість – це сукупність уявлень про взаємозв'язки у системі «людина – природа» і в самій природі, ставлення до природи.

Навчання та виховання мають активізувати внутрішні можливості студента. Тільки тоді, коли студент самотійно керує своєю поведінкою, мету екологічного виховання можна вважати досягнутою. Щоб навчитися контролювати поведінку, необхідно

насамперед знати «екологічне право», тобто юридичні закони, які регулюють взаємини людини і природи. Основні принципи екологічного законодавства мають стати власними переконаннями студентів, нормою повсякденного життя.

Конституція України – головний закон нашої держави – зобов'язує всіх людей не завдавати шкоди природі, відшкодовувати збитки, тобто берегти природу.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991) говорить, що кожна людина має право на безпечне для життя навколишнє середовище. Тому, якщо якесь підприємство забруднює природу, то населення цієї території має право на відшкодування збитків, завданих їхньому здоров'ю.

Але згідно з цим законом люди мають і обов'язки – берегти природу, тобто раціонально використовувати її багатства, дотримуватися законів. Доводимо до свідомості студентів, що за порушення екологічного законодавства має бути відповідальність – адміністративна або кримінальна. Наприклад, за вирубування новорічних ялинок накладається штраф, за забруднення вод – можливе позбавлення волі до 5 років.

Потрібно враховувати, що сучасна система екологічного права не є ідеальною, її постійно вдосконалюють. Тому ми акцентуємо виховну роботу на формуванні правової свідомості студентів, яка формується на основі не тільки законів, а й поглядів, почуттів, переконань, які споконвічно були і залишаються найвищими духовними цінностями українського народу. Наприклад, згідно з народним світоглядом людина була частиною природи. За аналогією з природою навіть вік людини порівнювали з певною порою року (дитинство – весна, молодість – літо тощо). З особливою любов'ю ставилися у народі до лелеки, котрий приносить в оселю щастя, а розорення гнізда вважалося великим гріхом.

Сьогодні дуже гостро перед людством постали такі екологічні проблеми, як забруднення ґрунтів, повітря, водойм, вимирання багатьох видів рослин і тварин, озонові діри, збереження генофонду й інші. Головною причиною всіх цих негараздів природи була і є людина. Не усвідомлюючи свого місця у навколишньому природному середовищі, вона шкодить у першу чергу собі і своїм нащадкам. Ось чому перед викладачами стоїть завдання екологічної освіти і виховання молоді.

Так, на заняттях з дисципліни «Основи екології» теми, які вивчають, знайомлять студентів з впливом людини на навколишнє середовище. І цей вплив, як правило, носить негативний характер. Тільки в минулому столітті людина почала розуміти, якої шкоди вона завдала природі. Для того, щоб припинити винищення рослин

і тварин, зберегти їх, у 1948 році було створено Союз охорони природи, який став захищати рідкісні види рослин і тварин. Згодом було створено Червону книгу. Наша країна також дбає про збереження рослин і тварин, тому в Україні теж є Червона книга, в яку занесено 923 види. Всі види рослин і тварин позначено різними кольорами. Зниклі види – чорним кольором (дикий бик – тур, дикий кінь – тарпан), зникаючі – червоним (кіт лісовий, лосось чорноморський), вразливі – жовтогарячим (лелека чорний, махаон), відновлені – зеленим (зубр).

Також у ході вивчення дисципліни звертаю увагу на природоохоронні території України, на найбільші заповідники, заказники, парки, природоохоронні об'єкти рідної місцевості. Студенти мають усвідомити, навіщо необхідно охороняти природу і до яких наслідків може призвести нераціональна і бездумна діяльність людини.

Наш коледж готує фахівців аграрного виробництва, фахівців, які в процесі своєї виробничої діяльності безпосередньо контактуватимуть з природою, впливаючи на неї в тому чи іншому плані. Це і зобов'язує весь педагогічний колектив закладу освіти нести повну відповідальність не лише за теоретичний і практичний рівень підготовки їх як майбутніх фахівців, а й за формування в них екологічної культури, свідомості, протидії розвитку типових нині рис людської натури – заздрості, розпусти, марнотратства тощо.

Педагогічний колектив коледжу розглядає виховання в студентів дбайливого ставлення і любові до природи як одну з основних складових виховання молоді.

Отже, велику роль в екологічному вихованні відіграє викладач, який має бути для студентів взірцем бережливого ставлення до природи.

Екологічному вихованню сприяє і те, що всі заняття з «Основ екології» проводять у спеціально обладнаному кабінеті. Стенди, схеми, плакати, відеофільми, слайди, кодоматеріали розповідають про стан справ у природі. Кабінет повністю забезпечений навчально-методичним комплексом дисципліни. Ці матеріали весь час доповнюють і оновлюють. Місцевому матеріалу надається особливе значення, адже наші випускники працюють, переважно, в Чернігівській області.

Система екологічної освіти студентів у коледжі багатопланова і реалізується в комплексному взаємозв'язку всіх викладачів як на заняттях, так і у позааудиторній роботі, в системі самонавчання і має не лише прикладний, але й пізнавальний та дослідницький характер.

На колекційно-дослідному полі коледжу, згідно з рекомендаціями науковців Українського НДІ сільськогосподарської мікробіології, УНДІ захисту рослин, Чернігівського інституту АПВ УААН, Носівської селекційно-дослідної станції під керівництвом викладачів проводять дослідження. Результати досліджень щороку обговорюють на науково-практичних конференціях, які викладачі використовують під час проведення занять.

У коледжі створено навчальні посібники з охорони природи, розроблено вимоги до знань і вмінь природоохоронного характеру випускника закладу вищої освіти з підготовки молодших спеціалістів.

Велика (29 га) територія коледжу зачаровує кожного, хто тут буває. Величезна, різноманітність дерев та кущів, оригінальне їх розміщення, велика кількість квітів, що буяють яскравим цвітом з ранньої весни до пізньої осені, нікого не залишають байдужими. А який порядок на території, яка чистота! Всю територію навчального комплексу умовно поділено на окремі ділянки, за якими закріплено колективи груп. Між ними проводять змагання. Адже саме вони насаджують квіти і доглядають за ними, підтримують декоративний вигляд дерев та кущів. Кожного року на території коледжу висаджують не менше 2,0-2,5 сотні нових дерев та кущів. Основні види робіт з озеленення виконують студенти груп А-31 та А-41, бо разом з основною спеціальністю «Агрономія» вони оволодівають ще й робітничою професією «Озеленювач». Насичена програма, за якою студенти вивчають робітничу професію, передбачає засвоєння основ квітництва, зеленого будівництва, дендрології. І основне місце, де студенти можуть всього навчитися, на практиці закріпити теоретичні знання – це квітники коледжу, паркова зона та декоративний розсадник. Своїми руками студенти висівають насіння квітів у відкритий ґрунт та плівкові теплиці, висаджують розсаду, дбайливо доглядають за рослинами.

Обрізування дерев та кущів під керівництвом викладачів теж проводять студенти. А в декоративному розсаднику їх вчать формувати крону дерев та кущів, вивчають різні способи розмноження та щеплення деревоподібних форм.

Немалу роль в оволодінні професією «Озеленювач» відіграє і лабораторія рослин закритого ґрунту. Представники всіх груп кімнатних рослин зібрані тут. Доглядати за ними, розмножувати їх різними способами теж вчать студентів.

Екологічне виховання студентів коледжу здійснюють як через вивчення природничих наук (біології, хімії, географії, екології тощо), так і через різноманітні виховні позааудиторні заходи через

викладачів, кураторів, вихователів, керівників гуртків, студентські органи самоврядування.

Основні завдання, які ставить перед собою педагогічний колектив, такі:

- виховання екологічної культури особистості;
- розуміння необхідності гармонії відносин з природою;
- усвідомлення себе частиною природи, розвиток почуття відповідальності за неї як за національне багатство, основу життя на Землі;
- виховання свідомого ставлення до природи; готовності до природоохоронної діяльності;
- розробка рішень, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів і запобігання забрудненню навколишнього середовища.

Працюють у коледжі і предметні гуртки екологічного напрямку – географо-біологічний гурток «Едельвейс» та хіміко-біологічний гурток «Озон».

Вже стало традицією щороку у вересні-жовтні проводити в коледжі виставки-конкурси квітів, квіткових композицій під девізом: «Квітуча Чернігівщина», «Красу душі перенесу у квіти» та виставки дарів ланів, в яких активну участь бере кожна група коледжу, а авторів найкращих букетів та композицій обов'язково нагороджують грамотами, призами та цінними подарунками. Кращі ж витвори екологічного дива експонують на міській виставці квітів, яку кожного року проводять на День міста. А весною, коли пробуджується природа, студентська рада проводить виставку-конкурс фотографій, картин та малюнків на тему: «Краса рідного краю». І, звичайно, байдужих на цій виставці ніколи не буває.

Гармонійно розвинута людина – це людина з глибокими моральними якостями, людина, яка відчуває відповідальність перед майбутнім, здатна розуміти всі негаразди, що відбуваються не лише в суспільстві, а й в докільді, тобто вихована екологічно. Фахівці різних професій, а особливо професій, зв'язаних з природою, мають вільно володіти екологічними знаннями, мати екологічне мислення та свідомість. Тому так важливо навчити кожну молоду людину екологічної мудрості, почуття відповідальності за долю всього живого, що оточує людину.

Список бібліографічних посилань

1. Александрова І. О. Формування екологічного мислення в процесі реалізації навчальної програми з екології. *Організація навчально-виховного процесу*. 2008. Вип. 12. 315 с.

2. Грищенко Л. І. Основи екології, - методичні рекомендації з контрольними завданнями / НМЦ. 2007. 72 с.

3. Запольський А. К., Салюк А. І. Основи екології. Київ : Вища шк., 2001. 358 с.

4. Конституція України.

5. Манішевська Н. М. Організація роботи екологічних гуртків як форма виховання екологічної свідомості молоді. *Організація навчально-виховного процесу*. 2006. Вип. 6. 191 с.

В. З. НАБРОДОВ,

Є. П. ЛАЗАРЧУК

Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інформаційних
технологій та землевпорядкування
Національного авіаційного університету»

ЕКОЛОГІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Сучасний незадовільний стан екологічної ситуації в світі, коли людство впритул підійшло до багатьох червоних ліній, а в деяких моментах навіть перетнуло їх, вимагає впровадження в кожний предмет, який викладають в закладах освіти, певного екологічного наповнення. Не стоїть осторонь у цьому процесі і дисципліна «Безпека життєдіяльності», як дисципліна, яка спрямована на формування ідеології безпеки, запобігання прояву небезпеки на підставі вивчення загальних закономірностей появи та розвитку небезпек.

Доводиться констатувати, що в сучасному світі кількість небезпек, особливо пов'язаних з екологічними проблемами, стрімко збільшується і тому під час викладання БЖД підсилення акцентів, спрямованих на розвиток екологічної свідомості молоді є дуже актуальним. На жаль, недостатній обсяг годин, виділених на викладання безпеки життєдіяльності, слабка лабораторна база, недостатня зацікавленість студентів у вивченні дисципліни, яку вони часто вважають другорядною, робить зусилля, спрямовані на піднімання рівня екологічного виховання молоді, не завжди ефективними. І тут важливим інструментом, який значно підвищує інтерес до предмета є позакласна робота, перш за все гурткова робота.

Створюючи гурток «Охорона праці і безпека життєдіяльності» автори мали на меті підвищити зацікавленість студентів у вивченні предметів, дати поштовх формуванню наукового і дослідницького світогляду молоді, суть якого полягає в осмисленні того, що людина не є самодостатньою істотою, яка живе за своїми законами, вона є частинкою природи, до якої слід ставитися дбайливо і з повагою, тобто кожна людина має мати належний рівень екологічної свідомості, мати у цих питаннях активну соціальну позицію. Важливим завдання діяльності гуртка є також виявлення обдарованої молоді та формування у здібних молодих людей наукових навичок.

Форми роботи гуртка є найрізноманітнішими: це індивідуальна і групова робота зі студентами, засідання, «круглі столи», самостійна робота студентів, екскурсії на природу, до промислових підприємств та закладів освіти, музеїв тощо. Наприкінці терміну навчання обов'язково проводимо науково-практичну конференцію, на якій студенти демонструють результати своєї роботи у вигляді доповідей і презентацій перед широким студентським загалом. Багатьох студентів робота в гуртку настільки захоплює, що вони продовжують відвідувати заняття в гуртку і після закінчення термінів навчання по предметах.

Тематика дослідницької роботи студентів теж доволі різноманітна. Як вже зазначалося, в наш час кількість небезпек, особливо пов'язаних з екологічними чинниками, стрімко збільшується. Тому гурткову роботу зосереджено, перш за все, на проблемах, актуальних з погляду екологічної тематики, найбільш значущими є природні, техногенні та комбіновані небезпеки, серед яких слід виокремити природно-техногенні та соціально-техногенні.

Глобальні зміни природного середовища, які відбуваються внаслідок нераціональної господарської діяльності, підсиленої досягненнями науково-технічного прогресу людства, природні небезпеки стають все більш руйнівними, наслідки їх все більш катастрофічними, а кількість їх значно зростає. Україні, на щастя, не загрожують тектонічні стихійні лиха, а от топологічні і метеорологічні являють серйозну загрозу для населення і об'єктів господарювання в багатьох регіонах нашої країни.

Студентська дослідницька робота з цієї тематики охоплює такі проблеми, як збільшення кількості повеней на Закарпатті, які відбуваються через нераціональну вирубку карпатських лісів. Цікавими і змістовними були доповіді студентів, які є родом з цієї місцевості, доповнені і підкріплені фото- та відеоматеріалами, які дозволяють наочно передати характер і наслідки цієї небезпеки.

Актуальною є тематика збільшення кількості ураганів, які час від часу вирують над різними регіонами України, що зумовлене глобальними змінами клімату на нашій планеті. Сильні вітри ламають дерева, руйнують мережі електропостачання, наносять шкоду житловому фонду. Досить цікавою була доповідь гуртківця, в якій автор демонстрував відео кількох великих смерчів у Київській області. Ми усі звикли до того, що торнадо вирують у Сполучених Штатах, а тут така негода на Київщині, наочна демонстрація глобальних кліматичних змін.

Стосовно світової проблематики природних небезпек, незмінний інтерес у гуртківців спричинюють такі екзотичні і незвичні для нас стихійні лиха, як виверження вулканів, землетруси, повені на великих річках, цунамі, тропічні циклони. Колосальна енергія і руйнівна сила, яка спостерігається під час виверження вулкана, нікого не може залишити байдужим. Трагічні хроніки з місць, в яких відбулися сильні землетруси, теж справляє сильне враження на юначу свідомість.

Цікавим для молоді є досвід життя в Японії, де щороку спостерігають десять тисяч землетрусів, у середньому по три землетруси на добу, і де було зафіксовано два найсильніших землетруси за усю історію спостережень. Тропічні циклони – це стихійні лиха, які мають досить тривалий термін життя і досить значну зону переміщення, що дозволяє гуртківцям у динаміці відстежувати і спостерігати процеси, які супроводжують ці стихійні явища.

Серед проблематики діяльності гуртківців стосовно техногенних небезпек слід виокремити роботи, присвячені Чорнобильській трагедії та аварії на атомній станції Фукусіма, які є найбільш значущими екологічними катастрофами за всю історію людства. Кожен рік віддаляє нас від цих трагічних дат, з часом стають відомі нові факти про ці події, які викликають певний інтерес у молоді.

Слід зазначити, що ці аварії були далеко не поодинокими фактами радіоактивних викидів у навколишнє середовище, це, на жаль є частим явищем на атомних об'єктах і молодь має про це знати.

Тематика діяльності гуртківців у галузі природно-техногенних небезпек у наші часи, на жаль, дуже широка. Тут і теми, присвячені кислотним дощам, які забруднюють ґрунти і водойми, руйнують захисний шар листя рослин, це озонові дірки, через які збільшується кількість онкологічних захворювань, «парниковий ефект», який призводить до глобального потепління і усі негативні наслідки якого людству важко передбачити, це пилові бурі, ерозія землі,

виникнення пустель, зсуви, зникнення лісів і багато інших небезпек, які спричинені антропогенною діяльністю людства. Ця ситуація потребує невідкладних заходів, саме тому не залишає байдужими наших студентів активна громадська діяльність юної шведської екоактивістки Гретти Тунберг, яка попри свій вік і хворобу змогла пробитися на найвищі світові форуми і донести своє занепокоєння долею планети усьому населенню земної кулі.

Але молоді притаманний оптимізм. Саме тому гуртківці беруться за розробку тем, які демонструють певні позитивні зрушення у цьому напрямі. Це успіхи зеленої енергетики у низці країн, стрімке зростання кількості електромобілів і автомобілів з гібридними двигунами, поява перших електродвигунів на літаках, застосування в ракетобудуванні екологічних видів пального, поява безпечних безвідходних атомних електростанцій із замкненим циклом, і, в решті-решт, це тривалий міжнародний діалог стосовно обмеження викидів парникових газів усіма країнами планети і багато іншого.

З вищевикладеного можна зробити такі висновки: в освітньому процесі необхідно активніше сприяти формуванню екологічного мислення і екологічної свідомості студентської молоді, а оскільки сучасна молодь є поколінням, яке виросло і сформувалося в період панування всесвітньої мережі, гурткова роботи є важливим, цікавим і наочним помічником у досягненні цієї мети.

Список бібліографічних посилань

1. Дубасенюк О. А. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти. *Інноваційні аспекти підготовки фахівців в умовах модернізації освітнього простору* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Новоград-Волинський, 2018. С. 12–21.

2. Погребняк В. Г., Волошин В. С. Шляхи подолання екологічної кризи на землі з точки зору представників природничих наук. *Вісник Приазовського державного технічного університету* : зб. наук. пр. Маріуполь, 2008. Вип. 18, Ч. 1. С. 248–253.

3. Перкун І. В., Погребняк В. Г. Інтеграція знань у контексті сталого розвитку. *Екологіяна безпека як основа сталого розвитку суспільства, європейський досвід та перспективи* : матеріали II-ої Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2015. С. 30–31.

4. Орфанова М. М., Яцишин Т. М. Екологізація освітнього процесу: екологічна освіта та виховання. *Екологічний вісник*. 2015. № 6. С. 23–24.

І. М. СЛОБОДЗЯН

ВСП «Сарненський фаховий педагогічний коледж РДГУ»

ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН ДЕЛЕКИ БІЛОГО НА ПОЛІССІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Одним з найважливіших завдань сучасної освіти є підвищення екологічної грамотності учнів та студентів, озброєння їх навичками економного, бережливого використання природних ресурсів, формування активної, гуманної позиції у ставленні до природи на засадах основних принципів виховання: принципу національної спрямованості, культуровідповідності, цілісності, акмеологічного принципу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, особистісної орієнтації, технологізації.

Особливу роль під час формування екологічної компетентності відведено позааудиторній роботі, оскільки вона не обмежена навчальною програмою, надає додатковий час, дозволяє залучити додатковий зміст для формування екологічної грамотності студентів. Також можна застосувати широкий набір нестандартних технологій для досягнення спільної взаємодії учасників освітнього процесу – це має велике значення у формуванні екологічної свідомості молоді.

Уже понад 25 років однією з найбільш масових форм пропаганди природничо-наукових та природоохоронних знань у коледжі є Університет «Природа» – добровільне об'єднання студентської молоді, основна мета якого – сприяння самореалізації екологічно свідомих студентів і згуртування студентської громади навколо принципів охорони навколишнього природного середовища.

Є дві основні складові діяльності університету: теоретична та практична. Теоретична складова – проведення засідань, форми яких різноманітні: лекції з демонстрацією мультимедійних презентацій, відеофільмів, таблиць, схем; науково-теоретичні конференції; зустрічі з лікарями, працівниками екологічної служби міста, науковцями, вчителями, які мають значний досвід організації природоохоронної роботи зі школярами.

Практична діяльність спрямована на участь в акціях, конкурсах, вікторинах, організації виставок, інформаційних стендів, заповненні анкет, написанні статей.

Однією із форм дослідницької діяльності стала участь студентів ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж РДГУ» в освітній програмі «Лелека».

Освітня програма «Лелека» пропонує 15 різноманітних завдань.

Наші студенти протягом 14 років виконували тільки одне із запропонованих, а саме: проведення інвентаризації гнізд білого лелеки.

Оскільки переважна більшість студентів, що навчаються в коледжі, мешканці північних районів Рівненської області, то обстежували села, селища міського типу та міста цього регіону.

Білий лелека — зручний об'єкт для моніторингових досліджень. Він гніздиться в населених пунктах, це добре помітний і відомий всім птах.

Підготовчим етапом дослідження є ознайомлення студентів з біологією виду лелеки білого, особливостями будувannya та розташування його гнізд. Наступний крок підготовки до проведення досліджень — це ознайомлення з рекомендаціями, особливостями та загальними положеннями спостереження за лелеками. Далі проводиться безпосередній збір інформації. Оптимальним варіантом є дво-, а ще краще трикратна перевірка гнізд. Але цілком придатні дані можна зібрати навіть за допомогою одноразового обстеження пробної ділянки. Найважливіші показники, які визначають за результатами спостережень, — це спосіб розміщення гнізда, стан гнізда, відстань до будівель, кількість гніздових пар, успішність гніздування. Після проведення студентами спостережень за лелеками заповнюють анкети, які є вінцем усієї праці. В анкеті зазначають відомості про всі обстежені місцевості, навіть ті, де гнізда не виявлені, а також про необстежені місцевості (якщо такі були).

Всі заповнені анкети передавали в Рівненський природний заповідник, а далі висилали до Львова на адресу Західноукраїнського орнітологічного товариства, де долучали до загальноукраїнської бази даних про гнізда білого лелеки. Зібрані дані Товариство відсилало за кордон та публікувало в щорічному інформаційному бюлетені.

Під час обліків гнізд білого лелеки студенти занотовували кількість гніздових пар, кількість пташенят, що покинули гніздо, причини загибелі птахів. Також два останніх роки до анкет додавали супутникові карти місцевості дослідження з позначеними на них облікованими гніздами. У примітках студенти звертали увагу на розташування гнізд на опорах ЛЕП, вказували на «аварійні» гнізда. Багато старих гнізд завалюються на дроти, що може стати причиною пошкодження ліній електропередач. Для вирішення цієї проблеми

працівники Рівненського державного природного заповідника зв'язувалися з енергетиками, які виготовляли та встановлювали спеціальні платформи. До того ж, на лінії електропередач, які опинялися під новою лелечою оселею, накладали ізоляційні трубки, які захищали проводи від лелечого посліду.

Відповідальне виконання завдань, передбачених програмою, дало певні результати. Роботу студентів ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж РДГУ» узагальнено і описано в збірнику матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника «Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій» у статті заступника директора Рівненського природного заповідника Ростислава Журавчака та викладача природничих дисциплін коледжу Ірини Слободзян «Чисельна характеристика гнізд лелеки білого *Ciconia Ciconia* (L.) на території Поліської зони Рівненської області».

Високий рівень дослідницької роботи студентів у природному середовищі неодноразово відзначали в інформаційних бюлетенях Західноукраїнського орнітологічного товариства, зокрема: № 2-11 (2007-2015 рр.). Приємно і те, що серед закладів освіти різних рівнів західного регіону України, які брали участь в освітній програмі «Лелека», ВСП «Сарненський фаховий педагогічний коледж РДГУ» неодноразово посідав II місце за кількістю облікованих гнізд. Щороку на адресу коледжу приходили листи подяки від наукових співробітників за допомогу у проведенні досліджень.

У 2015 році роботу студентського та педагогічного колективів коледжу в рамках упровадження освітньої програми «Лелека» за поданням Західноукраїнського орнітологічного товариства нагороджено почесною грамотою за особистим підписом принца Ліхтенштейну та цінним подарунком (мультимедійним проєктором), який ефективно використовують в освітньому процесі коледжу.

Багаторічний досвід роботи із збору інформації про стан лелеки білого дає нам підстави стверджувати, що успіх охорони цього виду цілковито залежить від ставлення до нього людей, поміж яких він живе. Оберігаючи гнізда, і особливо місця, де живиться лелека, а відтак і середовище його існування, ми забезпечуємо його виживання як виду. Зберігаємо цим самим природну рівновагу в екосистемах, невід'ємною складовою яких є білий лелека.

Організація та проведення дослідницької роботи стимулює студентів до особистісного зростання. Розвиток екологічної грамотності та екологічної культури – справа не одного дня, тижня чи місяця, а результат наполегливої і систематичної праці багатьох

років, всього життя. Результат роботи зі студентами засвідчує, що майбутні вчителі привчаються не тільки правильно поводитися в природі, а й самостійно вирішувати педагогічні та життєві проблеми, проводити науково-дослідницьку роботу, реалізовувати себе як педагоги-дослідники.

Список бібліографічних посилань

1. Бокотей А., Дзюбенко Н., Перчук В. Лелеки, люди і енергетика: вирішення проблеми. Львів, 2011. 32 с.
2. Бокотей А., Дзюбенко Н. Освітня програма «Лелека». Львів, 2014. 68 с.
3. Бокотей А., Калуга І., Абрамчук А. Охорона білого лелеки в Польщі, Україні та Білорусі. Львів–Седльце–Брест, 2010. 16 с.
4. Кисельов М. М., Канак Ф. М. Національне буття серед екологічних реалій. Київ, 2000. 320 с.
5. Ключка С. Еколого-виховний потенціал природоохоронної діяльності в системі морально-етичних цінностей особистості. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 15. С. 118–124.

І. О. ТЕТЕРЯ,

О. В. ДМИТРІВ

Красноградський аграрно-технічний фаховий
коледж імені Ф.Я. Тимошенка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЮВАЛЬНИХ ТА ВИРОБНИЧИХ ПРАКТИК

Однією з найактуальніших проблем сучасності є взаємодія людини з природою. Важливим аспектом у вирішенні проблеми збереження природних ресурсів є освіта людей в області навколишнього середовища, екологічне виховання всього населення, а особливо молодого покоління. Людству потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура і свідомість. Сьогодні в усіх розвинених країнах світу екологічна культура стає невід'ємною частиною функціональної грамотності населення.

Екологічне виховання – це організований і цілеспрямований процес формування системи наукових знань про природу і суспільство, поглядів і переконань, що забезпечують становлення відповідального ставлення молоді до природи, реальним

показником якого є практичні дії учнів та студентів відносно природного середовища, що відповідають нормам людської моральності.

Сучасні масштаби екологічних змін створюють реальну загрозу для життя людей. Забруднення атмосферного повітря у багатьох містах України досягло критичного рівня. Катастрофічний стан навколишнього середовища, що нині вже істотно визначає здоров'я людей, тривалість їхнього життя, саму можливість стабільного існування, спонукає, щоб всі стали на шлях співробітництва з природою.

В умовах загострення екологічної кризи в Україні і її сьогодишньої орієнтації на природоохоронну політику та входження в загальноєвропейську світову систему екологічної безпеки надзвичайно важливу роль має відігравати ефективно екологічне виховання підлітків.

Охорона природи – це система науково обґрунтованих заходів, спрямованих на збереження, раціональне використання і відтворення природних багатств країни. Турбота про охорону природи – насамперед піклування про людину, про її цікаве, змістовне життя, повноцінний відпочинок.

Від успішного здійснення екологічної освіти, формування нового екологічного мислення великою мірою залежить майбутній стан природного середовища.

Свідоме й бережливе ставлення до природи маємо формувати з дитинства у сім'ї, за умови активного формування екологічної культури та накопичення систематичних знань у цій галузі. Екологічне навчання і виховання – це, насамперед, психолого-педагогічний процес, спрямований на формування у людини знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної життєвої позиції в галузі охорони, збереження і примноження природних ресурсів. Тому головним завданням екологічної освіти під час проведення навчальних занять, ознайомлювальних та виробничих практик у коледжі можна вважати:

- засвоєння наукових знань про взаємозв'язок природи, суспільства і людської діяльності;
- розуміння багатогранної цінності природи для суспільства загалом і кожної людини зокрема;
- оволодіння нормами правильної поведінки в природному середовищі;
- розвиток потреби спілкування з природою;
- активізація діяльності щодо охорони й поліпшення навколишнього середовища.

Для успішного екологічного виховання підлітків необхідно вичленити екологічний потенціал кожного навчального предмета. Основну роль при цьому слід відвести ознайомчій практиці, під час вивчення якої необхідно закласти наукову основу природоохоронної діяльності підлітків.

Але не можна любити щось або когось, не знаючи. Отож, і природу любити означає вивчати її, спостерігати, аналізувати. І вона, розкриваючи дивовижні таємниці, озветься у душі людини радістю життя. Вивченню і збереженню природи треба присвятити усе своє чесно прожите життя.

Знання мають бути набутими, здобутими, «відкритими» самими студентами, лише тоді вони стануть для них значимими. Набуття знань, як і інші освітні завдання, можна вирішити лише зацікавивши, створивши умови для того, щоб у підлітків виникла потреба в освіті.

Традиційні форми освітньої діяльності (лекції, семінари, практичні роботи, екскурсії, бесіди, спостереження) орієнтовані переважно на фронтальну чи індивідуальну роботу, розвиток раціонального мислення і пізнавального типу поведінки. Гуманістична ж модель екологічної освіти ґрунтується на гнучкому поєднанні фронтальних, групових та індивідуальних видів діяльності, врахуванні різноманітних стилів пізнання, згідно з чим, окрім перерахованих, активно використовують форми, спрямовані на збалансоване використання різних каналів передачі інформації.

У сучасній педагогіці існує багато різноманітних форм та методів інноваційного навчання, спрямованих на якісне засвоєння знання студента, розвиток їх розумової діяльності, виявлення вмій та навичок критичного осмислення проблем, набуття досвіду самостійного опрацювання навчального матеріалу, пошукової роботи, набуття якостей, які стануть у нагоді в подальшій самоосвіті і самореалізації.

Знань з охорони навколишнього середовища, якщо їх не втілюють на практиці, недостатньо. Важливо, щоб студенти брали активну участь у збереженні і збагаченні природи рідного краю, тільки у цьому разі у них формуватимуться необхідні уміння і навички та відповідальне ставлення до природи.

Самостійний пошук інформації є важливим моментом роботи, позитивним для студентів, оскільки спрямований на вибірккову інформацію, він є могутнім каталізатором таких процесів, як сприйняття та ідентифікація.

Дослідницька діяльність під час ознайомлювальних та виробничих практик також передбачає не пасивне спостереження, а різноманітну активну роботу. У процесі екологічного навчання і

виховання зростає зацікавлення до екологічних проблем довкілля, розвиваються дослідницькі вміння, формуються наукові знання, переконання і система екологічних цінностей, які визначають екологічну позицію, поведінку та екологічну культуру людини.

Список бібліографічних посилань

1. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / упорядники: В. М. Андреева, В. В. Григораш. Харків : Вид. група «Основа», 2006.

2. URL: http://pidruchniki.wspedagogika/ekologichne_vihovannya_studentskoyi_molodi

С. С. ЖУРАВЕЛЬ

Житомирський агротехнічний
фаховий коледж

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА МЕТОДІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Формування високого рівня екологічної культури і розвитку екологічної освіти в інтересах сталого розвитку є актуальними в період зростання глобальних екологічних та соціальних проблем людства. Все більше науковців та політичних діячів звертають увагу на те, що лише зміна свідомості сучасного суспільства зможе допомогти вирішити ці проблеми. Разом з тим, зміна свідомості суспільства неможлива без екологічного виховання, інформування та освіти. Жодні реформи, інновації в галузі науки та техніки не зможуть забезпечити поступовий сталий, екологічно збалансований розвиток людства. Потрібно сформуванню нову ідеологію життя, забезпечити екологізацію економіки та виробництва, а також покласти всі зусилля на формування екологічно зорієнтованого суспільства.

З огляду на досвід викладацької діяльності, на заняттях із використанням інтерактивних методів навчання у студентів спостерігається формування активної життєвої позиції, вони вчаться працювати у колективі для досягнення спільної мети: самостійно вирішувати проблеми, приймати узгоджені рішення, займати конкретну позицію, акумулювати ідеї, аналізувати явища, моделювати ситуації, вести діалог тощо.

Основні шляхи здійснення екологічної освіти, культури та виховання в Житомирському агротехнічному фаховому коледжі полягають у залученні студентів до участі в конференціях, олімпіадах, науково-дослідних роботах, екологічних акціях, екскурсіях, Всеукраїнських конкурсах та форумах, а також використанні інтерактивних методів навчання, зокрема екологічних ігор, на заняттях природничого циклу. Адже ці напрями сприяють формуванню у студентів наукового світогляду, розвивають творче мислення, ініціативу, індивідуальні здібності та самостійність у вирішенні практичних завдань, здатність застосовувати набуті теоретичні знання у повсякденному житті.

Вже декілька років поспіль здобувачі освіти беруть участь у Всеукраїнських конкурсах на екологічну тематику. Одним із останніх досягнень наших студентів стала перемога у Конкурсі молодіжних екологічних ініціатив, що підтримується Програмою малих грантів Програми розвитку ООН та Глобального екологічного фонду (ПМГ ПРООН-ГЕФ). Майбутня професія наших переможців тісно пов'язана з автомобільним транспортом та сільськогосподарською технікою, тому виникла ідея розробити інформаційний стенд, що висвітлює проблеми та недоліки традиційного транспорту з бензиновими двигунами, шкідливий вплив відпрацьованих газів на навколишнє середовище та переваги екологічно чистого транспорту. Цей стенд розміщено в лабораторії відділення «Агроінженерія» [1].

Пізнавальним став конкурс відеоробіт «Життя без сміття!», за умовами якого було змонтовано відеофільм, присвячений проблемі накопичення сміття в м. Житомирі та Житомирській області [2]. Варто зазначити, що в процесі підготовки даного відеоролику студенти не лише засвоїли нову інформацію про екологічні проблеми міста, а й отримали масу позитивних емоцій, вражень, ще й стимулювали високий рівень мотивації та інтересу.

Участь наших студентів в екологічних ініціативах «Компостування у Громадах – Молодь Діє!», «Дій за ОЗОН!», Всеукраїнському дитячому екологічному форумі «Діти за довкілля: Майбутнє обираємо Ми!», екоакціях «Посади дерево!», «Збережемо річку разом!», Форуму «Розумна енергетика в освіті», Конкурсу есе серед молоді «Біорізноманіття: від міжнародних договорів до локальних дій», щорічній учнівсько-студентській конференції «Наукові здобутки молоді», що проводить циклова комісія загальноосвітніх дисциплін коледжу та інших заходів, сприяє формуванню екологічного мислення, екологічної свідомості та освіти, освоєнню навичок збереження довкілля, адаптації до змін клімату та раціонального природокористування, а це в свою чергу є

початком створення надійної платформи для подальшої розробки екологічних студентських проєктів екологічного розвитку та розширить можливості молоді в захисті та охороні довкілля.

Під час підготовки до занять з екології я прагну розвивати не лише розумові здібності студентів, але й формування у них умінь і навичок самостійно оволодівати знаннями і широко використовувати їх у повсякденному житті. В системі методів навчання використовую технологію ігрового навчання, яка сприяє підвищенню рівня зацікавленості студентів до різних видів навчально-пізнавальної активності. Адже гру, як метод навчання, передавання досвіду старших поколінь молодшим, люди використовують здавна. Тому на своїх заняттях, а також і на гуртковій роботі практикую використання екологічних ігор, зокрема: «Зелений менеджер-2», «Мережа життя», «Цілі сталого розвитку – вивчай і досягай!», «Дій за Озон!» та «Безпечна громада», з якими можна ознайомитися на сайті партнерської мережі «Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні» [3].

Пропоную зупинитися на тематиках інтерактивних екологічних ігор, зокрема екогра «Цілі сталого розвитку – вивчай і досягай!» допомагає у цікавій та доступній формі зрозуміти, що таке цілі сталого розвитку, як вони впливають на наше життя і що кожен з нас може зробити у повсякденному житті для досягнення 17 цілей сталого розвитку до 2030 року. Екологічна гра «Мережа життя» знайомить із основними поняттями в сфері біорізноманіття, такими як «екосистема», «харчовий ланцюг», «біоценоз» та інші, демонструє дивовижні і неповторні види нашої планети та України, показує силу та міцність взаємозв'язків у природі, а також дає уявлення про основні загрози біорізноманіттю та шляхи запобігання. Екологічна гра «Зелений менеджер-2» може бути корисною для отримання нових екологічних навичок та умінь у дотриманні балансу між обмеженими природними ресурсами та забезпеченням життєво необхідних потреб населення (вода, продовольство, енергія, гроші) з користю для довкілля. Крім того, «Зелений менеджер» дає розуміння основних причин змін клімату та шляхів їх вирішення; забезпечує досвід командної роботи; знайомить із принципами роботи міжнародних договорів та організацій. Гра є також своєрідним посібником з упровадження Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та вчить розуміти і впроваджувати у життя принципи сталого розвитку на рівні громади, країни, планети. Екологічна гра «Дій за Озон!» у цікавій формі знайомить з проблемою руйнування озонового шару, захисту від потужного ультрафіолетового випромінювання та його шкоди для живих організмів й довкілля, запобігання змінам клімату. Екологічна гра

«Безпечна громада» допоможе навчити безпечних моделей поведінки у різних ризикованих ситуаціях та сприятиме їх запобіганню в реальному житті. Зауважу, що під час проведення інтерактивних екологічних ігор потрібно враховувати, що у студентів має бути певна база знань стосовно обраної тематики, ви маєте розраховувати час для проведення гри, попередньо сформувавши кількість учасників або команд, забезпечити їх роздавальним матеріалом, технічними засобами навчання тощо.

Отже, пріоритетним напрямом розвитку сучасної освіти для сталого розвитку є не лише підготовка кваліфікованих фахівців, але й формування творчої особистості з екологічним мисленням та свідомістю, яка здатна самостійно і цілеспрямовано розвиватися, критично мислити. Відомо, що особистість людини формується під час її діяльності.

Отже, нестандартні заняття на сучасному етапі навчання, коли на студентів впливає великий потік інформаційного матеріалу, мають велике значення і як пошук нової інформації, і як спосіб висловити власну думку, самоствердитися, зробити свій посильний внесок у вирішення екологічних проблем сучасності, формувати екологічний розвиток молоді, відповідальне ставлення за майбутнє нашої планети. Адже наше майбутнє залежатиме від того, в якому навколишньому природному середовищі ми житимемо.

Список бібліографічних посилань

1. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QPzWHg3cVc0>
2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=L2s3qg9s3TA&t=5s>
3. URL: <http://ecoosvita.org.ua>

О. В. ГУБРІЙ

Білоцерківський фаховий коледж
сервісу та дизайну

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ

У XXI століття людина вступила з новою філософією життя, згідно з якою перед людиною і суспільством гостро постає питання екологічної безпеки нашої країни, Європи та планети загалом.

Однією з найголовніших проблем сьогодення є збереження якісного стану середовища проживання людини в умовах великого антропогенного впливу на екологічні системи. Сучасні масштаби екологічних змін, особливо в період війни, створили реальну загрозу

життю та здоров'ю громадян України, її національній безпеці. Аналіз антропогенного впливу на природні екосистеми показав, що швидкість деградації довкілля України набула таких масштабів, що вийшла за межі швидкості адаптації живих організмів до її середовища існування, а також спостерігається часткове і навіть повне руйнування екосистем.

Спираючись на фундаментальні праці В. І. Вернадського про ноосферу – сферу розуму, як вищу стадію розвитку біосфери, коли розумова діяльність стала провідним чинником розвитку на Землі, стало очевидним, що людина має значний вплив на екологічні зміни і процеси, які відбуваються в природі.

Згідно із Законом України про «Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» метою екологічної політики є стабілізація й поліпшення стану навколишнього природного середовища для створення безпечніших умов для життя й здоров'я населення, упровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем і захист конституційних екологічних прав громадян. Основними зазначеними в ньому цілями екологічної політики є:

- формування в суспільстві екологічних цінностей і засад, сталого споживання й виробництва;
- забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України;
- зниження екологічних ризиків для екосистем і здоров'я населення;
- удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Та на сьогоднішній день ми маємо значно більше екологічних викликів, пов'язаних із впливом військових дій на території України (часткове чи повне руйнування екосистем, хімічне та радіаційне забруднення довкілля, пошкодження інфраструктур тощо).

Екологічне виховання є складовою суспільного виховання, спрямованого на формування екологічної свідомості; поступовий розвиток у молодого покоління й у всього населення високої екологічної культури, яка охоплює гуманне ставлення до природи, почуття відповідальності за її долю як найвищу національну і загальнолюдську цінність.

Метою екологічного виховання є формування відповідального ставлення до навколишнього середовища на засадах сформованої екологічної свідомості, що передбачає додержання моральних і правових принципів природокористування, поширення та втілення ідей щодо його оптимізації, активну екологічну діяльність, інакше

кажучи, виховання екологічної свідомості та навичок у молодого покоління на основі елементарних екологічних знань.

Звичайно, що теоретичні знання є важливими, але потрібно навчити дітей використовувати ці знання на практиці, розмірковувати й діяти в повсякденному житті з екологічною свідомістю та поступово формувати екологічні навички. Для цього доцільно проводити як під час занять, так і на виховних тематичних годинах з екологічної тематики дискусії, тренінги, руханки, екологічні акції щодо чистого довкілля, виробляти екологічні навички використовуючи ігрові елементи.

Так, у практичній діяльності, екологічний тренінг може бути спрямований на вирішення таких завдань:

- формування чи закріплення екологічних знань учнів/студентів;
- взаємодії особистості з природними об'єктами;
- формування вмій і навичок в учнів за взаємодії з природними об'єктами;
- розвиток перцептивних можливостей суб'єкта за його контактів з природними об'єктами.

Важливість екологічного тренінгу полягає в тому, що процес навчання відбувається спільно у груповій формі із визначеними завданнями та спільного пошуку виходу із ситуацій, реалізації набутих знань.

Для обговорення на тренінгах можна використати такі теми: «Чисте довкілля», «Сміття. Чи треба його сортувати?», «Зелена енергетика, економічна вигода і вплив на довкілля?», «Як Я можу зупинити глобальне потепління», «Моя екологічна свідомість у моїх вчинках» та інші.

На таких маленьких заходах формується екологічна поведінка та свідомість громадянина.

Наприклад, проведення тренінгу «Сміття. Чи треба його сортувати?» є актуальним упродовж багатьох років. Проблема сміття є «видимою», люди стикаються з нею щодня і саме тому вона їх турбує найбільше. Тому цю проблему доцільно обговорити із учнями чи студентами, знайти відповідь на основні питання:

- звідки воно береться;
- куди зникає;
- як довго розкладається;
- як правильно сортувати сміття;
- чи є екологічна та економічна цінність сміттєпереробних заводів чи заводів?

Такі дискусії дають можливість формуванню екологічної свідомої поведінки в житті, осмислити поведінку особистості в

соціумі, кожному поділитися своїм досвідом практичної діяльності (наприклад, започаткувати сортування сміття не лише в закладі освіти, як приклад, а й вдома, в побуті, в загальних місцях користування, розважальних центрах, відмовитися від одноразового посуду, використовувати паперові або екологічні торбинки для продуктів тощо), впровадити набуття екологічно свідомих навичок, запровадити екологічно свідому поведінку в побут кожного особисто, а так і в соціальному житті.

О. А. ШАЙТАНОВА

Дніпровський фаховий коледж радіоелектроніки

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ КОЛЕДЖУ

Сьогодення вимагає від викладачів нових поглядів і методів під час викладання дисциплін. Викладач має бути гнучким, креативно і логічно мислити, бути творчим, щоб матеріал був доступний. Найголовніше завдання викладача створити творчу атмосферу, а також педагог має зрозуміти психологічну сутність цього процесу. Навчання має формувати у здобувача освіти здатність творчо мислити, вміння аналізувати ситуацію, відстоювати свою позицію, критично ставитися до джерел інформації.

Використання інноваційних технологій дозволяє не тільки збільшити обсяг навчального матеріалу, вони урізноманітнюють його структуру і характеризуються якістю засвоєння матеріалу.

Сучасний випускник закладу освіти має мати не лише компетенцію інноваційних технологій, а й вміння користуватися ними за своєю спеціальністю. Нові інформаційні технології дають можливість здобувачу освіти відкрити доступ до нестандартних джерел інформації, вони дають можливість творчо мислити в межах відповідних професійних навичок.

Використання інноваційних технологій під час вивчення природничих дисциплін є пріоритетним напрямом для досягнення мети високого рівня професійної компетенції здобувачів освіти [3].

В основі і в змісті інноваційних освітніх процесів виступає інноваційна діяльність, метою якої є введення в педагогічний процес новоутворень у традиційній системі.

Під час вивчення природничих дисциплін використання мультимедійних презентацій може бути корисним для супроводу демонстраційних експериментів.

Якщо аналізувати навчальні програми з екології, то можна пропонувати різні методи інноваційного навчання під час вивчення цього предмета здобувачами освіти. Наприклад, такі інтерактивні вправи, як: екологічна бригада, «Мозкова атака», «Круглий стіл», метод мислення «Шість капелюхів Едварда де Боно».

І це лише незначна кількість інтерактивних вправ, яку можна впровадити в вивчення курсу здобувачами освіти.

На сьогодні в Україні вже відомо і описано щонайменше чотири групи методів, у кожній з яких нараховується до 10 різних підходів. Тому їх практичне застосування потребує від педагога насамперед відповідної обізнаності. До того ж, кожен з методів вимагає чіткої покрокової реалізації з обов'язковим прогнозуванням результатів, тобто технологічного підходу, що неможливо без спеціальної фахової підготовки вчителя до організації інтерактивного навчання [3].

Інформаційно-комунікативні технології – сутність методів, виробничих процесів, програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує виконання інформаційних процесів з метою підвищення їхньої надійності та оперативності зменшення трудомісткості використання інформаційних ресурсів.

Використання інноваційних технологій у навчанні дає змогу реалізувати такі напрями:

- пристосовувати комп'ютерні гаджети, як засіб індивідуального навчання;
- контроль освітнього процесу викладачем;
- поєднання індивідуальної роботи та роботи в групах;
- психологічний комфорт у здобувачів освіти.
- Переваги використання:
 - індивідуальне навчання;
 - зростання обсягу виконаних завдань на занятті;
 - активізація самостійної роботи здобувачами освіти;
 - розширення пізнавальної діяльності під час використання інтернету;
- підвищення мотивації до знань [1].

Сьогодні здобувачам освіти необхідно самостійно орієнтуватися в потоці інформації. Такі навички в подальшому можуть знадобитися при працевлаштуванні майбутніх фахівців.

Екологічне виховання та формування ключових компетенцій екологічної думки здобувачів освіти – це основне завдання в екологічній свідомості.

Ефективність навчання є в прямій залежності від рівня активності здобувачів освіти. Важливо, що можна наочно показати здобувачам освіти, які екологічні проблеми загострені в нашому

суспільстві. Адже саме наочність допоможе свідомо зрозуміти, що навколишнє природне середовище перебуває на межі своїх можливостей [2].

Список бібліографічних посилань

1. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. *Відкритий урок*. 2002. № 5/6.
2. Курило В. С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 2. С. 35–39.
3. Львовичкіна А. М. Екологічна психологія. Київ : Міленіум, 2003. 122 с.

ЗМІСТ

ЗАБОЛОТНА М. О. Формування екологічної компетентності успішного фахівця за допомогою методу проєктів	3
МІНЄНКО Г. М., ТОЛМАЧОВА І. Г., ОСІПОВ І. В. Сучасні підходи формування екологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи	6
АБРАМОВА Л. М. Сучасні й традиційні методи та засоби формування екологічної свідомості здобувачів освіти фахового коледжу	10
БЄЛІК Т. А., КАТРЕНКО Л. В. Екологічне виховання в Харківському державному автомобільно-дорожньому коледжі – складова всебічного та гармонійного розвитку студентської молоді під час війни	15
БОЙКО І. В. Формування екологічної культури студентів в освітній діяльності	18
АНДРЕЙЧУК О. О. Упровадження інноваційної діяльності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	21
БРАТУСЬ О. Г. Значення хімії в екологічному вихованні людства	24
КРЮЧКОВА В. В., СІРИК Н. М. Інтернет-ресурси та засоби масової інформації як інструмент формування екологічного мислення молоді	28
ГРУЛЕНКО В. І. Екологічна культура як невід’ємна частина екологічного виховання	30
ГОРОБЕЦЬ О. А. Діяльнісний підхід у саморозвитку екологічної свідомості студентів	33
ГРУНСЬКА І. М., СОТНІКОВА Є. В. Використання сучасних технологій у формуванні екологічних компетентностей фахових молодших бакалаврів	37
ДВОРСЬКА Л. А. Формування екологічної свідомості	40

ДУДУС М. В. Формування екологічного виховання особистості та цінностей сучасного суспільства	43
ДУДЧАК Л. Б. Екологічні проєкти студентів під час вивчення біології	46
ЗУБ Н. М., ГАРНЬЄ Г. О., КОФАНОВА О. І. Екологічне виховання у процесі вивчення іноземної мови	49
КРАВЧЕНКО О. А. Екологічна освіта як основа екологічного виховання молоді (з досвіду роботи викладача природничих дисциплін Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради)	52
ЗУБЕНКО Ю. А. Шляхи збудження інтересів здобувачів фахової передвищої освіти до оволодіння екологічними знаннями	55
КУШКА Н. Х., КОРОБОВ В. Ю. Формування екологічної культури – один із компонентів освіти у фаховому коледжі	59
КОРНІЄНКО Л. О. Формування екологічної компетентності здобувачів фахової передвищої освіти на заняттях з хімії	64
ЛІХОЛЕТОВА Ю. М. Методологічні засади використання відеороликів екологічного спрямування	67
ЧУЙКОВА С. В., ВЛАСЕНКО Л. Л. Система екологічної освіти та виховання молоді як запорука формування екологічної культури	72
НІКОЛА А. А. Інтеграція екологічних знань у спеціальну підготовку, майбутню професійну діяльність студентів	76
ЛУШНЯ Н. В., САЛЬНИКОВА О. Л. Проєкт «Інтегровані заняття та позааудиторні заходи з біології та хімії як чинник розвитку здоров'язберігаючої компетентності»	80
ОЛІЙНИК О. М. Формування екологічної свідомості у студентів як вимога сьогодення	83
РИСАЧЕНКО Г. О. Екологічно орієнтована педагогіка як основа екологічного навчання та виховання здобувачів фахової передвищої освіти	87

РУТИЛО О. І. Проектна технологія – важливий метод формування екологічної компетентності студентів	90
САВЧУК О. В. Важливість екологічного виховання в закладах освіти	93
ШАМ Н. Г. Вплив компетентнісного підходу на науково-дослідницьку діяльність майбутніх педагогів	97
СУХЕНКО Т. А. Формування екологічної культури студентської молоді у процесі навчання біології і екології	100
СЕМЕЩУК В. М. Комплексний підхід до екологічного виховання в контексті позааудиторної роботи (з досвіду роботи ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ»)	103
СОКОЛОВСЬКА І. Я. Екологічне виховання як важлива громадянська характеристика особистості	107
СУРЖИК Ю. О., КОЖОКАРУ О. В. Екологічне виховання молоді в умовах воєнного часу	110
ТКАЧЕНКО В. М., КОЗУБ К. І. Формування екологічної культури студентів на заняттях української літератури	113
ТЮТЬКО С. М. Формування екологічної культури на заняттях з хімії	116
ФІГОЛЬ Я. В. Проектні технології як засіб екологічного виховання студентів	119
ХОРЕШКО Н. В., СПІНЖАР Т. М. Екологічна культура підлітків у контексті виховної роботи викладачів	122
ЧОРНА Наталія Формування здорового способу життя методом екологічних колективних творчих справ	125
ЯБЛУНОВСЬКА І. І. Формування екологічних компетентностей у студентської молоді	127
ДАНИЛЬЧЕНКО Ю. В. Формування здорового способу життя студентської молоді на заняттях з біології	130

ГНІДА О. В. Значення еколого-валеологічної культури особистості для збереження здоров'я людини	133
ЄФАНОВА Н. О. Молодь, яка ефективно поводить з ТПВ – запорука екологічно чистого та заможного міста	136
КІЯШКО В. М., ШЕВЧЕНКО Н. Г. Екологічна відповідальність – запорука життя	138
КІЛЬЧЕВСЬКА І. С. Мотивація до здорового способу життя студентів через екологічне виховання	141
БОНДАРЕНКО О. Ю., КОРОТКОРУЧКО А. Г. Екологічне виховання та формування здорового способу життя	144
КОСМІНА І. А., ГОНЧАРЕНКО Н. М., ГОРДЄЄВА О. І. Формування екологічної культури особистості – право громадян на екологічну безпеку	146
РЕПРИНЦЕВА Н. І., ДУБИНА А. В. Місце екологічної свідомості в системі середньої професійної освіти та її вплив на формування здорового способу життя	149
КОХАНОВА О. Ф. Від екології простору – до екології душі	152
САЧУК Н. О. Формування здорового способу життя студентів	155
Т. О. СІДОРЧУК Екологічна культура – запорука здорового життя	159
БОГДАНОВИЧ М. В. Екологічне виховання та формування здорового способу життя	161
ЧОРНА С. А., БАРТКО Ж. В. Соціальні аспекти утилізації відходів: проблеми та досвід Європи	163
ВОЛОДЬКО Л. А. Формування екологічної компетентності та екологічної культури студентів у процесі гурткової роботи	166
ШЕВЦОВА Т. О. Шляхи формування ціннісного ставлення до природи і власного здоров'я	170
ХЛИСТУН Н. Я. Вплив соціуму на формування здорового способу життя студентів	173

БАЛАНОВСЬКА Н. В., ШАРУДІЛОВА Н. О. Відпрацювання навичок поводження з побутовими відходами як напрям роботи студентського екоклубу	175
БАРАНЧУК В. С. Формування екологічної свідомості студентів шляхом залучення їх до роботи у гуртковій роботі	178
НАБРОДОВ В. З., ЛАЗАРЧУК Є. П. Екологічне спрямування позакласної роботи під час викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності»	184
СЛОБОДЗЯН І. М. Збір інформації про стан лелеки білого на Поліссі як засіб формування екологічної грамотності студентської молоді	188
ТЕТЕРЯ І. О., ДМИТРІВ О. В. Формування екологічної культури підлітків під час ознайомлювальних та виробничих практик	191
ЖУРАВЕЛЬ С. С. Сучасні тенденції використання інтерактивних інструментів та методів екологічної освіти для сталого розвитку	194
ГУБРІЙ О. В. Розвиток екологічної свідомості молоді	197
ШАЙТАНОВА О. А. Інноваційні технології як психолого-педагогічні умови формування екологічної свідомості здобувачів освіти коледжу	200